

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI
RADYO VE TELEVİZYON BİLİM DALI

SOSYAL AĞ YORGUNLUĞUNUN ÖNCÜLLERİ: BİR
MODEL ÖNERİSİ

NİHAL ACAR
DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. BİROL GÜLNAR

KONYA – 2022

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı	Nihal ACAR
Numarası	184123021001
Anabilim/ Bilim Dalı	Radyo- Televizyon ve Sinema/ Radyo- Televizyon ve Sinema
Programı	Yüksek Lisans ☐ Doktora ☒
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Birol GÜLNAR
Tezin Adı	Sosyal Ağ Yorgunluğunun Öncülleri: Bir Model Önerisi

ÖZET

Sosyal ağların son dönemlerde kullanıcı kaybetmesi yeni bir kavramın literatüre girmesini sağlamıştır: **Sosyal ağ yorgunluğu**. Kavram, sosyal ağ üyelerinin platform kullanımının fiziksel ve psikolojik sonuçları üzerine odaklanmaktadır. Sosyal ağ yorgunluğu kavramı temelde öncüllerin belirlenmesi ile genişlemiştir. Literatürde yer alan araştırmalarda henüz sosyal ağ yorgunluğunun öncüllerinin tam olarak netleşmediği vurgulanmaktadır. Bu araştırma temelde bu eksikliği gidermek amacı ile açıklayıcı desende yapılandırılmıştır. Tüm Türkiye'ye konumlanmış bir şekilde 30 ilde 1100 katılımcı ile alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Araştırmada tüm Türkiye'yi ve vatandaşları temsil etmek amacı ile küme, amaçlı ve orantılı örneklem teknikleri kullanılmıştır. Araştırmada sosyal ağ yorgunluğu, aşırı sosyal ağ yüklenmesi, sosyal ağ mağduriyeti, katılımcıların sosyo-demografik özellikleri ile platform kullanımına ait bilgiler toplanmıştır. Sonuçlar, katılımcıların orta seviyede sosyal ağ yorgunluğu yaşadığını göstermiştir. Ayrıca aşırı sosyal ağ yüklenmesi, sosyal ağ mağduriyeti ve sosyal demografik özelliklerin bu yorgunluk üzerinde öncül olduğu saptanmıştır. Katılımcıların sosyal ağ yorgunluklarının teknostres ve tükenme ile fiziksel/psikolojik olarak kendini gösterdiği anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Ağ Yorgunluğu, Aşırı Sosyal Ağ Yüklenmesi, Sosyal Ağ Mağduriyeti, SSO, Suş.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Nihal ACAR
	Numarası	184123021001
	Anabilim/ Bilim Dalı	Radyo- Televizyon ve Sinema/ Radyo- Televizyon ve Sinema
	Programı	Yüksek Lisans ☐ Doktora ☒
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Birol GÜLNAR
Tezin İngilizce Adı		Precursors of Social Network Fatigue: A Model Proposal

ABSTRACT

The recent loss of users of social networks has led to the introduction of a new concept into the literature: Social network fatigue. The concept focuses on the physical and psychological consequences of social network members, platform use. In the researches in the literature, it is emphasized that the precursors of social network fatigue have not yet been fully determined. The concept of social network fatigue has basically expanded with the determination of antecedents. This research is basically structured in an explanatory pattern with the aim of eliminating this deficiency. A field survey was conducted with 1100 participants in 30 provinces located all over Turkey. In the research, cluster, purposeful and proportional sampling techniques were used in order to represent all of Turkey and its citizens. In the research, information about social network fatigue, excessive social network loading, social network victimization, socio-demographic characteristics of the participants and platform usage were collected. The results showed that the participants experienced moderate levels of social network fatigue. In addition, it has been found that excessive social network loading, social network victimization and social demographic characteristics are the precursors on this fatigue. It has been understood that the participants' social network fatigue manifests itself physically and psychologically with technostress/exhaustion.

Keywords: Social network fatigue, excessive social network loading, social network victimization, SSO, Strain.

TEŞEKKÜR

“Yapamazsın!” Kendilerinin tek başına bir şeyleri yapmaya cesareti olmayan kişilerden süreçte hep bunu duydum. Bu bölümü Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İletişim Fakültesi’nde araştırma görevlisi olarak yazıyorum. Zor oldu, güç oldu ama oldu. İçimdeki inançtı beni hep güçlü kılan ve ben şu an umutlarımın yeşerdiği yerdeyim.

... eğer niyetiniz sadece bilgiyi öğretip geçmekse bir teşekkür yeter ama niyetiniz bilgiyi öğretirken kişiliğe dokunmak, hayatı öğretmek, güçlü durmayı göstermek ve insan olmayı anlatmak ise bunun tek karşılığı minnet duymaktır. 13 yıldır baba gibi arkamda durduğunu bildiğim sevgili danışman hocam Prof. Dr. Birol Gülınar’a bir ömür minnetle... Süreçteki stresi hep onunla paylaştığım, konuşmasam da anlayan ve bana sabrı öğreten dünyadaki melek hocam Doç. Dr. Mete Kazaz’a bir ömür minnetle...

Zorluklar karşısında güçlü durmayı öğreten, hayallerimin mimarı sevgili hocam Prof. Dr. Ünal Kılıç’a; tezin gözlem aşamasında 1,5 yıl boyunca maruz kaldığı iletişim yüküne yoğunluğuna rağmen sabırla karşılık veren, üslubu ile kişiliğimde iz bırakan sevgili hocam Öğr. Gör. Tolga Orhanlı’ya; aylarca çektiğim sancılı dönemlerimin kurtarıcısı, önce insan olmayı başarmış doktorum/sevgili hocam Doç. Dr. Mustafa Karademir’e; en zor anda dokunuşları ile tezi güçlü kılan, iyi niyetini örnek aldığım sevgili hocam Doç. Dr. Sait Bardakçı’ya minnetle...

... O, olmasa asla bunları başaramayacağım annem Nahide Acar’a; 3 güzel çocuk yetiştiren, her şeyini kendi yapan güçlü ablam Zuhal Acar Bıçakçı’ya; hayallerinin peşinden kendi emekleri ile koşan, yüzüne her baktığımda bana merhameti hatırlatan, yüreğimin en hassas noktasında olan kardeşim Oğuzhan Acar’a; geleceğin bilim adamı olma yolunda büyüyen minik yeğenlerim Zeynep, Reyhan, Bilal’e; süreçte iyi niyetleri hep benimle olan teyzelerime, eniştelere, kuzenlerime, komşularımıza, arkadaşlarıma sevgiyle...

Vefat etmeden hemen önce duasını aldığım ve hiçbir mutluluğumu paylaşamadığım canım babam... Tezin her kelimesini bu duanın kabul olacağına olan inancım ile yazdım ama şunu anlatacak kelimeyi bulamadım. Özlemle...

Doktora tezimi babama ve anneme atfediyorum...

Dr. Nihal ACAR
22.06.2022
SİVAS

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AIDS: Acquired Immun Deficiency Syndrom

AMOS: Analysis of Moment Structures (Moment Yapılarının Analizi)

ARPA: Gelişmiş Araştırma Projeleri Ajansı

ASAY: Aşırı Sosyal Ağ Yüklenmesi

ASAYÖ: Aşırı Sosyal Ağ Yüklenmesi Ölçeği

AOL: Proding, America Online

BAY: Bilginin Aşırı Yüklenmesi

BBS: Bulletin Board System

BKZ: Bakınız

CFI: Comparative Fit Index

CMIN/DF: Chi-Square Test of Goodness-of-Fit

F: Faktör

Hipotez: H

GFI: Goodness-Of-Fit Index

İAY: İletişimin Aşırı Yüklenmesi

IFI: Incremental Fit İndex

IRC: İnternet Relay Chat

KM: Kilo Metre

LCM: Sınırlı Kapasite Modeli

M: Madde

MEAN: Kuzey Afrika Ülkeleri

MIRC: CompuServe, Mardam Khaled Lord İnternet Relay Chat

NASPA: National Association of Student Personnel Administrators

ODTÜ: Orta Doğu Teknik Üniversitesi

RMSE: Relative Chi Square Index

SAM: Sosyal Ağ Mağduriyeti

SAMÖ: Sosyal Ağ Mağduriyeti Ölçeği

SAY: Sosyal Ağ Yorgunluğu

SAYÖ: Sosyal Ağ Yorgunluğu Ölçeği

SİSAY: Sistemin Aşırı Yüklenmesi

SOSAY: Sosyalliğin Aşırı Yüklenmesi

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler İstatistik Paketi)

TAM: Teknoloji Kabul Modeli

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TLI: Turker-Lewis Index

TURNET: Türk Net İletişim

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TÜVEKA: Türkiye Üniversite ve Araştırma Kurumları

UATUT: Teknolojinin Kabul ve Kullanımının Birleşik Teorisi

WWW: World Wide Web

WELL: The Whole Earth Lectronic Link

İÇİNDEKİLER

Özet.....	i
Abstract.....	ii
Teşekkür.....	iii
Kısaltmalar.....	iv
İçindekiler.....	vi
Listeler.....	x
GİRİŞ.....	1
Problem.....	4
Amaç.....	5
Önem.....	10
Sınırlılıklar.....	10
Tanımlar.....	11
Yöntem.....	12
Evren ve Örneklem.....	12

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL AĞ PLATFORMLARI

1.1. Sosyal Ağ Platformlarının Çerçevesi.....	13
1.2. Sosyal Ağ Platformlarının Gelişimi.....	17
1.2.1.Google+.....	22
1.2.2.Twitch.....	22
1.2.3.Tinder.....	23
1.2.4.Viber.....	25
1.2.5.Whisper.....	25
1.2.6.Google Hangouts.....	26
1.2.7.Yık Yak.....	26
1.2.8.Telegram	27
1.2.9.gab.....	27
1.2.10.Swarm.....	28
1.2.11.Bumble.....	28

1.2.12.Periscope.....	29
1.2.13.Houseparty.....	30
1.2.14.BEME.....	30
1.2.15.TikTok.....	31
1.2.16.TBH.....	32
1.2.17.TAİMİ.....	32
1.2.18.Caffeine.....	32
1.2.19.Chingari.....	32
1.2.20.VERO.....	33
1.2.21.WT. Social.....	33
1.3. Sosyal Ağ Kullanım Alışkanlıkları ve Amaçları.....	36
1.4. Sosyal Ağların Kullanıcılar Üzerindeki Psiko-Sosyal Etkileri.....	43
1.4.1.Sosyal Ağ Kullanımının Kitlesel Etkisi.....	43
1.4.2. Sosyal Ağ Kullanımının Kişilerarası İlişkilere Etkisi	47
1.4.3. Sosyal Ağ Kullanımının Bireysel Etkisi.....	49

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL AĞ YORGUNLUĞU

2.1. Tıbbi Yorgunluk Kavramının Tanımlanması	59
2.2. Tıbbi Yorgunluğun Sınıflandırılması.....	62
2.2.1. Süresine Göre Yorgunluk Sınıflandırması: Akut/ Kronik.....	63
2.2.2. Yapısına Göre Yorgunluk Sınıflandırması: Fiziksel/Psikolojik.....	64
2.3. Sosyal Ağ Yorgunluğunun Tanımlanması.....	67
2.3.1. Sosyal Ağ Yorgunluğunun Öncülleri ve Öncüllerin Gruplandırılması....	71
2.3.2. Sosyal Ağ Yorgunluğunun Özellikleri.....	76
2.3.3. Sosyal Ağ Yorgunluğunun Olası Sonu.....	78
2.4. Sosyal Ağ Yorgunluğunun Öncüllerinin Belirlenmesinde Kullanılan Modeller..	82
2.4.1. Stresör-Zorlama-Sonuç Modeli.....	83
2.4.2. Sınırlı Kapasite Modeli.....	87
2.4.3. İnsan-Çevre Uyum Modeli	91
2.4.4. Uyarıcı-Organizma-Tepki Modeli.....	94
2.5. Sosyal Ağ Yorgunluğuna Neden Olduğu İddia Edilen Öncüller.....	97

2.5.1. Sosyal Ağ Yorgunluğunun Kişisel/Psikolojik Öncülleri.....	97
2.5.2. Sosyal Ağ Yorgunluğunun Çevresel Öncülleri.....	101
2.5.2.1. Aşırı Sosyal Ağ Yüklenmesi.....	105
2.5.2.2. Sosyal Ağ Mağduriyeti.....	110

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METODOLOJİ

3.1. Araştırmanın Tasarımı.....	114
3.2. Soru Formunun İncelenmesi ve Değişkenlerin Atanması.....	117
3.3. Ölçeklerin Orijinal Halleri.....	118
3.3.1. Sosyal Ağ Yorgunluğu Ölçeği (SAYÖ)	119
3.3.2. Aşırı Sosyal Ağ Yüklenmesi Ölçeği (ASAYÖ)	123
3.3.3. Sosyal Ağ Mağduriyeti Ölçeği (SAMÖ)	126
3.4. Aşırı Sosyal Ağ Yüklenmesi Ölçeğinin (ASAYÖ) Türkçeye Uyarlanması.....	128
3.4.1. Ölçeğin Uyarlanmasına Dair İzin ile Etik Kurul Onayının Alınması.....	128
3.4.1.1. Aşırı Sosyal Ağ Yüklenmesi Ölçeğinin Türkçeye Uyarlama İşlemleri.....	128
3.5. Pilot Araştırmanın Uygulanması.....	141
3.6. Katılımcıların Seçimi, Evren ve Örneklemen Hesaplanması.....	144
3.7. Verilerin Toplanması ve Kullanılan İstatistiksel Analizler.....	149
3.7.1. Betimsel İstatistik Teknikleri.....	149
3.7.1.1. Frekans/Yüzde Dağılımı.....	149
3.7.1.2. Ortalama, Standart Sapma, Varyans	149
3.7.1.3. Korelasyon Analizi.....	150
3.7.2. Çıkarımsal İstatistik Teknikleri.....	150
3.7.2.1. Bağımsız Örneklem t Testi.....	150
3.7.2.2. Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi	151
3.7.2.3. Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	151

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL AĞ YORGUNLUĞUNUN ÖNCÜLLERİNE İLİŞKİN ALAN BULGULARI

4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Bilgileri.....	152
4.1.1. Cinsiyet Dağılımı.....	152
4.1.2. Yaş Dağılımı.....	152
4.1.3. Memleket Dağılımı.....	153
4.1.4. Medeni Durum.....	154
4.1.5. Aylık Gelir Düzeyi.....	155
4.1.6. Meslek Dağılımı.....	155
4.1.7. Eğitim Düzeyi.....	156
4.2. Katılımcıların Sosyal Ağ Yorgunluğuna İlişkin Bulgular.....	157
4.3. Katılımcıların Aşırı Sosyal Ağ Yüklenmesine İlişkin Bulgular.....	160
4.4. Katılımcıların Sosyal Ağ Mağduriyet Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	162
4.5. Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Bağımsız Değişkenler Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	163
4.5.1. Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Kontrol Değişkenleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	163
4.5.1.1. Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Cinsiyet	164
4.5.1.2. Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Yaş.....	165
4.5.1.3. Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Eğitim Düzeyi.....	166
4.5.1.4. Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Medeni Durum.....	170
4.5.1.5. Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Gelir Durumu.....	171
4.5.1.6. Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Meslek.....	171
4.6. Katılımcıların Sosyal Ağ Kullanım Tür ve Sürelerine İlişkin Bulgular.....	174
4.7. Sosyal Ağ Yorgunluğu, Aşırı Sosyal Ağ Yüklenmesi ve Sosyal Ağ Mağduriyeti Ölçeklerinin Çoklu Regresyon Analizi	179
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	185
EKLER.....	208
Ek-1: Sosyal Ağ Platformlarının Başlama-Gelişimine Ait Zaman Çizelgesi.....	208

EK-2: İzinler ve Etik Kurul Kararları.....	212
EK-3: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Öncüllerini Belirlemeye Yönelik Anket Formu...214	214
Ek-4: İstatistiksel Analizler Sonucu Elde Edilen Tablolar.....	217
KAYNAKÇA.....	282

LİSTELER	14
ŞEKİLLER	14
Şekil 1: Sosyal Ağ Fonksiyonlarına Ait Bal Peteği.....	15
Şekil 2: Popüler Sosyal Ağların Başlangıç Yılları.....	21
Şekil 3: 2011-2020 Yıllarına Ait Sosyal Ağ Zaman Çizelgesi.....	35
Şekil 4: Sosyal Ağ Yorgunluğunun Öncülleri ve Etkileri.....	80
Şekil 5: Sosyal Ağ Yorgunluğunun Kavramsal Çerçevesi.....	81
Şekil 6: İnsan-Çevre Uyum Modelinin “Stres” Özelinde Ayrımı.....	95
MODELLER	94
Model 1: Stresör-Zorlanma-Sonuç (SSO) Modeli	99
Model 2: Stresör-Zorlanma-Sonuç (SSO) Modeli.....	101
Model 3: Uyarıcı-Organizma-Tepki (SOR) Modeli.....	102
Model 4: ASAYÖ’nin Türkçe Formuna İlişkin DFA Modellemesi.....	138
Model 5: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Öncüllerine Ait Tahmini SSO Modeli.....	144
Model 6: SAY ve Belirleyicilerine Yönelik Tahmini Model	179
Model 7: Sosyal Ağ Yorgunluğunun Çoklu Regresyon Modellemesi.....	185
Model 8: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Öncüllerine Ait SSO Modeli.....	199
GÖRSELLER	35
Görsel 1: 2011-2020 Yıllarında Kullanılan Sosyal Ağların Logoları.....	36
Görsel 2: DFA’da Kullanılan Uyum İndeksleri için Kritik Değer Aralıkları.....	136
Görsel 3: Sosyal Ağlara Yönelik Yapılan Araştırmaların Dağılımları.....	39
Görsel 4: İnternet Bağımlılığının Belirtileri.....	52
ÇİZELGELER	114
Çizelge 1: Sosyal Ağ Yorgunluğuna Ait Yapılan Araştırmaların Tipolojisi (2012-2020).....	109
GRAFİKLER	36
Grafik 1: ASAYÖ’nin Türkçe Formuna ait Öz Değer Faktör Saçılma Analizi.....	133
Grafik 2: Normallik ve Doğrusallık Varsayımları Analizi.....	180
TABLolar	122
Tablo 1: Değişken Seti Türleri ve Soru Formundaki Sayı Numaraları.....	117
Tablo 2: SAYÖ’nin Alt Boyut Güvenirlik Analizi Alfa Değerleri.....	121
Tablo 3: SAYÖ’nin Alt Boyutlarına Ait Korelasyon Analizi.....	122
Tablo 4: ASAYÖ’nin Türkçe Formuna İlişkim Madde Yükleri.....	132

Tablo 5: ASAYÖ’NİN Türkçe Formunda Yer Alan Alt Boyutlara İlişkin Faktör Yükleri ile Varyans Oranları.....	134
Tablo 6: ASAYÖ’nin Türkçe Formuna Ait DFA Uyum İndeks Değer Aralıkları..	136
Tablo 7: ASAYÖ’nin Türkçe Formuna İlişkin Regresyon Ağırlıkları.....	137
Tablo 8: ASAYÖ’nin Türkçe Formuna İlişkin Madde-Toplam Korelasyon Değerleri.....	140
Tablo 9: ASAYÖ’nin Türkçe Formuna İlişkin Alt Boyutların Cronbach α Değerleri.....	140
Tablo 10: ASAYÖ’nin 16 Maddeye Ait Cronbach's Alpha Katsayısı.....	140
Tablo 11: ASAYÖ’nin Alt Boyut Güvenirlik Analizi Alfa Değerleri.....	142
Tablo 12: SAYÖ’nin Alt Boyutlarına Ait Korelasyon Analizi.....	144
Tablo 13: Coğrafi Bölgelerde Yapılması Gereken Anket Sayısı.....	146
Tablo 14: İl Bazında Yapılması Gereken Anket Sayısı ve Yüzdesi.....	148
Tablo 15: Cinsiyet Dağılımı.....	152
Tablo 16: Yaş.....	153
Tablo 17: Memleket Dağılımı.....	154
Tablo 18: Medeni Durum.....	155
Tablo 19: Aylık Gelir Düzeyi.....	155
Tablo 20: Meslek Dağılımı.....	156
Tablo 21: Eğitim Düzeyi.....	157
Tablo 22: Katılımcıların Sosyal Ağ Yorgunluğuna Ait Maddelerinin Merkezi Eğilim İstatistikleri.....	158
Tablo 23: Katılımcıların Sosyal Ağ Yorgunluk Düzeylerine İlişkin Merkezi Eğilim İstatistikleri.....	159
Tablo 24: Katılımcıların Sosyal Ağ Yorgunluğu Alt Boyutlarına Ait Merkezi Eğilim Analizleri	159
Tablo 25: Katılımcıların Aşırı Sosyal Ağ Yüklenmesine Ait Maddelerinin Merkezi Eğilim İstatistikleri	160
Tablo 26: Katılımcıların Aşırı Sosyal Ağ Yüklenme Düzeylerine İlişkin Merkezi Eğilim İstatistikleri.....	161
Tablo 27: Katılımcıların Aşırı Sosyal Ağ Yüklenme Alt Boyutlarına Ait Merkezi Eğilim Analizleri.....	162
Tablo 28: Katılımcıların Sosyal Ağ Mağduriyetine Ait Maddelerinin Merkezi Eğilim İstatistikleri.....	162
Tablo 29: Katılımcıların Sosyal Ağ Mağduriyet Durumlarına İlişkin Merkezi Eğilim İstatistikleri.....	163
Tablo 30: Sosyal Ağ Yorgunluğu Ölçeğinin Örneklem Açıklama Değeri.....	164

Tablo 31: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Cinsiyet Bağımsız Örneklem t Testi Analizi.....	165
Tablo 32: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Yaş Korelasyon Analizi.....	166
Tablo 33: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Medeni Durum ANOVA Analizi.....	167
Tablo 34: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Eğitim Çoklu Karşılaştırma Analizi.....	169
Tablo 35: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Medeni Durum ANOVA Analizi Analizi.....	168
Tablo 36: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Gelir Durumu Korelasyon Analizi.....	171
Tablo 37: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Meslek Durum ANOVA Analizi.....	172
Tablo 38: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Meslek Çoklu Karşılaştırma Analizi.....	173
Tablo 39: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Sosyo-Demografik Kontrol Değişkenlerine Ait Hipotez Sonuçları.....	174
Tablo 40: Katılımcıların Sosyal Ağ Kullanım Türüne Ait Frekans Analizi	175
Tablo 41: Katılımcıların Sosyal Ağ Kullanım Sıklığına Ait Tanımlayıcı Analiz...	175
Tablo 42: Katılımcıların Haftalık Sosyal Ağ Kullanım Sıklıklarına Ait Frekans Analizi.....	176
Tablo 43: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Sosyal Ağ Kullanım Türüne İlişkin ANOVA Analizi.....	176
Tablo 44: Katılımcıların Sosyal Ağ Dondurma Durumuna Ait Frekans Analizi...	177
Tablo 45: Katılımcıların Sosyal Ağ Dondurma Süresince Yeniden Açma Eğilimlere Ait Frekans Analizi.....	177
Tablo 46: Günlük Sosyal Ağ Kullanımı ve Sosyal Ağ Yorgunluğuna Ait Korelasyon Analizi.....	178
Tablo 47: Katılımcıların Gelecekte Sosyal Ağ Kullanımı Sonlandırma Niyetine Ait Analiz.....	178
Tablo 48: Bağımsız ve Bağımlı Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları...	181
Tablo 49: Bağımsız ve Bağımlı Değişkenlere Ait Çoklu Regresyon Model Özeti.	182
Tablo 50: Çoklu Regresyon Modeline Ait ANOVA Sonuçları.....	182
Tablo 51: Çoklu Regresyon Modeli/Bağımsız Değişkenler ve Katsayıları.....	183
Tablo 52: Çoklu Regresyon Modeli/Bağımsız Değişkenlerin VIF /Tolerans Değerleri.....	184

HARİTALAR

Harita 1: Türkiye'nin Sosyal Ağ Yorgunluğu Haritası.....	197
---	-----

GİRİŞ

Facebook, Twitter ve Instagram'ın son yıllardaki kullanım sayısındaki artışın yanında kullanıcıların bazı nedenlerden dolayı platformlardan uzaklaşma niyetinde olduğu gözlemlenmiştir (Ravindran, Kuan & Lian, 2014, s. 2306). Özellikle Facebook'un aktif kullanıcı sayısı 2014 yılında %20 azalmıştır (Cannarella & Spechler 2014, s. 6). Daha öncesinde ise 2011 yılından itibaren MySpace'in aktif kullanıcı sayısında bir düşüş olduğu ve bu sosyal ağ platformunun dijital ortamlarda içerik üretip-pazarlayan Newcorp'a satıldığı bilinmektedir (Gehl, 2012, s. 99-100).

Sosyal ağ sağlayıcıları aktif kullanıcı sayısındaki düşüşü engellemek için birtakım girişimlerde bulunmuştur (Cao, Khan, Ali, & Khan, 2019, s. 1). Facebook; ara yüz eklenmesi, video sürelerinin uzatılması, sesli ve görüntülü konuşma, canlı yayın yapma gibi farklı yenilikler ile kaybettiği kullanıcıları geri kazanmaya çalışmıştır (Islam, Whelan, & Brooks, 2018, s. 2). Aksine bu yeni özelliklerin bazıları da sosyal ağ kullanıcı sayısının düşmesine zemin hazırlamıştır. Örneğin, Facebook'un 2012 yılında başlattığı, paylaşımlarda *“arkadaş etiketleme”* yeniliği beraberinde gizlilik endişelerini ortaya çıkartmış, bu durum da kullanıcıların ağa karşı olan kullanım niyetlerinde değişiklik meydana getirmiştir (Cao vd., 2019, s. 3).

Ağlardaki bu düşüş ilk olarak pazar araştırmacılarının dikkatini çekmiştir. Gartner Dijital Danışmanlık Şirketi tarafından 2010-2011 yılları arasında yapılan araştırmada; katılımcıların %24'ünün ağları önceki yıllara göre artık daha az kullandığı ortaya çıkmıştır (Goasduff & Pettey, 2011, s. 1). Pew Araştırma Şirketi'nin 2013 yılında yaptığı araştırma da ise katılımcıların; %61'inin sosyal ağları bir süreliğine dondurduğu anlaşılmıştır (Rainie, Smith & Duggan, 2013, s. 1-7). Yine Edison Research Danışma Şirketi'nin 2019'da yaptığı araştırmaya göre Facebook kullanıcılarının sayısının, son 3 yılda 15 milyon azaldığı (Xiao & Mou, 2019, s. 297), Çin'de yoğunlukla kullanılan QQ Zone'nin son 3 yılda 60 milyon kullanıcı kaybettiği, yine Çin'in en büyük sosyal ağ sitelerinden biri olan Renren kullanıcılarının son 10 yılda 31 milyona yakınının hesap sildiği ortaya çıkmıştır (Kandar, 2018, s. 11). Pazar şirketleri bu olayı *“Sosyal Ağ Yorgunluğu”* olarak nitelendirmiştir (Goasduff & Pettey, 2011). Akademik araştırmalar ise 2012 yılı itibari ile yapılmaya başlamış,

kullanıcıların sosyal ağ yorgunluğu yaşamasına zemin hazırlayan nedenler belirlenmeye çalışılmıştır (Maier, Laumer, Eckhardt & Weitzel, 2012, s. 1).

Literatür incelendiğinde sosyal ağ yorgunluğuna yönelik ilk araştırmanın Maier ve arkadaşları tarafından 2012 yılında yapıldığı görülmektedir. “When Social Networking Turns to Social Overload: Explaining The Stress, Emotional Exhaustion, and Quitting Behavior From Social Network Sites's Users” isimli çalışmada kullanıcıların stres ve teknoloji kullanımına bağlı olarak sosyal ağ yorgunluğu yaşanabileceği vurgulanmıştır (Maier vd, 2012, s. 11-12). Maier ve arkadaşları (2012, s. 12) daha net çıkarımlar yapmak için gelecekte bu yeni kavram ile ilgili daha fazla araştırma yapılmasını tavsiye etmiştir.

2015 yılında Bright ve diğerlerinin yaptığı çalışmada sosyal ağ yorgunluğuna neden olabilen faktörler; sosyal ağ gizliliği, sosyal ağ yardımseverliği, sosyal ağ güveni, sosyal ağ öz-yeterliliği olarak sıralanmıştır. Kavramsal yönü, Sınırlı Kapasite Modeli'ne (LCM) dayandırılan çalışmada, Bright ve arkadaşları (2015, s. 148) bundan sonra yapılacak çalışmalarda Teknoloji Kabul Modeli (TAM) veya Teknolojinin Kabul ve Kullanımının Birleşik Teorisi'nin de (UATUT) kullanabileceğini belirtmiştir.

İlgili literatürdeki az sayıdaki araştırma incelendiğinde sosyal ağ yorgunluğuna yönelik yapılan araştırmaların; “Sınırlı Kapasite Modeli (LCM) (Bright, Klieser & Grau, 2015); Stresör, Zorlanma, Sonuç Modeli (SSO) (Maier vd., 2012; Dhir, Kaur, & Chen, 2018; Dhir, Yassotorn, Kaur, Chen & Pallesen, 2019; Fu, Li, Liu, Pirkkalainen, & Salo, 2020); İnsan Çevre (P-E) Modeli (Lee, Son, & Kim, 2016; Xiao & Mao, 2019); Sosyal Bilişsel Teori (SCT) (Cao vd., 2019) ve son olarak ise Uyarın-Organizma-Yanıt Modeli (S-O-R) (Lin, Lin, Turel, & Xu, 2020) çerçevesinde açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir.

Dhir ve arkadaşları (2019) sosyal ağ yorgunluğunun; kişisel-psikolojik (iç) ve çevresel (dış) olmak üzere 2 nedene dayandığını öne sürülmektedir. Ayrıca Cao ve arkadaşları da (2019, s. 12) sosyal ağ yorgunluğunu aynı nedenler üzerinde kümelemiştir. Araştırmalarda, sosyal ağ yorgunluğunun kişisel-psikolojik nedenler ile çevresel nedenlerini açıklamaya dair önemli bir birikim sağlansa da kavramın yeni

olmasından dolayı daha fazla araştırma ile daha fazla belirleyici eklenebileceği düşünülmektedir (Dhir vd., 2019; Cao vd., 2019; Fu vd., 2020; Malik vd., 2020). Sosyal ağ yorgunluğuna neden olabileceği iddia edilen çevresel nedenlerin ilki “*Aşırı Sosyal Ağ Yüklenmesi*” olarak düşünülmektedir (Cao & Sun, 2018; Shi vd., 2020). Bununla beraber Cao ve arkadaşları (2019) siber mağduriyetin de sosyal ağ yorgunluğunun çevresel (dış) belirleyicisi olabileceğini fakat bu genellemenin sadece bir araştırma üzerinden yapılamayacağını belirtilmektedir. (Cao vd., 2019, s.11). Cao ve arkadaşları (2019, s. 10-11) ele aldıkları bu araştırmanın keşifsel olduğunu ve gelecekteki araştırmaların siber mağduriyet değişkenine bağlı olarak yapılmasını tavsiye etmektedir. Böylece sosyal ağ yorgunluğuna yönelik çevresel faktörlerin belirleyicilerinde genişleme olacağı öne sürülmektedir. İşte bu araştırmada, literatürdeki çalışmalar ve tavsiyeler doğrultusunda ilk olarak sosyal ağ yorgunluğu ile öncüllerinin neler olduğu incelenecektir. Ayrıca aşırı sosyal ağ yüklenmesi ve sosyal ağ mağduriyetinin (siber mağduriyetten farklı olarak) sosyal ağ yorgunluğuna neden olup olmadığı da araştırılacaktır.

Araştırma temelde 4 bölüm üzerinden inşa edilmiştir. İlk bölümde sosyal ağların kısa bir tanımı ve tarihçesi ile kullanım alışkanlıkları, amaçları ve psiko-sosyal etkilerine yer verilecektir.

Araştırmanın ikinci bölümünde sosyal ağ yorgunluğunun kavramsal tanımı, kişisel ve psikolojik nedenleri ile çevresel neden olabileceği öne sürülen aşırı sosyal ağ yüklenmesi, sosyal ağ mağduriyeti kavramı açıklanmaya çalışılacaktır. Ayrıca siber mağduriyet kavramının açıklanmasının, bölüme katkı sağlayacağı düşünüldüğü için bu konunun da kavramsal çerçevesi kısaca betimlenmeye çalışılacaktır. Yine sosyal ağ yorgunluğu ve öncüllerinin açıklanmasında kullanılan modeller ile yapılan araştırmalara da bu bölümde yer verilecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde araştırmanın metodolojik sürecini kapsayan; ölçeklerin Türkçeye uyarlanması, çevrilen ölçekler ile pilot araştırmasının yapılması, saha araştırması için katılımcıların seçimi, araştırmanın tasarımı, genel pilot araştırmanın gerçekleştirilmesi, evren ve örneklemin hesaplanması ile anket formunun

bağımlı/bağımsız değişkenler açısından incelenmesi ve tahmini modelin çizimine yer verilecektir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise alan araştırmasına ait veriler ile araştırma sorularına cevap aranacaktır. Ayrıca kurulan hipotezler uygun istatistiksel analizler ile sınanmaya çalışılacaktır. Elde edilecek bulgular ve yorumlara da bu bölümde yer verilecektir. Yine bu bölümde, sosyal ağ yorgunluğunun öncüllerinin neler olduğu ile aşırı sosyal ağ yüklenmesinin ve ikinci bir çevresel faktör olabileceği öngörülen sosyal ağ mağduriyetinin, siber mağduriyet gibi yorgunluğa neden olup olmadığı incelenecektir. Son olarak bu bölümde şartların sağlanması durumunda sosyal ağ yorgunluğunun öncüllerine yönelik teori kısmında vurgulanan modellerden hareketle Türkiye örneği için de bir modellemenin yapılması planlanmaktadır.

PROBLEM

2007 yılında Facebook kullanımı ile popülerleşen sosyal ağlar; Twitter, Instagram, LinkedIn, YouTube, Tumblr, Snapchat, Whatsapp, TikTok gibi farklı platformlarda belirginleşmeye başlamıştır. Fakat 2011’de en çok kullanılan sosyal ağ olan MySpace’nin daha sonra ise Facebook’un aktif kullanıcı sayısının azaldığının hissedilmesi pazar araştırmacılarını saha araştırması yapmaya yönlendirmiştir (Goasduff & Pettey; Rainie, Smith & Duggan 2013; Xiao & Mou, 2019).

Sosyal ağ kullanım oranlarındaki düşüşler ilk olarak 2 büyük pazar şirketi Gartner ve Pew’in 2010, 2011, 2013 yılında yaptığı araştırmalarda ortaya çıkmış, 2019 yılında Edison firması da platformların kullanımında azalma olduğunu saptamıştır (Bright vd., 2015, s. 151). 2014 yılı itibari ile de akademik çevreler sosyal ağ yorgunluğu üzerine araştırma (Maier vd., 2014; Bright vd., 2015; Lee vd., 2016; Cao & Sun, 2018; Lin vd., 2020) yapmaya başlamıştır.

Sosyal ağlardaki düşüşlerin genel nedenleri kişisel-psikolojik (ruhsal durum, kişisel kullanım, kişisel tercih, sosyal refah gibi) ve çevresel (bilgi, iletişim, sosyalleşme gibi) nedenlere dayandırılmıştır (Ravindran vd., 2014, s. 2311). Sosyal ağlarda ortaya çıkan bu yeni durum ise sosyal ağ yorgunluğu olarak adlandırılmıştır (Dhir vd., 2018, s. 143).

İlgili araştırmalar (Xiao & Maou, 2019, s. 297-298) kavramın çerçevesinin henüz net yargılar ile konuşulamayacak kadar yeni olduğunu iddia etmektedir. Ayrıca

bu yenilik, yeni araştırmaların varlığını da hissettirmektedir (Fu vd., 2020, s. 11). İşte buradan hareketle bu araştırma; sosyal ağ yorgunluğu kavramının ne anlama geldiği ile sosyal ağ yorgunluğunun öncüllerinin neler olduğu sorunsalı üzerine temellendirilmiştir. Ana sorunsala bağlı olarak aşırı sosyal ağ yüklenmesi, sosyal ağ mağduriyeti ve sosyo-demografik özellikler ile sosyal ağ kullanımı gibi bağımsız değişkenlerinin, sosyal ağ yorgunluğunun öncülü olup olmadığının araştırılması da çalışmanın alt sorunsalları olarak belirlenmiştir.

AMAÇ

Araştırmanın temel amacı literatürde yeni yeni yer almaya başlayan sosyal ağ yorgunluğu kavramının öncüllerini belirlemektir. Böylece yeni bir kavram olan sosyal ağ yorgunluğunun hem kavramsal yapısına hem de belirleyicilerine hacim kazandırılmak istenmektedir. Sosyal ağ yorgunluğunun dış/çevresel belirleyicisi olduğu iddia edilen (Cao & Sun, 2018; Lee vd., 2016; Shi, Yu, Wang, Cheng, Cao, 2020) aşırı sosyal ağ yüklenmesi ile sosyal ağ mağduriyetinin, sosyal ağ yorgunluğunun öncülleri olup olamayacağının saptanmasındaki bu genel amacın yanında öncelikli olarak katılımcıların sosyal ağ yorgunluğuna ait genel düzeyler betimleyici bir şekilde ortaya konulmalıdır. Diğer ifade ile katılımcıların sosyal ağ yorgunluğunu hangi düzeyde ve hangi alt boyutta baskın olarak yaşadığı belirlenmelidir. Buradan hareketle ilgili araştırma sorularına aşağıda yer verilmiştir;

Araştırma Sorusu 1: Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri hangi seviyededir?

Araştırma Sorusu 2: Katılımcıların sosyal ağ yorgunluğunun alt boyutlarına ait sıralama nasıl dağılım göstermektedir?

Araştırmanın kuramsal kısmında da belirtildiği üzere sosyo-demografik özelliklerin bazıları sosyal ağ yorgunluğu üzerinde bağımsız değişken olarak saptanmıştır. Araştırmalarda, sosyo-demografik özellikler arasında sadece cinsiyet, yaş ve eğitimin sosyal ağ yorgunluğu ile ilişkisi incelenmiştir (Zhang vd., 2016; Caou & Sun, 2018; Luqman vd., 2018; Shi vd., 2020; Yu vd., 2020). Buradan hareketle katılımcıların sosyal ağ yorgunluğunun kişisel öncüllerini betimlemek için sosyo-demografik özelliklere yönelik aşağıdaki araştırma sorusu ve hipotezler yazılmıştır;

Araştırma Sorusu 3: Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri sosyo-demografik özelliklerine göre farklılık göstermekte midir?

Araştırmalarda sosyo-demografik özellikler açısından incelenen ilk değişkenin cinsiyet olduğu görülmektedir. Cao ve Sun (2018), Shi ve diğerleri, Yu ve diğerleri (2020) ile Lin ve diğerleri (2021) sosyal ağ yorgunluğunda cinsiyetin anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkartmadığını belirlemiştir. Sosyal ağ yorgunluğu kadın ve erkek katılımcılar arasında değişiklik göstermemiştir. Bunun yanında Luqman ve diğerleri (2018) ile Lin ve diğerleri (2020) ise sosyal ağ yorgunluğunun katılımcıların cinsiyetlerine göre kadınlarda farklılık gösterdiğine işaret etmektedir. Bu olası ilişkiden hareketle aşağıda yer alan hipotez yazılmıştır.

H₁: Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri, cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.

İlgili literatür incelendiğinde araştırmalarda çoğunlukla sosyal ağ yorgunluğunda yaş değişkeninin bir etkisinin olmadığı vurgulanmaktadır. Guo ve diğerleri (2020), Cao ve Sun (2018), Lin ve diğerleri (2021), Luqman ve diğerleri (2017), Luqman ve diğerleri (2018) ile Xiamo ve Man'in (2021) sosyal ağ yorgunluğunun yaşa göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığına işaret etmiştir. Zhang ve diğerleri (2016) ise kişilerin yaşlarının artmasına bağlı olarak sosyal ağ yorgunluk düzeylerinin de arttığını belirtmiş ve 2 değişken arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin varlığına dikkat çekmiştir. Fu ve diğerleri (2020) ile Lin ve diğerleri (2020) de yaş ve sosyal ağ yorgunluğunun arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin varlığına işaret etmiştir. Bu olası ilişkiden hareketle aşağıda yer alan hipotez yazılmıştır;

H_{1a}: Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Sosyo-demografik değişkenlerin incelendiği bir başka araştırma sonucunda ise sosyal ağ yorgunluğunun kişilerin eğitimlerine göre farklılık göstermediğine işaret edilmiştir (Guo vd., 2020). Literatür incelendiğinde eğitim değişkeninin sadece Guo ve diğerleri (2020) tarafından araştırıldığı anlaşılmıştır. Bu olası ilişkiden hareketle aşağıda yer alan hipotez yazılmıştır;

H_{1b}: Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri, eğitimlerine göre farklılık göstermektedir.

Sosyal ağ yorgunluğu ve sosyo-demografik değişkenlere ilişkin araştırmalar incelendiğinde sadece cinsiyet, yaş ve eğitimin baz alındığı görülmektedir. Ravindran ve diğerleri (2014), Ravindran ve diğerleri (2014) ile Zhang ve diğerleri (2016) meslek, gelir, medeni durum gibi diğer sosyo-demografik özelliklerin sosyal ağ yorgunluğu ile ilişkisine ait bir bulgunun olmadığını ve gelecekte yapılacak araştırmalarda bunların da değişken olarak atanmasını tavsiye etmiştir. Buradan hareketle aşağıda yer alan hipotezler yazılmıştır;

H_{1c}: Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri, medeni durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H_{1d}: Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri ile aylık gelirleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H_{1e}: Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri, mesleklerine göre farklılık göstermektedir.

Sosyal ağ yorgunluğunun dış/çevresel belirleyicisi olduğu iddia edilen (Cao & Sun, 2018; Lee vd., 2016; Shi vd., 2019; Yu vd., 2020; Wang, Cheng, Cao, 2020) aşırı sosyal ağ yüklenmesinin bir bağımsız değişken olarak bağımlı değişken ile ilişkisinin incelenmesinde katılımcıların aşırı sosyal ağ yüklenmesine ait genel düzeylerin betimlenmesi önceliklidir. Yani katılımcıların aşırı sosyal ağ yüklenmesini hangi düzeyde yaşadığı ve hangi alt boyutta daha çok yüke maruz kaldığı belirlenmelidir. Bu gereklilikten hareketle katılımcıların aşırı sosyal ağ yüklenmesi durumlarını betimlemek için aşağıda yer alan araştırma soruları yazılmıştır;

Araştırma Sorusu 4: Katılımcıların aşırı sosyal ağ yüklenme durumları hangi seviyededir?

Araştırma Sorusu 5: Katılımcıların aşırı sosyal ağ yüklenmelerinin alt boyutlarına ait sıralama nasıl dağılım göstermektedir?

İlgili literatür incelendiğinde sadece bir araştırmada siber mağduriyetin sosyal ağ yorgunluğunun öncülü olduğuna dair işaretlerin olduğu görülmektedir. Bununla

beraber Cao ve arkadaşları (2019, s.11) siber mağduriyetin de sosyal ağ yorgunluğunun çevresel (dış) belirleyicisi olabileceğini fakat bu genellemenin sadece bir araştırma üzerinden yapılamayacağını belirtmektedir. Cao ve arkadaşları (2019, s. 10-11) ele aldıkları bu araştırmanın açıklayıcı olduğunu ve gelecekteki araştırmaların sosyal ağ mağduriyeti değişkenine bağlı olarak yapılmasını tavsiye etmektedir. Bu tavsiyeden hareketle aşağıda yer alan araştırma sorusu yazılmıştır;

Araştırma Sorusu 6: Katılımcıların sosyal ağ mağduriyet durumları hangi seviyededir?

Whelan ve diğerleri (2019) ile Fu ve diğerleri (2020) günlük ağ kullanım süreleri arttıkça sosyal ağ yorgunluk düzeylerinin de pozitif yönde anlamlı olarak arttığına yönelik bulgular sunmuştur. İlgili literatür incelendiğinde süre ve sosyal ağ kullanımı arasındaki ilişkinin sadece bu 2 araştırmada incelendiği dikkat çekmiştir. Bunun yanında bazı araştırmacılar kullanım yılının sosyal ağ yorgunluğu üzerindeki etkisini belirlemeye çalışmıştır. Luqman ve diğerleri (2017), Lin ve diğerleri (2021), Shi ve diğerleri (2020) ile Yu ve diğerleri (2020) platform kullanım yılı ile sosyal ağ yorgunluğu arasında bir ilişki olmadığına yönelik işaretlerde bulunmuştur. Fu ve diğerleri (2020) ise sosyal ağ yorgunluğu ve platform kullanımı ilişkisine tür özelinde yaklaşmıştır. Fu ve diğerleri (2020) sosyal ağ yorgunluğunun platform türüne göre değişmediğine dikkat çekmiştir. Zhang ve diğerleri (2016), Cao ve Sun (2018) ile Yu ve diğerleri (2019) ise sosyal ağ yorgunluğunun sosyal ağ kullanım tür, süre ve sıklığına yönelik incelenmesini tavsiye etmiştir. Bu noktadan hareketle öncelikli olarak katılımcıların sosyal ağ kullanımını betimlemek ardından da değişkenler arasındaki ilişkinin varlığını saptamak için aşağıda yer alan araştırma soruları ve hipotez yazılmıştır;

Araştırma Sorusu 7: Katılımcıların sosyal ağ kullanım süresi, türü ve sıklığı nasıl dağılım göstermektedir?

Araştırma Sorusu 8: Katılımcıların en sık kullandığı sosyal ağ uygulamaları nelerdir?

Araştırma Sorusu 9: Katılımcıların sosyal ağ yorgunluğu platform türüne (TikTok, Twitter, Snapchat vs.) göre farklılaşır mı?

H2: Katılımcıların sosyal ağ yorgunluğu kullandıkları platform türüne (TikTok, Twitter, Snapchat vs.) göre farklılaşmaktadır.

Araştırma Sorusu 10: Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri ile platform kullanım süresi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

H3: Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri ile sosyal ağ kullanım süreleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Araştırma Sorusu 11: Katılımcıların sosyal ağ hesaplarını dondurma durumları nasıl dağılım göstermektedir?

Araştırma Sorusu 12: Katılımcıların gelecekte sosyal ağ kullanımlarını sonlandırma niyetleri bulunmakta mıdır?

Sosyal ağ yorgunluğuna yönelik yapılan araştırmaların çoğunluğunda aşırı sosyal ağ yüklenmesinin bir belirleyici olabileceği üzerinde durulmuştur. Zhang ve diğerleri (2016); Dhir ve diğerleri (2018); Cao ve Sun, (2018); Whelan ve diğerleri (2019); Lin ve diğerleri (2020); Lin ve diğerleri (2021) araştırmalarında aşırı sosyal ağ yüklenmesinin sosyal ağ yorgunluğunun öncülü olduğuna işaret etmiştir. Buradan hareketle sosyal ağ yorgunluğunun öncüllerini betimlemek için aşağıda yer alan araştırma soruları ve hipotezler yazılmıştır;

Araştırma Sorusu 13: Katılımcıların aşırı sosyal ağ yüklenme durumları ve sosyal ağ yorgunlukları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

H4: Katılımcıların aşırı sosyal ağ yüklenme durumları ve sosyal ağ yorgunlukları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Cao ve arkadaşları (2019, s.11) siber mağduriyetin de sosyal ağ yorgunluğunun çevresel (dış) belirleyicisi olabileceğini ilgili araştırmasında saptamış fakat daha çok araştırmanın varlığına gerek duyulduğuna dikkat çekmiştir. Buradan hareketle sosyal ağ yorgunluğunun öncüllerini betimlemek için aşağıda yer alan araştırma soruları ve hipotezler yazılmıştır;

Araştırma Sorusu 14: Katılımcıların sosyal ağ mağduriyet durumları ve sosyal ağ yorgunlukları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

H5: Katılımcıların sosyal ağ mağduriyet durumları ve sosyal ağ yorgunlukları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Araştırmanın 2. bölümünün modeller kısmında sosyal ağ yorgunluğu ile aşırı sosyal ağ yüklenmesi ve sosyal ağ mağduriyetinin ilişkisine dair fiziksel ve psikolojik

bazı sonuçlar sıralanmıştır. Zhang ve diğerleri (2016) sosyal ağ yorgunluğunun teknostres ile sonuçlandığına işaret etmiştir. Dhir ve diğerleri (2018), Lugman ve diğerleri (2017), Lugman ve diğerleri (2018), Yu ve diğerleri (2019), Shi ve diğerleri (2019) ile Lin ve diğerlerinin (2021) araştırma bulguları da Dhir ve diğerlerinin (2018) sonuçları ile paralellik göstermiştir. Teknostres katılımcılarda öfke, sinir, depresyon olarak kendini göstermiştir. Başka araştırmalar da ise sosyal ağ yorgunluğunun tükenme ile sonuçlandığına yönelik işaretler oluşmuştur. Dhir ve diğerleri (2018), Yu ve diğerleri (2019) ile Shi ve diğerleri (2019) kullanıcıların ağları belirli sürelerde dondurmaları, aşırı sosyal ağ yüklenmesi ve sosyal ağ mağduriyetine maruz bırakılarak zorlanmaları, Fu ve diğerlerinin (2020) de saptadığı gibi tükenmeye başladıklarına işaret etmektedir. Bu olası işareten hareketle aşağıda yer alan araştırma sorusu yazılmıştır;

Araştırma sorusu 15: Katılımcıların sosyal ağ yorgunluğunun sonuçları nelerdir?

ÖNEM

Bu çalışma;

- “*Sosyal Ağ Yorgunluğu*” gibi yeni bir kavramı açıklama niyetinde olması,
- “*Aşırı Sosyal Ağ Yüklenmesi*” ve “*Sosyal Ağ Mağduriyeti*” gibi yeni kavramlarının çerçevesini betimlenmesi,
- Sosyal ağ yorgunluğunun dış/çevresel öncülleri arasında olabileceği düşünülen ve daha önce araştırılmamış olan “*Sosyal Ağ Mağduriyeti*” değişkenini incelemesi,
- Platform kullanıcılarının ağlara yönelik kullanım tutumlarını incelenmesi,
- Sosyal ağ platformlarının gelecekteki kullanım durumu hakkında pazar araştırmacılarına fikir vermesi bakımından önem taşımaktadır.

SINIRLILIKLAR

- Araştırma, konu bakımından “sosyal ağ yorgunluğu” ile
- Araştırma, bağımsız değişken bakımından “sosyo-demografik özellikler, aşırı sosyal ağ yüklemesi” ve “sosyal ağ mağduriyeti” ile
- Araştırmanın uygulama kısmı Türkiye ile

- Katılımcıların yaşı 18 ve üstü ile sınırlandırılmıştır.

TANIMLAR

Sosyal Ağ: İnsanlar arasındaki iletişimi sağlayan internet tabanlı çevrim içi uygulama olarak tanımlanabilmektedir (Brake & Safko, 2009, s. 1).

Sosyal Ağ Yorgunluğu: Ağları kullanırken çeşitli nedenlerden dolayı ortaya çıkan olumsuz bir sonuç olarak tanımlanmaktadır (Ravindran vd., 2014, s. 2307). Sosyal ağ yorgunluğu ilk olarak ağların kullanım süresinde kısıalma, kullanma isteğinin düşmesi ya da kullanım sıklığında seyrekleşme ile kendini göstermeye başlamıştır (Lee vd., 2016, s. 254). Kullanıcının bir başka kullanıcıya ait bilgilerden sıkılması, mahremiyet kaygısı çekmesi ya da stres gibi psikolojik nedenlere bağlı olarak da sosyal ağ yorgunluğu yaşanabilmektedir (Bright, 2015, s. 149-150).

Aşırı Sosyal Yüklenme: Bireyin bilgi kapasitesini aşan dış uyaranları tanımlamak için çeşitli bilim dallarında kullanılan bir kavramdır (Cao & Sun, 2018, s. 11).

Aşırı Sosyal Ağ Yükleme: Toplumsal yaşamdaki kalabalığa gönderme yapan, aşırı sosyal yük kavramının sosyal ağ ortamına uyarlanmış hali olarak bilinmektedir (Fu vd., 2020, s. 4). Sosyal ağlar ile insanlar arasında iletişim kurmak daha kolay hale gelmiş ve kullanıcıların iletişim becerilerini aşan sosyalleşme talepleri ortaya çıkmış, bu durum aşırı sosyal ağ yüklenmesi olarak kabul görmüştür (Lin vd., 2020, s. 3-4).

Siber Mağduriyet: İnternet ortamında bir birey ya da grup tarafından yapılan siber zorbalığa maruz kalma ve maddi/manevi olarak mağduriyet yaşama durumu olarak tanımlanabilmektedir (Arıcak vd., 2012, s. 2).

Sosyal Ağ Mağduriyeti: Sosyal ağ zorbalığından olumsuz bir şekilde etkilenen kullanıcıya gönderme yapmaktadır (Dredge, Gleeson, & Garcia ,2014; Ophir, Asterhan, C. & Schwarz, 2019; Oksanen, Oksa, Savela, Kaakien, & Ellonen 2020). Sosyal ağ platformları sanal zorbalığın en kolay yapıldığı, en önemli çevrimiçi ortamlar olarak kabul edilmektedir (Küçük ve Şahin, 2015, s. 57).

YÖNTEM

Çalışma nicel desen ile yapılandırılmıştır. Araştırmada sosyal ağ yorgunluğunu ölçmek için Maier ve diğerlerinin 2012 yılında geliştirdiği 18 maddeden oluşan 5’li likert tipindeki ölçeğe yer verilmiştir. Aşırı sosyal ağ yüklenmesini saptamak için ise farklı araştırmalarda (Maier vd., 2012; Zhang vd., 2016; Cao & Sun, 2018; Yu vd., 2019; Shi vd., 2020; Whelan, vd., 2020) farklı alt boyutları (sistemin yükü, iletişimin yükü, sosyalliğin yükü) geliştirilen 5’li likert tipi ölçek kullanılmıştır. Katılımcıların sosyal ağ mağduriyetini belirlemek için de Kwan ve Skoric tarafından 2013 yılında geliştirilen, Şahin ve Küçük tarafından 2015 yılında Türkçeye uyarlaması yapılan 17 maddelik ölçek kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından katılımcıların sosyal ağ kullanımları ile sosyal ağ yorgunluğunun zeminini hazırladığı düşünülen sorular da yazılmıştır. Bunun yanında katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinin belirlenmesi için de sorular hazırlanmıştır.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini Türkiye, örneklemini ise tabakalı ve katmanlı teknik ile seçilen 30 il oluşturmaktadır. Araştırma, tüm Türkiye’yi temsil etme amacı gütmektedir. 04.09.2021 tarihi itibarı ile Türkiye’nin toplam nüfusu 83.614.362’dir. Türkiye’nin 18 yaş ve üzeri nüfusu ise 60.863.705’tir. Araştırmada 18 ve üzeri yaş grubu çalışmanın sınırı olarak çizilmiş, evren 60.863.705 kişi olarak hesaplanmıştır. Yapılan örneklem hesaplamasında ise 1067 kişinin örnekleme dahil edilmesi gerektiği anlaşılmıştır. Geri dönüşte sorun olabileceği ya da katılımcıların anket formunu hatalı/eksik doldurabileceği ihtimalleri göz önüne alınarak örneklem sayısı artırılmış ve 1100 kişi olarak belirlenmiştir. Ana kütlede yer alan her katılımcı bu araştırmada N₁’den başlamak üzere N₁₁₀₀’e kadar kodlanmıştır

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL AĞ PLATFORMLARI

Araştırmanın bu bölümünde, sosyal ağların; kavramsal çerçevesi, tarihçesi, gelişimi ve ilk kez Boyd ve Ellison (2008) tarafından oluşturulan platformlara ait zaman çizelgesi (bkz. ek-1), 2011-2020 yıllarını kapsayacak şekilde ilgili literatür taraması sonucunda yeniden yapılandırılmaya çalışılacaktır. Bu bölümün son kısmında ise sosyal ağların kullanım alışkanlıklarına, amaçlarına ve psikososyal etkilerine değinilecektir.

1.1. Sosyal Ağ Platformlarının Çerçevesi

Sosyal ağ; iletişimin, etkileşimli katılım içeren yeni bir türü olarak tanımlanmaktadır (Manning, 2014, s. 1158). Sosyal ağ platformları, kullanıcılar için mesajlaşma, fotoğraf, video, ses, dosya gönderme/alma ile sohbet ya da tartışma ortamı sunan çevrimiçi topluluk olarak vurgulanmaktadır (Jothi, Neelamalar & Prasad, 2011, s. 234).

Sosyal ağ platformları, en az iki ağ kullanıcısı arasında iletişim kurmaya yarayan, web 2.0 ile web 3.0'ın teknik özelliklerini taşıyan tüm araçlara gönderme yapmaktadır (Trottier & Fuchs, 2014, s. 5). Web 2.0 ve web 3.0 sıklıkla sosyal ağ platformları ile eş tutulmaktadır. Web teknolojisi, sosyal ağların teknik bileşenleridir ve bu özelliği ile bir ağ aracı olarak değil, ağ olmayan bir sosyal ağ sitesi olarak kullanılmaktadır. Kaplan ve Haenlein'e göre (2010) sosyal ağ; web teknolojisi üzerine temellendirilen, kullanıcılarına içerik oluşturma imkânı sağlayan, web 2.0 ve web 3.0'ın üstünde yer alan yeni bir iletişim ortamıdır.

Beer (2008, s. 519) sosyal ağı; tartışma, sayfa ziyareti, dijital görsellik (fotoğraf/video), bağlantı listesi, arama gibi birden çok iletişim teknolojisini birleştiren entegre bir kanal olarak açıklamaktadır. Sosyal ağlar; bireylerin (1) belirli düzenlemeler ile tüm kullanıcılara açık veya sadece arkadaş listesine açık bir profil oluşturmaya, (2) gönderi paylaşımına (3) paylaşımların

görüntülenmesine ve diğer paylaşımlara erişim sağlanmasına izin vermektedir (Beer, 2008, s. 517-519).

Jothi ve diğerleri (2011, s. 234), kullanıcılarının ilgi duyduğu alanlara göre paylaşım yaptığı veya başka kullanıcıların faaliyetlerinin takip edildiği çevrimiçi toplulukları sosyal ağ olarak nitelendirmektedir. Sosyal ağların en iyi çevrimiçi iletişim türü olduğunu belirten Mayfield (2008, s. 5) platformlarının özelliklerini;

Katılma: bütün insanların bir sınır ya da katılım şartı olmadan bir arada bulunabilmesi, herkesin fikirlerini açıklayabilmesi ve geri bildirim yapabilmesi,

Şeffaflık: kullanıcıların platformlarda bilgi, yorum, paylaşım gibi aktiviteleri açık bir şekilde yapması, bu eylemlerde belirli ihlaller dışında erişim engelinin olmaması,

Sohbet: geleneksel ağda görülen, iletilen ve dağıtılan içeriğin aksine, platformlarda çift taraflı iletişim akışının olması,

İletişim: kullanıcıların, hızlı ve etkili bir şekilde ilgi alanlarına göre paylaşım yaparak konuşması,

Bağlantı: platform kullanıcılarına, linkler, siteler ya da kaynaklar arasında geçiş yapma imkânı tanınması olarak sıralamaktadır.

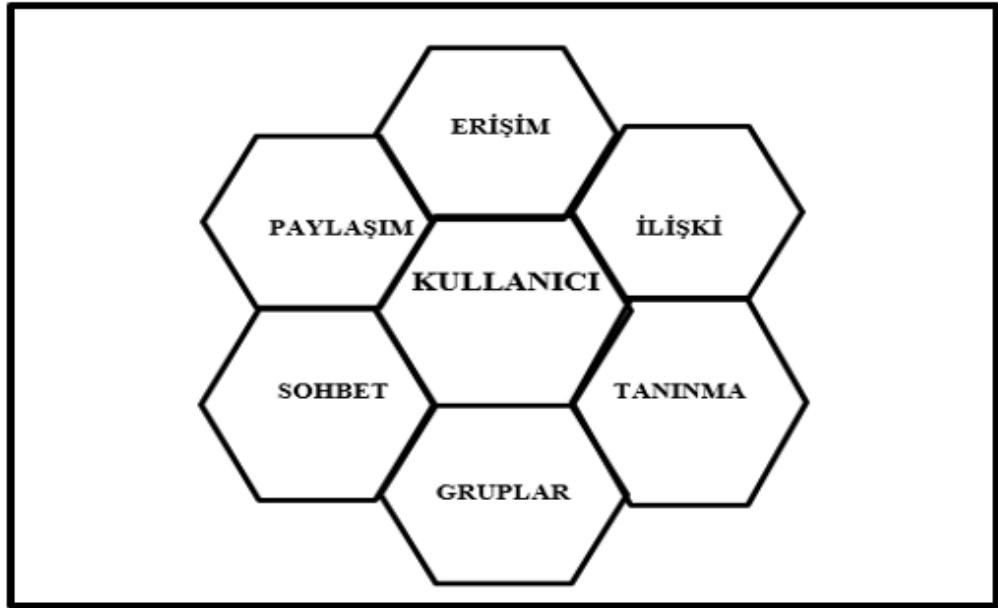
Sosyal ağ kavramına ait literatürde geniş bir açıklama alanı bulunmakta ve her geçen gün kavramın çerçevesi genişlemektedir (Taprial & Kanwar, 2012, s. 8). Hu ve Ding'e (2013, s. 186) göre yaşamın önemli bir parçası haline gelen sosyal ağ platformları artık insanların tüm toplumsal ve kişisel alışkanlıklarını değiştirmiştir. 1990'larda web tabanlarında başlayan ilkel çift konuşma yöntemleri sosyal ağlar ile modernleşmeye başlamış, kullanıcılar ilgi alanlarına göre hastalıklardan, randevulaşmaya, restoran incelemelerinden günlük pratikleri araştırmaya kadar her alanda grup ya da birey olarak bu platformlarda yer almıştır (Clark, 2010, s. 104). Hruska ve Maresove (2020, s. 1) sosyal ağların

iş, sağlık, ticaret, politika, kriz yönetimi gibi çok farklı alanlarda da kullanıldığını belirtmektedir.

Miller, Costa, Haynes, McDonald, Nicolescu, Sinanan, Spyer, Venkatraman, Wang (2016, s. 10) sosyal ağın bugün sadece bir iletişim aracı olmadığını, çevrimiçi bütün sanal toplulukları coğrafi uzaklık sorun olmadan her alanda birleştiren bir sosyalleşme kanalı olduğunu vurgulamaktadır.

Kietzmann, Hermkens, McCarthy, Silvestre (2011) sosyal ağ platformlarının 7 işlevsel yapı üzerine kurulduğunu ve bu yapıların da platformların fonksiyonlarını oluşturduğunu belirtmektedir. Kietzmann ve diğerlerinin (2019) sosyal ağların fonksiyonlarına ait oluşturdukları bal peteği aşağıda şekil 1’de Türkçeye çevrilerek verilmiştir.

Şekil 1: Sosyal Ağ Fonksiyonlarına Ait Bal Peteği

Kaynak: Kietzmann, Jan and Hermkens, Kristoffer and McCarthy, Ian P. and Silvestre (2013). Bruno, Social media? get serious! understanding the functional building blocks of social media. *Business Horizons*, 54(3), 241-251.

Kietzmann ve diğerlerine (2011, s. 243) göre sosyal ağ platformlarının fonksiyonlarına ait verilen bal peteğinde, kullanıcı merkez noktada yer almaktadır. Kendine ait bir sosyal ağ hesabı olan kullanıcı platformları kendi belirlediği çizgiler doğrultusunda yönetmektedir. Kullanıcı hesap ayarlarını

istediği gibi şekillendirmektedir. Her sosyal ağ platformunun varlığı aktif bir kullanıcıya bağlıdır. İlişki fonksiyonu ise odak noktasında yer alan kullanıcının kendi oluşturduğu arkadaş listesinde yer alan diğer kullanıcılar ile olan iletişim sürecini kapsamaktadır. Kullanıcı kendisine ait sosyo-demografik bilgileri profilinde belirterek diğer kullanıcıların kendisini tanımasını sağlayabilmektedir. Böylece kullanıcı, diğer kullanıcılara daha kolay erişim sağlayabilmektedir. Platformlarda, ilişkiler bazen iki kişilik kurulabileceği gibi bazen de grup odaklı yapılabilmektedir. Gruplar, sosyal ağ iletişiminin düzenli halini temsil etmektedir. Kullanıcı, sosyal ağında gruplar ya da arkadaş listesinde bulunan diğer kullanıcılar ile sohbet edebilmekte, mesaj, video, dosya alıp gönderebilmekte ya da görüntülü ve sesli iletişim kurabilmektedir.

Sosyal ağ platformları ayırıcı özellikleri ve kitleleri etkileme gücüyle birey, kurum ve toplumlar arasında iletişim akışını değiştirmiş ve farklı imkanların ortaya çıkmasını sağlamıştır (Aydın, 2016, s. 204). Post-modern yaşamın yeni iletişim kanalı olan sosyal ağlar, kullanıcıların yeniliklere uyum sağlamasını beraberinde getirerek her türlü fikre önem atfetmeye başlamıştır (Oyman, 2016, s. 215). Bunun yanında sosyal ağlar, neredeyse bütün disiplinlerin doğasına farklı şekillerde katkıda bulunmuştur. Bu yüzden de artık günümüzde, kesin bir tanım üzerinde uzlaşmak yerine her alanın kendi bakış açısı ile kavramı betimlemesi daha uygun görünmektedir (Miller et al., 2016, s. 11). Sosyal ağı; Tess (2013) bir eğitim aracı; Denecke ve Atique (2016) tıbbi ağı; Bottis ve Maiellaro (2010) sanal iş arama kaynağı; Abdipour ve Mohlespour (2019) ticaret merkezi; Tüfekçi ve Wilson (2012) siyaset alanı; Uğurlu (2018) ise sosyal sorumluluk projelerinde farkındalık oluşturan bir mekân olarak tanımlamaktadır.

Yukarıda sıralanan tanımlardan da anlaşılacağı üzere sosyal ağlar artık kullanıcıların, makro ve mikro ihtiyaçlarını karşılayabilecek yapıya kavuşmuş görünmektedir. Toplumsal yaşamın her alanında yer alan sosyal ağlar bu yüzden farklı tanımlamaları beraberinde getirmiştir. Platformların, gelecekte daha farklı alanlarda kullanılmasının olasılığı yüksek görünmektedir. Bu olasılığa bağlı

olarak da doğrudan sosyal ağ platformuna yönelik tanımların, giderilen fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlara göre yeniden betimleneceği düşünülmektedir. Kişilerin, kurumların ve toplulukların iletişim şeklini de değiştiren sosyal ağ platformları hesaplanabilir bir iletişim teknolojisi olarak, kullanıcılarına farklı türleri ile her yerden ve her an erişim olanağı sağlamaya devam etmektedir (Baruah, 2012, s. 2).

1.2. Sosyal Ağ Platformlarının Gelişimi

Sosyal ağ, internet teknolojisinin geliştirdiği iletişim uygulamalardan biri olarak bilinmektedir (Edosomwan, 2011, s. 2). İnternet ilk olarak 1962 yılında Licklider tarafından yazılan bir makalede, insanların bilgisayar ağları sayesinde bilgiye kolaylıkla erişim sağlayacakları bir yapı olarak tanımlanmıştır (Denizci ve Çetinkaya, 2015, s. 176). Bu yapı “*galaksi ağ*” olarak açıklanmış ve temel olarak, bilgiye bütün insanların bir veri paketi tabanından erişim sağlamasını ifade edecek şekilde sınırları çizilmiştir (Leiner, Cerf, Clark, Kahn, Kleinrock, Lynch, Postel, Roberts & Wolff, 1997, s. 102).

İnternet, Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) bir teknoloji projesi olarak ortaya çıkmıştır. ABD Savunma Bakanlığı, internetin askeriye ve akademik araştırmalar dışında da kullanılmasını sağlamak için Advanced Research Project Agency-Network (ARPA/Gelişmiş Araştırma Projeleri Ajansı, ARPA-NET) projesi ile erken dönem ağ paylaşımını başlatmış, bu dönemde internet yüksek ücretler ile kiralanarak kullanılmıştır (Edosomwan, 2011, s. 3). ARPA-NET ile kısa bir süre sonra dünyanın diğer ülkelerine internet dağıtılmış, 1984 yılına gelindiğinde ise bu yeni teknoloji telekomünikasyonda kullanılmaya başlanmıştır (Almagor, 2011, s. 46). 1984 yılından itibaren de ARPA-NET özel ve kamusal alanda bilimsel çalışma yapan kuruluşlara, 1995’te ise tamamen özel işletmelere devredilmiştir (Canöz, 2016, s. 36).

İnternetin Türkiye’de kullanılması ve geliştirilmesi de batıda olduğu gibi ilk olarak devlet kurumları tarafından yapılmıştır. Türkiye’de internet altyapısının gelişimi 1964’te Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nin (ODTÜ)

Elektronik Hesap Bilimleri Merkezi'ni kurması ile başlamıştır. 1986 yılında ise Ege Üniversitesi aracılığı ile TÜVEKA (Türkiye Üniversiteler ve Araştırma Kurumları Ağı) geniş alan bağlantılarını başlatmıştır (Saka, 2019, s. 6). 1999'un sonlarına kadar internetin altyapı ve teknik araştırmaları yoğunlaştırılmış, aynı yıl Türk Telekom'un açtığı ihale ile TURNET kurulmuştur (Güner, 2016, s. 599). 2000'lerin hemen başında ise internet artık Türkiye'de yer edinmeye başlamıştır.

Sosyal ağların tarihçesi doğrudan internetin ve bilişim teknolojilerinin gelişimi ile parça parça ilerlemiştir. Web 2.0, sosyal ağ platformlarının hızlı bir şekilde gelişmesine yardımcı olmuştur. Web 2.0 uygulaması kullanıcıların bir profile sahip olmasına, paylaşım yapmasına, çevrimiçi iletişim kurmasına olanak sağlamış ve sosyal ağ platformlarının en basit hali ile ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Mason & Renni, 2007, s. 199; Sindhu & Chezian, 2016, s. 177).

Sosyal ağlar, 1978 yılında ABD'nin Ohio eyaletinde bulunan New Jersey Teknoloji Enstitüsü'nde yapılan araştırmalarda, Elektronik Bilgi Değiş-Tokuş Sistemi projesi ile ortaya çıkmıştır (Acar & Polonsky, 2007, s. 56-57). Sosyal ağ platformları, üniversiteler tarafından bilginin paylaşılması ve dağıtılması amacı ile tasarlanmıştır.

Hu ve Ding (2013) sosyal ağların 4 aşamada geliştiğini vurgulamaktadır. Bunlar sırası ile;

- 1- İlk Aşama (1978-1990):** Bilgisayar ve ağ teknolojisinin gelişmesi ile sosyal ağ platformlarının ortaya çıktığı dönemdir. ARPA'nın çalışmaları ile ilk sosyal ağların temeli atılmış; Usenet, BBS (Bulletin Board System), The WELL (The Whole Earth Lectronic Link) gibi basit platformlar üzerinde çalışılmıştır. Bu dönemin sonlarına doğru ilk modern sosyal ağ olan SixDegrees.com kullanıma sunulmuştur. Bu dönemde sosyal ağ, geleneksel medyanın gerisinde kalmıştır. Sosyal ağların ilk aşaması 12 yıl sürmüştür.

- 2- Keşif Aşaması (1991-2003):** World Wide Web 'in (www) bilgisayar ağlarında yer alması ile sosyal ağ platformlarının 15 yıl sürecek olan keşif aşaması başlamıştır. www'ye erişimi olan herkes, ilk aşamada yer alan sosyal ağlar ile tanışmaya başlamış, kullanıcılar bir profil sahibi olmuştur. Bu yıllarda teknolojiye meydana çıkan gelişmeler sosyal ağların merkezileştirilmesine katkıda bulunmuştur. www, sosyal ağın popüler olmasını sağlamış, platformlara yönelik bilgilerin toplanması, sorgulanması ve dağıtımını başlatmıştır.
- 3- Büyüme Aşaması (2004-2006):** 2004 yılında web 2.0 teknolojisinin çevrimiçi iletişim alanında kullanılması ile farklı sosyal ağlar ortaya çıkmaya başlamıştır. MpSpice, WikiPedia, Second Life bunlara örnek olarak verilebilmektedir. Sosyal ağlar, 2004 yılında Facebook'un tüm dünyada kullanılması ile büyük bir çevrimiçi topluluk kitlesi oluşturmuştur. Web 2.0'ın teknik özellikleri sosyal ağ platformların gelişmesini sağlamasına karşın, çeşitliliğin hızına yetişememiştir. Her geçen gün kullanıcı sayısını artıran platformlar başka teknolojilere yönelmeye başlamıştır.
- 4- Geçiş Aşaması (2007-Günümüz):** Mobil teknolojilerin gelişmesi ile sosyal ağlar, insanların akıllı telefonlardan kolaylıkla erişim sağlayabileceği platformlar haline gelmiştir. 2007 yılında Apple ve Google sosyal ağların gelişmesine yardımcı olacak mobil işletim sistemlerini hizmete sunmuştur. Twitter, bu uygulamanın ilk temsilcisi olarak ortaya çıkmıştır. Bu dönem ile beraber sosyal ağlar, hem avantajlar hem de dezavantajlar dizisi olarak günlük hayatta diğer dönemlere göre daha fazla yer edinerek, gelişimine devam etmektedir (Hu & Ding, 2013, s. 186-188).

Sajithra ve Patil (2013, s. 7) ise sosyal ağların gelişiminin e-posta ile başladığını iddia etmektedir. e- posta; mesajların elektronik ortamlara aktarıldığı bir sistemdir (Külcü, 2012, s. 227). Sosyal ağ kolektif bir ortamdır, e- posta da ise bu yapı bulunmamaktadır. Bundan dolayı e-posta sadece basit bir mesaj ya da dosya gönderim kanalıdır. Sajithra ve Patil'in (2013, s. 70) çizelgeleri

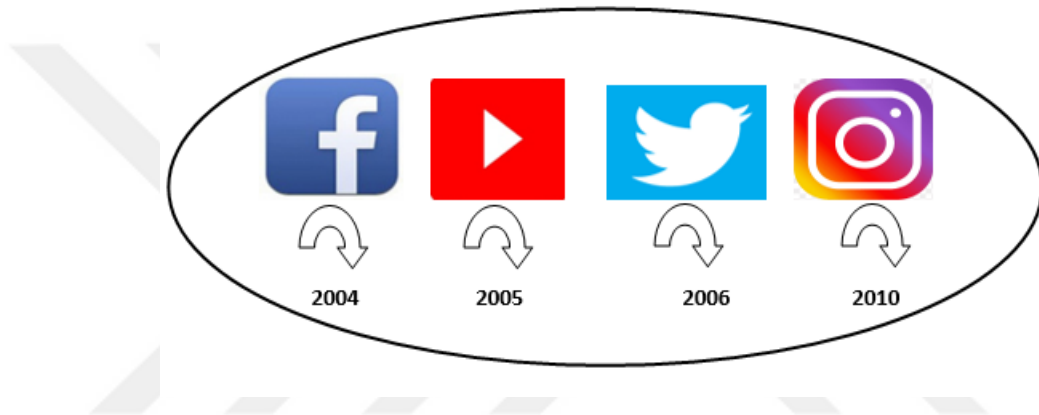
incelendiğinde, Hu ve Ding'in (2013) aşamaları ile benzer olduğu -e-posta dışarıda tutulduğunda- vurgulanabilmektedir.

Sosyal ağlara yönelik literatür incelendiğinde platformların özelliklerini karşılayan ilk çevrimiçi tabanın hangisi olduğuna yönelik 2 farklı görüş bulunmaktadır. Birinci görüşte yer alan araştırmacılar (Sajithra & Patil 2012; Taprial & Kanwar, 2012) ilk sosyal ağın classmates.com olduğunu, ikinci görüşte yer alan araştırmacılar (Boyd & Ellison, 2008; Edosomwan, 2011; Acar & Polonsky 2007) ise SixDegrees.com'u kabul etmektedir. İkinci görüşte yer alan araştırmacılar profil oluşturma, arkadaş listesi hazırlama, arkadaş ekleme, grup kurma ve diğer kullanıcıların sayfalarında gezinme, en önemlisi de mesaj gönderme gibi aktivitelere izin verdiği için SixDegrees.com'u ilk sosyal ağ olarak nitelemiştir. classmates.com ise SixDegrees.com gibi üyelerine geniş imkanlar sunmamış sadece kullanıcıların anaokulundan üniversiteye kadar olan arkadaşlarını bulmaya yardımcı olmuştur (Taprial & Kanwar, 2012, s. 18). Boyd ve Ellison'ın (2008) da vurguladığı gibi SixDegrees.com kullanıcılarına sunduğu sosyallik ve iletişim olanaklarından dolayı ilk modern sosyal ağ olarak kabul edilmektedir.

1997 yılının daha öncesinde Usenet, BBS, CompuServe, Mardam Khaled Lord İnternet Relay Cha (MIRC), Proding, America Online (AOL), İnternet Relay Chat (IRC) gibi birçok ilkel sosyal ağ kullanıma sunulmuş fakat modern anlamda ilk platform olarak SixDegrees.com literatürde kabul görmüştür (Korenich, Lascu, Manrai, & Manrai, 2013; Boyd & Ellison, 2008; Edosomwan, 2011; Acar & Polonsky, 2007). SixDegrees.com üyeleri kendilerine ait bir profil ile arkadaş ekleme, grup kurma, arkadaşlık isteği gönderme gibi aktiviteleri gerçekleştirebilmiştir. SixDegrees.com'dan önce kurulan basit sosyal ağlar kullanım fonksiyonları ile sınırlı olmuştur, üyelerin bir profile sahip olmasını sağlayamamıştır (Taprial & Kanwar, 2012, s. 18). Örneğin; Usenet ve BBS sadece akademisyenlere yönelik açılmıştır. Diğer platformlar ise çok fazla sosyal aktivite olmadığı için popüler olamamıştır.

1999 yılına gelindiğinde ise modern sosyal ağların sayısında artış başlamış, 2004 yılına kadar LiveJournal, BlackPlanet, MiGente, Cyworld, Friendster, MySpace, Last FM ve son olarak ise Facebook Harvard kullanılmıştır (Boyd & Ellison, 2008, s. 212). Facebook, 2004 yılında ilk olarak Harvard Üniversitesi'nde eğitim alan öğrencilerin sosyal ağı olarak kullanılmış, 2005 yılında ise hızlı bir şekilde küresel kullanıma açılmıştır (Hu & Ding, 2013, s. 187).

Şekil 2: Popüler Sosyal Ağların Başlangıç Yılları

2005 yılında Youtube, video paylaşım alanı olan sosyal bir ağ olarak nitelendirilmiştir. 2006 yılında ise Jek Dorsey tarafından geliştirilen Twitter da sosyal ağlarda yer edinmeye başlamış, kullanıcılarına ulusal ve uluslararası alanda bilgi akışı sunmuştur (Maclean, Jones, Levy & Hunter, 2013, s. 295). 2010'a gelindiğinde ise Kevin Systrom ve Mike Krieger tarafından geliştirilen Instagram, kullanıcılara ait profil ile fotoğraf ve kısa video paylaşılan bir mecra olarak kullanıma açılmıştır (Öztürk, Şener ve Süker, 2016, s. 360).

Literatüre katkı sağlamak amacı ile Instagram uygulamasından sonra geliştirilen sosyal ağ platformları araştırmanın bu kısmında sırası ile incelenecektir. Boyd ve Ellison'un (2006) oluşturduğu sosyal ağ platformlarına yönelik zaman çizelgesi, bu çalışmada 2022 yılını da kapsayacak şekilde geliştirilmeye çalışılacaktır. Araştırmanın sınırlılığı bağlamında yapılan literatür taramasında yukarıda Facebook, YouTube, Twitter ve Instagram'a ait bilgilere ek olarak 2011 yılından 2022'ye kadar yaklaşık 32 farklı sosyal ağın kullanıldığı

saptanmıştır. Bu yeni sosyal ağlardan bazıları çok kısa sürede diğer büyük platformlara bağlanmış ya da çok fazla popüler olamadığı için sürümleri dijital ortamdaki çekilmiş, bazılarının da literatürde kaynak bulunamamıştır. Literatürde sıkça vurgulanan platformlardan (Facebook, YouTube, Twitter ve Instagram) farklı olarak, son 11 yılda kullanılan sosyal ağlara yönelik bilgiler aşağıda sıralanmıştır;

1.2.1. Google+ (2011-2019)

28 Haziran 2011 tarihinde kurulan bu sosyal ağ ilk dönemlerinde sadece davetiye linkleri ile üye kabulü gerçekleştirmiş, çok kısa bir süre sonra ise 18 yaşından büyük herkes için kullanıma açılmıştır. Google+ ilk piyasaya sürüldüğü günden itibaren Facebook'un en büyük rakibi olarak görülmeye başlanmıştır (Miller et al., 2016, s. 2).

Kullanıcılarına; sohbet, video görüşme, hızlı yükleme, çevre oluşturma, oyun oynama, grup eğlenceleri organize etme, Google aramalarında öncelik gibi imkanlar sunmuştur. 8 yıl sosyal ağlarda yer edinen Google+, kullanıcıların bilgilerini ifşa ettiği gerekçesi ile 2 Nisan 2019 yılında hem ticari hem de bireysel kullanıma kapatılmıştır. Google +; Buzz, Google Friend Connect ve Orkut'tan sonra Google'un kapatılan 4. sosyal ağ platformu olmuştur.

1.2.2. Twitch (2011-...)

6 Haziran 2011'de piyasaya sürülen Twitch, amazon.com'un sosyal ağı olarak kurulan, televizyon ile eşgüdümlü çalışan çevrimiçi bir platform video sitesidir. Twitch, canlı videoları sadece büyük endüstrilerin değil, kullanıcılarının da çekip yükleyeceğini gösteren bir sosyal ağ platformudur.

Twitch'i diğer sosyal ağlardan ayıran en önemli özellik çekilen videoların, televizyona canlı olarak aktarılmasıdır (Woodcock & Johnson, 2019, s. 326). Bu açıdan Twitch'i sosyal ağ platformlarının televizyon yayıncısı olarak nitelendirmek mümkün görünmektedir. Twitch kullanıcıları, içerik hazırlayabilmekte ve yayıncı olabilmektedir. Yayın yapan kullanıcılar dışında

kalan kişiler; bağışçı, izleyici ya da ücretli aboneler olarak gruplara ayrılmaktadır (Yavaşcalı ve Tiryakioğlu, 2019, s. 71). Pires ve Simon'a (2015) göre tıpkı yeni ortaya çıkan ya da gelişme gösteren diğer sosyal ağların kullanıcı davranışlarını değiştirdiği gibi Twitch de kullanıcılarını merkeze alan, televizyona içerik üretmesini sağlayan yeni ve etkileşimi olan bir iletişim platformu olarak üyelerin tutumlarında değişim meydana getirmiştir.

Hamilton, Garretson Kerne (2014, s. 1315-1324) Twitch'in özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır;

- Sosyal ağda bulunan oyuncu topluluklarını teşvik etmek,
- İzleyici katılımı sağlamak,
- Canlı ses ve videoların akışını metin tabanlı ağlar ile birleştirmek,
- Akışlara takipçi eklemek,
- Akışı desteklemek için moderatör görevlendirmek,
- Belirli bir görüşü paylaşan kullanıcılardan topluluk oluşturmak,
- Reklam gelirleri ile giderleri karşılamak,
- Abonelere reklam izlememe özgürlüğü sağlamak,
- Kullanıcılara oyun oynayarak ya da canlı yayın yaparak gelir vaat etmektir.

Canlı bir televizyon sosyal ağı olan Twitch, bu özellikleri ile diğer platformlardan sıyrılmaktadır. Twitch'in bu özelliği hem yayıncılar hem de izleyiciler arasında anlık canlı iletişim ortamı sağlamakta, izleyicilerin sosyalleşmesine olanak sağlamaktadır (Yavaşcalı ve Uğurhan, 2019, s. 651). Twitch, tüm bu özelliklerinin yanında kullanıcılarına diğer sosyal ağların sunduğu klasik aktiviteleri de sunmaya devam etmektedir.

1.2.3. Tinder (2012-...)

12 Eylül 2012'de kullanıma sunulmuş olan Tinder, kullanıcıların küçük bir biyografileri ve ilgi alanlarına göre hazırlanmış çevrimiçi bir sosyal ağ olarak bilinmektedir. Tinder, bekar insanların kendilerine partner araması için

özel olarak kurulmuş bir arkadaşlık platformu olarak çevrimiçi ağlara sürülmüştür (David, 2016, s. 3).

Tinder genç yetişkinler arasında coğrafi konum tabanlı kullanılan, kişilerin özel hayatlarında bilgi ve iletişim teknolojilerinin önemini arttırdığını gösteren bir sosyal ağ olarak önem kazanmıştır (Newett, Churchill & Robards, 2017, s. 1). Tinder, 2012 yılında Güney Kaliforniya’da 18-24 yaş aralığındaki üniversite öğrencilerinden birbiri ile ilgilenenlerin kullanılabileceği bir platform olarak ortaya çıkmış, çok kısa süre sonra da yaygın kullanılan bir sosyal ağa dönüşmüştür (Stampler, 2014, s. 1-6).

Tinder ortaya çıkış amacı doğrultusunda kullanıcıları ortak zevk ve ilgilerine göre eşleştiren ve 55 yaşın üzerinde üye kabul etmeyen bir sosyal ağ olarak kullanıcıların mail adresleri üzerine temellendirilmiş, en yakın 2 km en uzak ise 160 km’den partner seçebilme sınırı uygulanmıştır (Newett, Churchill & Robards, 2017, s. 4).

Hobbs, Oben ve Gerber’e (2016) göre Tinder, iletişim teknolojilerindeki değişimlerin flört etme davranışını değiştirdiğini ve bu amaca hizmet eden platformların modern romantik ilişkiler ortaya çıkarttığını fakat bu uygulamaların uzun vadede ciddi bir ilişki ile sonuçlanmadığını vurgulamaktadır. Sosyal ağlarda bu tarz ilişkilerin kurulmasını metalaşmış bir oyuna benzeten Hobbs ve diğerleri (2016) kullanıcıların cinsel doyum yaşamak için bu platforma yöneldiğini belirtmektedir.

Dugay’e (2016) göre heteroseksüel amaca hizmet eden ilk sosyal ağlardan birisi olan Tinder, özellikle gençlerin özel yaşamlarını anlamada önemli olduğunu ve bu alana yönelik ampirik araştırmaların yetersiz kaldığını vurgulamaktadır. Bunun yanında Tinder, kullanıcıların gerçekliğe ilişkin endişelerini de gidermeye yardımcı olmakta, online randevu gibi farklı aktiviteler de sunmaktadır.

1.2.4. Viber (2012/...)

19 Temmuz 2012’de Skyp’e rakip olarak sosyal ağlar arasına katılan Viber, herhangi bir e-posta adresine sahip olmadan sadece cep telefonu numarası ile üyeliğe izin veren bir platformdur. Onovakpuri’e (2018, s. 120) göre Viber; yazılı sohbet, fotoğraf, video, ses, gönderme/almaya izin veren çevrimiçi bir sosyal ağ platformudur.

Sutikno, Handayani, Stiawan, Riyadi ve Subroto (2016) Viber’i, haberleşme için en iyi sosyal ağ platformu olarak görmektedir. Akıllı telefon uygulaması olan Viber; Mac OS, Android, BlackBerry OS, iOS, Series 40, Symbian, Bada, Windows Phone ve Microsoft Windows için kullanılabilen bir sosyal ağıdır (Aal, 2014, s. 107). Viber bütün mobil aygıtlarda kullanılabilir.

1.2.5. Whisper (2012/...)

31 Mart 2012’de dijital ortama aktarılan Whisper, kullanıcıların fotoğraf, video ve dosya paylaşmasına olanak sağlayan çevrimiçi bir dedikodu platformudur. Wang, Wang, Wang, Nika, Zheng ve Zhao (2014), bu sosyal ağ uygulamasının özelliklerini şu şekilde sıralamıştır;

- Kullanıcılar genellikle gerçek kimlik bilgilerini kullanmaz,
- Kalıcı bir sosyal ağ paylaşımı bulunmaz,
- Kullanıcılar görsel ve bilgi depolayamaz,
- Platform başlı başına dedikodu yapmak için kullanılır,
- Kullanıcılar, dedikodu yapmak amacıyla tanışık olmadıkları üyeler ile iletişime geçer, yabancılar daha çekici hale gelir,
- Platformda en çok dedikodusu yapılan olay, kişi ya da durumlar sıralanır ve yayınlanır,
- Alt kümeler oluşturularak yapılabilecek dedikodu konuları belirlenmeye çalışılır,
- Kullanıcılar haber ya da güncel olayları takip etmek yerine platformda diğer üyeleri takip etmeyi tercih etmektedir.

1.2.6. Google Hangouts (2013/...)

Google Hangouts, Google tarafından 15 Mayıs 2013 tarihinde geliştirilmiş bir sosyal ağ uygulaması olarak bilinmektedir. Hangouts, 2011 yılında Google'ın sosyal ağ platformu olan Buzzy'ın kapanmasından 2 yıl sonra kullanıma sunulmuştur.

Bolton (2013, s. 39-40), Hangouts'un özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır;

- Üye olma şartı bulunmamaktadır,
- Konferans yapımı için uygun bir sosyal ağ olarak nitelendirilmektedir,
- Aynı anda 10 kişi görüntülü görüşme yapabilmektedir,
- Kullanıcılar konferanslarında ekrana YouTube görüntüsü yansıtabilmektedir,
- Kullanıcılar, ABD'de bulunan kütüphanelere online erişim sağlayabilmektedir.

1.2.7. Yik Yak (2013/2017)

2013 yılından 2017 yılına kadar 4 yıl boyunca popüler bir sosyal ağ platformu olarak kullanılan Yik Yak, anonimlik, hiper-yerellik ve topluluk ilkesi üzerine kurulmuştur (Bayne, Connelly, Grover, Osborne, Tobin, Beswick & Rouhani, 2019, s. 3). Yik Yak, metin paylaşımlarında sadece 200 karaktere izin veren bir platformdur.

2013 yılının sonlarında kullanılmaya başlanan Yik Yak, özellikle ABD ve İngiltere'deki üniversite öğrencileri arasında yaygın bir şekilde kullanılmış, ardından ise kullanıcı sayısında artış yaşanmıştır (Black, Mezzina & Thompson, 2016, s. 17). 2015 yılında NASPA (National Association of Student Personnel Administrators) çatısı altında yapılan bir kongrede Yik Yak'ın üniversite öğrencileri üzerinde olumsuz etkileri olduğu görüşü ağırlıklı olarak savunulmuştur (Eaton & Gismondi, 2016, s. 75). Yik Yak, 2017 yılında

başlayan kullanıcı katılımındaki çözümlerin ardından aynı yıl içinde sosyal ağ platformları arasından kaldırılmıştır.

1.2.8. Telegram (2013/...)

2013 yılında iki Rus programcı kardeş tarafından geliştirilen Telegram, akıllı telefon, tablet, dizüstü bilgisayar gibi tüm mobil iletişim cihazlarına senkron edilebilecek şekilde tasarlanmıştır (Heidar, 2016, s. 67). Telegram, kullanıcıların aralarında 2GB'a kadar dosya gönderimine izin veren, fotoğraf, video, ses kaydı ile kullanıcıları etiketleme olanağı sağlayan, çoklu program desteği sunan bir sosyal ağ olarak varlığına devam etmektedir.

Nobari ve diğerleri (2020) Telegram'ın diğer sosyal ağlardan farklarını ve benzerliklerini şu şekilde vurgulamıştır;

- Telegram, diğer sosyal ağlardan farklı olarak birden fazla, çok yönlü iletişim akışı sağlamaktadır. Botlar, gruplar ve kanallar üzerinden kullanıcılar istediği ortamdan iletişim kurabilmektedir. Her 3 ortamı da kullanan üyeler, ortamlar arasında paylaşım yapabilmekte ya da içerik üretebilmektedir.
- Telegram şifreli mesaj gönderme, konum bilgisi paylaşma, veriyi depolama, platformda akan paylaşımların analiz edilmesi gibi özellikleri ile de diğer sosyal ağlardan farklılık göstermektedir. Telegram'da bulunan sesli arama özelliği de dönemindeki sosyal ağlara göre üstünlük sağlamıştır.

Telegram, mobil ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile ortaya çıkmış, açık kaynaklı bir program olarak tasarlanmış ve hızla büyüme göstermiştir (Salimi, Riahinia, Akhshik & Zeinali, 2018, s. 436).

1.2.9. gab (2013/2017)

gab, 15 Ağustos 2016'da özgür düşünce, kişisel bağımsızlık ve çevrimiçi bilgi akışının serbest dolaşımını yapılandırmak için kurulan yeni bir sosyal ağ uygulaması olarak tanımlanmaktadır (Zannettou, Brandlyn, Cristofaro, Kwak,

Sirivianos, Stringhini & Blackburn, 2018, s. 2). gab, alternatif sağ görüşü benimseyen, beyaz milliyetçilerin sosyal ağı olarak da anılmaktadır (Ehrenkranz, 2017, s. 1). Google, gab'ı nefret söylemi yaydığı gerekçesi ile 2017 yılında kullanımdan kaldırılmıştır (Neidig, 2017, s. 1).

1.2.10. Swarm (2014/...)

Swarm, 5 Mayıs 2014'te özellikle farklı bireyler arasında bilgi akışını sağlamak ve nüfus tipolojisinin dinamiklerini ortaya çıkartmak amacı ile kullanıma sunulmuştur (Liang, Agbo & Li, 2015, s. 360).

Swarm, kullanıcılar arasındaki coğrafi yakınlığı gösteren bir sosyal ağ platformudur. Swarm, kullanıcılarına listesinde bulunan arkadaşlarının yerlerini ve aralarındaki uzaklığın bilgisini vermekte, üyeler arasında planlanan buluşma organizasyonları kolay hale getirmektedir (Bakır ve Aydoğan, 2018, s. 93).

Swarm, 2009 yılında ABD'de kurulan Foursquare'e entegre edilmiş bir sosyal ağ platformudur. Platformu kullanmak için ara yüz ya da kontrol işlemleri gerektirmeyen bu sosyal ağ, mobil kullanıcılara konum odaklı bir sanal iletişim kurmayı hedeflemektedir (Yang, Jiyao, Hao, Yu, & Pan, 2018, s. 4548).

Coğrafi konum tabanlı bir sosyal ağ platformu olan Swarm, bütün buluşma mekanları ile toplanma alanları hakkında da kullanıcıların içerik oluşturmaya, bilgi akışı sağlamasına, video ya da fotoğraf sunmasına imkân tanımaktadır. Swarm genel olarak kullanıcıların aktivitelerini takip edebilmek ve mekanlar hakkında bilgi almak için tasarlanmıştır (Büyükdemirci & Erçoşkun, 2017, s. 34).

1.2.11. Bumble (2014/...)

Bumble, kadınların cinsel yaşamda erkekler ile aynı haklara sahip olduğunu vurgulamak üzere kurulmuş, feminist bir sosyal ağ platformu olarak tanımlanmaktadır (Tanner & Tabo, 2018, s. 291). Tinder gibi cinsel içerikli bir sosyal ağ uygulaması olan Bumble, Aralık 2014 yılında sosyal ağlara katılan bir platformdur.

Sosyal ağ platformlarında cinsel eşitliği benimseyen Bumble, dijital ortamlarda ataerkil dünyadan kopuşun bir yansıması olarak görülmekte ve kullanıcılara gerçek dünyada sahip olamadıkları güven, gizlilik, eşleşme ve beklentileri karşılama gibi doyumlar yaşatmaktadır (Orchard, 2019b, s. 2-4). Bumble, platformun kullanım amacına göre üyelerinden ücret talep edebilmektedir (Orchard, 2019b, s. 1).

Orchard’a (2019a, s. 1) göre bilim insanları, toplumsal alanda yer edinmiş olan sosyal ağ platformlarının -Bumble gibi- flörtleşme ağı olarak kullanılmasının nedenlerine yönelik daha fazla araştırma yapılmasını tavsiye etmektedir. Çünkü bu amaçla kullanılan platformlar duygusal arkadaş edinme biçimlerini derin bir şekilde farklılaştırmaya başlamıştır.

1.2.12. Periscope (2015/...)

Periscope, 2015 yılında bir canlı yayın sosyal ağı olarak platformlar arasında yer almış ve Twitter tarafından kullanıma sunulmuştur (Rugg & Burroughs, 2016, s. 64). Dowell ve Ducan’a (2016: 35) göre Periscope kullanıcıları 2’ye ayrılmaktadır;

- *Yayıncılar*: İsteddiği her konuda canlı görüntüleme sunan ve içeriği kendisi belirleyen kullanıcı grubudur.
- *İzleyiciler*: Yayıncının etkinliklerini takip eden kullanıcı grubudur.

Yayıncı ve izleyicinin akış sırasında karşılıklı iletişime geçmesine fırsat veren Periscope, geleneksel ağ endüstrileri ile sosyal ağ endüstrileri arasında ekonomik gerginliklere neden olmuştur ((Rugg & Burroughs, 2016, s. 64). Göker’e (2016, s. 980) göre Periscope; mekân algısının oluşumuna yardımcı olma ve küresel olarak uzamlar arasında geçiş yapılabilme gibi özelliklerinden dolayı diğer sosyal ağ platformlarından farklılık göstermektedir.

Binark ve Löker (2011, s. 9) Periscope’nin orijinal bir platform olmasının yanında, temelde diğer sosyal ağlar ile olan benzerliklerini,

- Dijitallik

- Biçimsellik,
- Etkileşim,
- Kullanıcının ürettiği içerik,
- Hiper-metinsellik,
- Yayma olarak sıralamaktadır.

Göker' e göre (2016, s. 980) Periscope, uzakları yakın eden bir gözetleme kulesi olarak kullanılmaktadır. Periscope diğer sosyal ağlar gibi gözetim olgusunda pratik ve işlevsel imkanlar sunmaktadır. Periscope'un bir gözetim aracı olarak kullanılmasındaki en büyük neden cinsel amaçlı kullanım imkânı sunmasıdır. Yine sosyal ağları denetleyen yasal bir mekanizmanın henüz net bir şekilde olmaması bu sosyal ağ platformunun kullanıcı sayısında artış meydana getirmiş ve kullanıcıların özel hayatlarını ağlardan paylaşmasına/takip edilebilmesine izin vermiştir. Periscope üzerinden Türkiye'de tecavüz vakaları meydana gelmiş, dünyada ise intihar olaylarının görülmesine neden olmuştur (Kalabalık, 2016, s. 46). Bu yönü ile Periscope'nin kullanıcıların üzerinde ciddi derecede olumsuz durumlar meydana getirdiği vurgulanabilmektedir.

1.2.13. Houseparty (2015/...)

Houseparty, aynı anda sadece 8 kullanıcının görüntülü sohbet etmesine izin veren, sonsuz sayıda sohbet odası açılabilen bir sosyal ağ uygulamasıdır (Moloney, 2017, s. 1). Newton (2018, s. 1-3) Housepart'in daha çok üniversite öğrencileri arasında kullanımının yaygın olduğunu vurgulanmaktadır. Houseparty, daha çok Z kuşağının sosyal ağı olarak anılmaktadır (Hartmans, 2016, s.1).

1.2.14. BEME (2015/...)

17 Temmuz 2015'te yeni bir sosyal ağ olarak platformlara eklenen BEME, kısa videoların paylaşılmasına olanak sağlayan çevrimiçi bir ortam olarak tanımlanmaktadır (Heat, 2015, s. 1). BEME'de yer alan videolar 10 saniye ile sınırlıdır ve kullanıcının bir paylaşım yapmadan, diğer üyenin paylaşımlarını görmeye imkân vermemektedir (Filipowicz, 2016, s. 1).

BEME, tüm sosyal ağ kullanıcıların görüşlerine farklı bir bakış açısı getirecek şekilde tasarlanmıştır (Kantrowitz, 2015, s. 2). BEME, diğer sosyal ağ platformlarında olan filtrelemeler ve farklı çekim özellikleri gibi olanaklar sunmadığı için eleştirilmektedir (Nakhla, 2015, s. 1). Johson (2015) ise BEME gibi daha az filtre özelliği olan sosyal ağ uygulamalarının bazı kullanıcılara daha çekici geldiğini belirtmektedir.

1.2.15. TikTok (2016/...)

2016 yılında Çin’de “Douyin” adı ile dijital ortama sürülen TikTok; fotoğraf, müzik, ders içerikleri ve video paylaşımı yapılabilen bir sosyal ağ uygulamasıdır (Akyazı, 2020, s. 260). TikTok kullanıcılarına, 15 saniyelik kısa videolar çekme ve bu videolara dublaj, taklit gibi aktiviteler ekleme, bunları paylaşma imkanı sunmaktadır (Pınarbaşı ve Astam, 2020, s. 81).

TikTok çok kısa bir süre içinde popüler bir sosyal ağ uygulaması olarak çevrimiçi tabanlarda yer edinmiştir. Xu ve diğerleri (2019, s. 61-62) TikTok’un kullanıcı sayısının çok kısa sürede artmasında;

- Star kişilerin platformu kullanması,
- Reklam ve pazarlama yatırımları,
- Çeşitli çevrimiçi ve çevrimdışı etkinliklerin yapılması,
- Uluslararası bir hedef belirlemesi,
- Algoritma teknolojileri ile yapay zekâ uygulamalarını desteklemesi,
- Kullanıcıların ağ ihtiyaçlarını karşılaması,
- Dinamik bir platform olarak kullanıcıların bilgi ihtiyaçlarını gidermesinin etkili olduğunu belirtmektedir.

Jung ve Zhou’ya (2019, s. 14) göre TikTok gibi platformlar, kullanıcılarına yeni öğrenme modelleri sunmaktadır. Bu açıdan TikTok üyelerinin; becerilerini ortaya çıkartmakta, iş birliklerine imkân tanımakta, kişisel gelişime katkı sağlamaktadır. Ünlü ve diğerleri (2020, s. 115) de TikTok’un kullanıcıların benlik sunumu yapabilmesi için videolar

ekebilmesine imkân tanıyan teknik altyapılar içerdiğinden diğerk sosyal ağılardan ayrıldığını vurgulamaktadır.

1.2.16. tbh (2017/...)

3 Ağustos 2017’de kurulan tbh, ABD’li lise öğrencilerinin kullanması için tasarlanan bir sosyal ağı olarak platformlar arasında yerini almıştır. 2017’de Facebook şirketi altında dijital ortamda kullanılan tbh, kullanıcı sayısının az olması gerekçesi ile 2018’den itibaren bağılı şirketten ayrı olarak hareket etmeye başlamıştır (Fingas, 2018, s. 1).

1.2.17. Taimi (2017/...)

2017 yılında ABD’de kullanılan bir flörtleşme sosyal ağı olan Taimi, 2018 yılında Avrupa Birliği’nde yer alan bütün ülkelerde kullanılmaya başlamıştır. Üst düzeyde güvenlik önlemleri alınmış olan Taimi, eşcinsel kullanıcıların sosyal ağı olarak anılmaktadır (Dunne, 2018, s. 1). Taimi, LGBT topluluklarını desteklemek amacı kullanılan bir sosyal ağı platformu olarak da bilinmektedir (Gremore, 2018, s. 1).

1.2.18. Caffeine (2018/...)

31 Ocak 2018’de sosyal ağı platformları arasına katılan Caffeine, oyun ve spor ağırlıklı canlı bir sosyal ağı uygulamasıdır (Flynn, 2019, s. 1-3). “21st Century FOX”’un bir yatırımı olan Caffeine, değışik sektörlerdeki iş ortaklıkları ile sosyal ağı platformları arasında büyümeyi hedeflemektedir (Roettgers, 2018, s. 12).

1.2.19. Chingari (2018/...)

2018 yılında Hindistan’da geliştirilen Chingari, kısa videoların çekimine ve paylaşımına izin veren görsel efektler açısından zengin bir sosyal ağı platformudur. Chingari, Hindistan hükümetinin Çin’in sosyal ağı platformu olan TikTok’u ülke sınırlarında kullanmasını yasaklamasının ardından yerel olarak

tasarlanmış, kısa bir süre sonra da küresel kullanıma sunulmuştur (Patwa, 2020, s. 1).

Chingari Hintli kadınların; yasal haklarını, zihinsel sağlıklarını, fiziksel ve duygusal durumları ile toplumsal eşitsizliklerden kaynaklanan eğitim ve iş sorunlarını ortaya çıkartmayı, bunlara çözüm bulmayı amaçlamaktadır (Hancock, 2018, s. 5). Chingari hem yerel iletişim olanaklarının gelişmesi hem de kadınların sosyo-ekonomik sorunlarının çözülmesine yardımcı olmak için tasarlanmıştır.

1.2.20. VERO (2019/...)

8 Ekim 2019 tarihinde kullanıma açılan Vero, reklamlardan, pazarlama tekniklerinden ve veri madenciliğinden arındırılmış bir sosyal ağ platformu olarak ortaya çıkmıştır (Patel, 2020, s. 1). Henüz yeni yeni kullanılmaya başlanan Vero, kullanıcılara faydalı olabilecek bilgileri depolamayı ve hesapların güvenliğini en üst düzeylerde korumayı amaçlayan bir sosyal ağ platformu olarak tanımlanmaktadır (Marsden, 2018, s. 3).

1.2.21. WT. Social (2019/...)

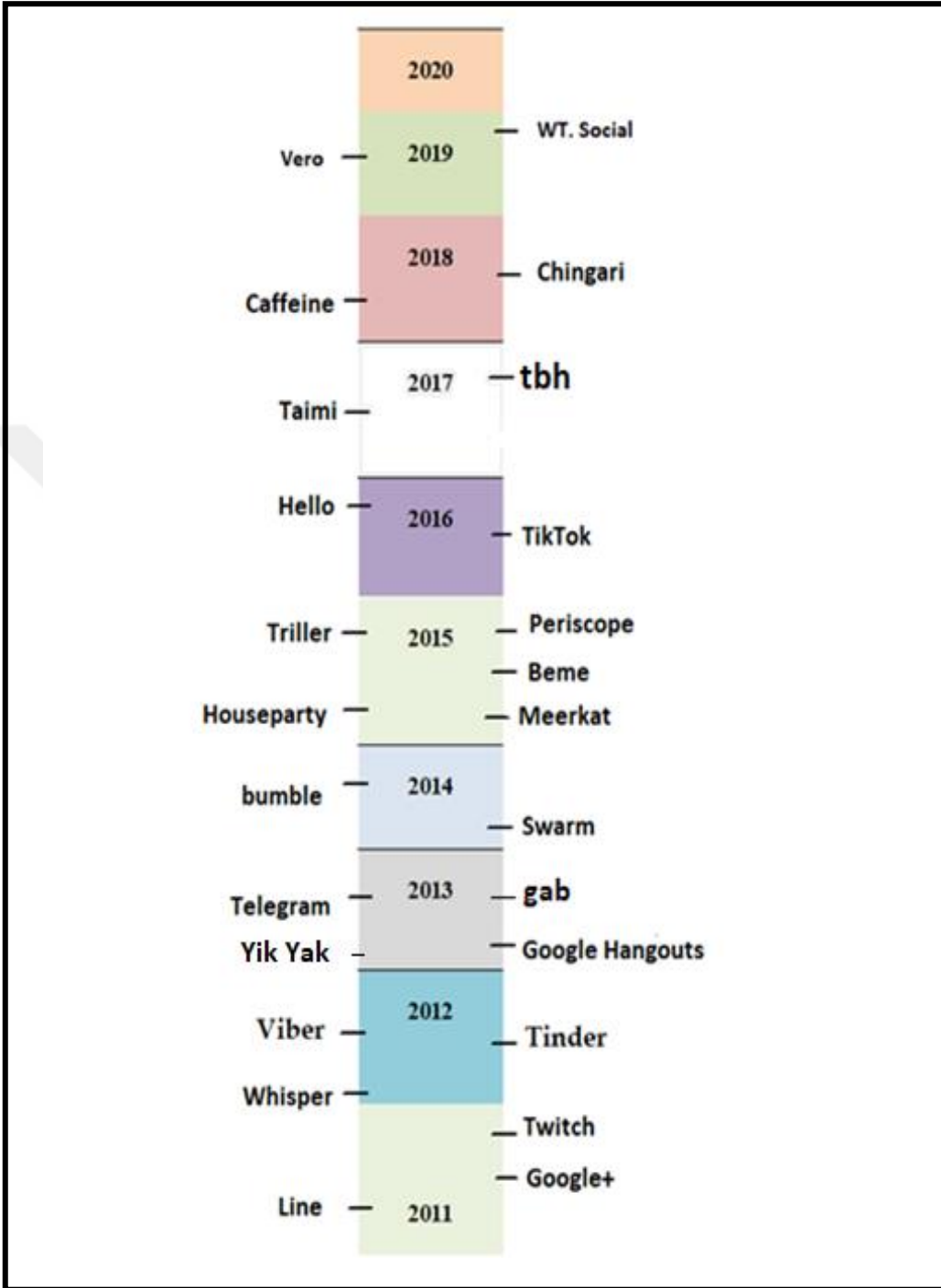
WT. Social, Facebook ve Twitter'a rakip olarak kurulmuş ve bağışlar ile ilerleyen bir haber sosyal ağ platformu olarak bilinmektedir (Kan, 2019, s. 1). WT. Social, özellikle sahte haberle mücadele etmek için tasarlanmış bir platform olarak bilgi akışında gerçekliği savunmak üzere ön plana çıkmıştır (Tung, 2019, s. 1). WT. Social, Facebook gibi hem kullanıcılarda bağımlılık yapmayacak hem de kullanıcılarının verilerini kâr amaçlı satmayacak bir sosyal ağ platformu olarak farklılık göstermektedir (McGrath, 2020, s. 1-2). Bu açıdan WT Social, sadece gerçek ve şeffaf haberciliğe hizmet edecek bir platform olarak sosyal ağ uygulamaları arasında yerini almıştır.

Yukarıda yer alan ilgili literatür taraması sonucunda şekil 4'te yer alan 2011-2022 yıllarında kullanılan sosyal ağ platformlarına yönelik zaman çizelgesi oluşturulmuştur. Şekil 3'te yer alan sosyal ağ platformları, Boyd ve

Ellison'un (2008) zaman çizelgesinin (bkz. Ek-1) devamı olarak vurgulanabilmektedir. Sosyal ağların ilk dönemlerinde olduğu gibi 2011-2022 yılları arasında da birden çok platformun çevrimiçi ortamlara sunulduğu fakat bunlardan bazılarının geniş kullanıcı kitlelerine ulaştığını söylemek yerinde olacaktır. Bunun yanında son 2 yıldır ise farklı bir sosyal ağın geliştirilmediği görülmektedir.

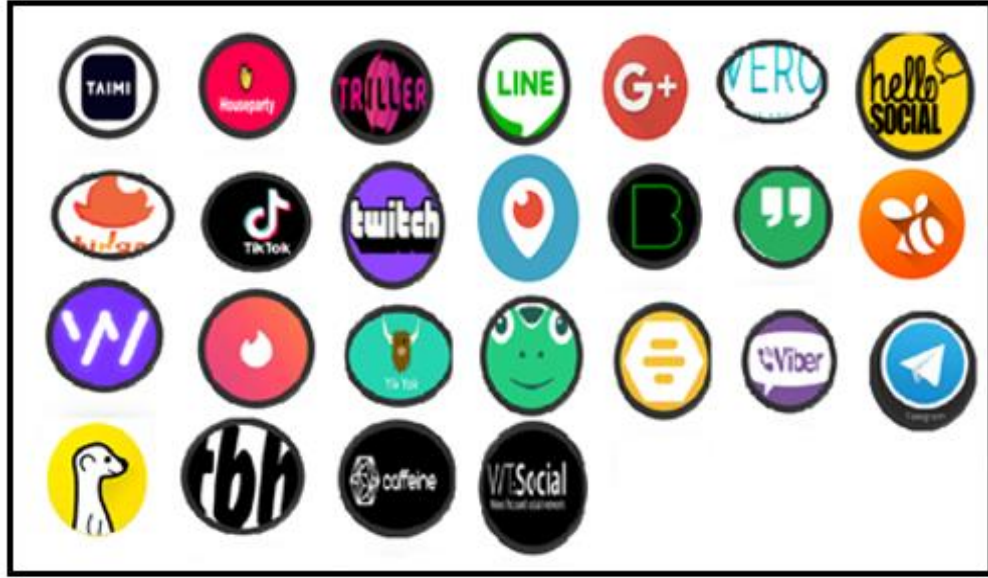

Şekil 3: 2011-2022 Yıllarına Ait Sosyal Ağ Zaman Çizelgesi

Görsel 1’de, şekil 3’te yer alan 2011-2022 yılları arasında kullanılan sosyal ağ platformlarının logoları verilmiştir.

Görsel 1: 2011-2020 Yıllarında Kullanılan Sosyal Ağların Logoları

Sosyal ağlara yönelik hazırlanan şekil 3 ve görsel 1 ilerleyen zamanlarda çeşitli platformların varlığı ile geliştirilebilecek gibi görünmektedir.

1.3.Sosyal Ağ Kullanım Alışkanlıkları ve Amaçları

Sosyal ağ kavramı olarak ilk kez Chris Shipley tarafından kullanılmış ve online iletişim-bilgi sağlayan tüm çevrimiçi uygulamalara gönderme yapmıştır (Hayta, 2013, s. 67). Sosyal ağlar, web 2.0 ve web 3.0’ın teknik özellikleri üzerine kurulmuş “sosyal sanal ortamlar” olarak bilinmektedir.

Castells (2016, s. 20-23), teknolojinin gelişip ağ bağlantılı yeni iletişim şekillerinin ortaya çıkması ile politik, ekonomik ve kültürel içerikli gerçek mekanların weblerde “ağ toplumu” olarak yer aldığını belirtmiştir. Ağ toplumu kavramı ile beraber zaman/mekân sınırları kullanılan iletişim aracına göre ortadan kalkmıştır (Sarioğlu ve Özgen, 2018, s. 1072). Böylece bu sosyal sanal ortamlar gerçek bir fiziki alan olarak kabul edilmiştir (Kuşay, 2013; Gülner ve Öztat, 2020; Gülner ve Acar, 2021).

Günlük akış içinde kişileri sosyal ağ kullanımına yönlendiren pek çok etken bulunmaktadır. Bu yeni iletişim kanalında kullanıcı, kendi kişisel sanal ortamı

üzerinden ilgi alanlarını belirleyebilmekte, anlık mesaj uygulamaları ile hızlı bir şekilde çift yönlü iletişim kurabilmekte, bilgi arayabilmekte, sosyal çevresini artırabilmekte, yeni ilişkiler kurabilmekte, genel bilgilere erişim sağlayabilmekte ve kendi bilgilerini fotoğraf ya da videolar aracılığı ile bu uygulamalara yükleyerek diğer kullanıcılara bilgi verebilmektedir (Balcı, Gölcü ve Gölcü, 2019, s. 173). Bu açıdan sosyal ağlar kullanıcının birbirinden farklı ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir.

Sosyal ağlar içeriği tüketici tarafından oluşturulan, çift yönlü iletişim sağlayan, eş zamanlı ve karşılıklı etkileşime açık bir medya sistemi olarak değer görmektedir (Aksoy, 2020, s. 9). Sosyal ağların, ağ toplumu olma özelliği bu teknik özelliklerden beslenmesinin yanında kullanım nedenlerinin de belirleyicisi olmuştur. Platformların ilk ortaya çıkış nedenleri kişilerin sosyalleşme ihtiyacının bir uzantısı olarak tıpkı gerçek yaşamda olduğu gibi yine sosyalleşme özelinde kendini göstermiştir. Kişinin platformlarda sosyalleşmesi 2004 yılında Mark Zuckerberg tarafından internet ortamına sunulan ve ilk dönemlerinde sadece Harvard Üniversitesi'nden mezun olan öğrencilerin kendi aralarında iletişim sağlaması için kullanılan Facebook uygulaması ile olmuştur (Solmaz, Tekin, Herzem ve Demir, 2013, s. 25). 2007 yılına gelindiğinde Facebook, küresel kullanıma açılmış ve kişiler bilgisayar/internet olanakları doğrultusunda platformları kullanmaya başlamıştır. Facebook, ilk ilkel sosyal ağ olan sixDegrees'in modern hali olarak kabul edilmektedir (Atalay, 2015, s. 6). Facebook'un bütün ülkelerde kullanımının yaygınlaşması ile sosyal ağlar kişilerin yaşamlarında yeni bir iletişim kaynağı olarak yer edinmiştir. 2000'lerin sonunda ise mobil teknolojilerdeki gelişmeler Apple ve Google gibi güçlü şirketlerin kendi markalarına ait sosyal ağ uygulamaları üretmesi ile süreci hızlandırmıştır. Böylece sosyal ağ uygulamaları popüler bir şekilde kullanılan kurumsal bir yapıya dönüşmüştür (Aydın, 2016, s. 204).

Kişilerin sosyal ve teknolojik gelişmelere ayak uydurma çabaları sosyal ağların gerçek bir mekân olarak algılanma hızını artırmış ve platformların farklı amaçlar doğrultusunda kullanılmasını sağlamıştır (Acar, 2020, s. 76). Sosyal ağlar hangi türde sanal ortamlara sunulmuş olursa olsun genel yargının ilk dönem kullanım amaçlarında eğlence, boş zamanları geçirme, sanal arkadaşlar ile sohbet etme, mesajlaşma, fotoğraf, video yükleme üzerinde toplandığı görülmektedir (Dağıtmaç 2015; Kuşay

2013; Yaşar 2015; Perez & Gomez, 2011; Menayes, 2015). Değişen sosyo-toplumsal dinamikler sonucunda platformların artık ilk kullanım nedenlerinden farklı alanlara kaydığı bilinmektedir.

Oyman'a (2016, s. 2015) göre sosyal ağlar, katılımcıların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yine katılımcılar tarafından "yeni" kullanım isteklerini gidermek üzere yapılandırılmıştır. Bu açıdan literatürde sosyal ağ kullanım motivasyonlarındaki farklılaşmanın Barack Obama ile beraber 4 Kasım 2008'de yapılan ABD Başkanlık seçim çalışmaları ile başladığı kabul edilmektedir (Göçöğlu, 2014, s. 59). Obama, bu seçimlerde başta Facebook ve Twitter olmak üzere hesap açmış ve sosyal ağ çalışma ekibi kurmuştur. Obama'yı 16 farklı platformda çoğunluğu genç nüfus olan toplam 2,2 milyon kullanıcı desteklemiştir (Acar, 2018, s. 82). Obama'nın siyasal iletişim çalışmalarını bu platformlardan yürütmesinin en büyük nedeni de genç kitlenin sosyal ağları farklı değil, hep olan bir iletişim aracı olarak görmesi olmuştur. Obama, tüm seçim dönemi boyunca platformları siyasi bir araç olarak kullanmış diğer bir ifade ile sosyal ağların propaganda amaçlı kullanılabileceğine yönelik ilk işaretleri oluşturmuştur. Yine Obama'yı destekleyen vatandaşların sosyal ağlar üzerinden kampanyalarda taraf tutması platformların kullanımında eğlence ya da boş zaman geçirme gibi alışkanlıklarından uzaklaştığını göstermiştir. Böylece sosyal ağ uygulamaları Oyman'ın (2016, s. 215) da vurguladığı üzere siyasal seçim dönemlerinde kişilerin kullanım amaçları üzerinde dönemin sosyo-toplumsal şartlarına göre kullanıcı elinde yeni motivasyonlar ortaya çıkartmıştır.

Değişen dinamikler, küreselleşme, iletişim ihtiyaçları, nüfusun demografik ve kişilik özellikleri sosyal ağlarının kullanımında farklı motivasyonları belirginleştirmeye başlamıştır (Gülnar ve Öztat, 2020, s. 28-30). Sosyal ağlar, ortaya çıkışından itibaren özellikle genç kitle tarafından yoğun bir şekilde kullanılmıştır (Balcı ve Baloglu, 2018, s. 211). Özellikle Z kuşağı olarak adlandırılan kişilerin olduğu nesilde doğanlar, sosyal ağları X ve Y kuşağı gibi sonradan öğrenmemiştir. 2000-2018 yıllarında doğan nesli kapsayan bu grup, Z kuşağı olarak adlandırılmış ve sosyal ağların hızı sayesinde başta bilgi olmak üzere pek çok avantaja sahip olmuştur (Sarıoğlu ve Özgen, 2018, s. 1068). Z kuşağının tanımına bakıldığında da sosyal ağların kullanımının en yaygın kabul edildiği zamanın bu dönem baz alınarak

açıklandığı görülmektedir. Buna bağlı olarak sosyal ağ araştırmalarında genel olarak Z kuşağı ile araştırmalar yürütülmüş ve platformların neden, nasıl, hangi amaçlar için kullanıldığı ile kullanıcıda ne gibi doyumlar oluşturduğu açıklanmaya çalışılmıştır.

Zafarmand (2010), sosyal ağlara ait yapılan ilk çalışmaların kavramı tanımlamaya yönelik olarak tasarlandığını belirtmektedir. Fakat ağların çok kısa sürede kitlelerce benimsenmesi farklı araştırmaların yapılmasını beraberinde getirmiştir. Yoğurtçu ve Ünal (2020) Türkiye’de yapılan sosyal ağlara ilişkin araştırmaların detaylarını belirlemiştir.

Görsel 3: Sosyal Ağlara Yönelik Yapılan Araştırmaların Dağılımları

N	Konu Açıklama	Frekans (f)	%
1	Sosyal medyada hizmet sektörü (pazarlama, tüketici algılamaları/yorumları, satın alma davranışları, reklam, halkla ilişkiler)	100	15.6
2	Sosyal medyanın -olumlu/olumsuz- etkileri (sosyal, kültürel, politik, psikolojik etkileri)	69	10.8
3	Sosyal medyanın kurumlar açısından işlevleri (kurumsal iletişim, kurumsal tanıtım, kurumsal itibar vb.)	62	9.7
4	Sosyal medya içerikleri (kültürel, ideolojik, etnik, dini söylemler)	58	9.1
5	Sosyal medya kullanıcılarının davranış özellikleri (siber davranışlar, dijital vatandaşlık davranışları vb.)	57	8.9
6	Sosyal medyanın bireyler açısından işlevleri/faydaları (eğitim, sağlık, vatandaşlık vb.)	55	8.6
7	Sosyal medya kullanıcılarının kullanım amaçları/motivasyonları	39	6.1
8	Sosyal medya bağımlılığı	37	5.8
9	Sosyal medyada benlik ve mahremiyet	30	4.7
10	Sosyal medyada siyasal iletişim (siyasal seçimler, kamu diplomasisi, demokrasi, sivil hareketler)	25	3.9
11	Sosyal medyaya ilişkin tutumlar	17	2.6
12	Dijital etik ve hukuki düzenlemeler (siber mağduriyet, erişim engelleri, cezai sorumluluklar, fikir hakları, bilişim suçları)	16	2.5
13	Sosyal medyanın kullanım özellikleri	15	2.3
14	Sosyal medyanın bilişim alt yapısı ve yazılım (algoritma önerileri, sanal uygulama modelleri)	15	2.3
15	Sosyal medyada şiddet (siber zorbalık)	10	1.6
16	Toplumsal cinsiyet ve kadın hakları	10	1.6
17	Sosyal medyada dezenformasyon ve bilgiye güven sorunu	8	1.2
18	Sosyal medya kullanıcıları için ölçek geliştirme	5	0.8
19	Sosyal medya kullanıcılarının içerik alımlaması	4	0.6
20	Sosyal medya eğitimi	3	0.5
21	Bilimsel araştırmalarda sosyal medya	2	0.3
22	Edebi metinlerde sosyal medya	2	0.3
23	Sosyal medya uzmanlarının çalışma hayatı	1	0.2
Genel Toplam		640	100

Kaynak: Yoğurtçu, G. ve Ünal, U. (2020). Türkiye’de sosyal medya alanında yapılan araştırmaların eğilimleri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (34), 352-379.

Yukarıda verilen görsel 3 incelendiğinde betimsel tarama modelinde birbirinden farklı konularda toplamda 640 makalenin Türkiye’nin ulusal yayın çatısı olan DergiPark üzerinden yayınlandığı görülmektedir. Görsel 3’e göre en fazla

araştırılan konularda araştırmacıların platformların; hizmet sektörü yani pazarlama, tüketici davranışları/tutumları, reklam, halkla ilişkiler (%15,6); sosyo-kültürel, ruh sağlığı ve kültür üzerine olan olumlu/olumsuz etkileri (%10,8) ve kurumlar için iletişim, itibar kimlik oluşturma yönlerinden önemi (%9,7) üzerine çalışmalar yaptığı görülmektedir. Ayrıca toplamda yapılan 640 araştırmanın %45,5'inin nicel desende ve çoğunlukla da (%49,1) üniversite öğrencileri ile yapıldığı saptanmıştır. Araştırmanın bir başka bulgusunda ise çalışmalarının %56,53'ünde sosyal ağ kullanıcılarının platform kullanım motivasyonlarının incelendiği ortaya çıkmıştır. Araştırma sonunda sosyal ağ özelinde yapılan çalışmaların son 3 yıl içerisinde daha fazla yaygınlık kazandığı ve genel olarak da platformların fonksiyonları, topluma etkileri, ne anlattığı ve kullanım motivasyonları üzerine ağırlık verildiği belirlenmiştir.

Kişilerin, platform kullanımları hem bireysel özelliklerine hem de beklentilerine göre farklılık göstermektedir (Demirkol, 2017, s. 130). Buna bağlı olarak da genel itibari ile ilgili literatür incelendiğinde Zuckerberg'in vurguladığı eğlence ve boş zamanları değerlendirme motivasyonlarının ilk sıradan son sıralara kaydığı görülmektedir. Göçoğlu (2014, s. 59) da kullanım nedenlerinin ilk sıralarında yer alan eğlence, sohbet, arkadaş arama gibi ilk motivasyonlarda değişme olduğunu belirtmektedir.

Gülner, Balcı ve Çakır'ın (2010) Facebook, YouTube ve diğer sosyal ağ sitelerinin kullanım motivasyonlarını belirlenmeye yönelik yaş ortalaması 21.49 olan 728 öğrenci ile gerçekleştirdiği saha araştırmasında genç kitlenin platformları önem sırasına göre narsizm/kişisel sunum, medya alışkanlığı/performans, boş zamanları değerlendirme, bilgi arama, kişisel statü, ilişkiyi sürdürme ve son olarak da eğlence amaçlı kullandığı belirlenmiştir. "Gösteri Performans Yaklaşımı (SPP)" ile kuramsal çerçevesi oluşturulan araştırmada (Gülner vd., 2010, s. 174) erkeklerin narsisim/kişisel sunum motivasyonlarının kadınlara göre daha baskın, kadınların da bilgiyi arama ile ilişkiyi sürdürme motivasyonlarının erkeklere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Böylece özellikle Zuckerberg tarafından da dillendirildiği üzere sosyal ağlar ilk kullanım nedenlerinden daha kullanımının ilk yıllarından itibaren sıyrılmaya başlamış, eğlence (Gülner vd., 2010, 178) motivasyonu son sıralarda yer edinmiştir.

Başıoğlu ve Yanar (2017) yine üniversite örnekleminde 423 kişi ile sosyal medya kullanım amaçlarını belirlemek için bir saha araştırması gerçekleştirmiştir. Sosyal ağ kullanım amaçları ölçeği ile toplanan verilerin analizi sonucunda öğrencilerin platformları çoğunlukla eğitim amaçlı kullandıkları saptanmıştır. Öğrencilerin platformları en çok öğrenim gördükleri lisans alanları ile ilgili araştırma yapmak için kullanmakta olduğu ve kullanım süresinin de her gün 1-2 saat arasında değiştiği ortaya çıkmıştır.

Doğan (2021) da lise öğrencileri ile yapmış olduğu saha araştırması sonunda Gülnar ve diğerlerinin (2010) belirlemiş olduğu sosyal ağ kullanım motivasyonlarına benzer bir sıralama elde etmiştir. Araştırma sonunda katılımcıların 6 farklı motivasyonda sosyal ağları kullandığı saptanmıştır. Bunlar; sosyal kaçış, bilgilenme, boş zaman, ekonomik fayda, sosyal etkileşim ile eğlence motivasyonları olarak önem derecesine göre sıralanmıştır. Sosyal kaçış motivasyonunun ise diğer motivasyonlara göre ağırlıklı olduğu ve katılımcıların cinsiyetlerine göre de farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Başka bir araştırmada ise Çömlekçi ve Başol (2012) 763 üniversite öğrencisi ile bir alan araştırması gerçekleştirmiştir. Literatürde yer alan daha önceki araştırmaların aksine bu çalışmada katılımcıların sosyal ağları en çok eğlence, iletişim ve gündemi takip etmek için kullandığı belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların platformları en az kişilere ulaşmak, kişisel sunum, bilgi paylaşmak ve insanları daha iyi tanımak için kullandığı da saptanmıştır.

Sosyal ağların kullanıcı sayısının hızla artış göstermesi ile platformların daha özel alanlarda kullanılması belirginleşmeye başlamıştır. Hastaların sağlık hizmeti tercihlerinde sosyal ağlar etkili olmuştur (Uçar, 2020, s. 90). Özellikle sağlık iletişiminde sosyal ağlar artık günümüzde farklı bir konuma yerleşmiştir. Uçar 2019 yılında yaptığı araştırmasında kullanıcıların sağlık iletişiminde sosyal ağ kullanımını belirlemeye çalışmıştır. Konya ilinde 384 sosyal ağ kullanıcısı ile yapılan araştırma sonunda katılımcıların, platformlarda hastane araması yaptığı, sağlık tavsiyelerini incelediği ve uygulamalar üzerinden bilgi edindikleri saptamıştır. Ayrıca hastanelerin

kurumsal sosyal ağ sayfalarına olan güvenin de sağlık hizmeti alımını olumlu yönde etkilediğini açıklamıştır.

Sosyal ağlar günümüzde işverenler tarafından da kullanılmaktadır. Ahmedova (2018), 209 işveren ile yürüttüğü saha araştırmasında sosyal ağ kullanıcılarının (işverenler); %30,6'sının platformları fiziki insan kaynakları birimi gibi kullandıklarını; %15,3'ünün seçilen aday kişilerin araştırılmasında referans kaynağı olarak ve %13,9'ünün de daha sonra değerlendirmek için aday arşivi oluşturmada kullandıklarını saptamıştır. Topsümer ve Sağlam (2019) da Ahmedova'nın (2019) araştırmasından 1 yıl sonra gerçekleştirdiği alan araştırmasında öğrencilerin %100'ünün sosyal medyada iş aradıklarını, bu oranın yarısının da firma ve kurumları takip ettiklerini ortaya çıkartmıştır.

Araştırmanın bu bölümünde yapılan literatür taraması sonunda özellikle Yoğurtçu ve Ünal'ın (2020) araştırma bulguları ile örtüşen bir şekilde sosyal ağların artık aşağıda sıralanan amaçlar doğrultusunda kullanıldığı görülmektedir. Bunlar;

- Sosyo-toplumsal yaşamla ilgili olan genel konular hakkında fikir sahibi olmak, gündemi takip etmek (Feyzioğlu 2016; Kazaz ve Acar, 2021),
- Kişisel gelişim olanakları için bir eğitim aracı olarak kullanmak (Bedir, 2016),
- Takip edilen firma, grup ya da organizasyonları desteklemek (Bottis & Maiellaro, 2010; Koçer ve Öksüz, 2015; Ahmedova 2018; Topsümer ve Sağlam, 2019),
- Din gibi manevi değerleri geliştirmek ve arama yapmak için kullanmak (Oyman, 2016; Dereli 2018; Kılıç ve Acar, 2021),
- Sağlık problemlerine çözüm aramak, hastane araştırması yapmak (Uçar, 2020; Gülnar ve Acar, 2021; Kazaz ve Acar, 2021),
- Ürün, mal ya da hizmet alımından önce bunlar hakkında çift yönlü iletişim sürecini başlatmak (Atar ve İspir 2019; Çalapkulu ve Şimşek 2018) için kullanıldığı görülmüştür.

Sosyal ağlar, yukarıda verilen açıklamalardan da anlaşılacağı üzere artık günlük yaşamın hemen hemen her alanında belirginleşen önemli bir araç haline gelmiştir. Bu açıdan sosyal ağlar; spordan sanata, ekonomiden siyasete, eğitimden moda kadar insanı ilgilendiren her konu hakkında ülkelerin gündemini belirleyen ve sosyo-toplumsal olayları yönlendiren önemli bir otorite haline gelmiştir (Ergen ve Akacan, 2021, s. 583).

Sosyo-toplumsal alana olan bu bağlılık kişilerin sanal kimlik oluşturarak platformlarda var olmasını kaçınılmaz kılmıştır. Balcı ve Gölcü'ye (2020, s. 118) göre sosyal ağlar insanın pasiflikten aktifliğe dönüşmesinde önemli bir rol oynamıştır. Sosyal ağ kullanıcılarına her alanda kolaylık ve bilgi sağlayan platformlar başta psiko-sosyal olmak üzere bazı sorunların gündeme gelmesine neden olmuştur (Balcı ve Baloglu, 2018, s. 212; Akyürek, 2020, s. 59). Buradan yola çıkarak araştırmanın bundan sonraki kısmında sosyal ağların kullanıcılar üzerindeki psiko-sosyal etkilerine yer verilecektir.

1.4. Sosyal Ağların Kullanıcılar Üzerindeki Psiko-Sosyal Etkileri

Sosyal ağların 2007 yılından itibaren Facebook ile popüler şekilde kullanılması; kime, ne şekilde, nasıl etki ettiğinin belirlenmesini gerekli kılmıştır. Bu açıdan ilgili literatür incelendiğinde sosyal ağlara yönelik yapılan araştırmaların kullanım amaç ve motivasyonlarından, psiko-sosyal alanlarda oluşturduğu etkilere kaydığı görülmektedir.

Sosyal ağ kullanımı kullanıcılarda; bireysel, kişilerarası ve kitlesel olmak üzere 3 farklı şekilde psiko-sosyal etki oluşturmaktadır (Sürü, 2019, s. 13). Diğer bir ifade ile sosyal ağ kullanımının psiko-sosyal etkileri; kitlesel, bireylerarası ve kişisel olarak hem özel hem de tüm toplumu ilgilendiren bir şekilde genel olarak ayrı ayrı gruplandırılmıştır. Bu etki gruplandırması alt başlıklarda şu şekilde açıklanabilmektedir;

1.4.1. Sosyal Ağ Kullanımının Kitlesel Etkisi

Yeni bilgi-iletişim teknolojilerinin hızla benimsenip kullanılmaya başlanması günlük yaşamdaki sıradan işlerin gerçekleştirilmesinde dahi kullanıcıları bu alanlara

yöneltilmiş ve bunların kullanımı merkeze oturtulmuştur (Gülnar, 2016, s. 38). Castells'in (2016, s. 92) de vurguladığı gibi ilk dönemlerde yeni iletişim teknolojileri insanı yönlendirmiş olsa da özellikle ağ toplumlarının belirginleşmesi ile kitleler sanal ortamlara h kim olmaya başlamıştır.

21. yüzyılının iletişim aracı olan sosyal ağlar özellikle siyasal olaylarda kitleye iktidar ya da yönetim karşısında kilit bir araç olarak kullanılmış ve güçlenme olanağı sağlamıştır. Sosyal ağlar ile özellikle aktivizm hareketleri sanal ortamlara kaymış ve bu durum platformların kullanım motivasyonların da değişikliğe neden olmuştur (Konuk, 2019, s. 3).

Sosyal ağların; hız, grup, şeffaflık, ortak bilgi üretim/tüketimi, sesli ve görüntülü görüşme, video/görsel gönderme-alma gibi fonksiyonel özellikleri dünyanın çeşitli ülkelerinde meydana gelen toplumsal, siyasal ve ekonomik olaylar karşısında kullanıcıları yeni amaçlar doğrultusunda platform kullanımına yönlendirmiştir. Böylece bu dönemlerde sosyal ağların örgütlenme amaçlı kullanımı ön plana çıkmıştır. Literatür incelendiğinde kitlesel etkilerinin hem ülkelerin siyasal, ekonomik ve toplumsal sorunlarına bağlı olarak ortaya çıktığı hem de bunları etkileyerek sonlandırıldığı görülmektedir.

Sosyal ağlar ile gerçekleştirilen sanal organizasyonlarda ilk olarak Arap Baharı akla gelmektedir. 2010 yılında başlayan Arap Baharı ile sosyal ağların kitlesel etkileri tartışılmaya başlanmıştır. Süreç boyunca sosyal ağlar çift yönlü bilgi akışı sağlamış, platformlarda organize olan kitleler Tahrir meydanında fiziki olarak direniş sağlamıştır (Furuncu, 2015, s. 52). Olaylar boyunca başta Facebook olmak üzere Twitter ve Youtube üzerinden evrimii toplanan sosyal ağ kullanıcıları kamusal mekanlarda rejimlerin, otoritelerin baskısından uzak olarak kendi alanlarını oluşturmuştur (Coşkun, 2013, s. 69). Arap Social Media Report (2011, s. 7) isimli raporda Facebook'un Arap Baharı olayları dönemince Mısır halkı tarafından diğer kullanıcıları süreç hakkında bilgilendirmek; kullanıcıların konuyu anlamasını sağlamak, halkı meydanlara dökmek için örgütlemek ve fiziki örgütlenmeler hakkında anında bilgi vermek amaçlı kullanıldığı vurgulanmıştır. Arap Baharı, sosyal ağların kullanımı ile kazanılmış bir örgütlenme hareketi olarak " nternet Devrimi, Facebook Devrimi,

Twitter Devrimi” olarak nitelendirilmiştir (Kök ve Tekerek, 2013, s. 63; Hamza, 2014, s. 71; Yasak, 2013, s. 65).

Platformlar, Arap Baharı olaylarının başından sonuna kadar baskıcı rejimlerin yıkılmasında rol oynamıştır. Sosyal ağlar, kitlelerin düşüncelerini özgürce açıklamasına yardımcı olmuş, iletişim süreci uzun süreli kesintiye uğratılamamış ve halk korku/panik havası yaşamadan meydanlarda örgütlenmiştir. Böylece Castells’in (2016, s. 92) de belirttiği üzere sosyal ağlar basit bir iletişim kurmaktan daha fazlasını yapmış, insanların ihtiyaç ve isteklerine göre kullanım amacı belirlenen bu platformlar, fonksiyonel özellikleri sayesinde kitlelerin gücünü sanal ortamlardan gerçek mekanlara aktarmıştır.

Şen’e (2012, s. 141) göre Occupy Wall Street olayları da fiziksel merkezi ve lideri olmayan sosyal ağ örgütlenmesi şeklinde başlamıştır. Arap Baharı olaylarında sosyal ağların direniş gücünü keşfeden kullanıcılar yine platformlara yönelmiştir. Earle (2012, s.13) sosyal ağların Occupy Wall Street olayları üzerindeki etkisini şu şekilde aktarmıştır;

“... Kullanıcılar tezahürlerini ayarlamak, online işgale katılmak, hareketin görünürlüğünü yaymak için sosyal ağlara katıldılar. Occupy Wall Street beklenmedik bir hızla platformlardan yayıldı. Bu daha önce ABD’de hiç olmamıştı.”

Negus (2012, s. 9) da Occupy Wall Street örgütlenmesi boyunca sosyal ağların kitlelere bilgi yayma, haber verme ve organize olmayı sağlama gibi açılardan etki ettiğini ve aktivistlerin de düşük maliyetli olduğu için çoğunlukla Twitter’den beslendiklerini vurgulamıştır.

Türkiye’de meydana gelen Gezi Parkı olayları yine fonksiyonel özelliklerinden dolayı sosyal ağlar üzerinden organize edilmiş ve “9 Saniyede Devrim” ismi ile anılmıştır (Bozkurt ve Bayansar, 2016, s. 289). Sosyal ağların kitlelere olan etkilerinin genel itibari ile siyasi olaylar üzerinde toplandığı görülmektedir. 15 Temmuz Darbe girişiminde de kullanıcıların platformları kullanma yeteneğinin, ağların teknik özellikleri ile eş güdümlü çalışması, sosyal ağların etkisini halkın gücü bağlamında

ortaya çıkartmıştır (Acar, 2016, s. 191). Böylece sosyal ağlar devletler tarafından 5. güç olarak kabul edilmiştir (TBMM, 2017, s. 232).

Son olarak sosyal ağların kitlesel etkileri güncel olarak salgın dönemlerinde hem olumlu hem de olumsuz açılardan kendisini göstermiştir. Şahin, Hamamcı ve Türk'e (2022, s. 165) göre Covid-19'un ne olduğunun bilinmemesinden kaynaklanan bilgi boşluğu kullanıcıların korku seviyelerini yükseltmiş, anksiyete ve depresyona neden olmuş, salgın sürecinde her an erişim altında olması, kitlesel kullanıma ve ihtiyaç duyulan çift yönlü iletişime imkân tanınması sosyal ağların daha çok kullanılmasını sağlamıştır. Covid-19 döneminde en sık kullanılan iletişim aracının sosyal ağlar olduğu ve kullanımın paylaşımların yoğunluğuna bağlı olarak kitlesel korku ortaya çıkartmıştır. Gülner ve Acar'ın (2021, s. 140) araştırma bulgularına göre Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın süreci platformlardan yönetmesi artık sosyal ağların kitlesel etkilerinin daha iyi açıklanmasını sağlamıştır. Araştırmada, Türkiye'nin sosyal ağları devlet yetkilileri tarafından kitlesel iletişimde kullanması ile hem süreçteki fiziki temasın azaldığı hem de toplumsal iletişimi anlık, hızlı, güvenilir kaynaktan sağlayarak, kitleleri rahatlattığı da elde edilen diğer bulgular arasında yer almıştır.

Aynı dönemde yapılan bir araştırmada ise sosyal ağların bilgi konusunda yanlış haberi yaymadaki etkisi ele alınmıştır. Sosyal ağlar araştırmanın yukarı kısımlarında da verildiği üzere özellikle sosyo-toplumsal olaylarda kullanılmıştır. Kitlesel kullanımında ise öncelikli olarak haber motivasyonunun ön plana çıktığı görülmektedir çünkü platformların fiziki özellikleri ile kullanıcıların haberi takip etme alışkanlıkları değişmiştir. Kazaz ve Acar (2021) tarafından yapılan bir araştırmanın sonucuna göre Covid-19 dönemi boyunca platformlarda özellikle de Twitter'da üretilen yalan haberler kitlelerin tedirgin olmalarına ve telaşa düşmelerine yol açmıştır. Twitter'da üretilen yalan haber ile süreçte kitlesel korku oluşturulması istenmiştir.

Sosyal ağların kitleye etkilerinin kullanan kişiler ve otoriteler açısından farklı bağlamlarda değerlendirildiği görülmektedir. Böylece platformların, kitlesel etkileri kullanım amaçlarına göre psiko-sosyal olarak sonuçlanmaktadır.

1.4.2. Sosyal Ağ Kullanımının Kişilerarası İlişkilere Etkisi

İletişim teknolojilerindeki internet tabanlı değişim farklı bağlamlarda değişikliklere neden olmuş ve bu değişimin varlığı artan kullanıcı sayısı ile de varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Şahin ve Gülnar'a (2016, s. 7) göre eğitim, kurum ve işyerleri ile kişilerarası iletişimde kullanılan ağlar, bireyin iletişim kurma yeteneklerini değiştirmiş, yüz yüze iletişime yeni/farklı bir alternatif sunmuştur. Bu açıdan sosyal ağ; kullanıcıların kendini anlattığı ve başka kişilerle iletişim içinde olduğu yeni bir sanal ortam olarak tanımlanmaktadır (Kumcağız, Özdemir ve Demir, 2019, s. 5).

Kişilerarası iletişim, iletişimin en az 2 insan arasında gerçekleştirilen bir biçimi olarak bireyin aile, eş, akraba gibi yakın çevresinde başlamaktadır. Bir iletişim şeklinin kişilerarası olarak atfedilebilmesi için öncelikli olarak yüz yüze olması, kişiler arasında gönderilip alınan bir mesajın olması ve mesajın da sözlü ya da sözsüz bir şekilde verilmesi gerekmektedir. Kişilerarası iletişimin temel noktası olan yüz yüze iletişim bu açıdan konuşmaktan çok daha fazla anlam ile yüklü bir iletişim şekli olarak tanımlanmaktadır (Gülnar ve Öztat, 2021, s. 125).

Teknoloji alanındaki hızlı değişim uzaklığı azaltmış, bu değişime bağlı olarak kişilerarası iletişimde yeni iletişim şekilleri kendisini göstermiş ve kişiler online iletişim kurmayı geleneksel iletişime tercih etmeye başlamıştır (Ergen ve Akaçay, 2021, 583). Bu değişim literatürde yer alan araştırmalarda ortaya çıkartılmıştır.

Kişilerarası iletişim daha çok insanların aile ve yakın çevresine ait olan ilişkileri kapsamaktadır (Sürü, 2019, s. 20). Pew Araştırma Merkezi'nin 2014 yılında ABD'de 18 yaş üstü 2252 evli çiftle gerçekleştirdiği çalışmada sosyal ağ kullanımının eşlerin ilişkisini nasıl etkilediği belirlenmeye çalışılmıştır (Lenhart & Duggan, 2014, s. 1). Araştırma sonunda sosyal ağlarının evli kişilerin ilişkilerine olumlu ve olumsuz açılardan etki ettiği saptanmıştır. Olumlu açılardan çiftlerin iletişim sıklığını artırdığı ve özellikle de mesajlaşma uygulamaları ile problemlerini çözebildikleri; olumsuz yönlerden ise birlikte geçirilen zamanlarda çiftlerden birinin çok fazla telefonla ilgilenmesi ve ağlarda istenmeyen davranış şekillerinin (siber seks gibi) tespit edildiği anlaşılmıştır (Lenhart & Duggan, 2014, s. 1). Cravens ve Whiting (2014, s. 6-7) de özellikle Facebook kullanımının kolay, yaygın ve gizlilik ayarlarının da güvenli bir

şekilde yapılandırılmasının, aldatma ve diğer uygunsuz davranışların daha kolay yapılmasına olanak sağladığını belirtmektedir.

Kişilerarası iletişimde platformların etkilerinin incelendiği bir başka araştırmada ise Gülnar ve Öztat (2020) aile içi yüz yüze iletişimde internet ve sosyal ağların kullanım ilişkisini belirlemiştir. Konya’da yaşayan 1108 evli çift ile yürütülen saha araştırmasında sosyal ağ türlerinden WhatsApp’ın yüz yüze iletişimde bulunma durumunu azalttığı, Facebook’un ise artırdığı saptanmıştır. Özellikle sosyal medya kullanım motivasyonlarından da kendini tanıtmanın, aile içi yüz yüze iletişim sıklığını azalttığı görülmüştür. Arkadaşlık amacı ile platform kullanımının ise yüz yüze iletişim seviyesini aile içinde artırdığı belirtilmiştir. Gülnar ve Öztat (2020, s. 37), kullanılan platformun türüne ve yine kullanım motivasyonuna göre aile içi yüz yüze iletişim seviyelerinin farklılık gösterdiğini ve gelecekte yapılacak araştırmaların özellikle WhatsApp ile Facebook üzerinden yürütülmesini tavsiye etmiştir. Öte yandan Kazaz ve Gülnar (2016) yüz yüze iletişimin, internet iletişiminden daha güçlü bağlar sağladığını ve dışadönük kişilik tipine sahip bireylerin yüz yüze iletişim seviyelerinin daha yüksek olduğunu ortaya çıkartmıştır.

Gülnar ve Acar’ın (2021) da 2016 yılında Türkiye örnekleminde 26 farklı üniversite toplam 2806 öğrenci ile gerçekleştirdikleri araştırmanın sonuçları Kazaz ve Gülnar’ın (2016) bulguları ile örtüşmüş, yüz yüze iletişimin kişilik tipleri ile anlamlı bir ilişkisinin olduğu saptanmıştır. Araştırmacılar, kişilerin yüz yüze iletişim seviyelerinde düşüş olduğunu ve insanların zaman/mekândan soyutlanarak ağlara kaydığını belirtmiştir. Bu durumun ise özellikle iletişim kaygısı ile sonuçlanabileceği ön görülmüştür.

Aktaş ve Çopur (2018) ise sosyal ağ kullanımının eşler arasındaki etkisini belirlemek amacı ile 300 katılımcı ile bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmada, kadınların algıladıkları stres düzeyinin erkeklere göre daha az olduğu belirlenmiştir. Eşlerin sosyal ağ kullanımına dair olumsuz davranışlarının olmadığı çünkü beklentiler doğrultusunda platformların kullanıldığı saptanmıştır. Ayrıca çiftlerin sosyal ağlarda geçirdiği zamanın artmasına paralel olarak algılanan stresin de yükseldiği tespit

edilmiştir. Sosyal ağ tutumu değişkeninin algılanan stres üzerinde bir etkisinin olduğu da elde edilen diğer bulgular arasında yer almıştır.

Literatür incelendiğinde sosyal ağların etkilerine yönelik yapılan araştırmaların sıklıkla ergenler ile gerçekleştirildiği görülmektedir. Gürkan ve Demirel'in 2021 yılında 363 ergen ile yaptığı araştırmasında sosyal ağ kullanan ergenlerin aile, arkadaş ve flört ilişkilerinde olumsuz durumlar ortaya çıktığı saptanmıştır. Kadınların erkek katılımcılara göre bu durumdan daha çok zarar gördükleri ve sosyal ilişkilerinin olumsuz yönde ilerlediği belirlenmiştir. Araştırmada en dikkat çeken sonuç ise ergen katılımcıların aşırı sosyal ağ kullanımı nedeni ile aileleri ile yüz yüze iletişim kuramaması olmuştur. Ergen kullanıcıların platformları kullanım sıklık ve sürelerinin fazla olmasından dolayı hem sosyal ilişkilerinin kötüleştiği hem de yine sosyal kaygı düzeylerinin yüksek çıktığı saptanmıştır.

Sosyal ve psikolojik ihtiyaçların giderilmesi birey için bir zorunluluk olduğundan dolayı kişiler bu gereksinimlerini karşılamak üzere teknolojinin sunduğu yeni sosyalleşme imkanlarından faydalanabilmektedir (Sarioğlu ve Özgen, 2018, s. 1076). Fakat platformların sosyalleşme gibi olumlu katkılarının yanında depresyon, stres, bağımlılık ve kaygı gibi birbirinden farklı psiko-sosyal etkilerinin de bireysel olarak yaşandığı görülmektedir (Kumcağız vd., 2019, s. 6).

1.4.3. Sosyal Ağ Kullanımının Bireysel Etkisi

Sosyal ağlar getirdiği iletişim olanaklarının kolaylığı, zaman ve mekân sınırlarını kaldırılması, bilgiye hızlı erişim sağlaması ve dünyayı anında oluşan sanal bir köye çevirmesi itibari ile popüler bir hale gelmiştir (Akyürek, 2020, s. 59). Akıllı telefonların yaygınlaşması ve platform uygulamalarının yüklenerek kullanılması da sosyal ağların hızlı bir şekilde kabullenilmesini kolaylaştırmıştır (Yıldız ve Koçak, 2020, s. 1103). Ağlar hem kuruluş amacı ile hem de sonradan eklenen -birden çok kişi ile aynı anda görüntülü konuşma gibi- farklı teknik özelliklerin yeniden yapılanması itibariyle gerçek bir sosyalleşme aracı olarak görülmektedir.

Platformların, ilk kullanıma sunulduğu dönemlerde genel olarak kişiler üzerinde olumlu katkılarının olduğu özellikle de sosyalleşme konusunda büyük bir

etkileşim aracı olduğu vurgulanmıştır (Solmaz vd., 2013, s. 31; Çalışkan ve Mencik, 2015, s. 255; Küçükali, 2019, s. 103).

Sosyal ağ kullanımının bireylere fayda sağlamasının yanında ters açıdan da etkilerinin olduğu dillendirilmektedir (Küçükali ve Serçemeli, 2019, s. 204). Son dönemde platformlara yönelik yapılan araştırmalar incelendiğinde daha çok eleştirel yaklaşım içinde yer aldığı görülmektedir. Cerrah'ın 2016 yılında gerçekleştirdiği araştırmasında sosyal ağlara yönelik eleştirilerin 6 farklı kategoride toplandığı saptanmıştır. Bunlar özellikle ağların psiko-sosyal kullanımında yapılan araştırmaların dinamiklerine de işaret etmektedir. Cerrah'a göre (2016, s. 1407-1410) sosyal ağlara yönelik yapılan eleştiriler şu şekilde sıralanabilmektedir;

- Kontrol edilememe: Denetim ve otorite eksikliğinin olmasıdır. Bu durum gerçekliği olmayan bilginin anında yayılmasına etki etmekte ve yayılan konu hakkında zarar verecek şekilde algının oluşmasını tetiklemektedir. Sosyal ağlarda kontrol mekanizmasının olmaması manipülasyona da olanak sağlamaktadır.
- Çok kimlik ya da kimliksizlik: Platform kullanıcısının ağlarda gerçek ortamlardaki kimliğini saklaması ya da birden fazla hesap sahibi olması ile çok fazla yeni kimlik oluşturmalarıdır. Bu durum kullanıcılar üzerinde ruh sağlığının bozulması gibi olumsuz durumlar ile sonuçlanabilmektedir.
- Özel hayata dair gizliliğin ortadan kalkması: Kullanıcıların mahremiyet alanlarına ait içerik oluşturmaları ve paylaşmaları ile diğer kullanıcılar bu alanlara müdahale edebilmekte ve etik dışı davranışların ortaya çıkmasına imkân sunulmaktadır.
- Aile ilişkilerine olumsuz etkileri: Sosyal ağ kullanımına bağlı olarak çatışmaların yaşanması ve bu sürecin sadakatsizlik ya da boşanma ile sonuçlanmasıdır.
- Kişilerin psikolojilerine olumsuz etkileri: Uyku bozuklukları, kaygı, depresyon, hoş olmayan ve saldırgan hareketlerin sosyal ağ kullanımı özellikle de kullanım süre ve sıklığının artması ile ortaya çıkmasıdır.
- Asosyalleşme: Çevrimiçi ortamlardaki paylaşımların çok olmasının fiziki hayatta diğer kişilerle etkileşimde bulunma duygusunu azaltmasıdır.

Sosyal ağların kullanıcıları sosyalleştirdiği mi yoksa tam zıt ekseninde asosyalleştirdiği mi sorusu yoğunlukla sorulmaktadır.

Balcı ve Gülnar (2009, s. 21) da bu sorunun özellikle gelecekte yapılacak araştırmalarda incelenmesini gerekli görmüştür. Yukarıda sıralanan bu eleştirilere yönelik olarak Cerrah (2016, 1410-1411) kullanıcılara, topluma ve devlete çok sayıda görev düştüğünü belirtmekte özellikle devletin ağ kullanımında yerli bir politika izlemesini tavsiye etmektedir. Dünyada ve Türkiye’de hızla sayıları çoğalan ağ kullanıcılarının durumu Şahin ve Gülnar’a (2016, s. 7) göre ise her açıdan incelenmeyi gerekli kılmaktadır çünkü bu yeni iletişim teknolojilerini en fazla genç bireyler kullanmaktadır. Gürkan ve Demirel’e (2021, s. 82) göre de platformların sosyal alan üzerinde etkisinin artmasıyla birlikte hem iletişim hem de etkileşim şekilleri değişmeye uğramış, ağ kullanımı özellikle ergenlik çağındaki gençlerde görülen dönemin sorunları üzerinde etkili olmuştur.

Sosyal ağlar iletişim kurmaktan çok daha fazlasını yapmış, daha önceleri fiziki ortamlarda gerçekleştirilen davranışların (sokakta oyun oynama ya da bilgiye kütüphaneden erişim gibi) sanal ortamlarda yapılmasını olanaklı kılmıştır. Sosyal ağların bu çok yönlülüğü kullanıcıların başka desteklere olan ihtiyaçlarını azaltmış ve önemli bireysel sorunların ortaya çıkmasını tetiklemiştir (Yıldız ve Koçak, 2020, s. 1103).

Küresel olarak hızla artış gösteren ağ kullanımı, gelenekselden sıyrılan yeni iletişim biçimleri ve bunların kişiler üzerindeki psikolojik/sosyolojik etkileri hakkında gündem oluşturmıştır (Şahin ve Gülnar, 2016, s. 5). Küçükali ve Serçemeli’ye (2019, s. 203) göre yine sosyal ağların yoğun bir şekilde kullanımı toplumsal hayatın hemen hemen her alanını etkilemekte; sağlık, eğitim ve çalışma ilişkileri bu kısımlardan yalnızca birkaçı sayılmaktadır.

Sosyal ağların sürekli gündemde kalması ve yaşamın vazgeçilmez bir unsuru haline gelmesi ile platform kullanımında ortaya çıkan olumsuz sonuçlardan en önemlisi bağımlılık olarak kabul edilmiştir (Ergen ve Akacan, 2021, s. 584). Bilgi teknolojilerinin en belirgin sonucu kişilerin sürekli artan ağ kullanım isteğidir. Bu istek ağların ilk ortaya çıkışında bilgi arama başta olmak üzere günlük ihtiyaçları

karşılacak şekilde kullanılmış ve kişilerin gereksinimlerini karşılamış olsa da kullanıcılarda aşırı ve kontrol dışı kullanım ile sonuçlanmış, bu durum da internet bağımlılığını ortaya çıkartmıştır (Balcı ve Gülnar, 2009, s. 5). Balcı ve Gülnar'ın (2009), Sally'in 2006 yılında gerçekleştirdiği araştırma sonunda saptamış olduğu internet bağımlılığının belirtilerini şu şekilde Türkçe 'ye çevirdiği görülmektedir;

Görsel 4: İnternet Bağımlılığının Belirtileri

Grup	Belirtiler
Davranışsal Etkiler	• Tolerans: Gözle görülür biçimde giderek artan miktarda çevrimiçi zaman geçirme ihtiyacı • Niyetlenildiğinden daha uzun ve daha sık internet kullanma • İnternetle bağlantılı etkinliklerde büyük miktarda zaman harcama • Kullanım düzeyi hakkında yalan söyleme • Zihnin sürekli internetle meşgul olması • Problemlerden kaçış için internet kullanma • Muhtemelen internet kullanımından kaynaklanan sürekli bir fiziksel, toplumsal, mesleki ve psikolojik bir soruna sahip olduğunu bilmesine rağmen, kişinin internet kullanımını devam ettirmesi
Fiziksel ve Ruhsal Etkiler	• Geri Çekilme Belirtisi: İnternet kullanımının sonuçlarını endişe içinde karşılama, internet hakkında saplantılı düşüncelere kapılma • İnternet kullanımını kontrol etme veya azaltmak için sürekli arzu duymak • Kan basıncı, kalp dolaşım sistemi, stres, hatırlama zorlukları, konsantrasyon eksikliği, baş, mide ve kas ağrıları ile görme zayıflıklarındaki artış • Durgunluk, uykusuzluk, panik atak ve kızgınlık hallerindeki artış
Sosyal Etki	• İnternet kullanımı sebebiyle önemli sosyal, mesleki veya boş zaman etkinliklerinin terk edilmesi • İş yerinde artan bir gerilim ve rekabet sonucunda verimliliğin düşmesi • Çalışma günlerinin uzaması, boş zamanların azalması.

Kaynak: Sally 2006, akt. Balcı, Ş. ve Gülnar, B. (2009). Üniversite Öğrencileri Arasında İnternet Bağımlılığı ve İnternet Bağımlılarının Profili. Selçuk İletişim, 6 (1), 5-22.

Görsel 4 incelendiğinde internet bağımlılığının kullanıcı üzerinde 3 farklı etkisinin olduğu görülmektedir. Bunlar; davranışsal, fiziksel/ruhsal ve son olarak da sosyal ilişkilere yönelik olarak gruplandırılmıştır. Diğer bir ifade ile internet bağımlılığının bütün etkileri bireysel olarak değerlendirilmiştir. İnternet bağımlılarının en belirgin özelliği ağırları çok yoğun kullanmaları ve sanal ortamlara duydukları güvenin fazla olmasıdır (Balcı ve Gülnar, 2009, s. 20). Bunun sonucu olarak da görsel 4'ten anlaşıldığı üzere internet bağımlılığı kullanıcıda psiko-sosyal olumsuz etkiler ortaya çıkartmaktadır.

İnternetin başka tür kullanım şekli olan sosyal ağların aşırı sık ve kontrolsüz kullanımı da sosyal ağ bağımlılığını gündeme getirmiştir. Sosyal ağ bağımlılığı, internet bağımlılığından farklı olmamak üzere ağların daha özel kullanımını ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Sosyal ağ bağımlılığı, internet bağımlılığından ortaya çıkan bir kavram olarak bilinmekte ve literatürde yer alan araştırmaların çoğunda internet bağımlılığının, sosyal ağ bağımlılığı ile ilişkilendirerek açıklandığı görülmektedir (Ergen ve Akacan, 2018, s. 582-583). Ünlü 'ye (2018, s. 168) göre de internet ve sosyal ağları önemli noktalarda ayırmamak gerekir çünkü araştırmalarda sosyal ağ bağımlılığının internet bağımlılığına entegre edilerek incelendiği bilinmektedir. Buradan hareketle araştırmanın bundan sonraki kısmında sosyal ağ bağımlılığının kişilere olan psiko-sosyal etkileri yapılan saha incelemelerinin bulguları ile irdelenecektir.

Bilgilier'in (2018) 18 yaş ve üzeri 436 kişi ile yürüttüğü araştırmada iletişim fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin sosyal medya bağımlılıkları ile sosyo-demografik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmış, kadın öğrencilerde sosyal ağ bağımlılığının kontrol kaybı ile sonuçlandığı vurgulanmıştır. Ayrıca araştırmada platform kullanım süre ve sıklığının, bağımlılık düzeyini artırdığı elde edilmiştir. Araştırmacı, çalışmanın sonunda öğrencilerin sosyal ağ bağımlılık düzeylerinin kırılması amacı ile bazı öneriler sıralamıştır. Bunlar; gençlerin hobi edinmesi, bilinçli ağ kullanımında eğitim kurumları ile medyanın ortak iş birliği yapması, sağlık kuruluşlarının bilimsel etkinliklerde sosyal ağ bağımlılığını anlatması olarak vurgulanmıştır.

Sosyal ağların psiko-sosyal etkilerini ortaya çıkartmayı amaçlayan başka bir araştırmada ise Balcı ve Baloğlu (2018, s. 228) sosyal ağ bağımlılığı ve depresyon arasındaki ilişkinin varlığı sorgulanmıştır. Araştırmada katılımcıların %22,2'sinin sosyal ağlara bağımlı olduğu; %10,9'unun da şiddetli depresyon yaşadığı saptanmıştır. Bu 2 değişken arasındaki ilişkinin varlığı sorgulandığında ise katılımcıların zayıf düzeyde pozitif anlamlı bir ilişki içinde olduğu belirlenmiştir. Diğer bir ifade ile katılımcıların depresyon seviyeleri arttıkça sosyal ağ bağımlılık seviyeleri de artmaktadır. Araştırma sonunda depresyonun, sosyal ağ bağımlılığının pozitif anlamlı yordayıcısı olduğu belirlenmiş, depresyon düzeyinin cinsiyete göre bir farklılık

göstermediği de vurgulanmıştır. Yine sosyal ağ kullanım süre ve sıklığının; sosyal ağ bağımlılığının yordayıcısı olduğu belirlenmiş ve platformlarda kalma durumu arttıkça, bağımlılığın seviyesinin de arttığı ortaya çıkmıştır. Araştırmada katılımcıların sosyal ağların aşırı kullanımından dolayı öğrencilerin hobi, dinlenme ve eş, aile gibi yakın çevreden de kopma özelliği gösterdiği belirlenmiştir. Balcı ve Baloğlu'na (2018, s. 212) göre kişiyi bu tür uzaklaştırmalara zorlayan tutumların hepsi sosyal ağ bağımlılığı olarak tanımlanabilmektedir. Araştırmanın bu bulgusu Gülnar ve Öztat'ın (2020) bulguları ile de paralellik göstermiştir. Balcı ve Baloğlu (2018, s. 228) daha sonra yapılacak başka araştırmalarda meslek, eğitim, yaş ile kültürel farklılıkların da değişken olarak atanmasının sosyal ağ bağımlılığında önemli olduğuna dikkat çekmiştir.

Literatürde yer alan başka bir saha araştırmasında ise sosyal ağ kullanım amaçları ile sosyal ağ bağımlılığı arasındaki ilişki 763 üniversite öğrencisi üzerinden araştırılmıştır. Çömlekçi ve Başol'un 2019 yılında Kırıkkale Üniversitesi'nde gerçekleştirdikleri araştırmada öncelikli olarak öğrencilerin sosyal ağ kullanım amaçları incelenmiştir. Öğrencilerin platformları; boş zamanları geçirmek, kişileri tanımak, düşünce alış-verişi yapmak, eğlenmek, diğer bireylere ulaşmak, bireysel sunum ve enformasyon paylaşımı ile mesajlaşmak amaçlı kullandıkları belirlenmiştir. Bu amaçlarının hepsinin sosyal ağ bağımlılığı ile pozitif yönde anlamlı bir şekilde ilişkili olduğu saptanmıştır. Yine araştırmada Bilgiler'in (2018) de saptadığı üzere sosyal ağ kullanım süre ve sıklığının artması ile bağımlılık düzeyinin de arttığı belirlenmiştir.

13-66 yaş aralığında yer alan sosyal ağ kullanıcıları ile yapılan bir araştırmada (Kıran, Küçükboşancı ve Emre, 2020) ise platformların kişiler üzerindeki kullanım etkileri incelenmiştir. 758 kullanıcı ile yürütülen araştırmada sosyal ağ kullanımının günlük yaşama ve kullanıcılarda oluşturduğu etkileri ortaya çıkartılmış, bunların sosyal ağ bağımlılığı ile ilişkisi sorgulanmıştır. Araştırmada kadınların sosyal ağ bağımlılığının beğenilme, takipçi sayısı gibi nedenlerden dolayı daha yüksek olduğu görülmüştür. Kıran ve diğerlerinin (2020) bulgularına denk düşecek şekilde Güney ve Taştepe (2020) de kadın öğrencilerin sosyal ağ bağımlılık seviyelerinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu ortaya çıkartmıştır.

Bazı araştırmalarda ise kullanıcıların sosyal ağ bağımlılık düzeylerinin az olduğu belirlenmiştir. Ergen ve Akacan'ın (2021) ergenler ile yürüttüğu araştırmasında duygusal zekâ ve sosyal ağ bağımlılığı arasında zayıf ve negatif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Diğer bir ifade ile üniversite öğrencilerinin duygusal zekâ seviyeleri yükseldikçe sosyal ağlara olan bağımlılıkları azalmaya başlamaktadır. Öğrencilerin, sosyal ağ bağımlılık düzeylerinin öğrenim görülen bölüm ile platform kullanımına göre de farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

İnternet ve sosyal ağların kullanımının yaygınlaşması literatürde sadece bağımlılık özelinde değil, ruh sağlığının göstergeleri olan stres, yalnızlık, yaşam doyumu araştırmalarını da beraberinde getirmiştir. Araştırmacıların son yıllarda ağırlıklı olarak bu konular üzerine yoğunlaştığı görölmektedir.

Gölnar (2016), Türkiye'de üniversite öğrencileri ile yaptığı saha araştırmasında öncelikli olarak internet kullanım amaçlarını ve stres düzeylerini belirlemiş ardından da 2 değişken arasındaki ilişkinin varlığını sorgulamıştır. Gölnar (2016), öğrencilerin interneti anlık mesajlaşma, sosyal medya kullanma, müzik dinleme ve oyun oynama için kullandıklarını saptamıştır. Öğrencilerin interneti en az ise elektronik posta ve haberleri takip etmek için kullandığı görölmüştür. Katılımcıların stres düzeyi ise orta aralıkta bulunmuştur. Katılımcıların stres düzeyleri ile internet kullanımları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin varlığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca genel internet kullanımı ile genel stres düzeyi arasında da pozitif ilişkinin bulunması, ilişkinin varlığını güçlendirmiştir. Gölnar (2016, s. 55), araştırma sonunda elde ettiği bu sonucu tekno-stres olarak adlandırmış ancak bu stres türünün sadece teknolojik araçların kullanımı ile değil araçların aşırı bilgi yüklenmesi ile de oluşabileceğini belirtmiştir. Ayrıca kadın öğrencilerin stres düzeyi de erkeklere göre daha yüksek olarak belirlenmiştir.

Stres ve sosyal ağ kullanımı özelinde yapılan başka bir araştırmada ise evli bireylerin durumu incelenmiştir. Aktaş ve Çopur (2018) araştırmalarında sosyal ağ kullanımına bağlı olarak çiftler arasında stres seviyelerinin yükselebileceğini öne sürmüştür. Araştırma sonunda katılımcıların özellikle sosyal ağlarda geçirdikleri süreye bağlı olarak aralarındaki stres seviyesinin arttığı saptanmıştır. Çiftlerin cinsiyet,

yaş, gelir, eğitim durumlarının da katılımcıların algılanan stres üzerinde etkisi olduğu anlaşılmıştır. Aktaş ve Çopur (2018, s. 152) ailelere bilinçli internet ve sosyal ağ kullanımı konusunda eğitimlerin verilmesini tavsiye etmiştir.

Sosyal ağlar literatürde sıklıkla kullanıcıların kendilerini olduklarından farklı yansıtmaları ve gerçeklik algısından uzaklaştırması yönüyle eleştirilmektedir (Sarıoğlu ve Özgen, 2018, s.1080). Çünkü bu uzaklaşma algısının kişilerde yine bağımlılık, stres, depresyon gibi bireysel psiko-sosyal etkiler ortaya çıkartabileceği düşünülmektedir. Kişinin kendisini gerçek olmayan bir şekilde yansıtması da akla ilk olarak narsist eğilimleri getirmektedir. Narsist bireyler genel olarak kendilerinin diğer kişilerden farklı olduğunu düşünmekte, ben merkezli olmakta ve yine kendilerine karşı aşırı hayranlık besleyerek kendilerini her alanda göstermek isteyebilmektedir (Gülner vd., 2010, s. 167). Buna bağlı olarak da narsist kişiler kendilerini olduğundan farklı, abartılı ve aslında olmayan özelliklerini varmış gibi göstermeye çalışmaktadır.

Literatür incelendiğinde yapılan ilk araştırmalarda da yeni teknolojinin güvenli bir ortam olduğu düşüncesinden dolayı internet kullanım motivasyonlarında ilk sırada narsizim ve kişisel sunumun yer aldığı görülmektedir (Gülner vd., 2010, s. 167). Narsist kişiliğe sahip olan bireyler, kendilerinde olmayan ya da yaşam doyumları yüksek olan kişilere karşı da olumsuz duygular geliştirebilmektedir (Kernberg, 2006, s. 200). Narsizim güncel şartlarda sosyal ağlar ile yeniden üretilmekte, olunamayan kişi olmaya olanak sağlamakta ve bu yeni bireyin daha hoş giden daha göze görünen olmasına da yardım etmektedir (Argın, 2019, s. 170). Sadık ve Kardaş'ın (2018, s. 43) araştırmaların da ise sosyal ağ kullanımı ile beğenilme arzusunun arasında bir ilişki olmadığı ortaya çıkmış, farklı değişkenler ile çalışmaların yapılması önerilmiştir.

Son yıllarda modern toplumlarda popüler bir kavram haline gelen yaşam doyumu da sosyal ağların psiko-sosyal etkileri açısından incelenmektedir. İlk kez 1961 yılında Neugarten tarafından açıklanmış olan yaşam doyumu kavramı, bireysel olarak kişinin tüm hayatına yapmış olduğu değerlendirmeleri kapsamaktadır (Gülner ve Acar, 2021, s. 748). Genelde internet özelde sosyal ağ kullanımının kişilerin yaşam doyumu üzerinde olumlu-olumsuz etkilerinin olabileceği vurgulanmıştır.

Yaşam doyumu ve sosyal ağ kullanımı ilişkisine yönelik yapılan araştırmalar incelediğinde farklı sonuçların olduğu görülmektedir. Gülnar ve Balcı (2012) internet kullanımının, psiko-sosyal refahın önemli bir belirleyicisi olan yaşam doyumunu artırdığını, Köse (2016) ile Ergün ve Meriç (2020) ise internet kullanımının yaşam doyumunu artıran bir değişken olmadığını saptamıştır.

Gülnar ve Acar tarafından 2021 yılında açıklayıcı araştırma türü ile yapılandırılan saha çalışmasında katılımcıların eğlence amaçlı internet kullanımı ile yaşam doyumları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu anlaşılmıştır. Diğer bir ifade ile katılımcıların interneti eğlence amaçlı kullanma sıklığının azalması ile yaşam doyumlarının yükseldiği görülmüştür. Bunun yanında katılımcıların günlük ortalama 2 saatten fazla internet kullandığı, internet kullanım türleri içinde de en fazla anlık mesajlaşma ve sosyal ağlara yönelme olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırma sonunda, kişilerin internet kullanımında bilgi arama alışkanlığına yönlendirilmesi tavsiye edilmiştir.

Araştırmanın üst kısımlarında belirtildiği üzere sosyal ağlar kullanıcıların yüz yüze iletişim şekillerinde değişiklikler meydana getirmiş, kişiler bunun sonucu olarak da ağ bağımlılığına meyil göstermiştir. İletişimin bağımlılık derecesinde platformlarda sürdürülmesi ise araştırmacıları yüz yüze iletişimde olan kaygı konusu hakkında düşündürmüştür. Çünkü sanal ortamların ortak bir mekân/zaman ve kullanıcıların daha önce tanışık olmadığı gerekçesi ile geleneksel iletişimin aksine kaygının daha düşük seviyelerde olması beklenmektedir (Aktan, 2018, s. 36).

Kaygı, kişi üzerinde hem pozitif hem de negatif etkiler ortaya çıkarabilecek bireyde içinde bulunduğu duruma bağlı olarak belirginleşen endişe hali olarak açıklanabilmektedir (Aktan, 2018, s. 38). Yeni iletişim düzenine geçilmesi ile beraber kişilerde doğuştan beri var olan kaygı durumunun geleneksel medyaya kıyasla platform kullanımından daha fazla etkilendiği bilinmektedir (Gülnar ve Acar, 2021, s. 159). Özellikle sağlıklı toplumsal ilişki gerçekleştiremeyen bireylerin platformları kullanarak sosyal ilişkiler geliştirdiği görülmüş, bazılarının ise bu kaygı durumundan dolayı çevrimiçi ortamlarda da pasif halde kaldığı saptanmıştır (Gürkan ve Demirel, 2021, s. 85).

Bir iletişim alanı olan sosyal ağların bağımlılık derecesinde kullanılması ile kaygı üzerinde iletişim araştırmaları yapılmaya başlanmıştır. Şahin ve Gülnar (2016) Türkiye’deki üniversite öğrencilerinin iletişim korkusunu internet kullanımı değişkenine bağlı olarak araştırmıştır. Elde edilen bulgulara göre öğrencilerin %64,3 gibi çok yüksek bir oranının iletişim korkusu çektiği anlaşılmıştır. Günlük internet kullanım süresi 118 dakika olan öğrencilerin internet kullanım türleri ile iletişim kaygıları da pozitif yönde anlamlı olarak saptanmıştır. Yani öğrencilerin internet kullanım süresi arttıkça içinde bulundukları iletişim korkuları da yükselmeye başlamaktadır. Bu sonuçtan hareketle iletişim korkusu ruh halinin negatif bir göstergesi olarak kabul edilmiş ve kişiler üzerinde psiko-sosyal etkilerinin olduğu kabul edilmiştir (Şahin ve Gülnar, 2016, s. 24). Konuk’un (2018) ise Şahin ve Gülnar’ın elde ettiği bulgulardan farklı sonuçlara ulaştığı görülmektedir. Araştırmada yer alan öğrencilerin iletişim kaygısının düşük çıktığı ve platform kullanım süresinin de iletişim kaygı düzeyine etki etmediği belirlenmiştir.

Başka bir çalışmada da Gülnar ve Acar’ın (2021) Covid-19 döneminde yapmış oldukları araştırmada sosyal ağ kullanımı ile kaygı arasında olumlu bir ilişkinin olduğu betimlenmiştir. Amaçlı örnekleme grubunda 7 kişi ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşme sonucunda katılımcıların korkuları Covid -19 döneminde en çok aile/sevdiklerini kaybetme ile kişisel/milli ekonomik kayıplar altında toplanmıştır. Katılımcılar, bu korkunun özellikle sosyal ağlarda yer alan haber ve diğer kullanıcıların paylaşımları ile oluştuğunu ifade etmiştir. Araştırmanın başka bir sonucunda ise geleneksel medyanın Covid-19 dönemi boyunca kullanıcıların psiko-sosyal durumlarında etkisinin platformlara göre çok daha az olduğu anlaşılmıştır.

Araştırmanın bu kısmında incelenen çalışmaların hepsinde sosyal ağların artık günümüzde olumlu yanlarından çok olumsuz yanlarının vurgulandığı ve sonuç olarak da kitlesel, kişilerarası ve bireysel açıdan psikososyal etkiler meydana getirdiği görülmüştür.

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL AĞ YORGUNLUĞU

Araştırmanın ikinci bölümünde ilk olarak sosyal ağ yorgunluğu kavramı “yorgunluk” teriminden hareketle açıklanmaya çalışılacak ve sosyal ağ yorgunluğunun tanımı, öncülleri, öncüllerin sınıflandırılması, özellikleri ile olası sonuçları verilecektir. Sosyal ağ yorgunluğunun öncüllerinin belirlenmesinde kullanılan modeller de bu bölümde açıklanacaktır. Bu bölümün son kısmında ise sosyal ağ yorgunluğunun çevresel öncül olabileceği öne sürülen aşırı sosyal ağ yüklenmesi ile sosyal ağ mağduriyeti kavramı verilecektir.

2.1. Tıbbi Yorgunluk Kavramının Tanımlanması

Literatürde sıklıkla yer alan, kökenleri Latince ve Fransızca ’ya dayanan (Ream & Richardson, 1996, s. 520) yorgunluk; akut-kronik hastalıklar, günlük hayatın işleyişi ve yaşam şekilleri ile ilgili olan evrensel semptomlar bileşeni olarak tanımlanmaktadır (Aaronson, Teel, Cassmeyer, Neuberger, Pallikkathayil, Pierce, Press, Williams & Wingate, 1999, s. 45).

Yorgunluk; kişinin iyilik hali, aktiviteleri ve yaşam şeklini olumsuz etkileyen nerdeyse fiziksel ve zihinsel tüm kronik hastalıklarda belirginleşmeye başlayan bir yakınsama olarak hissedilmektedir (Yurtsever, 2000, s. 16). Genel popülasyonda sıklıkla rastlanan ve çoğunlukla bir duruma bağlı olarak ortaya çıkan yorgunluk geçici bir semptomdur (Sayın, Kara, Baltacı ve Yılmaz, 2013, s. 12). Kişiler, uyku ve beslenme ile kısa sürede yorgunluk hissinden sıyrılabilir. Bu açıdan yorgunluğu, insan bedeninin enerji harcamasına verdiği doğal bir tepkimenin sonucu olarak değerlendirmek mümkündür. Yorgunluk kişilerin hayatta kalabilme stratejilerinin önemli bir bileşenidir (Sayın ve Candansayar, 2007, s. 2).

Bir hastalık olarak kabul edilen (Fidaner, 1999, s. 261) yorgunluğa dair ilk kabulün Hipokrat ile başladığı bilinmektedir (Kozan, 2016, s. 7). Buna karşın literatürde yorgunluk üzerine yapılan ilk araştırmaların I. Dünya Savaşı ile endüstri alanında çalışanların iş gücüne etkisini ölçmeye yönelik olarak gerçekleştirildiği belirtilmektedir (Ream & Richardson, 1996, s. 521). Harding ve Jason’ın da (2014, s. 4) belirttiği gibi yorgunluk kavramı ilk olarak 18. yüzyılının ortalarında sosyal yaşam

içinde özellikle de kadınlarda ortaya çıkan bir hastalık olarak literatürde yer edinmiştir. Bu cümlelerin varlığı yorgunluk kavramına ait ilk araştırmaların tıp alanında değil de sosyo-ekonomik yaşamın sınırlarında yapıldığına işaret etmektedir. Tıp alanında yorgunluk 18. yüzyılın başından günümüze hekimlerin en sık karşılaştığı yakınsamaların başında yer almaya başlamıştır (Sayın ve Candansayar, 2007, s. 2).

Literatürde yer alan farklı tanımlar kavramın karışık ve öznel nedenlere dayanmasından kaynaklanmaktadır (Ream & Richardson, 1996, s. 520). Ream ve Richardson'a göre literatürde yer alan farklı yorgunluk tanımları 5 benzer özellikte şu şekilde açıklanmaktadır;

- ✓ Fiziksel enerjinin tükenmesi yorgunlukla sonuçlanmaktadır,
- ✓ Yorgunluk, fiziksel ve zihinsel tükenmenin bir çıktısıdır,
- ✓ Yorgunluk kişinin hoşuna gitmeyecek hisselere gönderme yapmaktadır,
- ✓ Yorgunluk, çoğunlukla geçicidir ama fonksiyonel kapasitenin belirli bir süreliğine azalmasını beraberinde getirmektedir,
- ✓ Bireyin algılarına bağlı öznel bir deneyimdir,

Literatür incelendiğinde farklı disiplinlerde yorgunluğa dair farklı tanımlamaların yapıldığı dikkat çekmekte ve bu kavramın net bir tanımının olmadığı vurgulanmaktadır (Akerstedt, Knutsson, Westerholm, Theorell, Alfredsson & Kecklund, 2004, s. 428). Kavramın sıklıkla tıp biliminde incelendiği fakat bir değişken olarak sosyal ve doğa bilimleri ile de ilişkilendirildiği görülmektedir (Yamada & Kobayashi, 2018; Uysal ve Ofluğlu, 2018; Russell, Jenkins, Smith, Halson & Kelly, 2019; Liu, Bao, Sui, 2020; Iridiastadi, 2021).

Lock, Bonetti ve Campbell yorgunluğu (2018, s. 502) artan iş yükü sonucunda metabolik ve fizyolojik belirti gösteren fiziksel/psikolojik semptomları olan fizyopsikolojik bir durum olarak açıklanmaktadır.

Knicker, Renshaw, Oldham ve Cairns'e (2011) göre yorgunluk, yapılan bir aktivitedeki performans azalması olarak nitelendirmektedir.

Çayakar (2019, s. 168) yorgunluğu özgül olmayan, tükenme ve güçsüzlük hissi ile ortaya çıkan fakat öznel olarak enerji azalmasına neden olan yakınma olarak tanımlamaktadır.

Kara, Demir, Erdem, Sayın ve Yıldız'a (2008, s. 587) göre yorgunluk çok nedenli/boyutlu öznel bir durumu ifade eden; fizyolojik, psikolojik, sosyo-ekonomik tutumların yansımasının sonucu olarak yorumlanmaktadır.

Lewis ve Wessely (1992, s. 92-93) ise yorgunluğun uzun süreli bir stres durumu ya da hastalık sonucu ortaya çıktığını, ağırlıklı olarak duygusal yakınsamalar ile belirginleştiğini fakat fiziksel ve psikolojik bileşenlerinin de olabileceğini vurgulamaktadır.

Harding ve Jason (2005, s. 3) yukarıda vurgulanan nedenler olmadan ya da bireylerin bir semptom göstermeden de yorgunluk yaşayabileceğini, bu durumun da "açıklanamayan yorgunluk" olarak nitelendirildiğini belirtmektedir. Aarson ve diğerleri (1999) yorgunluğun sadece hasta olan bireylerde değil, sağlıklı ve düşük enerji harcayan insanlarda da ortaya çıkabildiğini belirtmektedir.

Özlü'ye (2015, s. 7) göre yorgunluğun nedenleri 3 grupta toplanmaktadır. Bunlar sırası ile şu şekilde açıklanmaktadır;

- 1- Kişisel Nedenler:** Bu grupta yer alan yorgunluk, doğrudan bireylerin öznel yaşamları sonucunda belirginleşmeye başlamaktadır. Yorgunluk; yaşam tarzı, uyku problemleri, yaş-cinsiyet gibi sosyo-demografik belirleyiciler, ilaç ya da madde/alkol kullanımı, sağlık sorunları ile beslenme davranışları bu grup altında kümelenmiş kişisel nedenlerden ortaya çıkmaktadır.
- 2- Çevresel Faktörler:** Çevresel faktörlerden kaynaklanan yorgunlukta kişilerin öznel etkilerinden çok; iş ortamı, çalışma şartları, arkadaş ilişkileri etkili olmaktadır. Çevresel faktörler öznel tutumlar dışında günlük hayatın akışında yer alan doğal, toplumsal, kültürel bileşenlerin tümüne gönderme yapmaktadır. Sosyal etkileşim de yorgunluk nedeni olarak bu faktörler arasında yer almaktadır.

3- Çalışma Hayatı: Yorgunluğun kişilerin iş yaşamlarına bağlı olarak gelişmesi ve ortaya çıkmasıdır. Çalışma saatleri, molalar, iş ilişkileri, çalışma günleri ve işin rutinliği kişilerde yorgunluk semptomlarının belirginleşmesine neden olabilmektedir. İş yaşamında yapılacak iyileşmeler ile çalışanların yorgunluk seviyelerinde düşme eğilimi görülebilmektedir.

McFarland ve McFarlane 'e (1989) göre ise yorgunluğa neden olan etkenler 3 grupta sınıflandırılmaktadır. Bunlar;

- I. Patofizyolojik Faktörler:** Akut ve kronik enfeksiyonlar kronik hepatit, oksijen taşıma sisteminde bozuklukluları, endokrin hastalıkları, AIDS (Acquired Immun Deficiency Syndrom), parkinson, obezite ve beslenme rahatsızlıklarıdır.
- II. Tedaviye İlişkin Faktörler:** Belirli hastalıkların tedavisinde kullanılan kemoterapi ve radyoloji gibi yöntemler ile gelen ve yorgunluğu tetikleyen etkenlerdir.
- III. Durumsal Faktörler:** Depresyon, aşırı stres, kriz (kişisel, gelişimsel, mesleki, ailevi, maddi), duyusal yüklenme, fazla ısı artışı ve uzun süreli aşırı rol beklentisidir.

Tıp literatüründe bir hastalık olarak kabul edilen yorgunluğun en olumsuz yönü ise kişilerin sosyal ve ekonomik yaşamları üzerinde kendisini göstermektedir (Boksem & Tops, 2018, s. 126). Yorgunluk aile hekimlerine gerçekleştirilen yakınmaların %20'sini oluşturmakta ve kişilerin özel hayatını, çalışma performansını, sosyal ilişkilerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Çayakar, 2019, s. 168).

2.2. Tıbbi Yorgunluğun Sınıflandırılması

Yorgunluğa yönelik ilk sınıflandırma çabaları 1942'lerde Kepler'in girişimleri ile başlamış ve batı yaşam tarzının ruh hali üzerindeki olumsuz etkisi olarak değerlendirilmiştir (Harding ve Jason, 2014, s. 6). Yorgunluğun sınıflandırması onu tanımlayan bilim disiplini altında şekil almıştır. Yorgunluğu, fizyologlar ve psikologların; fiziksel ve psikolojik, hekimlerin ise akut ve kronik olarak 2'ye ayırdığı

görülmektedir. Bu ayrımın çıkış noktasını ise yorgunluğun süresi ve yapısı oluşturmaktadır (Aaronson vd., 2018; Ream & Richardson, 1996; Tanaka vd., 2014; Kozan, 2016). Bu durum yorgunluk kavramının öznel ve çok boyutlu oluşunun bir çıktısıdır çünkü yorgunluk kişisel bir deneyim olarak vurgulanmaktadır (Akerstedt vd., 2004, s. 427).

2.2.1. Süresine Göre Yorgunluk Sınıflandırması: Akut/ Kronik

Piper'e (1989) göre yorgunluk kavramının süre bazında açıklanmasında kullanılan en faydalı sınıflandırma akut/kronik gruplandırmadır. Buna bağlı olarak da yorgunluğun sınıflandırmasına dair ilk uzlaşımlar akut/kronik çerçeve üzerinde toplanmıştır. Akut/kronik yorgunluk ve özelliklerini şu şekilde açıklamak mümkündür;

Akut Yorgunluk: Enerji kaybı ile ortaya çıkan, uykusuzluk, yetersiz beslenme, hareket kısıtlılığı gibi durumlarda artış gösteren ve kısa süren yorgunluk türüdür (Akyol, 1999, s. 166). Akut yorgunluk, doğrudan günlük yaşamın akışı ile ilgilidir. Hiçbir sağlık sorunu olmayan insanlarda da görülen ve sadece birkaç saati kapsayan akut yorgunluk, dinlenme/beslenme ile geçmektedir (Aarason, 2018, s. 45). Piper'a (1989, s. 187-198) göre akut yorgunluk, vücudun kendisini korumak için gerçekleştirdiği ve hızlı başlayıp hızlı biten, bireyde stres oluşturmeyen ve günlük aktivitelerini etkilemeyen bir karaktere sahiptir. Akut yorgunluk, her an her bireyde görülebilmektedir. Akut yorgunluk, günlük hayatın olağan eylemidir.

Kronik Yorgunluk: Literatür incelendiğinde kronik yorgunluk üzerinde yapılan araştırmaların daha fazla olduğu dikkat çekmektedir (Yurtsever, 2000; Azak ve Çınar, 2005; Doğan, Doğan ve Karahan, 2020). Bir sendrom olarak kabul edilen kronik yorgunluk, 6 ayı geçen ve genellikle kadınlarda görülen kendine has, karmaşık yapıdaki bir hastalıktır (Çayakar, 2019, s. 168). Toplumda görülme sıklığı çok yaygın olan kronik yorgunluk sendromu 40-49 yaş aralığındaki; genç, beyaz ve başarılı kadınlarda daha fazla görülmektedir (Doğan vd., 2020, s. 67). Kronik yorgunluk, tedavisi zor olan bir hastalıktır çünkü akut yorgunluğun yanında baş, boyun ve kas/iskelet yapısında da sorunlar görülmektedir (Ocon, 2013; Morris, Maes, Berk & Puri, 2019; Doğan vd, 2020). Bu yorgunluk türü genel olarak dinlenme ya da uyuma

ile geçmemekte ve kanser, enfeksiyon, kalp rahatsızlıkları gibi farklı hastalıklar ile ilişkili olabilmektedir (Özlü, 2015, s. 12). Kronik yorgunluğun belirleyicisi kişinin fiziksel ve psikolojik ruh halidir (Yurtsever, 2004, s. 16). Bu tarz yorgunluk, 3. basamak sağlık kuruluşlarına yapılan başvurularda %10-15'e varan oranlara kadar görülmekle beraber %80'e yakın hastanın psikolojik durumunda etkili olmaktadır (Çayakar, 2019, s. 168). Kronik yorgunluk sendromunun ölçütleri şu şekilde sıralanabilmektedir.

- 6 Aydan Fazla Zamandır Süren Yorgunluk: Yeni olabilir ya da belirlenme olasılığı vardır. Sürekli olan fiziksel performanstan bağımsızdır, rahatlama ile geçmez ve fonksiyonel bozulmalara neden olabilir.
- Yeni Belirtilerden 4 ya da Fazlasının Olması: Odaklanma/hafızada sorunlar; boğaz ağrısı, lenf nodlarında hassaslaşma; kas/eklem ağrısı, yeni ortaya çıkan baş ağrıları, kalitesiz/dinlendirmeyen uyku, fiziksel performans sonrası 24 saatten daha fazla seyreden kırgınlık hissidir (Sayın ve Candansayar, 2007, s. 3).

Akut yorgunluk kısa sürede geçmesine karşın kronik yorgunluk uzun süreler devam edebilmektedir. Buna bağlı olarak da kronik yorgunluğa yönelik bir sınıflandırılmaya gidilmiş olmasına rağmen özgül bir tedavisi de bulunmamaktadır (Sayın ve diğerleri, 2013, s.12).

2.2.2. Yapısına Göre Yorgunluk Sınıflandırması: Fiziksel/Psikolojik

Yorgunluğun yapısına dair yapılan sınıflandırmada fiziksel/psikolojik durumların etkili olduğu bilinmektedir (Aras, Yiğit, Kayam, Arslan ve Akça, 2019, s. 2). Bu sınıflandırmada psikolog ve psikiyatristlerin ağırlıklı olduğu görülmek ile hemşirelerin de bu ayrımında yer aldığı literatürde vurgulanmaktadır (Aaronson vd., 2018, s. 46). Sınıflandırmada yer alan yorgunluğun belirleyicileri, nedenleri ve akut/kronik yorgunluk gruplamasından ayırt edici özellikleri şu şekilde verilebilmektedir;

Fiziksel Yorgunluk: Fizyologlar yorgunluğu iş hayatındaki performansın azalması olarak tanımlamaktadır (Kozan, 2016, s. 8). Yorgunluk kelimesi temel olarak fiziksel duruma gönderme yapmaktadır (Ream & Richardson, 1996, s. 520). Gandevia'ya (2001) göre fiziksel yorgunluk; yorgunluğun fiziksel bir güç kaybından sonra kasların oluşturduğu kuvvet kapasitesine etki etmesi sonucunda ortaya çıkan bedensel bir yakınma olarak tanımlamaktadır. Fiziksel yorgunluk genel olarak kas ve kas gruplarında performans tüketimine bağlı olarak oluşan doğal yorgunluk türü olarak da nitelendirilmektedir (Aaronson vd., 2018, s. 45-46).

Kronik yorgunluğu olan ve birden fazla hastalığa sahip olan kişilerde fiziksel yorgunluk saptanabilmektedir (Sayın vd., s. 13). Fiziki eylemlere bağlı olarak ortaya çıkan bu yorgunluk sıklıkla çalışanlarda gözlemlenmektedir (Uysal ve Ofluoğlu, 2018, s. 120). Fiziksel yorgunluk aynı akut yorgunluk gibi dinlenme, uyuma, beslenme ile ortadan kaldırılabilir. Bu açıdan fizyolojik yorgunluk daha somuttur ve ölçülmesi de daha kolay olmaktadır. Fiziksel yorgunluk her zaman spor ve iş yükü gibi enerji harcamaya bağlı olarak gelişmektedir.

Zihinsel Yorgunluk: Booksem ve Tops (2008, s. 127) zihinsel yorgunluğu; insanların çok sık yaşadıkları bilişsel aktivite sırasında ya da sonrasında ortaya çıkan bir yakınsama olarak tanımlamaktadır. Cutsem ve diğerlerine (2017) göre zihinsel yorgunluk; uzun süreli bilişsel aktivitenin neden olduğu ve günlük yaşamın boyutlarını olumsuz olarak etkileyen psiko-biyolojik bir semptom olarak nitelendirilmektedir. Psikologlara göre ise zihinsel yorgunluk; azalmış bilişsel yük, zayıf konsantrasyon ve zihinsel yetersizlik durumuna gönderme yapmaktadır (Ream & Richardson, 1996, s. 522). Uykusuzluk ve aktivite azlığının varlığı da kişilerde zihinsel yorgunluğa neden olabilmektedir (Akersted vd., 2004, s. 427).

Zihinsel yorgunluk çevresel etkenlere bağlı olarak kişinin iç istekleri ile sosyal çevresini oluşturan dış taleplere cevap vermenin bir çıktısı olarak görülmektedir (Aarson vd., 2017, s. 46). Kişilerin -özellikle iş yaşamlarından- sosyo-kültürel durumlarından kaynaklanan yorgunluk, fiziksel yorgunluktan sıyrılarak zihinsel yorgunluğun sınırlarına doğru kaymış ve bu durum özellikle kadınlarda daha fazla belirginleşmeye başlamıştır (Booksem & Tops, 2008, s. 126). Bu farklılaşma

fiziksel/zihinsel yorgunluk arasında bir bağlantı olabileceği ve özellikle de fiziksel yorgunluğun zihinsel yorgunluktan kaynaklanabileceği tartışmasını ortaya çıkartmıştır (Ream & Richardson, 1996; Tanaka vd., 2014; Cutsem vd., 2017). Daha sonra yapılan bir araştırmada ise bu tartışmanın kesin olarak netleşebilmesi için literatürde yer alan çalışmaların eksikliğine değinilmiş ve savın doğrulanması gerekliliği üzerinde durulmuştur (Russell, Jenkins, Smith, Halso & Kelly, 2019, s. 726).

Zihinsel yorgunluk, bozulma ile eş anlamlı bir kavram olarak ilk belirtisi mevcut yeteneğin ya da ilginin uğraşılan şeye karşı azalması ya da kaybolması ile kendini göstermektedir (Meijman, 1997, s. 32). Süreçte kişiler bir şeyler ile uğraşırken sürekli olarak dikkat dağınıklığı yaşamakta, uyaranların varlığına rağmen odaklanma kesinti ile sonuçlanmaktadır (Yang, Xiao, Liu, Wu & Miao, 2013, s. 12). Modern dönemlere ait yaygın bir semptom olan zihinsel yorgunluk, bilişsel aktivitelerde ve kişilerin verimlilik düzeylerinde de dalgalanmalar meydana getirmektedir (Tanaka vd., 2015, s. 1). Aarson ve diğerlerine (2017, s. 46) göre zihinsel yorgunluk başta stres ve diğer ruh durumları ile ilişkili olarak ortaya çıkmakta, yapılan işte motivasyonun düşmesine neden olup aksiyete ya da depresyon gibi ciddi hastalıklar ile sonuçlanmaktadır.

Öznel olan zihinsel yorgunluk, değerlendirilmesi/ölçülmesi zor olan bir semptomdur ve bulguları her kişide özgül değildir (Yang vd., 2013, s. 12). Boksem, Meijman ve Lorist (2005, s. 107), zihinsel yorgunluğunun altında yatan psiko-fizyolojik mekanizmaların hala net olarak açıklanamadığını öne sürmektedir. Benzer şekilde Cutsem ve diğerleri de (2017, s. 1570) zihinsel yorgunluğun nedenlerinin açık olarak sıralanamadığının fakat bütün tanımlamalarda dikkat çeken ortak vurgunun kişisel tükenme olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Cutsem ve diğerleri (2017, s. 1571) zihinsel yorgunlukta kişisel bir tükenme manipölasyonundan da bahsetmekte ve bu durumu kişinin öz-düzenlemesi olarak belirtmektedir. Tükenme manipölasyonu kişinin, yorgunluk ile olan mücadelesini ortaya çıkartmakta ve kişinin fizyolojik yorgunluğun doğasına karşın bir direnme eğilimi gösterdiğini düşündürmektedir.

Aras ve diğerlerine (2020, s. 4-5) göre zihinsel yorgunlukta kişi yaptığı herhangi bir fiziksel aktivitede işi sonlandırma eğilimine girmekte, yapılan eylemde

hata sayısını artıran tükenmişlik hali ortaya çıkmaya başlamaktadır. Zihinsel yorgunluğun kişiye olumsuz etkilerinin olmasının yanında bu semptomun telafi edici yanının olması hastalığın sürekli olmadığına işaret etmektedir (Meijman, 1997, s. 32).

2.3. Sosyal Ağ Yorgunluğunun Tanımlanması

Tıp, fizyoloji ve psikoloji alanında yer alan klinik-mesleki çalışmalarda yorgunluğu kavramsallaştırma çabaları belirgin bir şekilde yapılmış, sınırları da çizilmiştir. Yorgunluk kavramı bu vurgulanan disiplinlerin dışında özellikle iletişim bilimlerinde tanımlama çabalarının yetersizliğine karşın sosyal ağ platformları bağlamında kavramın kullanılabileceği fikrini ortaya çıkartmıştır (Ravindran, Chua & Goh, 2013, s. 431).

Ravindran ve diğerleri (2013) iletişim bilimleri alanında yorgunluğa yönelik ilk kavram analizini gerçekleştiren ve bu kavramı sosyal ağlara uyarlamaya çalışan ilk bilim insanı olarak bilinmektedir. Ravindran ve diğerleri (2013, s. 431) sosyal ağ yorgunluğunu fiziksel ve psikolojik yorgunluğun tanımından hareketle; sosyal ağ faaliyetlerine katıldıktan sonra hissedilen öfke, kızgınlık, stres, kullanma motivasyonunda düşme ve enerjide azalma gibi olumsuz duygulara katkıda bulunan psikolojik bir deneyim olarak tanımlamaktadır. Sosyal ağ yorgunluğuna yönelik yapılan bu ilk kavram analizinde, bir önceki bölümde vurgulanan klinik ve mesleki çalışmalarda tanımlanan tıbbi yorgunluğun özelliklerini karşılayan öncüllerin, çevrimiçi sanal topluluklara entegre edilmeye çalışıldığı görülmektedir.

Ravindran ve diğerleri (2013) sosyal ağ yorgunluğunun kavramsal çerçevesini çizebilmek için ilk olarak aktivite analizinin yapılmasının gerekliliğine vurgu yapmıştır. Berelson'a (1952) göre aktivite analizi; iletişim içeriğinin nesnel sistematik ardından niceliksel bir açıklaması ve yorumlanarak sonuçlandırılmasıdır. Bu nedenle sosyal ağ yorgunluğunu kavramsallaştırma çabalarında kullanılan parametrelerin tümü aktivite analizinden beslenerek ortaya çıkmıştır.

Ravindran ve diğerleri (2013, s. 432) kavramı keşfetmek için öncelikli olarak sosyal ağ kullanıcılarının davranışlarını, Berelson'ın aktivite analizi teorisine dayanarak belirlemeye çalışmıştır. Sosyal ağ yorgunluğunu tanımlamada kullanılan

aktivite analizinin kalıp parametreleri (1) öznel kullanıcının performans yoğunluğu (2) beğen, yorum, durum güncellemesi, paylaş gibi çeşitli performansların niceliğinin saptanması olarak belirlenmiştir. Kavramı, tanımlama çabalarında kullanılan bu 2 temel parametre sayesinde sosyal ağlarda gerçekleştirilen, aktivite seviyeleri ile yorgunluk deneyimleri arasındaki bağlantıların doğası sosyal ağ yorgunluğunu incelemeye olanak sağlamıştır.

2014 yılında Ravindran, Kuan ve Lian, sosyal ağ yorgunluğu kavramının kullanıcılar üzerindeki etkilerini belirlemeye çalışmıştır. Ravindran ve diğerlerinin (2014) gerçekleştirdiği bu 2. çalışmada, kavramın çerçevesinin genişletildiği görülmüş, nosyona yönelik tanımlama belirginleşmeye başlanmıştır. Ravindran ve diğerleri (2014, s. 2317) kavramı aynı tıbbi yorgunluk gibi fiziksel/psikolojik motivasyonun azalması ve bu motivasyon düşüklüğünün, akut/kronik yorgunluk gibi geçici ya da kalıcı sosyal ağ yorgunluğu benzetmesinden yola çıkarak inşa etmiştir. Sosyal ağ yorgunluğuna yönelik olarak yapılan bu çalışmada (Ravindran vd., 2014) kavram; yukarıda açıklanan ilk tanımlamaya bağlı kalarak, iletişim bilimleri literatüründe daha somut bir şekilde yer edinmiş ve yeniden aşağıdaki hali ile betimlenmiştir;

“Kullanıcının aktivite analizini olumsuz olarak etkileyen dışsal ve içsel faktörlerin etkileşimine bağlı olarak; geçici ya da kalıcı 2 değişik şekilde ortaya çıkan öznel/çok boyutlu sosyal ağ davranış değişikliği” (Ravindran vd., 2014, s. 2315).

Ravindran ve diğerleri (2013) ile Ravindran ve diğerlerinin 2014 yılında yaptığı çalışmalardan önce yapılan 2 farklı çalışma sosyal ağ yorgunluğu kavramına zemin hazırlamıştır. Nitekim Maier, Laumer, Eckhardt ve Weitzel (2012) stres ve teknoloji kullanımı gibi farklı değişkenlere bağlı olarak kullanıcıların sosyal ağlardan uzaklaşmaya başladığını vurgulanmıştır.

2013 yılında ise Alam ve Wagner, Maier ve diğerlerinin (2012) çalışmasından hareketle kullanıcıların neden ağlardan uzaklaşmaya başladığını çalışmıştır. Her 2 çalışmada da dikkat çeken nokta sosyal ağ yorgunluğuna yönelik oluşturulmaya çalışılan kavram parametrelerinin varlığına rağmen olguya gönderme yapılmaması olmuştur. Maier ve diğerleri (2012) ile Alam ve Wagner’in (2013)

alışmalarının ıkış noktasını ise pazar şirketlerinin araştırmaları oluşturmuştur. Gartner Dijital Danışmanlık şirketi tarafından 2010-2011 yılları arasında yapılan araştırmada, katılımcıların %24'ünün ağları önceki yıllara göre artık daha az kullandığı ortaya çıkmıştır (Goasduff & Pettey, 2011: 1). 1 yıl sonra (2012), Pew Araştırma şirketi'nin yaptığı araştırmada ise katılımcıların; %61'inin sosyal ağları bir süreliğine dondurduğu anlaşılmıştır (Rainie vd., 2013: 1-7). Pazar şirketleri bu olayı “*Sosyal Ağ Yorgunluğu (Social Network Fatigue)*” olarak nitelendirmiştir (Goasduff & Pettey, 2011). Pazar araştırmacılarının sosyal ağ yorgunluğu nitelendirmesi sadece bir durum saptaması olarak ortaya çıkmıştır. Akademik araştırmalar 2012 yılı itibarı ile yapılmaya başlamış fakat yine bir kavram analizinin net olarak yapılamadığı görülmüştür. Bu açıdan sosyal ağ yorgunluğuna dair kavramsallaştırma çabalarının Ravindran ve diğerleri (2013) ile Ravindran ve diğerleri (2014) ile ivme kazandığı bir kez daha vurgulanabilmektedir. Gerçekleştirilen ilk 2 araştırma (Ravindran vd., 2013; Ravindran vd., 2014) daha sonra yapılan çalışmalar için yol gösterici bir nitelik taşımak ile sosyal ağ yorgunluğuna yönelik sağlam fakat sınırlı bir literatürün oluşumunun çıkış noktasını oluşturmuştur.

Literatür incelendiğinde sosyal ağ yorgunluğuna yönelik yapılan az sayıdaki kavramsallaştırma tanımları şu şekilde sıralanmıştır;

Lee, Chou ve Huang (2014, s. 251) sosyal ağ yorgunluğunu; ağlarda gezinme süresinin kısılması, kullanım motivasyonunun azalması ve olumsuz izlenimlerin ortaya çıkmasına neden olan bir bunalma/sıkıntı duygusu olarak tanımlamaktadır. Lee ve diğerlerine (2014, s. 252) göre sosyal ağ yorgunluğu, tıbbi yorgunluk gibi öznel bir yapıya sahiptir ve bu yüzden de bu kavramın kişilik tiplerine göre tanımlanması uygun görünmektedir.

2015 yılında Bright ve diğerleri sosyal ağ yorgunluğunu; kullanıcılarının aile ve arkadaşlar gibi çeşitli kaynaklardan gelen sadece kişilerarası ilişkilerden değil aynı zamanda kullanılan ağın özelliklerinden de etkilenebilecek olduğu iddia edilen bir doygunluk hissi olarak tanımlamaktadır. Ayrıca Bright ve diğerleri (2015, s. 153) kendi araştırmaları (2015) da dahil hiçbir çalışmanın henüz sosyal ağ yorgunluğunu

tam olarak açıklamadığını belirtmiş, olgunun doğası gereği literatürde yer alan sınırlı sayıdaki yayının keşifsel nitelikte olduğunu belirtmiştir.

Zhang, Zhao, Lu ve Yang (2016, s. 904-905) sosyal ağ yorgunluğunu, kullanıcıların çevrimiçi ağ aktivitelerinde meydana gelen performans tükenmesi olarak tanımlamıştır. Zhang ve diğerleri de (2016, s. 905) kavramın literatürde net olmadığını vurgulamaktadır.

Logan, Bright ve Grau'a göre (2018, s. 5) sosyal ağ yorgunluğu, platformlardan gelen çok fazla sayıdaki bilgi yükünden kullanıcının bunalmasını betimleyen psikolojik bir durumdur. Bilinçli olarak platform kullanan bireyin, yorgunluk yaşaması olumsuz bir haz olarak nitelendirilmekte ve bu olumsuz halin başka kullanıcı tarafından oluşturularak sosyal ağ yorgunluğuna gönderme yapabileceği de vurgulanmaktadır (Logan vd., 2018, s. 16).

Zhang, Liu, Lu, Peng ve Yuan (2019, s. 100) da Logan ve diğerlerinin (2018) tanımlamasına eş olarak sosyal ağ yorgunluğunu kullanıcıların platform kullanımına verdikleri psikolojik bir tepki olarak açıklamaktadır. Sosyal ağ yorgunluğu; platformların aşırı kullanımının bir sonucu olarak da tanımlanabilmektedir fakat kesin bir yorumlama için ampirik araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır (Zhang vd., 2019, s. 99).

Malik, Dhir, Kahur ve Johri (2020, s. 2) ise yukarıda yer alan açıklamaların tümüne ek olarak sosyal ağ yorgunluğunun artık sadece kullanıcıların öznel sorunlarından değil, hizmeti sunan firmaların tutumlarından kaynaklanan nedenlerden de ortaya çıkabilme ihtimali olan çevrimiçi bir sorun olduğunu belirtmiştir. Son olarak ise Liu, Liu, Yoganathan ve Osburg (2021, s. 5) de sosyal ağ yorgunluğunu, refah durumunda olumsuz değişikliklere yol açan psikolojik bir kayıp olarak tanımlamaktadır.

Yukarıda verilen sosyal ağ yorgunluğuna yönelik açıklamalar incelendiğinde bütün tanımlamaların, öznel/çok boyutlu olumsuz çoğunlukla da psikolojik sonuçlara gönderme yaptığı anlaşılmaktadır. Kavramın; genel doğası, yorgunluğun yoğunluğu, biçimleri, öncülleri son olarak göstergelerinin tıbbi yorgunluktan hareketle

keşfedilmek üzere değerlendirildiği görülmektedir. Diğer bir ifade ile sosyal ağ yorgunluğunun temeli ve doğası tıp bilimleri zemin alınarak, iletişim disiplinde kavramın varlığını arama çabası ile başlamıştır.

Sosyal ağ yorgunluğuna yönelik yukarıda verilen bu keşifsel çalışmalar kavramın çerçevesini açıklasa da öncülleri belirleme konusunda yetersiz olduğu görülmektedir. Ravindran ve diğerlerinin (2014, 2318) de belirttiği üzere sosyal ağ yorgunluğunun kapsamlı bir şekilde tanımlanabilmesi için öncüllerin varlığına ihtiyaç duyulmakta ve artık teorik zeminin gelişimi ampirik araştırmalar ile farklı değişkenlere bağlı olarak açıklanmalıdır. Buradan hareket ile araştırmanın alt başlığında sosyal ağ yorgunluğunun öncüllerine yönelik bütün detaylar Ravindran ve diğerleri (2013) ile Ravindran ve diğerlerinin (2014) araştırmaları doğrultusunda aktarılmaya çalışılacaktır.

2.3.1.Sosyal Ağ Yorgunluğunun Öncülleri ve Öncüllerin Gruplandırılması

Sosyal ağ yorgunluğu, platformlarda ortaya çıkan aktivite düzey değişikliğine gönderme yapmak için geliştirilmeye başlanan bir kavram olmasına rağmen oluşturulan literatürde çerçeveye ait öncüller tanımlanmamıştır (Ravindran vd., 2013, s. 431). Çerçevenin yeni oluşmaya başlaması bu durumun etkileyicisi olarak düşünülmektedir. Ayrıca yukarıdaki başlıkta da vurgulandığı üzere kavram da net olarak tanımlanabilmiş değildir.

Literatür incelendiğinde aynı kavramın tanımlanması gibi öncüllerine yönelik yapılan ilk araştırmaların da Ravindran ve diğerleri (2013) ile Ravindran ve diğerleri (2014) tarafından başlatıldığı görülmektedir. Ravindran ve diğerleri (2013, s. 431) akademideki bu eksikliğin, sosyal ağ bağlamında yapılacak araştırmalarda, klinik ve mesleki çalışmalarda tanımlanan tıbbi yorgunluğun özelliklerinden beslenmesi gerektiğini belirtmektedir. Ravindran ve diğerleri (2013, s. 431) buna ek olarak sosyal ağ yorgunluğu araştırmalarının metodolojisinin de tıbbi yorgunluk araştırmalarında kullanılan sürece benzetilmesi gerektiğini ve aktivite günlüklerinden, kullanıcı deneyimlerini kapsayan görüşmelerden oluşan ampirik veri seti elde ederek, öncüller hakkında standart bir küme oluşturulabileceğini savunmaktadır. Aktivite sırasında ya da kullanımından sonra ortaya çıkan; öfke, kızgınlık, stres, ilgi/motivasyon veya

enerjide azalma gibi olumsuz duygular sosyal ağ yorgunluğunun öncüllerinin belirlenmesinde ilk katkı sağlayacak aşama olarak değerlendirilmiştir. İkinci aşama ise derinlemesine görüşmelerden elde edilecek farklı tonlardaki fikirler olarak belirlenmiştir.

Ravindran ve diğerleri (2013) sosyal ağ yorgunluğunun özelliklerini saptayabilmek amacı ile 6 yıldır Facebook kullanan 201 kullanıcının ilk olarak aktivite performansını ölçmüş ve ardından nitel görüşme yapmıştır. Aktivite analizi araştırmanın çıkış noktasını oluşturmuştur çünkü sosyal ağ yorgunluğu platform kullanımındaki düşüş eğrisine gönderme yapmaktadır. Ravindran ve diğerlerine (2013, s. 432) göre aktivite analizi 2 parametrede toplanmıştır;

- Bireysel kullanıcı faaliyetlerinin sıklığı,
- "Beğen", "yorum", "durum güncellemesi", "paylaş" gibi çeşitli bireysel etkinliklerin sayısıdır.

Araştırmanın diğer aşamasında ise kullanıcılara açık uçlu sorular yönlendirilmiş ve görüşleri detaylı bir şekilde toplanmaya çalışılmıştır. Derinlemesine görüşmenin temel amacı bireysel yorgunlukla ilgili deneyimleri biriktirerek, kavrama ait kaç özellik oluşabileceğini saptamaktır. Bu nedenle görüşme; yorgunluk ile ilgili kişisel deneyimler ve aktivite seviyeleri arasındaki teorik bağlantıyı ortaya çıkartma amacı taşımaktadır. Ayrıca açık uçlu sorularla geçmiş kullanımlardaki aktiviteler de araştırılmıştır. *"Facebook'taki etkinlik seviyenizin daha yüksek olduğu bir zaman var mıydı?", "Öyleyse, hangi yönlerden değişti?", "Facebook'ta sinirlendiğinizi hissettiğiniz olayları tarif edebilir misiniz? Facebook kullanırken sinirli ve mutsuz musunuz?"* gibi sorular ile kişisel deneyimler ortaya çıkarılmak istenmiştir (Ravindran vd., 2013, s. 433).

Aktivite analizi ve yukarıda sıralanan sorular sosyal ağ yorgunluğuna yönelik oluşturulan tanımın öncüllerini belirlemeye olanak sağlamıştır. Ravindran ve diğerleri (2013) araştırmalarında, katılımcıların aktivite performansları ile kullanım davranışlarına ait toplanan derinlemesine görüşme verilerini birleştirdiğinde sosyal ağ yorgunluğunun 5 temel öncülde kümelendiğini saptamıştır. Ravindran ve diğerlerine

(2013, s. 433-435) göre sosyal ağ yorgunluğunun öncülleri sırası ile şu şekilde açıklanabilmektedir;

- 1- Sosyal Dinamikler ile İlgili Öncüller:** Sosyal ağ kullanıcılarının platformlarda “gerçek hayata” ait etkileşimleri sırasında diğer kullanıcılar ile olan ilişkilerinin bütünü kapsayan bu öncüller, temelde sosyal yaşama ait algı ve tepkilerin bütünü oluşturmaktadır. Toplumsal alandaki sosyal etkileşimlerden kaynaklanan; rahatsızlıklar, hayal kırıklıkları, tıbbi yorgunluk, bunalma, kızgınlık veya öfke duygularının sosyal ağlara yansıma biçimi olarak da yorumlanabilmektedir. Yine gerçek hayatta sıklıkla karşılaşılan iletişim kopuklukları, mesajın yanlış vurgulanması ya da mesajın aksi yönde yorumlanması da sosyal dinamikler ile ilgili öncüller sınıfına girmektedir. Özel gün kutlamalarından, karışık fikirdeki kullanıcının tartışmasına kadar gerçek yaşamda olan ne varsa sosyal ağlara yansımaktadır. Bu durum da sosyal dinamikler ile ilgili öncüllerin gerçek bir mekân olarak platformlarda, toplumsal alan oluşturmalarını sağlamıştır. Son yıllarda literatürde vurgulanmaya başlayan Metaverse kavramı da aslında bunlara gönderme yapmaktadır.
- 2- İçerik ve Paylaşım ile İlgili Öncüller:** Platformlarda bir başka kullanıcı tarafından paylaşılan içeriğin diğer kullanıcının sosyal ağı kullanma beklentilerini karşılamaması ile ilgili öncüdür. İçerik ve paylaşım ile ilgili öncüller; sosyal ağ kullanıcısının eğlenme, rahatlama, zaman geçirme, sohbet etme gibi öznel çıkarlarının bir başka kullanıcı tarafından karşılanamaması olarak da yorumlanabilmektedir. İçerik ve paylaşım ile ilgili öncüllerin haz kavramına bağlı olarak geliştiği düşünülmektedir.
- 3- Kontrol Kaybı ile İlgili Öncüller:** Sosyal ağ platformlarında geçirilen süreden duyulan memnuniyetsizlik olan kontrol kaybı; temelde gerçek yaşamda yapılması gereken eylemlere odaklanamama ya da bunlardan uzaklaşmadır. Bu grupta yer alan öncüller, sosyal yaşama ait fiziksel performansın düşmesi ve bozulmasına da gönderme yapmaktadır. Ağlarda geçirilen sürenin fazlalığı kullanıcıda bu gibi olumsuz durumları beraberinde getirebilmektedir.

- 4- Platformlar ile İlgili Öncüller:** Platform şirketleri tarafından sunulan teknik ve fiziki özellikler ile bunlarda yapılan değişikliklerin tümü ile ilgili olan öncül grubudur. Ara-yüz, web sitesi tasarımı, sıkı sık yapılan güncelleme ve değişiklikler ile reklam, iş teklifleri platformlarla ilgili öncülleri oluşturmaktadır. Ayrıca sosyal ağların, kullanıcıların aktivitelerini takip ederek başka kullanıcılar ile paylaşması da platformlardan kaynaklanan sosyal ağ yorgunluğuna ait öncül olarak vurgulanmaktadır.
- 5- Öznel Kullanıcı Performansı ile İlgili Öncüller:** Bu öncüller, kullanıcının ağ etkinlik seviyelerini dengelenmesiyle belirginleşmeye başlamaktadır çünkü zamanla bütün platformlar birbirlerine benzemektedir. Sosyal ağların kullanılmasından duyulan heyecanın, kullanıcının sürekli benzer platformlarda zaman geçirmesi sonucunda performansın düşmesi olarak da yorumlanabilmektedir. Ortaya çıkan bu performans düşüklüğü kullanıcının üyesi olduğu sosyal ağ için doğal bir süreç olarak kabul edilebilmektedir. Kullanıcıların platformu kullanmak için gerekli yeterliliğe sahip olmasına rağmen performanstaki dalgalanmalar ayrıca kişinin kendi kendini düzeltme istediğinin de bir göstergesi olarak düşünülebilmektedir.

Aktivite analizi ve derinlemesine görüşme sonucunda elde edilen verilerden hareketle Ravindran ve diğerleri (2013, s. 433-436) sosyal ağ yorgunluğuna ait öncülleri aynı tıbbi yorgunlukta yer alan fiziksel/psikolojik öncüller gibi içsel (kişisel)/dışsal (çevresel) öncüller olmak üzere 2 grupta toplamıştır. Bunlar;

- 1- İçsel Öncüller:** Yorgunluğun içsel öncülleri bireylerin kendileriyle ilgili etkenleri içermektedir. Kullanıcının kendi öznel durumuna bağlı olarak sosyal ağlardaki performansını olumsuz olarak etkileyen öncüllere gönderme yapmaktadır. İçsel öncüller; kontrol kaybı ve öznel kullanıcı performansı olarak saptanmıştır. Platform içindeki sosyal etkileşimler kullanıcının beklentilerine göre şekil almadığında veya çok sıradanlaştığında kullanıcı haz almamaya başlamakta bu da içsel öncüllerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Bu nedenle içsel öncüller hazcı

bir karaktere sahiptir. Yorgunluğun içsel öncülleri, öznel durumlara bağlı olarak ortaya çıktığı gibi kullanıcıların sosyal ağ deneyimi sonucunda kendi özdenetimleri doğrultusunda belirginleşebilmektedir. Bunlara ek olarak akışta yer alan içerik ve hatta platform üyelerinin yanıtları kullanıcının narsist beklentilerini karşılamayıp bilişsel bir haz sağlamadığında içsel öncüllerin oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Son olarak ise içsel faktörler kullanıcının sürükleyici eğilimleri ve kendisinin bu eğilimler üzerinde uyguladığı kontrol mekanizmasından dolayı istikrarlı bir şekilde ilerleyebilmektedir. İçsel öncüllerin özdenetimi, öznel kullanıcıya bağlı olduğu için daha kolay bir şekilde baskı altına alınabilmektedir.

2- Dışsal Öncüller: Kullanıcının öznel durumundan bağımsız olarak ortaya çıkan öncüller grubudur. Dışsal öncüller; sosyal dinamikler, içerik/paylaşımlar ile platformların teknik özellikleri olarak sıralanmıştır. Dışsal öncüller, belirli bir kullanıcının doğal özelliklerine bağlı olarak içsel öncüller üzerinde etkileyici bir yapıya sahiptir. Örneğin, bir kullanıcının sosyal ağ ortamında geçirdiği sürenin yoğunluğu başka bir kullanıcının paylaşımlarının (dışsal öncül) ilgi çekip çekmediğine bağlı olabilmekte, bu durumda da kişi daha fazla ya da daha az ağlarda kalabilmektedir. İçsel öncüller kullanıcı tarafından kontrol edilebilir bir yapıya sahip iken dışsal öncüller doğrudan başka bir kullanıcının aktivitelerine ya da platformun teknik özelliklerine bağlı olarak ilerleyebilmektedir. Bununla birlikte sosyal ağ yorgunluğunun dışsal öncülleri, içsel öncülleri ile karşılaştırıldığında daha dinamik ve daha baskın olduğu vurgulanabilmektedir.

Ravindran ve diğerleri (2013, s. 433-436) kavramın özelliklerine ait bu öncüllerin başka araştırmalar ile desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir çünkü dışsal ve içsel öncüller sosyal ağ yorgunluğunun yapısını öne sürmesine rağmen keşif çalışması ile gerçekleştirilen bu araştırma kapsamlı değildir.

2.3.2. Sosyal Ağ Yorgunluğunun Özellikleri

Sosyal ağ yorgunluğunun 5 temel öncülünün belirlenip, 2 grupta toplanması Kavramın özellikleri hakkında kısmi bir betimleme yapılmasına olanak sağlamıştır. Ravindran ve diğerleri (2013, s. 435-437) sosyal ağ yorgunluğunun sahip olduğu 7 özelliği şu şekilde betimlemiştir;

- 1- **Sosyal Ağ Yorgunluğunun Doğası:** Platformlarda gerçekleştirilen sosyal ağ yorgunluğunun doğası öznel ve toplumsal dinamiklere işaret etmektedir. Öznel doğa, kişisel duygular ya da deneyimler ile toplumsal doğa ise gerçek sosyal yaşama ait olan etkileşimlere katkıda bulunmaktadır. Örneğin, kullanıcının akıştaki içerikten sıkılması ya da paylaşımı beğenmemesi öznel doğaya, haber kaynağında gördüğü sosyal dinamiklerden bunalması ya da başka bir kullanıcının paylaşımlarından olumsuz olarak etkilenmesi ise toplumsal doğaya işaret etmektedir. Sosyal ağ yorgunluğunun öznel/toplumsal doğası deneyimseldir. Bu nedenle vurgulanan doğaların her biri tek başına veya kombinasyon halinde kullanıcıyı sosyal ağ yorgunluğuna sürükleyebilmektedir.
- 2- **Sosyal Ağ Yorgunluğunun Boyutu:** Klinik yorgunluk gibi sosyal ağ yorgunluğu da çok yönlüdür; duysal, psikolojik, bilişsel ve davranışsal olmak üzere 4 değişik boyuta ayrılmaktadır. Örneğin; duysal boyut kullanıcıların sinirlenme öfkelenme ve stres gibi duygu durumlarına; psikolojik boyut sıkılma, bağımlılık, hayattan kopma; bilişsel boyut düşünme, hatırlama ve akıl yürütmede kesinti ve son olarak ise kullanıcıların dinlenmek için küçük mola vermesi, aktivite sıklığını düşürme, azaltma ya da ortamı bırakma gibi tepkiler ise sosyal ağ yorgunluğun davranışsal boyutuna işaret etmektedir.
- 3- **Sosyal Ağ Yorgunluğunun Yoğunluğu:** Sosyal ağ yorgunluğunun değişen yoğunluğu, kullanıcının içsel ve dışsal öncüllerden etkilenme durumuna göre 3 farklı tonda oluşabilmektedir. Bunlar; hafif, orta ve şiddetli sosyal ağ yorgunluğu olarak sıralanabilmektedir. Kullanıcının; hafif yorgunlukta çok kısa süreli, şiddetli yorgunlukta ise tükenmişlik hissini deneyimlemeye başlaması beklenmektedir. Bunların arasında kalan ise orta şiddetli sosyal ağ yorgunluğudur. Hafif ve orta şiddetli ağ yorgunluğunda kullanıcı, platformları

kullanmak istemekle beraber küçük molalar verebilmekte fakat şiddetli yorgunlukta ağları terk etme eğilimini belirginleşmeye başlatabilmektedir. Ayrıca hafif ve orta yoğunluklu sosyal ağ yorgunluğunda toplumsal dinamiklerin de etkisi bulunabilmektedir. Şiddetli sosyal ağ yorgunluğu ise daha sert duygulara yoğunlaşmakta ve aktivitelerde sert düşümlere neden olabilmektedir.

4- Sosyal Ağ Yorgunluğunun Yapısı: Sosyal ağ yorgunluğu yapı olarak fizyolojik ve psikolojik olabilmektedir. Örneğin, kullanıcıyı toplumsal ağ faaliyetlerinde fazla zaman harcamaya zorlayan dış taleplere bağlı olarak oluşan yorgunluk doğası gereği fizyolojiktir. Fizyolojik sosyal ağ yorgunluğu, dış öncüllerin bileşiminden meydana gelmektedir. Dış öncüllerin haricindeki bütün her şey ise psikolojik sosyal ağ yorgunluğuna işaret etmektedir. Psikolojik olan sosyal ağ yorgunluğu iç öncüllerden beslenmektedir. Aynı klinik ve mesleki araştırmalardaki fizyolojik/psikolojik tıbbi yorgunluğun akut/kronik yorgunluk sınıflandırması gibi sosyal ağ yorgunluğu da süresine bağlı olarak geçici ya da kalıcı olarak nitelendirilmektedir. Geçici sosyal ağ yorgunluğu akut; kalıcı sosyal ağ yorgunluğu ise kronik sosyal ağ yorgunluğuna neden olmaktadır. Akut sosyal ağ yorgunluğu; içerik, deneyim ve sosyal dinamikler ile ilgilidir ve genellikle tıbbi akut yorgunluk gibi küçük bir mola verme ile kısa sürede geçebilmektedir. Kronik sosyal ağ yorgunluğu da aynı tıbbi kronik yorgunluk gibi etkileri uzun, derin, nispeten de kalıcı olma ihtimali yüksektir. İçsel öncüller olarak nitelendirilen kontrol kaybı ile kullanıcıya bağlı öncüller kronik sosyal ağ yorgunluğuna neden olmaktadır. Kronik sosyal ağ yorgunluğu; akut sosyal ağ yorgunluğuna göre ağır bir deneyimdir ve genellikle kullanıcı üzerinde de olumsuz etkilere sahip olduğu düşünülmektedir. Akut sosyal ağ yorgunluğunun zamanla her kullanıcıda görülmesi doğal bir olayken kronik sosyal ağ yorgunluğunun belirli şartlara bağlı olarak ortaya çıkması beklenmektedir. Kronik sosyal ağ yorgunluğu, ani ve tek tek olayların birleşimi şeklinde belirli dönemlerde ataklar halinde gelişir ve kesin bir terk etme kararı ile sonuçlanabilmektedir.

5- Sosyal Ağ Yorgunluğunun Özne/Nesnesi: Kullanıcının kendisi veya dışındaki ortamda bulunabilen etkenlerin tümü sosyal ağ yorgunluğunun özne

ve nesnesini oluşturmaktadır. Sosyal ağ platformlarında yer alan kullanıcının aktif ya da pasif iş, aile veya diğer yakın çevresi sosyal ağ yorgunluğunun öznesini; bu alanların dışında platformların doğasından kaynaklanan dış etkenler (ağların fiziki değişimi, uygulamadaki sorunlar, güncellemeler gibi) ise nesnesini oluşturmaktadır. Sosyal ağ yorgunluğunun özne ve nesnesinde yapının doğası gereği nispeten bir diğerinin daha baskın olması olası görünmektedir. Genellikle nesnenin, özne üzerinde daha baskın bir etkide olduğu düşünülmektedir.

6- Sosyal Ağ Yorgunluğunun Göstergeleri: Can sıkıntısı, sinirlilik, sorunlarla başa çıkmada güçsüzlük, bunalma, motivasyon kaybı veya geri çekilme şeklindeki semptomların her biri tek tek ya da toplu olarak sosyal ağ yorgunluğunun göstergesi olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca bir kullanıcıya ya da kendine karşı oluşan hayal kırıklığı, eleştirme, koruma, kızma ve öfke de sosyal ağ yorgunluğunun göstergeleri arasında değerlendirilebilmektedir.

7- Sosyal Ağ Yorgunluğunun Olası Sonuçları: İç ve dış öncüllerin neden olduğu çeşitli yorgunluk türleri ile kullanım seviyeleri arasındaki bağlantılar, yüksek olasılıklı olmasına rağmen değişken olabilmektedir. Kullanıcının sosyal ağ yorgunluğunun sonunda performansında düşüş, dondurma ya da sonlandırma eylemlerine başvurma olasılığı ağırlık kazanabilmektedir. Bununla birlikte performans düşüşündeki sıklık bazen daha uzun vadeli etkilere sahip olabilmekte ve göreceli olarak da hesabı devre dışı bırakma kararına yol açabilmektedir. Araştırmanın yukarı kısımlarında vurgulanan öncüllerin kullanıcı aktivitesi üzerindeki etkisi, dışsal ve içsel faktörlerin etkileşimine bağlı olarak değişmekte ve her bir kullanıcı da farklı etkilere yol açmaktadır.

2.3.3 Sosyal Ağ Yorgunluğunun Olası Sonu

Ravindran ve diğerleri 2014 yılında sosyal ağ yorgunluğunun olası sonuna yönelik nicel ve nitel desenin birlikteliğinden doğan detaylı bir karma araştırma yapmış, 201 katılımcının 100 günlük ağ kullanımı performansları incelenmiştir. Araştırmada, sosyal ağ yorgunluğunun sonuna yönelik 3 olası durum ortaya çıkmış ve 2013 yılında yaptıkları araştırma bulguları ile benzerlikler saptanmıştır. Ravindran ve

diğerlerinin (2014) elde ettiği bu bulgular sosyal ağ yorgunluğunun olası etkilerine yönelik Ravindran ve diğerlerinin (2013) olası öncüllerinin desteklenmesine zemin hazırlamıştır. Ravindran ve diğerleri (2014, s. 2315-2316) sosyal ağ yorgunluğunun olası sonunu aşamalı olarak şu şekilde açıklamıştır;

I. Aşama: Aktivitede Kısa Süreli Molalar

Sosyal ağ kullanıcılarının içsel/dışsal öncüllerinin yoğunluğuna bağlı olarak çok bunaldığı durumlarda platformlarda geçici olarak küçük bir mola verme eğilimine girebilmektedir. Kullanıcıların verdiği bu küçük molalar 1 günden 21 güne kadar uzayabilmektedir. Bu tür tepkiler doğası gereği geçici görünmektedir. Bu nedenle, bu tepki sosyal ağlar içerisindeki katılımdan kaynaklanan yorgunluğu yönetmenin bir yolu olarak düşünölmektedir. Verilen bu mola sonunda kullanıcı normal aktivite seviyelerine karşı aynı tutumu geliştirebilmektedir. Moladan sonra yeniden platformları kullanmaya başlayan kullanıcılar daha iyi performans sergileyebilmektedir fakat bu molaların sık sık yapılmasının da sosyal ağ yorgunluğunun üzerinde uzun vadeli etkileri olacağını varsaymak yanlış olmayacaktır.

II. Aşama: Kontrollü Aktivite Performansı

İçsel ve dışsal öncüllerin olumsuz etkilerine bağlı olarak kullanıcı platform kullanım aktivitesini özne kontrolü altında tutmaya çalışma eğilimine girebilmektedir. Kullanıcı, özellikle kendi paylaşımlarının eleştirilmesi ya da denetim altında olduğunu hissettiğinde paylaşım yapmaktan uzaklaşmaya başlayabilmektedir. Yine kullanıcı kullanım sürelerinin çok fazlalaştığı dönemlerde de platformları daha az ziyaret etmek isteyebilmektedir. Bu durumun bir döngü halinde sık sık meydana gelmesi ilerleyen dönemlerde sosyal ağ yorgunluğu üzerinde olumsuz etkiler ortaya çıkarabilecek potansiyelde görünmektedir.

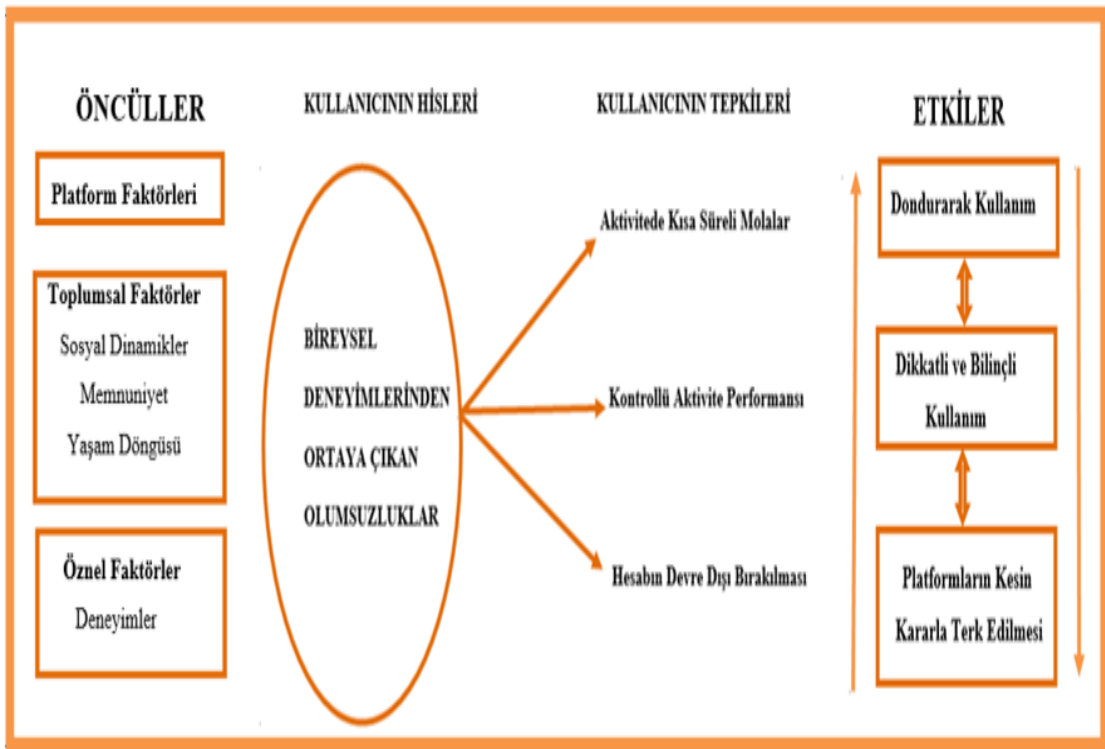
III. Aşama: Hesabın Devre Dışı Bırakılması

İç ve dış yorgunluk öncüllerinin sert doğasına maruz kalmak bazı kullanıcıların sosyal ağ hesaplarını devre dışı bırakmasına neden olabilmektedir. Hafif ve orta yoğunluktaki yorgunluk gecici, şiddetli yorgunluk ise kalıcı olarak platformlardan uzaklaşma ile sonuçlanabilmektedir. Bu durum kişinin ağrılıklı olarak gelecek

dönemlerde sosyal ağ yorgunluğu yaşayan kişinin platform kullanmayacağını düşündürse de uzun dönem sonra yeniden bir ağ sahibi olabileceği ihtimalini de varsaymaktadır. Burada önemli olan kullanıcının sosyal ağ yorgunluğu yaşayıp, platformları terk etmesidir.

Ravindran ve diğerleri (2014, s. 2316) sosyal ağ yorgunluğunun öncüllerini ve olası etkilerininine yönelik süreci şu şekilde aktarmıştır;

Şekil 4: Sosyal Ağ Yorgunluğunun Öncülleri ve Etkileri

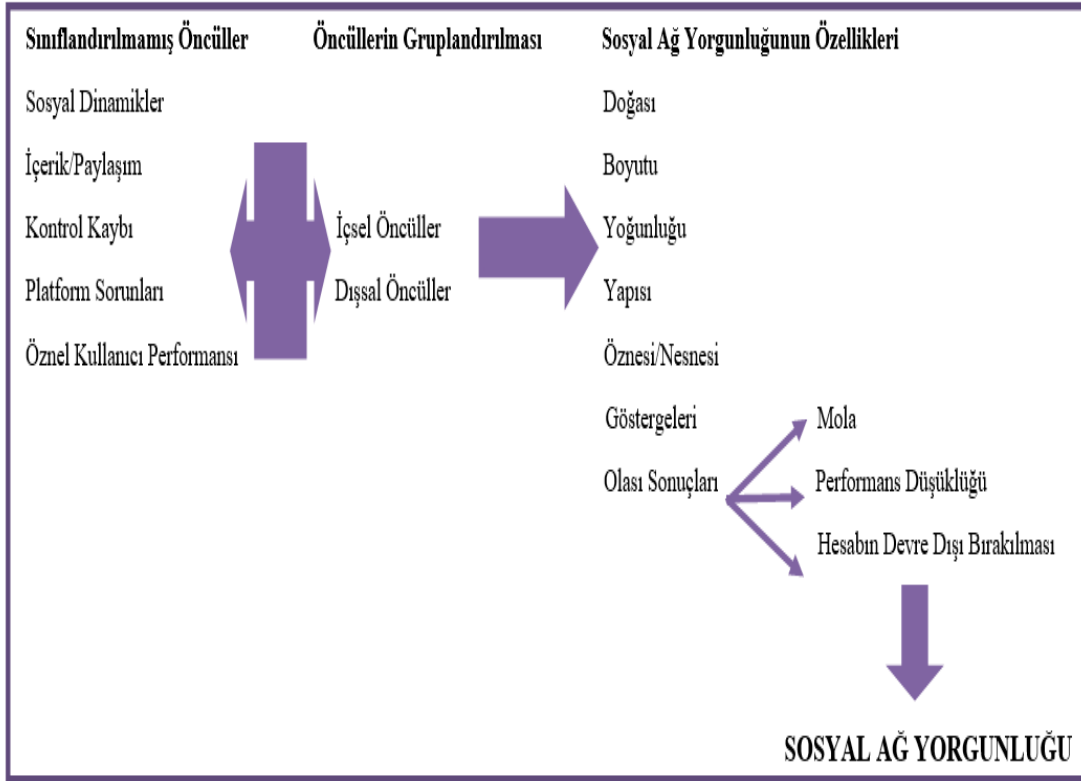

Ravindran, T., Kuan, A. C. Y. K & Lian, D. G. H. (2014). Antecedents and effects of social network fatigue. *Journal of The Association for Information Science and Technology*, 65(11), 2306-2320.

Şekil 4'te görüldüğü üzere sosyal ağ yorgunluğu temelde 3 aşamanın ardı ardına sıralanması ile meydana gelmektedir. Sosyal ağ yorgunluğunun öncüllerinin kısmen öngörülmesi kavramın tanımlanmasını kolaylaştırmıştır. Buna bağlı olarak da kullanıcı üzerindeki etkileri hakkında olası bir değerlendirilmeye gidilmiştir.

Yukarı kısımda yer alan bütün bilgilerin birleşimi sonucunda sosyal ağ yorgunluğuna yönelik kavramın çerçevesi ilerde yapılabilecek çalışmalara ışık tutması amacı ile şekil 5'de verilmeye çalışılmıştır.

Şekil 5: Sosyal Ağ Yorgunluğunun Kavramsal Çerçevesi

Şekil 5 incelendiğinde sosyal ağ yorgunluğunun kısa bir sürede oluşmadığı 4 aşamadan geçerek meydana geldiği dikkat çekmektedir. Araştırmanın yukarı kısımlarında vurgulandığı üzere kavramın en kritik aşamasının sınıflandırılmamış öncüller olduğu düşünülmektedir. Çünkü bir sonraki aşamada öncüller gruplandırılmış ve kavramın betimlenmesine yönelik somut duyular oluşmaya başlamıştır. Sınıflandırılmamış öncüllerin belirli faktörler altında toplanması tüm öncüllerin içsel/dışsal olarak 2'ye ayrışmasını sağlamış, sosyal ağ yorgunluğunun özellikleri de kendiliğinden ortaya çıkmaya başlamıştır. Kavramın son özelliği olan olası sonuçlar ise sosyal ağ yorgunluğunun 3 durum ile sonlanabileceğini göstermiştir.

Klinik ve mesleki tıbbi yorgunluk araştırmalarından hareketle iletişim biliminde kavramsallaştırılmaya çalışılan sosyal ağ yorgunluğu, sınırları kestirilemeyecek kadar yeni bir olgudur. Alana özgü sınırlı sayıdaki araştırmada sosyal ağ yorgunluğunun tıbbi yorgunluk gibi incelenebileceği görülmüş, bu da gelecekte yapılacak çalışmalar için bir destekleyici olmuştur. Ayrıca bu durum sosyal

ağ yorgunluğunun dinamik bir çerçevede incelenebileceğine yönelik de ipuçları sunmaktadır.

Ravindran ve diğerleri (2013) ile Ravindran ve diğerlerinin (2014) sosyal ağ yorgunluğuna yönelik yaptıkları araştırmalardan sonra yapılan ve kavramı genişletmeye çalışan araştırmacıların diğer disiplinlerdeki modeller ışığında öncülleri saptamaya çalıştıkları görülmektedir. Buradan hareketle araştırmanın bir alt başlığında kavramın gelişimi, araştırmalarda kullanılan modeller ışığında verilemeye çalışılacaktır.

2.4. Sosyal Ağ Yorgunluğunun Öncüllerinin Belirlenmesinde Kullanılan Modeller

Sosyal ağ yorgunluğunun öncüllerinin belirlenmesinde kullanılan modellerin zeminini diğer disiplinlerde yapılan nicel araştırmalar oluşturmaktadır. Bu araştırmalarda katılımcıların; yoğun iş ya da ders yükü karşısındaki bedensel/ruhsal durum değişiklikleri (Koeske & Koeske, 1989; Koeske & Koeske, 1991); çevresel faktörlerin oluşturduğu tükenmişlik hali (Edwards & Cooper, 1990); enformasyon yoğunluğuna karşın bilgiyi işlemek için kişinin sınırlı miktarda zihinsel performansı (Lang, 2000) ile iç ve dış faktörlere maruz kalma sonucunda strese bağlı olarak kişilerin fiziksel/psikolojik yorgunluk (Um & Harrison, 1998) yaşadığı saptanmıştır.

Çalışmanın bu kısmında sıralanan modeller ve bu modeller ile gerçekleştirilen sosyal ağ yorgunluğuna ait bütün araştırmaların model tipolojisi bu başlık altında verilecektir. Nitekim sosyal ağ yorgunluğuna ait literatür incelendiğinde araştırmaların salt bir model özelinde yapılmadığı, farklı modeller ile değişik öncüllerin saptandığı görülmektedir.

Araştırmanın bu kısmının son başlığında ise bir üst başlıkta yer alan model tipolojisine bağlı kalınarak sosyal ağ yorgunluğuna neden olduğu iddia edilen öncüller detaylı olarak incelenecektir.

2.4.1. Stresör-Zorlama-Sonuç Modeli (SSO)

Stresör-zorlanma-sonuç modeli, aynı düzlemde yer alan “*bir bütün*” olarak ilk kez Koeske ve Koeske tarafından 1989 yılında ortaya atılmış ve geliştirilmiştir. Model, 1956-1986 yılları arasında *stres ve zorlanma* gibi farklı değişkenler açısından yapılan diğer araştırmalardan (Selye, 1956; Krowinski, 1981; Maslach ve Jackson, 1981; Jackson, Schwab & Schuler 1986) beslenerek literatüre kazandırılmış, Koeske ve Koeske’nun 1989 yılındaki çalışmasında ise *sonuç* kısmının eklenmesi ile modelin kuramsal/uygulama alanı çizilmiştir.

Modelin, kuramsal çerçevesinin tam olarak anlaşılabilmesi için Koeske ve Koeske’nun 1989 yılından önceki farklı disiplinlerde diğer araştırmacılar tarafından literatüre kazandırılan “*stresör-zorlanma*” modeli aşağıda sırası ile vurgulanacak ve bu kısmın son bölümünde modelin genel bir tanımı verilmeye çalışılacaktır.

Stresör-zorlanma modeli temelde Selye (1956); Krowinski (1981); Maslach ve Jackson (1981) ile Jackson, Schwab, Schuler’ın (1986) iş yükü ve tükenmişlik araştırmalarına dayanılarak “*stres-zorlanma*” değişkenlerinin arasındaki ilişkinin doğasını saptamak üzere temellendirilmiştir (Koeske & Koeske, 1989).

İlk olarak Selye (1956), çevresel etkenler gibi tek bir değişkenin çalışanlarda iş yükü oluşturduğunu, ortaya çıkan bu yükün de kişilerde *strese* bağlı olarak *zorlanmaya* neden olduğunu iddia etmiştir. Selve (1956), stresin çalışanlarda iş yükünü artırdığını ve çalışma ortamı üzerinde olumsuz sonuçlar meydana getirdiğini son olarak ise müşteriler tarafından dile getirilen bir dizi tepkinin “*zorlanma*” olduğunu öne sürmüştür. Stres gibi tek bir değişken, iş yükünün arttığını göstermiş ve ilerleyen zamanlarda çalışanların kritik kararlar alabileceğine yönelik ip uçları sunmuş fakat bir *sonuç* bulgusundan bahsedilmemiştir. Bu açıdan iş tükenmişliğinde *stres*; *zorlanma* üzerinde etkili olan ve ilk kabul edilen olası öncül olarak nitelendirilmiştir.

Krowinski (1981), sosyal hizmet çalışanlarının birden fazla değişkene (çevre, kişisel temas, kişisel başarı) bağlı olarak iş tükenmişliğini incelemiştir. Araştırma sonucunda sosyal hizmet çalışanlarında, ağır iş yükü ve *stres* değişkenleri ile iş tükenmişliğinin arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca devam eden ağır iş

yükü sonunda çalışanların kişisel başarılarının anlamlı şekilde düştüğü daha ilerisinde ise işi bırakma eğilimlerinin olduğuna yönelik *zorlanma* belirtileri saptanmış yine bu araştırmada da stres ve zorlanmanın ne gibi sonuçlar ortaya çıkartabileceği üzerine değerlendirme yapılmamıştır.

Maslach ve Jackson (1981), duygusal tükenme yaşayan 248 sosyal hizmet çalışanın iş tükenmesine yönelik tutumları/düşünceleri, çalışan beklentileri ve iş koşulları, değişkenlerine bağlı olarak incelenmiştir. Araştırmada tükenmişlik; duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı olarak 3 bileşenli bir sendrom olarak tanımlanmıştır. Maslach ve Jackson (1981), duygusal tükenme yaşayan sosyal hizmet çalışanlarının semptomları tedavi edilmez ise fiziksel/psikolojik sorunlar ortaya çıkabileceğini vurgulamıştır. Moral bozukluğu gibi psikolojik semptomların; (1) yeni bir iş arama davranışı (2) işten ayrılma eğilimi ve (3) gönüllü ayrılma gibi fiziksel semptomlar ile sonuçlanabileceğini saptamıştır. Moral bozukluğunun giderilmesi ile fizyolojik semptomlarda iyileşme olabileceği de gözlemlenmiştir. Jackson, Schwab, Schuler (1986) da benzer şekilde yüksek duygusal tükenme seviyelerinin düşürülemediği durumlarda çalışanların psikolojik/fiziksel olumsuz durumlara maruz kalabileceğini vurgulamıştır.

Yukarıda vurgulanan stres-zorlanma modeline yönelik yapılan araştırmaların; ağır iş yükü, çevresel değişkenler, çalışma koşulları ile psikolojik faktörlere göre yapılandırıldığı görülmektedir. Araştırmalarda katılımcıların, yaşadıkları iş tükenmişliğinin nihai sonucunun saptanmadığı dikkat çekmiştir. Diğer bir ifade ile *zorlanma* üzerinde etkili olan *stres* faktörünün iş tükenmesine olan *sonuçları* incelenmemiştir. 1989 yılı itibari ile Koeske ve Koeske tarafından *sonuç* aşaması eklenen model “*stres-zorlanma-sonuç*” olarak yeniden yorumlanmıştır. Model, temelde iş yükünden kaynaklanan stresin çıktılarına odaklanmış, 1991 yılında ise öğrencilerin ders yoğunlukları araştırılarak modelin, teori ve uygulama alanı geliştirilmiştir. Bu açıdan modelin “*stresör-zorlanma-sonuç*” olarak şekil almasında farklı zamanlarda ve farklı örnekleme sahip 2 araştırma kritik rol oynamıştır. Modelin açıklanmasında bu aşamadan sonra Koeske ve Koeske’nın 1989 ve 1991 yıllarında yaptığı araştırmalar detayları ile ele alınacaktır.

Koeske ve Koeske (1989, s. 243), “stresör-zorlanma-sonuç” modelini; çalışan kişilerde ve öğrencilerde fiziksel/psikolojik yorgunluğun, ayırt edici ve baskılayıcı olası bir öncül olarak kabul edilen iş/ders yükünden kaynaklandığını ve 3 ayrı aşamada gerçekleştiğini öne süren bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır. Koeske ve Koeske 1989 yılındaki araştırmalarında temelde 3 kavram üzerinden modeli açıklama çabası gütmüş ve ilk araştırma 6 sosyal hizmet çalışanı ile gerçekleştirilmiştir.

Stresör-zorlama-sonuç modeli; iş yükü (*stresör*), iş stresi/iş stresi seviyesi (*zorlanma*) ve tükenme (*sonuç*) bağlamında açıklanmıştır. Bu açıdan kavramların tanımları şu şekilde betimlenebilmektedir;

İş Yükü: Bir çevresel uyaran (müşterilerin olumsuz tepkisi gibi) koşulu olan ve objektif olarak ölçülebilen fiziksel göstergeler bütünü,

İş Stresi: İşyerinde meydana geldiği bildirilen sorunlu, rahatsız edici ve nahoş olarak algılanan somut olaylar; *İş Stresi Seviyesi:* İş stresinin sayısı ve yoğunluğunun hacmi,

Tükenmişlik: İş yükü, iş stresi ve iş stresinin seviyesine karşı çalışanın verdiği olumsuz bir duygusal tepki olarak vurgulanabilmektedir.

Yukarıda tanımları verilen 3 kavramın tümü yoğun kişisel katılım ve müşterilerle temas içeren çalışma ortamlarıyla özel olarak ilişkili olacak şekilde açıklanmıştır. 1989 yılında posta yolu ile gerçekleştirilen bu araştırmada sosyal hizmet çalışanlarının %67,2’sinin iş tükenmesi yaşadığı ve kadınların bu duruma daha fazla maruz kaldığı ayrıca tüm katılımcıların yaşları ve işte çalışma süreleri ile tükenmiş olma durumları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Katılımcıların iş tükenmesi ile müşteri ilişkileri, iş yerindeki sorunlar ve bu sorunların sıklığı arasında anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmıştır. Buradan hareket ile modelin bileşenleri aşağıda verilmiştir.

Stresör $\Rightarrow$ İş Yükü

Zorlanma $\Rightarrow$ İş Stresi/ İş Stresinin Yoğunluğu

Sonuç $\Rightarrow$ Tükenme /İş Bırakma Eğilimi/ Gönüllü İş Bırakma

Koeske ve Koeske araştırma (1989) bulgularına dayanarak tükenme kavramını çalışmanın sonunda daha kesin sınırlar ile yeniden tanımlamıştır. Elde edilen nicel veriler sonucuna göre *tükenmişlik*; çevresel *stresörlerin* (iş yükü/iş stresi ve iş stresi seviyesi) kişiyi tükenmeye *zorlayarak*, iş tatminsizliği, işten ayrılma niyeti ya da gönüllü işten ayrılma ile *sonuçlanmasdır*.

Koeske ve Koeske'ye (1989, s. 248) göre bu araştırma, sosyal hizmet çalışanlarının tükenmeye maruz kaldığını göstermesine rağmen modelin hem kuramsal hem de uygulama alanlarının genişletilmesine ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır. Koeske ve Koeske 1989 yılında yaptıkları araştırmadan 2 yıl sonra (1991) stresör-zorlanma-sonuç modelini öğrenci örnekleminde incelemiştir.

Koeske ve Koeske (1991) araştırmalarında lisansüstü eğitim gören 136 katılımcı ile stresör-zorlanma-sonuç modelini “*öğrenci tükenmişliği*” özelinde açıklamaya çalışmıştır. Bu araştırmada daha çok modelin kavramsallaştırma çabalarının ağır bastığı görülmektedir.

Koeske ve Koeske (1991, s. 416) öğrenci tükenmişliğinde *stresörü*; talepler ve kaynaklar arasında algılanan ve tekrarlama olasılığı her zaman yüksek olan gerginlik durumu olarak tanımlamaktadır. Belirli rahatsız edici olayların varlığı modelde, stresörün 3 farklı stres türünün tanımlanmasına olanak sağlamıştır. Stresörün öğrenci tükenmişliği özelinde türleri şu şekilde betimlenebilmektedir;

- **Çatışma Stresi:** Farklı deneyimler ile eş zamanlı olarak sahip olunan roller (aynı anda hem öğrenci hem de evlat olmak gibi) arasındaki sorunlardan kaynaklanan ve genel duyguları roller bağlamında incelemek için tasarlanmış stres,
- **Olaylar Stresi:** Öğrencilik boyunca ortaya çıkan akademik başarısızlıklar, meydana gelen huzursuzluklar gibi sorunların tümünü içeren stres,
- **Hissedilen Stres:** Fiziksel ve psikolojik stres olarak tanımlanmaktadır.

Yukarıda verilen 3 değişik stres tanımından hareket ile öğrenci tükenmişliğinde bir *stresörün*; *çatışma-olaylar-hissedilen stres* olmak üzere 3 değişik durumda oluştuğu gözlenmektedir.

Koeske ve Koeske (1991, s. 416) öğrenci tükenmişliğinde *zorlanmayı* duygusal tükenme olarak açıklamaktadır. Duygusal tükenme; kişisel ve akademik başarısızlığa neden olan olumsuz davranış ve sağlık sorunları ortaya çıkartan stres uyaranından doğrudan etkilenmektedir (Koeske & Koeske, 1991). Mezuniyet sonrası iş imkanları, gelir, yaş ve öğrencilikten kaynaklanmayan stresin de duygusal tükenme üzerinde etkili olduğu bilinmektedir ((Koeske & Koeske, 1991, s. 427).

Koeske ve Koeske (1991, s. 416) öğrenci tükenmişliğinde *sonucu* ise uzun zamandır devam eden aşırı stres/zorlanma deneyimlerinden kaynaklanan fiziksel/psikolojik sorun olarak tanımlamaktadır. Öğrenci tükenmişliğinde sonuç; ciddi sağlık sorunları, öğrencilikten soğuma, memnuniyetsizlik veya okulu bırakma gibi farklı tutumlarda kendini göstermektedir.

Koeske ve Koeske'nun 1989 yılında yaptıkları çalışma sonucu modelin bileşenleri 1991 yılında yapılan bu araştırma ile yeniden inşa edilmiştir. Buna göre

Stresör $\Rightarrow$ Çatışma-Olaylar-Hissedilen Stres

Zorlanma $\Rightarrow$ Duygusal Tükenme

Sonuç $\Rightarrow$ Fiziksel/Psikolojik Sorunlar olarak yeniden belirlenmiştir.

2.4.2. Sınırlı Kapasite Modeli

Veri odaklı bir model olan sınırlı kapasite modelinin kökenleri bilişsel psikolojinin bilgi işleme geleneği ile iletişim disiplindeki etki çalışmalarına dayanmaktadır (Lang, 2000, s. 46). Model etki araştırmalarında bilgi işlemeye yönelik bir dizi ampirik çalışmanın çıktısı olarak da tanımlanabilmektedir. Sınırlı kapasite modeli, kitle iletişim araçları ile verilmek istenen mesajın içeriğinin/yapısının, bir iletinin hangi bölümlerinin ve ne kadarının kodlanıp/depolanıp/hatırlandığını belirlemek için kullanıcının, bilgi işleme sistemi ile nasıl etkileşime girdiğinin anlaşılmasına olanak sağlamaktadır (Lang, 2000, s. 46).

Sınırlı kapasite modeli Lang, tarafından hem kitle iletişim araçlarının etkilerinin altında yatan bilişsel sürecin teorik bir çerçevesini sunmak hem de metodolojik bir süreç sağlayan bir ölçümleme aracı olarak insanın “*bilgi işleme*

sınırlarını” belirlemek üzere literatüre 2000’li yıllar itibari ile kazandırılmıştır. Lang (2000, s. 47) *bilgi işlemeyi*; öznenin uyarılar üzerinde zihinsel temsil olarak gerçekleştirdikleri bir grup eşzamanlı meydana gelen bileşen süreçleri ya da diğer bir deyiş ile alt süreçler olarak tanımlamaktadır. Sınırlı kapasite modelinin, bilgi işleme sınırları birbirini takip eden 3 alt süreçten meydana gelmektedir. Lang (2000, s. 47-51) süreci detaylı olarak sırası ile şu şekilde açıklamaktadır;

1- Kodlama: Ekranda ya da sayfada olan görüntü/bilginin mesaj olarak insan zihninde bir temsile dönüşmesine gönderme yapmaktadır. Bilgi işlemenin ilk süreci olan kodlama aşamasında beyin çeşitli değişkenlerin varlığına bağlı olarak göstergeleri zihinsel bir temsile dönüştürmeye çabalamaktadır. Kodlama, fiziksel bir maruz kalmanın zihinsel bir sonucudur. Kaynaktan alınan veriler duyu depo olarak adlandırılan duyu reseptörleri tarafından işlenmekte ve göz, kulak, cilt üzerinde fiziki algı oluşturmaktadır. Toplanan her veri duyu reseptörlerinin karakterlerine göre ayrışmaktadır. Her bir duyu için beyinde odacıklar bulunmakta ve kodlanmaktadır. Kodlama, insan zihninde sürekli olarak gerçekleşmektedir fakat alınan veriler bu duyu reseptörlere göre ayrıştırılmaz ise 4-5 saniye gibi çok kısa sürelerde odacıklardan çıkarılmaktadır. Kodlama sürecinde ilk olarak bellek, hangi bilgiyi zihinsel temsile dönüştüreceğini belirlemektedir. Bu belirleme otomatik (kasıtsız) ya da kontrollü (kasıtlı) süreçler tarafından yönlendirilmektedir. Shiffrin ve Schneider (1977, s. 127) kodlama süreçlerinin (alt süreç) 2 şekilde meydana geldiğini vurgulamaktadır.

- **Otomatik Süreç:** Mesaj alıcısının bilinçli iradesi olmadan gerçekleşen kodlama sürecidir. Öznenin sürece kasıtlı hiçbir müdahalesi bulunmamaktadır. Bu süreç; öznedir ve kültürden kültüre dahi değişebilmektedir. Otomatik süreçte öznedeki, doldurulmamış bir boşluk vardır. Buna bağlı olarak da göstergeler ilk algılamada zihinsel bir temsil oluşturmaz.
- **Kontrollü Süreç:** İnsanların niyet ettiği ve bir beklenti hissi ile olmasını istediği süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu süreç izleyici ya

da okuyucunun hedeflerinin yansıması olarak bilinmektedir. Otomatik süreç kısa sürelidir ve öznenin önceki belirlenmişliklerinin zihinsel temsile dönüştürülmesi için var olan odacıklar bütünüdür. Süreçlerin varlığına bağlı olarak kodlamada kısa ve uzun süreli zihin ayırımına gidilmektedir. Kısa süreli zihin kodlamaya izin vermezken uzun süreli zihin temsillerin depolanmak üzere işlenmeye başlamasına olanak sağlamaktadır. Algılanan bir mesajın kodlanma süreci mesaj ile mesajın zihinsel temsili arasında kesin bir ilişki ortaya çıkacağı anlamına gelmemektedir. Sonuç itibari ile kodlanmış bir mesaj, özgün iletinin kopyasıdır. Diğer bir ifade ile hiçbir zaman aynıdır. Kopyalanmış mesaj, öznenin zihninde bir temsile dönüşmesi ile kodlanmış bir ileti yapısına kavuşmaktadır. Bu temsiller sağlıklı bir şekilde kodlandığında depolama aşamasına geçişe izin verebilecek odacıkların varlığını ortaya çıkartmakta, kodlamanın uzun süreli temsili belirginleşmeye başlamaktadır.

- 2- **Depolama:** Kodlanmış bir zihinsel temsilin bellekte eş zamanlı olarak aktive olmasına olanak sağlayan aşama olarak tanımlanabilmektedir. Kodlamada oluşturulan zihinsel temsiller aktif bellekte yer edinmeye başlamakta ve etkin bir mesaj bilgisi alanı açılmaktadır. Depolamada yeni ve eski temsillerin çatışması sıklıkla görülmektedir. İyi bir şekilde kodlanmış eski bir temsilin depolanması odacıklarda bilginin aktif olmasına olanak sağlamaktadır. Özne, temsili kodlama aşamasında ne kadar iyi bir şekilde zihne işler ise depolaması da o oranda sağlam olmaktadır. Bunun yanında kodlanan her temsilin bütün parçaları depolanmaya uygun olamayabilmektedir. Çünkü bir bütün olsa da bazı temsillerin bazı parçaları diğer parçalarına kıyasla daha iyi kodlanmıştır. Diğer bir deyiş ile kodlanan bir temsilin bütün parçaları zihin tarafından depolanmak için eşdeğer bulunmamaktadır. İyi depolanan bir zihinsel temsilin unutulma olasılığı da oldukça düşüktür.
- 3- **Geri Alma:** Sınırlı kapasite modelinde temsilin işlenmesine ait son alt işlem geri alma aşamasıdır. Bu aşamada kodlanmış, depolanmış ve temsile dönüştürülmüş mesajların bazı yönleri yeniden etkinleştirilmektedir. Geri

alma işleminde zihin her zaman aktiftir ve temsilleri sürekli olarak işlemektedir. İyi depolanan zihinsel temsil geri almada küçük anımsatıcılarla bile olsa her zaman yeniden çağrılabilir. Geri almada zihinsel temsiller ne kadar sıkı depolanmış ise anımsama süresi o kadar kısa olmaktadır. Depolanmış zihinsel temsil ile geri alma eşzamanlı olarak çalışmaktadır.

Sınırlı kapasite modelinde bu alt süreçler arasındaki hız bağıntısı -kodlama, depolama, geri alma- temsilin kapsamlı bir şekilde algılanması ile sonuçlanmaktadır. Alt süreçlerin hızını etkileyen kaynakların varlığı bu durum üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. Yine öznenin doğuştan getirdiği zihin kapasitesi de temsilin işlenmesi üzerinde belirleyici bir faktör olarak vurgulanmaktadır.

Sınırlı kapasite modeline ait ilk araştırmaların Lang (2000) tarafından televizyon özelinde yapıldığı görülmektedir. Lang (2000, s. 54) modeli, bir televizyon mesajını oluşturan bilgilerin kodlanması, depolanması ve geri alınması için otomatik ve kontrollü seçim süreci mekanizmalarının bir kombinasyonu olarak tanımlar. Modelin, televizyon özelinde geliştirilmesine rağmen diğer kitle iletişim araçları üzerinde de uygulanabileceği vurgulanmaktadır (Lang, 2000, s. 63-64). Modelin diğer iletişim araçlarına uygulanabilmesi için 4 soruya cevap vermesi beklenmektedir; **(1) İletişim aracı, otomatik seçim süreci için elverişli midir? (2) İletişim aracı, kaynak çeşitliliğinde özne üzerinde bir etki meydana getirmeye uygun mudur? (3) İletişim aracı, özne üzerinde bir zihinsel temsil oluşturacak yapıya sahip midir? (4) İletişim aracı, otomatik seçim süreci için elverişli midir?** bu 4 soruya cevap alınması durumunda modelin diğer iletişim araçlarına da uygulanabileceği varsayımının güçlendiği görülecektir. Nitekim literatür incelendiğinde; Bright ve diğerlerinin (2015) araştırmalarını sınırlı kapasite modelinde yaptığı saptanmıştır. Çok yakın tarihli bir diğer araştırmada ise Adhikari ve Panda da (2020) sosyal ağ yorgunluğunu sınırlı kapasite modeli ile inşa etmiş ve elde edilen verilerin model ile olan olumlu ilişkisi dikkat çekmiştir. Sosyal ağ gibi güçlü bir iletişim kanalı özelinde yapılan bu araştırmaların makro ve mikro çalışmalar ile desteklenmesi modelin diğer kitle iletişim araçlarına (Lang, 2000, s. 65-66) olan uygunluğu fikrini güçlendirecek gibi görünmektedir.

2.4.3. İnsan-Çevre Uyum Modeli

İnsan-çevre uyum modeli, özne-yaşam birlikteliğinden meydana gelen ilişkilerin temeline odaklanan ve stresörlerin bu ikili üzerindeki etkilerini açıklamayı amaçlayan bir yaklaşım olarak betimlenebilmektedir (Edwards, Caplan ve Harrison, 1998, s. 2). Literatürde yer alan araştırmalarda (Caplan, 1987b; Edwards & Harrison, 1993; Edwards, 2005) kişisel stresin doğasını ve sonuçlarını saptamada hem kişinin hem de çevrenin önemi sıklıkla vurgulamaktadır.

İnsan-çevre uyum modeli, kişilerin sahip oldukları stresin özne-çevre arasındaki uyumsuzluktan beslenerek ortaya çıktığını savunmaktadır. İnsan-çevre uyum modelinin temelinde bu sava bağlı olarak strese neden olan ve insan-çevre uyumsuzluğunu tetikleyen 3 temel ayrıma gidilmiştir. Edwards ve diğerleri (1998, s. 3-6) bu ayrımı şu şekilde açıklamaktadır;

I. İnsan-Çevre Ayrımı: Modelin ilk ve en temel ayrımı kişi-çevre arasında yapılmıştır. Bu ayrım, insan-çevre uyumunun kavramsallaştırılması için bir ön koşul olarak nitelendirilmektedir. Sınırları çizilen bu ilk ayrım; kişi ile çevre arasındaki karşılıklı ilişkinin nedenselliğini stres doğrultusunda incelemek için temel sağlamaktadır. Modelde insan; çevresel ilişkilerde etkili olan faktörlere bağlı olarak ortaya çıkan ve stresörlerden etkilenen özneye gönderme yapmak için kullanılmaktadır. İnsan kavramı akla gelen ilk anlamında diğer bir ifade ile temel açıklayıcısı ile kullanılmaktadır. Modelde çevre kavramı ise zihinde fiziki bir gösterge olarak temsil edilen “*dış dünya*” anlamından farklı olarak, öznenin; özel (aile, eş, duygusal birliktelik), sosyal (arkadaş, eğlence, kitle iletişim araçları) ve iş hayatında (yönetici, iş partneri) yer alan insan gruplarına/nesnelere gönderme yapmaktadır.

II. Çevre Ayrımı: İnsan-çevre modelinin kavramsallaştırmasının ikinci koşulu gerçeklik algısına bağlı olarak çevrenin objektif (nesnel) ve sübjektif (öznel) tanımlanmasına dayanmaktadır. Objektif ya da nesnel çevre; öznenin algılarından bağımsız olarak var oldukları fiziksel, sosyal durumları ve olayların içerik temsillerine gönderme yapmaktadır. Objektif

çevrede olaylar ve ilişkiler öznenen bağımsız bulunmakta ve günlük hayatın sıradan akışı mevcut olmaktadır. Objektif çevre; iş ya da eğitim arakadaşları gibi öznenin özel hayatı dışında kalan insan gruplarının bütününe kapsamaktadır. Sübjektif (öznel) çevre ise objektif çevrenin tam zıt ekseninde yer almaktadır. Özne tarafından objektif çevrede karşılaşılan, algılanan durumları ve olayları ifade etmektedir. Özne, günlük yaşam içerisinde karşılaştığı her olay ya da ilişki ile kendi mücadele etmekte ve bunları algılamak, yorumlamak ve nihai bir sonuca erdştirmek için çaba harcamaktadır. Öznenin, olayların ya da sonuçların üzerinde doğrudan bilinçli bir etkisi bulunmaktadır. Sübjektif çevre, öznenin bilinçli davranışlarının bir çıktısı olarak da yorumlanabilmektedir. Buna bağılı olarak da sübjektif çevre, öznel bir karaktere sahip olduğı için kişinin kendi niteliklerini gerçekte var olduğı gibi temsil etmesi beklenmektedir. Sübjektif çevre, aile ya da duygusal birliktelik gibi öznenin nesnel hayatı dışında kalan kişileri temsil etmektedir.

III. Öz Değerlendirme Ayrımı: Modelin son ve 3. ayrımı -1. ve 2. ayrımı öz değerlendirme kritirine bağılı olarak- kendi içerisinde 2 farklı kümede toplanmaktadır. Bu ayrımın model içinde 2 farklı insan-çevre uyumu oluşturduğı anlaşılmaktadır. 1. ayrımın objektif-sübjektif çevre özelinde; talepler-gereçler doğrultusunda yapıldığı görölmektedir. 1. küme çevrenin talepleri ile gerekli olan malzemeler arasındaki uyumu içermektedir. Çevresel talepler; öznenen beklenen nicel ve nitel iş performanslarını, rol beklentilerini, grup ve örgütsel kurallara uygunluğı kapsamaktadır. Çevresel taleplerin özne tarafından karşılanabilmesi için ise malzemelerin karşılanması sağlanmalıdır. Malzemeler; yeme-içme, barınma, finans, sosyal aktivite gibi kişinin öznel ihtiyaçlarını karşılayabilecek fiziksel ve psikolojik gereksinimlere gönderme yapmaktadır. Modelde 3. ayrımın; 2. kısmının nesnel-öznel kişi özelinde yetenekler-ihtiyaçlar doğrultusunda kümelendiğı anlaşılmaktadır. Öznel-nesnel kişide bulunan yetenekler; kişinin objektif-sübjektif çevrelerden gelen talepleri karşılamak için daha önceden sahip olduğı; beceri, eğitim, enerji ve zamanı yönetme gibi kişisel performanslarına gönderme yapmaktadır. Nesnel-öznel kişinin ihtiyaçları

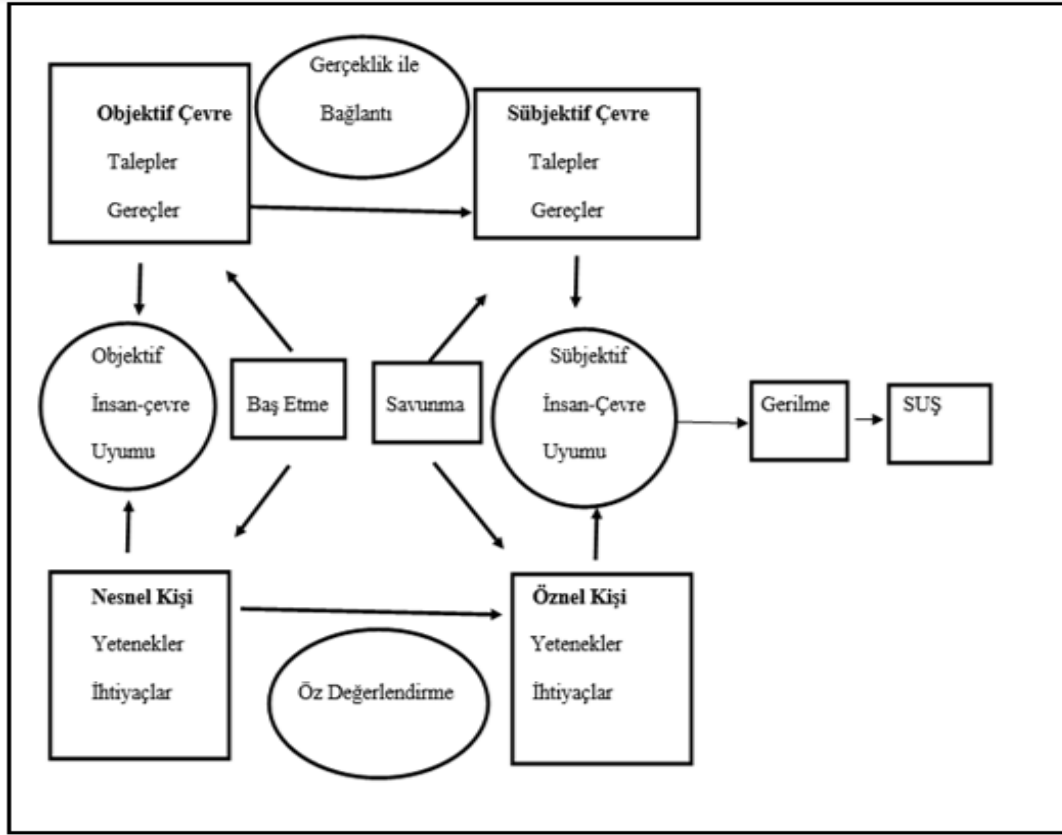
ise ilgili ortamdaki malzemelerden farklı olarak sonradan ortaya çıkan değil de doğuştan getirilen; öğrenme, hedefe ulaşma, başarma gibi motivasyonları içeren kavramları kapsamaktadır.

İnsan-çevre uyum modelinin ölçülebilmesi için talep-malzeme; ihtiyaç-yetenek arasındaki yapıların orantılı olması gerekmektedir çünkü bu boyutlar orantılı olmadığında uyumsuzluklar meydana gelebilmektedir (Edwards vd., 2008, s. 5). Şekil 8’de görüldüğü üzere ayrımlar arasında uyumsuzluk olması durumunda kişi, baş etme ve savunma gibi içgüdüsel hareketlerde bulunacaktır. Diğer açıdan insan-çevre uyum modelinde yapıların birbiriyle ilişkili olması da olası görülmektedir. Başa çıkma, nesnel uyumsuzluğu azaltabilmekte ya da ortadan kaldıracabilmekte bu da öznel uyumsuzluğu çözüp, gerginliği azaltabilmektedir (Edwards vd., 2008, s. 7-8). Yine aynı şekilde savunma da; nesnel uyumsuzluğun öznel uyumsuzluk üzerindeki etkilerini zayıflatıp, gerginliği etkileyebilmektedir. Başa çıkma ve savunma arasındaki uyumsuzluk giderilmediği takdirde kişi gerilme aşamasında bir takım fiziksel/psikolojik sorunlara maruz kalarak tükenmeye başlayacaktır. İnsan-çevre uyumsuzluğunun sonucu ise kendisini suşlar ile göstermektedir. Suş kavramı stresörlerin neden olduğu fiziksel/psikolojik sonuçlara verilen genel bir kavram olarak vurgulanabilmektedir (Fu, Li, Liu, Pirkkalainen, & Salo, 2020, s. 2).

İnsan-çevre uyum modeline göre ayrımlardaki uyumsuzluk fiziksel/psikolojik olmak üzere 2 suş kümesinde toplanmaktadır. Edwards ve diğerlerine (2008, s. 32-35) göre suşların ayrımı şu şekilde yapılabilir;

Fiziksel suşlar; insan-çevre uyumsuzluğunun bir göstergesi olarak kendini fiziki bir şekilde temsil etmektedir. Tansiyon, kolesterol, bozulmuş bağışıklık sistemi, sigara içmeye başlama, gıda tüketiminin artması ile sık sık hastaneye gitmek fizyolojik suşlar arasında yer almaktadır. Fiziksel suşların tedavisi yapılmadığında kalp hastalığı, ülser, kanser gibi ciddi sağlık sorunlarının ortaya çıkması beklenmektedir.

Şekil 6: İnsan-Çevre Uyum Modelinin “Stres” Özelinde Ayrımı

Kaynak: Edwards, J. R., Caplan, R. D., & Harrison, R. V. (1998). Person-environment fit theory: Conceptual foundations, empirical evidence, and directions for future research. In C. L. Cooper (Ed.), Theories of organizational stress (pp. 28-67). Oxford: Oxford University Press.

Psikolojik suşlar; yine insan-çevre uyumsuzluğunun bir göstergesi olarak kendini ruhsal bir şekilde temsil etmektedir. Psikolojik suşlar arasında memnuniyetsizlik, kaygı, mutsuzluk, disfori, uykusuzluk ve huzursuzluk gibi şikayetler yer almaktadır.

Bir süreç teorisi olarak, insan-çevre uyum modeli farklı yaşam alanlarına tükenme özelinde uygulanabilecek sağlam bir zemine sahip görünmektedir (Edwards vd., 2008, s. 45-46).

2.4.4 Uyaran-Organizma-Tepki Modeli (S-O-R)

Mehrabian ve Russell (1974) “uyaran-organizma-tepki” modelini, öznenin fiziksel/psikolojik davranışları üzerinde bir çevrenin rol oynayabileceğini (*uyaran*) ve

bir kişide fiziksel/ruhsal (*organizma*) sonuçlara (*tepki*) neden olabileceğini öne süren bir yaklaşım olarak açıklamaktadır.

Model, temelde çevreden gelen uyaranların bireyin bilişsel ve duygusal tepkilerini etkilediğini ve bunun da bazı davranışlar ile son bulunduğunu öne sürmektedir. Uyaran-organizma-tepki modeli, öznenin çeşitli çevresel faktörlerden etkilenecek ortaya çıkan bir dizi davranış şekline gönderme yapmaktadır.

Eroğlu, Machleit ve Davis (1999, s. 178-182), araştırmalarında modelin bileşenlerini şu şekilde açıklamaktadır;

- **Uyaran:** Bireyi uyandıran bir etki olarak tanımlanabilmektedir. Organizmanın fiziksel/psikolojik durumunu etkileyen faktörlerin hepsi ayrı ayrı uyaran olarak bilinmektedir. Eroğlu ve diğerlerine (1999, s. 179) göre uyaran, -çevrimiçi perakendecilik bağlamında- sanal alışveriş yapan kişi tarafından görülebilen ve duyulabilen tüm ipuçlarının toplamı olarak açıklanabilmektedir. Örneğin; bir internet sitesinin ekranında yer alan grafikler, çizgiler ya da renkler ve metinler uyarıcı olarak nitelenmektedir. Uyarıcılar, tepkilerin başlaması için ipuçları vermektedir.
- **Organizma:** Uyaran ile öznenin tepkileri arasındaki ilişkiye müdahale eden duygusal ve bilişsel süreçler olarak tanımlanmaktadır. Çevresel uyaranlara beklenen tepkiler olarak duygusal/bilişsel tepkilerin; hedonik zevk, uyarılma, baskınlık olduğu vurgulanmaktadır (Mehrabian & Russel, 1974). Örneğin; çevrimiçi alışveriş yapan kişilerin ürünleri beğenmesi, satın almak istemesi ya da iyi olup olmadığını değerlendirmesi duygusal/bilişsel sürecin bir parçası olarak değerlendirilmektedir.
- **Tepki:** Çevresel uyaranların ve organizmanın duygusal/bilişsel süreci sonunda ortaya çıkan “devam etme ya da kaçınma/sonlandırma” eylemi tepki olarak adlandırılmaktadır. Modelde özne, olumlu ya da olumsuz bir şekilde uyaranlara tepki vermektedir. Örneğin; çevrimiçi mağaza bilgilerinin alışveriş hedeflerine ulaşmayı kolaylaştırması ya da zorlaştırması durumunda, alışveriş yapan kişilerin belirli bir siteye karşı olumlu veya olumsuz davranışlar sergilemesi beklenmektedir. Bu durumda

müşteri alışverişe devam ederek ya da sonlandırarak tepkisini gösterebilmektedir.

Uyaran-organizma-tepki modelinin temelini öznenin iç süreçleri başlatmakta ve sonlandırmaktadır. Bu nedenle, çevresel uyaranlar insanların davranışlarını doğrudan etkilemekte, içsel deneyimlerin aracılık rolüyle doğrudan tepkimeye girmektedir (Lin vd., 2020, s. 3). Öznenin iç süreçlerini; algıları, duyguları ve düşünceleri oluşturmakta ve bu süreç hem olumlu hem de olumsuz sonuçlar ortaya çıkartabilmektedir (Luqman, Cao , Ali, Masood ve Yu, 2017).

Mehrabian ve Russel (1974), modelde öznenin duygu özelinde çevreye bağlı olarak 3 farklı tepki ortaya çıkartabileceğini vurgulamaktadır;

- a) Hedonik Zevk:** Belirli bir olay karşısında duyulan (neşe, üzüntü gibi) sözsüz duygu,
- b) Uyarılma:** Belirli bir uyaran karşısında öznenin çevreye verdiği tepkilerle ilgili sözlü duygu,
- c) Baskınlık:** Katılımcının durum ve olay karşısında otorite olma isteği şeklinde ölçülen duygu olarak tanımlanmaktadır.

Bu tepkiler, herhangi bir çevrenin her bir birey için belirli duygusal koşullar ortaya çıkarttığını varsaymaktadır (Hetharie, Surachman, Hussein & Puspaningrum, 2019, s. 2830).

Mehrabian ve Russell'ın (1974) çevre psikolojisi özelinde gerçekleştirdiği araştırmalar daha sonra Donovan ve Rossiter (1982) tarafından işletme/ekonomi çalışmalarına uyarlanmış ve çevresel uyaranların tüketicilerin duygusal durumları üzerinde farklılaşmalar ortaya çıkarttığını ilerleyen süreçlerde ise kişilerin eylemlerini sonlandırdıkları saptanmıştır (Eroğlu, Machleit & Davis, 1999, s. 179). Uyaran-organizma-tepki çalışmaları, 1980'lerin sonuna gelindiğinde ampirik olarak geliştirilmeye başlanmış ve disiplinler arası bir model olarak sıklıkla kullanılmıştır. (Eroğlu, Machleit & Davis, 1999, s. 180).

2.5. Sosyal Ağ Yorgunluğuna Neden Olduğu İddia Edilen Öncüller

Araştırmanın bu başlığında sosyal ağ yorgunluğuna neden olduğu iddia edilen öncüller, bir üst başlıkta verilen modeller ışığında incelenecektir. Ayrıca literatürde yer alan sosyal ağ yorgunluğuna yönelik ilk bir kaç araştırmada (Alam & Wagner, 2013; Ravindran, 2013; Lee vd., 2014; Ravindran, 2014) herhangi bir model kullanılmadığı ve bu çalışmaların genel olarak kavramın çevrevesini tanımlamaya yönelik olarak yapıldığı görölmektedir.

İlgili literatür incelendiğinde farklı modeller bağlamında yapılan araştırma bulgularında sosyal ağ yorgunluğuna neden olduğu öne sürölen öncüllerin farklı değişkenlerde; kişisel/psikolojik ve dışsal/çevresel olmak üzere 2 grupta toplandığı görölmektedir. Bu öncüller ilgili araştırma bulguları bir alt başlıkta detaylı olarak verilecektir.

2.5.1. Sosyal Ağ Yorgunluğunun Kişisel/Psikolojik Öncülleri

Dhir ve diğerleri (2019) sosyal ağ yorgunluğunun; kişisel-psikolojik (iç) ve çevresel (dış) olmak üzere 2 temel öncölünün olduğunu iddia etmektedir. Ayrıca Cao ve arkadaşları da (2019) sosyal ağ yorgunluğunu aynı temel öncöl gruplamasında kümelemiştir. İlgili literatür incelendiğinde sosyal ağ yorgunluğunun öncüllerinin belirlenmesine yönelik yapılan ilk araştırmaların (Lee, 2014; Bright vd., 2015) kişisel/psikolojik grupta toplandığı gözlemlenmiştir.

Lee ve diğerleri 2014 yılında 106 katılımcının sosyal ağ yorgunluğu üzerinde kişilik tiplerinin iç öncöl olabileceğini iddia etmiş ve 5 büyük kişilik tipi (nevrotik, dışa dönük, uyumlu, vicdanlı ve deneyime açık) özelinde belirlemeye çalışmıştır. Lee ve diğerlerinin (2014) araştırmasının sonunda katılımcıların sosyal ağ yorgunluklarının belirlenmesinde kişilik tiplerinin etkileyici bir öncöl olduğu ortaya çıkmıştır. Sosyal ağ yorgunluğu üzerinde dışadönüklük en büyük etkiye sahipken bunu nevrotik, uyumlu, vicdanlı ve deneyime açık olan kişilik tipi izlemiştir. Lee ve diğerleri (2014) çalışmanın sonuç kısmında sosyal ağ platformlarının içerik ve işlevlerinin kullanıcılarının kişilik özelliklerine göre yeniden yapılandırılması ile ağ yorgunluğunun önüne geçilebileceğini tavsiye etmiştir. İnsan-çevre uyum modelinin

kullanılarak yapıldığı bir araştırmada (Xiao & Mou, 2020) ise Lee ve diğerlerinin (2014) sonuçları ile benzer bulgular elde edildiği görülmüştür. Wechat kullanan 426 katılımcının sosyal ağ yorgunluğunda nevroitik ve dışadönük kişilik tiplerinin rolleri incelenmiştir. Bu belirleyicilerin, katılımcıların mahremiyet ve yaşam istilasını önemli ölçüde etkilediği ve onlarda sosyal ağ yorgunluğuna neden olduğu saptanmıştır. Xiao ve Mou'nun araştırmalarında (2020) elde ettiği bu sonuçlar, sosyal ağ yorgunluğunun iç nedenlerini ortaya çıkarmış ve stresör algılarındaki kişisel farklılıkların açıklanmasına katkıda bulunmuştur.

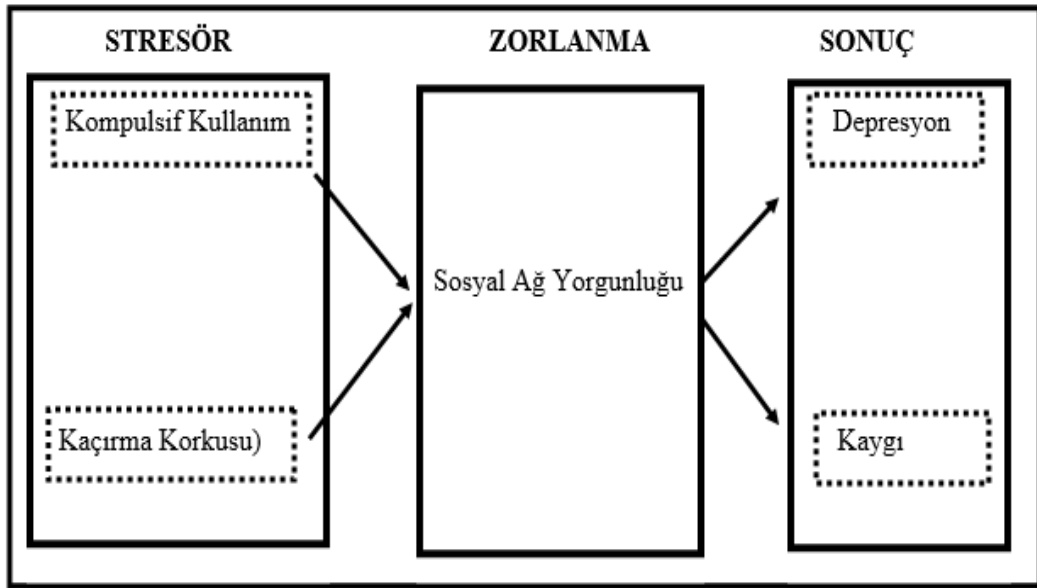
Sosyal ağ yorgunluğunun öncülleri bir model özelinde ilk kez Bright ve diğerleri tarafından sınırlı kapasite modeli ile saptanmaya çalışılmıştır. Bright ve diğerleri (2015) Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan 747 Facebook kullanıcısı ile sosyal ağ yorgunluğunu; öz-yeterlik, platform yardımı, kendine güven ve ağları kullanırken yaşanan gizlilik endişeleri üzerinden kişisel/psikolojik nedenler çerçevesinde belirlemeye çalışmıştır. Bright ve diğerlerinin (2015, s. 154) de belirttiği üzere 2015 yılına kadar sosyal ağ yorgunluğunun öncüllerini belirlemeye yönelik yapılan araştırmaların azlığı, bu çalışmaların keşifsel desenlerde tasarlanmasına olanak sağlamıştır. Doğrulayıcı regresyon analizi ile gerçekleştirilen araştırmada 4 öncülün hepsinin sosyal ağ yorgunluğu ile anlamlı ilişkilerinin olduğu anlaşılmıştır. Araştırmada, sınırlı kapasite modeli özelinde yapılmasına rağmen verilerin model çerçevesine oturtulamadığı bunun için daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu da vurgulanmıştır (Bright vd., 2015, s. 154).

Sosyal ağ yorgunluğunun ilk olarak bir model kapsamında yapıldığı ve sonuçlandırıldığı ampirik araştırma Dhir ve diğerleri (2018) tarafından literatüre kazandırılmıştır. Stresör-zorlanma-sonuç (SSO) modeli özelinde yapılan bu araştırma kesitsel desende 2 farklı zaman aralığında yapılmıştır. Araştırmanın ilk dönemi 2017 yılının mayıs ayında 12-18 yaş aralığında 1554; ikinci dönemi ise aynı yılın ekim ayında 1144 ergen sosyal ağ kullanıcısı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada iç öncüllerin belirlenmesi için farklı zaman aralıklarında farklı katılımcılar kullanılmıştır. Katılımcılar A ve B dönemi olmak üzere 2 ayrı kısma bölünmüştür. Araştırmanın model çerçevesi; uyarıcılar (stresör), duygusal olarak stresli durumlar (zorlanma) ve psikolojik/fiziksel sonuçlar (sonuç) olmak üzere üç temel bileşenden oluşmaktadır. Dhir

ve diğerleri (2018) araştırmanın tasarımını stresör-zorlanma-sonuç modeline göre şu şekilde yapılandırmıştır.

Stresör-zorlanma-sonuç çerçevesine dayanan bu çalışmada, bir bireyin rutin performanslarını yönetemediği durumlardaki anormalliğini ifade eden kompulsif ağ kullanımı ve ağlardaki paylaşımları kaçırma korkusu (FOMO) stresör; duygusal stresli durum sosyal ağ yorgunluğu, depresyon ve kaygı ise sosyal ağ yorgunluğunun sonucu olarak öngörülmüştür.

Model 1: Stresör-Zorlanma-Sonuç (SSO) Modeli

Dhir, A., Yossatorn, Y., Kaur, P., Chen, S. & Pallesen, S. (2018). Online social media fatigue and psychological wellbeing-a study of compulsive use, fear of missing out, fatigue, anxiety and depression, *International Journal of Information Management*, 40, 141–152.

İlk araştırma hipotezinde, sosyal ağın kompulsif kullanımının sosyal ağ yorgunluğunu tetikleyip tetiklemediği ve bu ilişkinin zaman içinde tutarlı veya istikrarlı olup olmadığı incelenmiştir. Her iki araştırma döneminde de kompulsif ağ kullanımının katılımcılar arasında sosyal ağ yorgunluğunun önemli bir iç öncülü olduğunu saptanmıştır.

Kompulsif ağ kullanım davranışının yoğun bilişsel işlem gerektirebilecek ve zihinsel gücü tüketerek ağ yorgunluğa neden olabilecek farklı fiziksel/psikolojik aktiviteleri içerdiği de elde edilen diğer bulgular arasındadır. Bir başka sonuç da ise kaçırma korkusu ve sosyal ağ yorgunluğu arasında da anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmıştır. Sosyal ağ yorgunluğunun katılımcıların depresyon ve kaygı seviyesinin

yükselmesine neden olduğu anlaşılmış ve bu 2 değişken de iç öncül olarak kabul edilmiştir. Araştırmada, kompulsif sosyal ağ kullanımı ile FOMO'nun sosyal ağ yorgunluğuna yol açtığı bunun da depresyon ve anksiyete gibi fiziksel/psikolojik suşlar ile sonuçlandığı saptanmıştır.

Dhir ve diğerlerinin 2019 yılında yaptıkları araştırmada da stresör-zorlanma-sonuç modeli baz alınarak sosyal ağ yorgunluğunun kişisel/psikolojik öncülleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonunda sosyal ağ yorgunluğunun iç öncülleri; gizlilik kaygıları, kendini ifşa etme/açıklama, akademik performans, ebeveyn kaygıları olarak sıralanmıştır. Ayrıca Malik ve diğerleri (2020, s. 19) de Dhir ve diğerlerinin (2019, s. 200-2001) araştırma sonuçlarına benzer olarak gizlilik endişeleri, kendini ifşa etme ve akademik performansın sosyal ağ yorgunluğunun kişisel/psikolojik öncülleri arasında yer aldığını ortaya çıkartmıştır.

Zhang ve diğerlerinin 2020 yılında stresör-zorlanma-sonuç modeli ile yaptıkları araştırmada kompulsif ağ kullanımı, zaman, maliyet, gizlilik endişeleri korku, başarı, duygusal anksiyete, sosyal kaygılar ve duygusal tükenme, kaçınma, hoşgörüsüzlük sosyal ağ yorgunluğunun kişisel/psikolojik öncülleri olarak saptanmıştır.

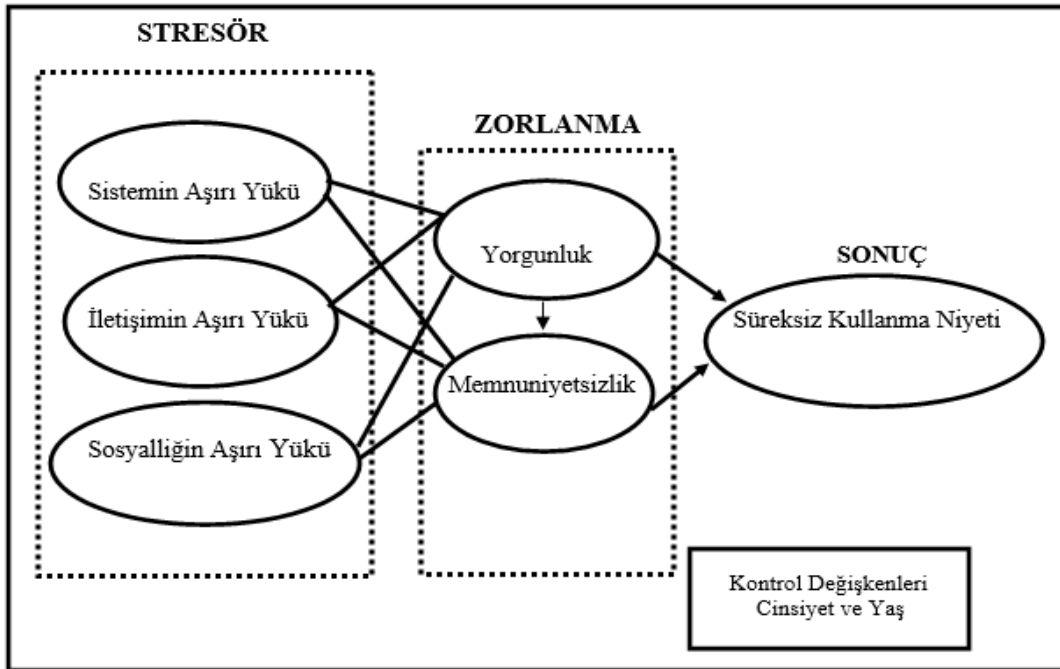
İlgili literatürde yer alan araştırmalar (Dhir vd., 2018; Dhir vd., 2019; Yu vd., 2019; Zhang vd., 2019; Malik vd., 2020) incelendiğinde genel olarak sosyal ağ yorgunluğunun kişisel/psikolojik öncüllerinin çoğunlukla stresör-zorlanma-sonuç modeli ile tasarlandığı söylenebilmektedir. Sosyal ağ yorgunluğunun iddia edilen kişisel/psikolojik öncüllerini; stres, kişisel kullanım/tercih, sosyal refah, çevrimiçi gizlilik endişeleri, kişisel sunum, kişisel ifade gücü, paylaşımları kaçırma korkusu, hedonik kullanım, can sıkıntısı, ebeveyn endişesi/korkusu, öz-yeterlik, kullanım kolaylığı, güven, kişilik tipleri, kaygı olarak vurgulanmaktadır. Modelin doğası kullanıcıların neden sosyal ağ yorgunluğu yaşadıklarını açıklamada yeterli görünmekte fakat araştırmacılar kavramın yeni olmasından dolayı daha fazla araştırma ve farklı modeller ile bunlardan farklı öncül eklenebileceği iddia etmektedir (Dhir vd., 2019; Cao vd., 2019; Fu vd., 2020; Malik vd., 2020).

2.5.2. Sosyal Ağ Yorgunluğunun Dışsal/Çevresel Öncülleri

Sosyal ağ yorgunluğunun öncüllerine yönelik literatür incelendiğinde araştırmalarda henüz dışsal/çevresel öncüllere sınır çizilemediği ve sadece bir değişken üzerinden keşfedilmeye çalışıldığı vurgulanmaktadır (Ravindran, 2014; Cao vd., 2019; Cao & Sun, 2018; Cao vd., 2019; Fu vd., 2020; Guo, Zheng, Jia, Chen, Mao, Chen, Wang, Fu, Dai, 2020). Sosyal ağ yorgunluğunun çevresel öncülü olabileceği iddia edilen bu değişkenin net olmamak ile beraber “aşırı sosyal ağ yüklenmesi” olduğu belirtilmekte fakat sadece bir değişken ile sınırlı olamayacağı da öne sürülmektedir (Cao & Sun, 2018; Shi vd., 2020).

Zhang ve diğerleri 2016 yılında Çin’de bulunan 525 Qzone kullanıcısı ile yaptıkları araştırmada; algılanan sistem özelliğinin, bilgi yüklemesinin ve sosyalliğin aşırı yüklenmesinin stres özeli açısından katılımcılar üzerinde sosyal ağ yorgunluğuyla memnuniyetsizliğe neden olarak süreksiz kullanım niyeti ile sonuçlanabileceğini ve bunların da çevresel öncül olabileceğini öne sürmüştür. Stresör-zorlanma-sonuç modeli ile yapılan araştırmanın tasarımı model 2’de verilmiştir.

Model 2: Stresör-Zorlanma-Sonuç (SSO) Modeli

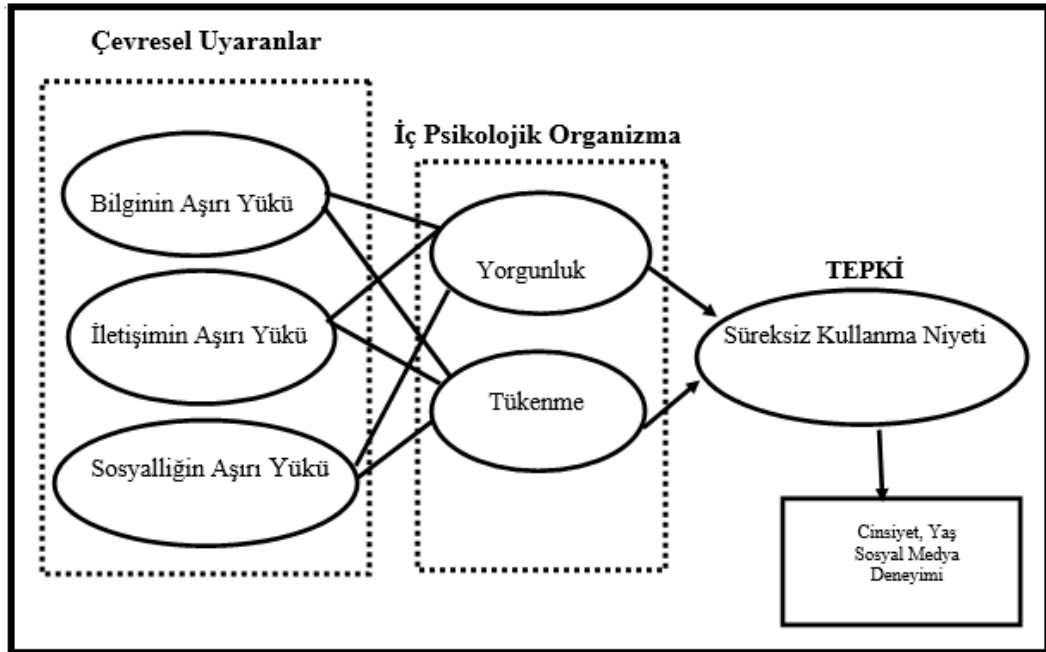

Zhang, S., Zhao, L., Lu, Yaobin & Yang, J. (2016). Do you get tired of socializing? An empirical explanation of discontinuous usage behaviour in social network services, *Information & Management*, (53), 904-914.

Araştırmada, sosyalliğin aşırı yüklemesinin sosyal ağ yorgunluğu üzerinde en büyük etkiye sahip olduğu ardından sistem özelliği aşırı yüklemesi ve bilgi yüklemesinin izlediği saptanmıştır. Ayrıca araştırmanın bir başka bulgusunda ise yaş arttıkça çevresel uyaranlara bağlı olarak sosyal ağ yorgunluğunun daha fazla görüldüğü de anlaşılmıştır.

Zhang ve diğerlerinin araştırmalarına (2016) çok benzer başka bir araştırma da ise Cao ve Sun (2018, s. 10) yaygın sosyal ağ erişiminde başka kullanıcılar ya da sistem tarafından maruz bırakılan aşırı sosyal ağ yüklenmesinin, kullanıcılar için olumsuz psikolojik ve davranışsal sonuçlar doğurabileceğini öne sürmektedir. Cao ve Sun (2018) araştırmalarında sosyal ağ yorgunluğunun çevresel öncüllerini uyaran-organizma-tepki modeline dayanarak incelemiş ve 3 farklı yükün ağ yorgunluğunda çevresel öncül olabileceği öne sürülmüştür. Bunlar; bilgi, iletişim ve sosyalliğin aşırı yükü olarak sıralanmaktadır. Araştırma deseni uyaran-organizma-tepki modeline uygun olarak model 3’de verilmiştir.

Model 3: Uyaran-Organizma-Tepki (SOR) Modeli

Cao, X. & Sun, J. (2018). Exploring the effect of overload on the discontinuous intention of social media users: an S-O-R perspective. *Computers in Human Behavior*, 81, 10-18.

Araştırmada, *uyaran*; bilgi, iletişim ve sosyal ağların aşırı yükleri, *organizma*; yorgunluk ve pişmanlık, *tepki*; cinsiyet, yaş, sosyal ağ deneyimi gibi değişkenlere bağlı olarak ağları süreksiz kullanma niyeti olarak belirlenmiştir. 258 Çinli sosyal ağ kullanıcısı ile gerçekleştirilen bu ampirik çalışma, uyaran-organizma-tepki modeli kapsamında sosyal ağ yorgunluğunun belirleyicilerinin neler olduğunu ortaya çıkartmıştır. Bilginin aşırı yükü ile yorgunluk, iletişimin aşırı yükü ile tükenme sosyalliğin, aşırı yükü ile yorgunluk-pişmanlık arasında anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. Çevresel uyaranlara bağlı olarak kullanıcılarda psikolojik olarak ortaya çıkan ağ tükenmesi ve pişmanlığının ise platformları süreksiz kullanma niyeti ile sonuçlanabileceği vurgulanmıştır. Araştırmacılar, buna benzer çalışmaların Çin dışında da yapılmasını tavsiye etmiştir.

Literatürde yer alan az sayıdaki araştırma (Maidier vd., 2012; Zhang vd., 2016; Dhir vd., 2018; Yu vd., 2019; Fu vd., 2020) incelendiğinde sosyal ağ yorgunluğunun çevresel öncüllerinin genel olarak aşırı yüklenme değişkeni özelinde ele alındığı görülmektedir. Nitekim çok yakın tarihli çalışmalarda (Fu vd., 2020; Guo vd., 2020; Lin vd., 2020) da araştırmacılar bu değişkeni baz alarak sosyal ağ yorgunluğunun çevresel öncülünü araştırmıştır.

Fu ve diğerleri (2020), stresör-zorlanma-sonuç modeli ile 412 Facebook kullanıcısı üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada, katılımcıların 3 aşırı yüklenmeden (sistem, bilgi, sosyalliğin aşırı yüklenmesi) dolayı sosyal ağ yorgunluğu yaşadığını saptamıştır. Araştırmacılar, sosyal ağ yorgunluğunun süreksiz kullanım ile sonuçlanabileceği iddia etmiş ve gelecekte yapılacak çalışmaların bu konu üzerinde yoğunlaşmasını önermiştir.

Guo ve diğerleri ise (2020) yukarıda sıralanan araştırmalara benzer olarak stresör- zorlanma -sonuç çerçevesine dayanan çalışmalarında, bilgi kaçınması ve aşırı yüklenmenin sosyal ağ yorgunluğunu nasıl tetiklediğini ve bu değişkenlerin kullanıcıların bilgi kaçınma davranışlarıyla ilişkisini saptamaya çalışmıştır. 30 yaş altındaki 341 WeChat kullanıcısı ile yapılan araştırmada bilgi kaçınma davranışının dolayı; aşırı yüklenmenin ise doğrudan sosyal ağ yorgunluğu ile ilişkili olduğu ortaya çıkartılmıştır. Çalışmanın sonunda örneklemin hacminin yaş bağlamında

genişletilmesi ve artık aşırı yüklenme dışında da değişkenlerin olabileceği, bunların keşfedilmesi gerektiği tavsiye edilmiştir.

Lin ve diğerleri (2020) ise sosyal ağ kullanıcılarının neden platformlarını terk ettiğini anlamak için 502 WeChat yesi ile bir araştırma gerçekleştirmiştir. Uyarın-organizma-tepki modeli ile gerçekleştirilen araştırmada sosyal aşırı yüklenmenin, bilgi aşırı yüklenmesinin ve iletişim aşırı yüklenmesinin (uyaranlar) sosyal ağ kullanıcılarının yorgunluk duygularını (organizma) arttırdığını ve bunun da sosyal ağ süreksizlik niyetlerini (sonuç) ortaya çıkarttığı anlaşılmıştır. Lin ve diğerleri (2020) literatürde yer alan araştırma sonuçlarından hareketle platform servis sağlayıcılarının sosyal ağ yorgunluğunu önlemek için tedbir alması gerektiğini vurgulamıştır.

İlgili literatür incelendiğinde sosyal ağ yorgunluğunun kişisel/psikolojik ve çevresel öncüllerinin farklı modeller kapsamında ayrı ayrı belirlenmeye çalışıldığı görülmektedir. Ayrıca nclleri belirlemede çoğunlukla stresör-zorlanma-sonuç ile uyarın-organizma-tepki modelinin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Luqman ve diğerleri (2017) araştırmalarında uyarın-organizma-tepki modelini kullanarak sosyal ağ yorgunluğunun hem kişisel/psikolojik hem de çevresel öncüllerini betimlemeye çalışılmıştır. Diğer bir ifade ile araştırmada sosyal ağ yorgunluğunun hem iç hem de dış öncülleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Benzer şekilde Whelan ve diğerleri (2020) de stresör-zorlanma-sonuç modelini kullanarak sosyal ağ yorgunluğunun hem kişisel/psikolojik hem de dışsal/çevresel öncüllerini saptamaya çalışılmıştır. Her iki araştırmada (Luqman vd., 2017; Whelan vd., 2020) da yukarıda vurgulanan diğer sonuçlar ile benzer bulgular elde edildiği anlaşılmıştır.

Cao ve diğerlerinin 2019 yılında yaptığı araştırmada siber mağduriyetin de sosyal ağ yorgunluğunun çevresel (dış) belirleyicisi olabileceğini fakat bu genellenenin sadece bir araştırma üzerinden yapılamayacağı belirtilmektedir. Cao ve arkadaşları (2019, s. 10-11) ele aldıkları bu araştırmanın keşifsel olduğunu ve gelecekteki araştırmaların siber mağduriyet değişkenine bağlı olarak yapılmasını tavsiye etmektedir. Böylece sosyal ağ yorgunluğuna yönelik çevresel faktörlerin belirleyicilerinde genişleme olacağı ne sürülmektedir. Buradan hareket ile bir alt başlıkta çevresel ncl olabileceği iddia edilen aşırı sosyal ağ yüklenmesinin

kavramsal çerçevesi verilecektir. Bunun yanında aşırı sosyal ağ yüklenmesi değişkeninden farklı olarak Cao ve diğerlerinin (2019) çevresel öncül olabileceğini öne sürdüğü siber mağduriyet kavramı da sosyal ağ özelinde açıklanmaya çalışacaktır.

2.5.1.2 Aşırı Sosyal Ağ Yüklenmesi

Saegert (1973) aşırı yüklenmeyi, bir kişinin sübjektif değerlendirmesini ve idare etme yeteneğini aşan nesne/bilgi/insan çokluğu olarak tanımlamaktadır. Edwards ve Cooper'e (1990) göre ise aşırı yüklenme; çevresel talepler ile bir kişinin başa çıkma yeteneği arasındaki dengesizlikten kaynaklanan olumsuz bir durum olarak tanımlanmaktadır.

Ayyagari ve Purvis'e (2011) göre aşırı yüklenmenin temel sebebi kişinin çevresel talepler ile öznel başa çıkma yeteneklerindeki zorlanma ve dengesizlik durumudur. Kişi, çevreden gelen yoğun taleplere sürekli olarak cevap verememekte ya da istekler yeteneklerini aşmakta bu durum da kişinin bunalması ile sonuçlanmaktadır. Kavram, ilk olarak çevrede bulunan kişi/nesne/bilgi fazlalığını belirtmek için kullanılmış olsa da daha sonra yapılan araştırmalar ile teknoloji, iş, iletişim gibi farklı alanlara da uygulanmıştır (Zhang vd., 2016, s. 906). Aşırı yüklenme, özellikle teknolojinin gelişmesi ile literatürde yer almaya başlamasına rağmen İskenderiye Kütüphanesi'nde bulunan arkeolojik kazılardan kavramın daha önceki dönemlerde de kullanıldığı anlaşılmaktadır (Whelan vd., 2020, s. 872).

Aşırı yüklenme, tekno-stres araştırmaları kapsamında ilk kez 2010 yılında Wisniewski ve Lu tarafından iş çalışmalarında bir stresör kaynağı olarak incelenmiştir. Wisniewski ve Lu (2010) aşırı yüklenmeyi teknoloji bağlamında ele almış ve 3 farklı türde oluştuğunu saptamıştır. Bu türler aşağıda sıralanmıştır;

- 1- **Bilginin Aşırı Yüklenmesi:** Teknolojinin çalışana, görevini yapması için gerekenden daha fazla sunduğu bilgi,
- 2- **Sistemin Aşırı Yüklenmesi:** Çalışanın teknolojiye uyum sağlaması için gerekenden fazla olan güncelleme, yazılım, program, teknik bilgi,
- 3- **İletişimin Aşırı Yüklenmesi:** İş yerinde bilgisayarlar ya da cep telefonları aracılığı ile gerekenden daha fazla süren sürekli ve bunaltan iletişim.

Wisniewski ve Lu'ye (2010, s. 1061) göre yukarıda vurgulanan aşırı yüklenmeler teknolojinin değil kullanıcıların bilinçli eylemlerinin sonucunda ortaya çıkmıştır.

Aşırı yüklenmenin anlamı ve bileşenleri incelenecek alana göre farklılık göstermektedir (Cao & Sun, 2018, s. 11). Aşırı yüklenme; bireyin bilgi kapasitesini aşan dış uyaranları tanımlamak için çeşitli bilim dallarında kullanılmaktadır (Cao & Sun 2018, s. 11). Aşırı yüklenme, iletişim biliminde teknolojinin fazla kullanımı nedeniyle olumsuz sonuçlara yol açan önemli bir faktör olarak kabul edilmektedir (Lee vd., 2016, s. 52). İlgili literatür incelendiğinde aşırı yüklenmenin sosyal ağ yorgunluğu özelinde iletişim bilimine ilk kez 2012 yılında Maier ve diğerleri tarafından kazandırıldığı görülmektedir. Maier ve diğerleri (2012) platformlar aracılığıyla sosyal ilişki kurmanın giderek daha yaygın hale gelmesinin bir sonucu olarak kullanıcıların yeteneklerini aşan daha fazla sosyal destek talebi ile karşılaştıklarını ve bunun da aşırı sosyal yük oluşturduğunu saptamıştır. Araştırmada bu durum sosyal ağ yüklenmesi olarak nitelendirilmemiş ve aşırı yüklenmenin sadece sosyallik boyutu üzerinde durulmuştur.

Zhang ve diğerleri tarafından 2016 yılında aşırı yüklenmenin, aşırı sosyal ağ yüklenmesine uyarlandığı görülmektedir. Zhang ve diğerlerine göre (2016, s. 905) aşırı sosyal ağ yüklenmesi; bir stresör olarak kabul edilen çevresel uyaranların fazlalığındaki miktara gönderme yapmaktadır. Zhang ve diğerleri (2016, s. 907-908) aşırı sosyal ağ yüklenmesinin 3 boyutta meydana geldiğini iddia etmektedir. Bunlar sırası ile şu şekilde açıklanabilmektedir;

- 1- Sistemin Aşırı Yüklenmesi:** Sosyal ağ kullanıcılarına platformlar tarafından sağlanan teknik özelliklerin kullanıcıların yeteneklerini ve kullanma becerisini aşması,
- 2- Bilginin Aşırı Yüklenmesi:** Bir kullanıcının işleyebileceği kapasiteyi aşan ve sosyal ağlarda üretilen büyük miktarda bilgi ve paylaşımın neden olduğu zorlanma,

3- Sosyallığın Aşırı Yüklenmesi: Platformlardaki çevrimiçi kullanıcı sayısındaki fazlalıktan doğan çok sayıdaki mesajlaşma, kutlama, tebrik, paylaşım beklentisi ile talepler olarak tanımlanmaktadır.

Fu ve diğerleri (2020), 412 Facebook kullanıcısı ile yaptıkları araştırmada sosyal ağ yüklenmesinin boyutlarını şu şekilde açıklamaktadır;

- **Sistem Özelliklerinin Aşırı Yüklenmesi:** Kullanıcıların sık güncellenen ara yüz, reklam, tasarım gibi teknik sistem özelliklerine maruz kalma durumudur. Güncellenmiş işlevler ve özellikler kullanıcı ihtiyaçlarını karşılasa bile bunların sürekli olarak yapılması ya da önceki sürümlerin daha kolay algılanıp kullanılması sonucunda kullanıcılarda aşırı yüklenme ile sonuçlanabilmektedir. Sistem özelliği aşırı yüklenmesi doğrudan kullanıcının teknolojik algıları ile ilişkilidir ve bu algı kırılmaya başladığında kullanıcıya fiziksel/psikolojik yük olarak yansımaktadır.
- **Bilginin Aşırı Yüklenmesi:** Platformlarda başka kullanıcılar tarafından yapılan paylaşım ve içeriklerin diğer kullanıcılar üzerinde oluşturduğu duruma gönderme yapmaktadır. Bu durumda kullanıcı sınırlı olan bilgi işleme kapasitesini aşmaya başlayabilmekte ve bir süre sonra akışta gördüğü paylaşımları algılamada sorunlar yasabilmektedir.
- **Sosyal Aşırı Yüklenme:** Gerçek dünyadaki insan yükünün platformlar özeline uyarlanmış hali olarak açıklanabilmektedir. Platformlardaki arkadaş listelerinin fazlalığı sonucu ortaya çıkan ve sürekli iletişim halinde kalmayı gerektiren bir durumdur. Sosyal aşırı yüklenmede diğer kullanıcılardan gelen talep ve istekler hesap sahibinde iletişim fazlalığı ortaya çıkarabilmekte bu da fazla zaman/enerji harcamasına neden olabilmektedir.

Başka bir araştırmada sosyal ağ yüklenmesi, kullanıcının çevrimiçi platform ortamında işlem yapma yeteneğini aşan bir uyaran seviyesinin neden olduğu durum olarak tanımlanmaktadır (Cao & Sun, 2018, s. 11).

Yu ve diğlerleri (2019, s. 2658) ise sosyal ağ yüklenmesini; çok sayıda çevresel uyarının neden olduğı ve kullanıcının bunlar ile baş edemediğı rahatsız edici bir durum olduğına işaret etmektedir.

Guo ve diğlerleri (2020, s. 3) sosyal ağ yüklenmesinin kullanıcılarda yorgunluk, stres, kaygı gibi olumsuz hisler ortaya çıkarabileceğini fakat bunun dolaylı ya da doğrudan kullanıcıların olumsuz davranışsal tepkilerini etkileyip etkilemediğinin açık olmadığını belirtmektedir. Bununla beraber literatürde sosyal aşırı yük değişkenine bağlı olarak yapılan sosyal ağ yorgunluğu araştırmalarında değişkenler arasında anlamlı ilişkilerin olduğı anlaşılmıştır (Lee vd., 2016; Zhang vd, 2016; Luqman vd., 2017; Cao & Sun, 2018; Shi vd., 2020; Fu vd., 2020).

Çizelge 1: Sosyal Ağ Yorgunluğuna Ait Yapılan Araştırmaların Tipolojisi (2012-2020)

Araştırmacı	Yıl	Örneklem	Sosyal Ağ	Model/Değişken	Öncül/Sonuç
Maier vd.	2012	523 Öğrenci	Facebook	Stresör-Zorlanma-Sonuç	Sosyal Aşırı Yüklenme, Psikolojik Suşlar
Ravindran vd.	2013	301 Yetişkin	301 Yetişkin	Aktivite Analizi/Derinlemesine Görüşme	Sosyal Dinamikler, İçerik ve Paylaşım, Kontrol Kaybı, Platformlar, Öznel Kullanıcı Performansı
Lee vd.	2014	315 Yetişkin	Facebook	Kişilik Tipleri	Dışa Dönüklük/Nevrotik
Bright vd.	2015	747 Yetişkin	Facebook	Sınırlı Kapasite	Sosyal Ağ Öz-Yeterliği, Mahremiyet Kaygıları
Lee vd.	2016	201 Yetişkin	Facebook, Instagram, Twitter...	Stresör-Zorlanma-Sonuç	Sosyal Aşırı Yüklenme
Zhang vd.	2016	525 Yetişkin	Qzone	Stresör-Zorlanma-Sonuç	Sosyal Aşırı Yüklenme
Luqman vd.	2017	360 Yetişkin	Facebook	Uyaran-Organizma-Tepki	Sosyal, Hedonik, Bilişsel Kullanım
Cao & Sun	2018	258 Yetişkin	Facebook, Instagram, Twitter	Uyaran-Organizma-Tepki	Sosyal Aşırı Yüklenme
Cao vd.	2018	305 Üniversite Öğrencisi	Facebook, Twitter, Instagram	Uyaran-Organizma-Tepki	Siber Mağduriyet
Dhir vd.	2018	2698 Yetişkin	Facebook	Stresör-Zorlanma-Sonuç	Psikolojik Suşlar
Dhir vd.	2019	1552 Yetişkin	Facebook, MIM	Stresör-Zorlanma-Sonuç	Gizlilik Kaygıları, İfşa, Ebeveyn Endişesi
Zhang vd.	2019	-	Wechat	Stresör-Zorlanma-Sonuç	Psikolojik Suşlar
Yu vd.	2019	249 Üniversite Öğrencisi	Facebook, Twitter, Instagram	Stresör-Zorlanma-Sonuç	Sosyal Aşırı Yüklenme, Psikolojik Suşlar
Xiao & Mou	2019	426 Yetişkin	Wechat	İnsan-Çevre Uyum/ Kişilik Tipleri	Dışa Dönüklük/Nevrotik
Lin vd.	2020	502 Yetişkin	Wechat	Stresör-Zorlanma-Sonuç	Sosyal Aşırı Yüklenme
Fu vd.	2020	412 Yetişkin	Facebook	Uyaran-Organizma-Tepki	Sosyal Aşırı Yüklenme
Guo vd.	2020	314 Yetişkin	Wechat	Stresör-Zorlanma-Sonuç	Sosyal Aşırı Yüklenme

Yukarıda sosyal ağ yorgunluğunun öncüllerine yönelik yapılan araştırmaların tipolojisi verilmiştir. Bu araştırma bulgularından hareket ile sosyal ağ yorgunluğunun dışsal/çevresel öncüllerinden birinin sosyal aşırı yüklenme olduğunu varsaymak olası görülmekle beraber net bir yargının vurgulanması için daha çok araştırmaya ihtiyaç olduğu da belirtilmektedir (Lin vd., 2020; Whelan vd., 2020; Guo vd., 2020; Liu vd., 2021).

2.5.2.2. Sosyal Ağ Mağduriyeti

Dussich'e (2006, s. 58) göre mağdur; belirli olaylar karşısında, bazı grup ya da öznel davranışlar yüzünden iyi olma halini kaybeden ve zarar gören kişi olarak tanımlanmaktadır. Arapça kökenli bir sözcük olan mağdur kelimesi; zulüm, vicdansızlık gibi anlamları karşılayan “gadr” kavramından türetilmiş ve Türk Dili Kurumu da haksızlığa uğramış kimse olarak tanımlamıştır (Birlik, 2020, s. 8).

Mağdur kelimesi ilkel dönemlerde eski dini inançlarda acı çekmek, kurban etmek ve ölüm gibi kavramların yerine de sıklıkla kullanılmıştır (Seferoğlu, 2018, s. 8). Mağdur kavramı olumsuz bir olaydan ekonomik, sosyal, fiziksel, psikolojik olarak çok yönlü etkilenen kimse olarak da tanımlanabilmektedir (Dussich, 2006, s. 118). Mağduriyet ise TDK'ye göre mağdur olma hali olarak açıklanmaktadır.

Seferoğlu'na (2014, s. 11) göre mağduriyet; kişinin, topluluk veya bir kuruluşun belirli şekilde zarara uğratıldığı olumsuz olaylar sonucunda ortaya çıkan bir durum olarak ifade edilmektedir. Dinler'e (2006, s. 49-50) göre ise mağduriyet, bireysel ya da kolektif olmasına bağlı olarak çok yönlü bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Dinler (2006, s. 58), bir durumun mağduriyet olarak kabul edilmesi için 4 temel unsurun gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilmektedir;

- ✓ Suç, doğal afet gibi olağandışı bir durumun oluşması,
- ✓ Bir olayın sonucu olarak ortaya çıkan fiziksel, psikolojik, sosyal veya ekonomik bir zarar,
- ✓ Olumsuz bir durum sonucunda hak kaybı ya da zarara uğrayan kişilerin varlığı,

- ✓ Oluşan zararın etkili olacağı bir zaman dilimidir.

Finkelhor ve Asigian (1996) genç nüfusun mağduriyetine ilişkin risk faktörlerini araştırmış ve gençlerde bulunan 3 özelliğin mağduriyet olasılığını artırdığını öne sürmüştür. Bunlar;

- 1- **Hedef Savunmasızlığı:** Mağdurun fiziki zayıflığı ya da psikolojik ruh halindeki depresyon, bunalım, stres gibi olumsuz durumlar.
- 2- **Hedef Cazipliği:** Mağdurun sahip olduğu sosyo-ekonomik zenginliğin zorba tarafından kullanılmak istenmesi ya da bunların mağdurdan alınması ile zorbanın yaşayacağı zevkler.
- 3- **Hedef Düşmanlığı:** Mağdurun olumlu ya da olumsuz bazı özellikleri zorbalarda kızgınlık, kıskançlık, cinsellik gibi hazlardır.

Fettah'a (2000, s. 65) göre ise eğlence mekanları ya da hafta sonları geç saatlerde düzenlenen organizasyonlar da kişilerin mağduriyet yaşama riskini artırmaktadır. Ayrıca Dinler'e (2006, 59) göre mağdurun karşılaştığı mağduriyeti zararları açısından 4 grupta toplamak mümkün görünmektedir. Bunlar;

- 1- **Fiziksel Mağduriyet:** Kişinin beden bütünlüğüne uygulanan şiddet sonrası ortaya çıkan mağduriyettir. Bu mağduriyet şekli deprem gibi doğal bir afet sonucu olabileceği gibi kasıtlı olarak bir başkasının yaptığı eylemin sonucu da olabilmektedir. Fiziksel mağduriyet eylemin şiddetine bağlı olarak geçici ya da kalıcı olabilmektedir. Örneğin; bir kimsenin saçının kesilmesi geçici fiziksel mağduriyet, bir organının çıkarılması kalıcı fiziksel mağduriyet olarak değerlendirilmektedir.
- 2- **Ekonomik Mağduriyet:** Kişinin ekonomik varlığının zarara uğratılmasıdır. Bu mağduriyet de hem doğal hem de ikinci bir kişi tarafından meydana gelebilmektedir. Örneğin; depremde bir kişinin evini kaybetmesi doğal ekonomik mağduriyet, evdeki eşyalarının çalınması ise kasıtlı ekonomik mağduriyet olarak yorumlanmaktadır.
- 3- **Psikolojik Mağduriyet:** Kişinin psikolojisine uygulanan şiddettir. Fiziksel ve ekonomik mağduriyet sonrası kişinin ruhsal iyilik durumu üzerinde ortaya çıkmaktadır. Örneğin; tecavüze uğramış bir kadın psikolojik açıdan

daha kötü durumda olabilmektedir. Psikolojik mağduriyet, kişinin ruhsal durumuna göre geçici ya da kalıcı olarak kendisini göstermektedir.

Kişinin uğradığı zarara göre ortaya çıkan mağduriyet türleri ayrı ayrı yaşanabileceği gibi geçirilen tramvaya bağlı olarak hepsini bir arada görmek de mümkündür (Dinler, 2006, s. 60). Bu açıdan mağduriyet türlerine kesin bir sınıır çizilemeyeceği söylenebilmektedir.

İletişim teknolojilerinde ortaya çıkan gelişmeler mağduriyetin gerçek dünyadan sanal ortama taşınmasına zemin hazırlamıştır (Çetin, Çantürk ve Dağalp, 2019, s. 116). Bu zemin, mağduriyet kavramının hem isim hem de uygulama alanı açısından değişmesine neden olmuştur. Siber mağduriyet olarak nitelendirilen bu yeni kavram, internet ortamında bir birey ya da grup tarafından yapılan siber zorbalığa maruz kalma ve maddi/manevi olarak mağduriyet yaşama durumu olarak tanımlanabilmektedir (Arıcak vd., 2012: 2). Siber mağduriyet en genel tanımı ile siber zorbalığa maruz kalma durumu olarak açıklanmaktadır (Durna, 2019, s. 4). Siber zorbalık ise 2000 yılında ilk defa ABD’de “Cyberbullying” terimi ile nitelendirilmiş, Türkçe ‘ye siber zorbalık olarak çevrilmiştir (Küçük, 2016, s. 11). Siber zorbalık kavramının literatürde; sanal zorbalık (Nocentini, Calmaestra, Schultze, Scheithauer, Ortega ve Menesini 2010); dijital zorbalık (Privitera ve Campbell, 2009); çevrimiçi zorbalık (Akbulut, Şahin ve Erişti, 2010) ve elektronik zorbalık (Akbulut, Şahin ve Erişti, 2010) gibi farklı isimler ile de kullanıldığı görülmektedir.

İlk kez Kanadalı bir eğitimci olan Bill Belsey tarafından kullanılan (Durna, 2019, s. 2) ve yeni bir kavram olarak ortaya çıkan siber zorbalık; ülkelerde hızlı bir şekilde yayılan, sanal ortam üzerinden yapılan saldırı ve şiddet olaylarının tümüne gönderme yapmaktadır (Küçük, 2016, s. 11). Siber zorbalık; zorbanın internet tabanlı iletişim uygulamaları kullanarak mağdur olarak seçtiği kişiye durmaksızın ve bilinçli bir şekilde; hakaret, tehdit, alay etme, iftira atma, dedikodu yayma, online gruplardan dışlama, engelleme, cinsel içerikli mesajlar gönderme, hesabını ele geçirme, hesabı kullanarak mağdurun sosyal hayattaki konumunu tehlikeye atma gibi zarar veren eylemlerde bulunmasını kapsamaktadır (İğdeli, 2018, s. 10). Bu eylemleri gerçekleştiren kişiye siber zorba; eylemlere ve eylemin sonuçlarına maruz kalan kişi

ise siber mağdur olarak tanımlanmaktadır (Karaca, Mutlu ve Gencer, 2021, s. 180). Bu kavramlara bağlı olarak Slonje, Smith ve Frisen (2013) siber mağduriyeti; tehdit edici mesaj, izinsiz e-posta gönderimi, izinsiz olarak müstehcen resim gönderimi, alay etmek, hoş olmayan isimler takmak gibi davranışlardan etkilenen kişi olarak tanımlamaktadır.

Menesini ve Nocentini (2009, s. 230-231) siber zorbaların; internet ortamında yaptırım/uygulama gücü, bilişim ve iletişim teknolojilerini kullanmadaki üstün yetenekleri, sanal ortamdaki yüksek statü sahipliği, verileri işlemede ve yaymada geniş bir çevre varlığının onlara kolaylık sağladığını belirtmesine rağmen bu eylemler hem yapanı (siber zorbayı) hem de yapılanı (siber mağduru) etkileyen olumsuz sonuçlar ortaya çıkartabilen küresel bir problem olarak görülmektedir (Çetin, Uçar, Ersoy, Kılınç, Güler ve Türkoğlu, 2019, s. 134).

Siber zorbalık; e-posta, anlık mesajlaşma uygulamaları, sosyal ağlar, web siteleri, blog sayfaları, online oyun siteleri, video paylaşım siteleri gibi birçok farklı çevrimiçi tabanda yapılmaktadır (Chadwick, 2014). Whittaker ve Kowalski'ye (2015) göre siber zorbalığın yaygın olarak yapıldığı alanlar değişmekte nitekim küresel kullanım oranları baz alındığında sosyal ağların bu açıdan ilk sırada yer aldığı gözlemlenmektedir. Siber zorbalığın sosyal ağlar üzerinden yapılması ise “Sosyal Ağ Mağduriyeti” kavramını ortaya çıkartmıştır. Literatürde yeni bir olgu olarak nitelendirilen bu kavram platformlardaki zorbalıklardan/zorbalardan olumsuz bir şekilde etkilenen kullanıcıya ve onun yaşadığı duruma gönderme yapmaktadır (Dredge vd., 2014; Ophir vd., 2019; Oksanen vd., 2020). Sosyal ağlar, sanal zorbalığın en kolay yapıldığı, en önemli çevrimiçi ortamlar olarak kabul edilmektedir (Küçük ve Şahin, 2015, s. 57).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METODOLOJİ

Araştırmanın bu bölümünde çalışmanın tasarımı, ölçeklerin orijinal hallerinin incelenmesi, *Overload Social Networking Scale (OSNC/Aşırı Sosyal Ağ Yüklenmesi Ölçeği/ASAYÖ)* ölçeğinin Türkçeye çevrilmesi ve son kısımda ise pilot uygulamaya yer verilecektir. Metodoloji bölümünde ilk olarak kullanılacak İngilizce OSNC ölçeğinin yapı-kavram geçerlilikleri ile psikometrik özellikleri test edilerek Türkçeye uyarlaması yapılacaktır. Uyarlamanın son kez doğrulanması için de AMOS 26 analiz programında doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile modelleme yapılacaktır. Ölçeklerin çeviri aşamasından sonra küçük bir örneklem ile pilot araştırma gerçekleştirilecektir. Bu bölümde yine katılımcıların seçimi, örneklemin temsil gücü, genel soru formu, değişkenlerin atanması ile kullanılacak istatistiksel analizlere ilişkin açıklamalara yer verilecektir. Ayrıca pilot araştırmadan elde edilen veri seti SPSS 26.0 istatistik programı kullanılarak yorumlanacaktır.

3.1. Araştırmanın Tasarımı

Bilimsel araştırma türleri amaçlarına göre keşfedici, tanımlayıcı, açıklayıcı olmak üzere 3 gruba ayrılmaktadır. Araştırma türleri, çalışmanın amacına göre belirlenmekte ve yine araştırmanın nitel/nicel desende olan yaklaşımını etkilemektedir. Araştırma türleri şu şekilde açıklanabilmektedir;

- **Keşfedici Araştırma:** Marlow'a (2005) göre keşfedici araştırma; yeni bir kavram ya da olgu üzerinde çalışılan, ilk bilgiyi üretmeyi amaçlayan ya da hakkında çok az ve net olmayan bilgi olan, gelecekte de yeni yapılacak kapsamlı çalışmalara ihtiyaç duyulan araştırma şeklidir. Keşfedici araştırmalar alanında çok az çalışma yapılmış olgu/kavram hakkında güncel bilgi öne sürmektedir (Usta, 2019, s. 96). Bu araştırma türü her zaman araştırmacının merakından kaynaklanan, bilinmeyenin ortaya çıkarılması için yapılan ve genellikle de sonuçları tahmin edilemeyen araştırmalar olarak bilinmektedir (Casula, Rangarajan & Shields, 2021, s. 1). Keşfedici araştırmalar, yeni bir olgu/kavramın açıklanması için temel oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak da “yeni” ve “devam eden yeni”

araştırmalar olarak da nitelendirilmektedir (Casula et all, 2021, s. 5). Ortaya atılan yeni bir olgu/kavramın gerçekten var olup olmadığını belirlemek için kullanılacak en uygun araştırma türüdür (Strydom, 2013, s. 151). Keşfedici özelliğe sahip araştırmalar, az işlenmiş konuların açıklığa kavuşturulmasında uygun bir yapıya sahiptir (Neuman, 2012, s. 228). Keşfedici araştırmalar esneklikte çünkü incelenen konu hakkında kesin bir paradigma oluşturulamamıştır. Bu yüzden yapılacak her yeni araştırma olgu/kavramı keşfetmek için iyi bir eylemdir ve bunlar hakkında da yeni paradigmaların oluşumu sağlanabilmektedir. Keşfedici araştırmalar bu açıdan mümkün olduğu kadar fazla bağımsız değişken ile çalışmaktadır. Bağımsız değişkenlerin kavramlar ile olan ilişkisi ve çokluğu kavramın sınırlarının genişlemesine olanak vermektedir. Bu açıdan keşfedici araştırmalar, hipotezlerin sınanması sonucunda olgu/kavramın teorileşmesine olanak sağlayacak kadar güçlü bir niteliğe sahiptir (Stebbins, 2001, s. 6).

- **Tanımlayıcı Araştırma:** İncelenen olgu/kavramın araştırmacı tarafından doğal hali ile gözlemlendiği araştırma türü olarak bilinmektedir. Tanımlayıcı araştırmalar, bir olgu/kavramı betimlemeye çalışan ve gözlemleri kapsayan araştırmalardır. Betimleyici araştırma olarak da bilinen bu araştırma türleri doğrudan bir durumu anlatmak için kullanılmaktadır. Bu açıdan iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkinin doğasını ortaya çıkartmak gibi amaçları bulunmamaktadır. Diğer bir ifade ile betimleyici araştırmalar, olgu/kavram arasında bir neden-sonuç ilişkisine odaklanmamaktadır. Frekans analizi, ortalama değer gibi çeşitli istatistikler ile incelenen örneklemin genel yapısı hakkında fikir verebilmektedir. Tanımlayıcı araştırmaların en fazla eleştirildiği yön ise sonuçlarının gözleme dayandığı için yoruma açık olmasıdır. Bu durum da incelenen olgu/kavramın doğrudan doğal ortamı içinde gözlemlenmesinden ve araştırmacıların algılayışlarındaki zenginlikten kaynaklanmaktadır. Tanımlayıcı araştırmalar, keşfedilmiş bir kavramın tüm özelliklerini betimlemeyi hedeflemektedir. Her keşfedici araştırmacının ardından bir tanımlayıcı araştırma gelmektedir. Buna bağlı olarak

tanımlayıcı araştırmaların, keşfedici araştırmalardan beslendiği söylenebilmektedir.

- **Açıklayıcı (Nedensel) Araştırma:** Olgu ya da kavramın gözlemlenmesinden sonra elde edilen, bunların oluşumlarını “nedenleri” ile açıklayan araştırma şekli olarak bilinmektedir. Burada yer alan betimleme olgu/kavramın genel tanımlaması değil çeşitli değişkenler arasındaki nedensel ilişkilerin açıklanmasına dayanmaktadır. Nedensel araştırma olarak da adlandırılan açıklayıcı araştırmalarda 2 ya da daha fazla değişken arasındaki ilişki belirlenmek istenmektedir (Boru, 2018, s. 3). Olgu/kavrama ilişkin durumlar bağımlı-bağımsız değişkenler arasındaki ilişki araştırılarak açıklanmaya çalışılmaktadır. Açıklayıcı araştırmalarda toplanan veriler uygun istatistiksel analizler ile yorumlanmaktadır (Odabaş, 2011, s. 4). Açıklayıcı araştırmalar, bir hipotezin kurulması ile başlamakta ve hipotezin uygun istatistiksel analizler ile sınanmasıyla sonuçlanmaktadır. Örneklemden elde edilen bulgular, hipotezin sınanması ile evrene genelleyerek olgu/kavram açıklanmaya çalışılmaktadır. Açıklayıcı araştırmalarda amaç durumları nedenleri ile birlikte vermektir. Bu tarz araştırmalar nicel desende %3 ya da %5 gibi küçük hata payları ile çalışsa da sonuçları sarsılmaz değildir. Açıklayıcı araştırmaların en bk avantajı üzerinde çalıştığı olgu/kavram hakkında fikir sahibi olunmasına olanak sağlamasıdır. Ayrıca her açıklayıcı araştırma, kendisinden sonra yapılacak başka araştırma için zengin veri kaynağı oluşurmaktadır.

Bilimsel araştırma türlerinin hepsi sağlam yapıda bir metodolojiye gereksinim duymaktadır. Bu açıdan araştırmanın türü; araştırmanın konusuna ve amacına göre seçilmelidir (Ekiz, 2013, s. 22). Yukarıda tanımlamaları yapılan araştırma türlerinden hareketle bu çalışma, açıklayıcı araştırma ile yapılandırılmıştır. 2012 yılında yeni bir olgu olarak ortaya atılan sosyal ağ yorgunluğunun değişkenler ile olan ilişkisi netleşmemiş bu da açıklayıcı (nedensel) araştırmaların yapılmasına olanak sağlamıştır. Bu araştırmada; aşırı sosyal ağ yüklenmesi, sosyal ağ mağduriyeti, sosyo-demografik özellikler ile platform kullanımı bağımsız değişken olarak atanmış ve bağımlı değişken olan sosyal ağ yorgunluğu bu 4 farklı bağımsız değişken üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır.

Tablo 1: Değişken Seti Türleri ve Soru Formundaki Sayı Numaraları

Değişken Türü	Bağımsız/ Bağımlı Değişkenler	Alt Boyut	Madde Sayısı	Formdaki Sırası
Bağımlı Değişken	Sosyal Ağ Yorgunluğu	Duygusal Tükenme	9	1/2/3/4/5/6/7/8/9
		Agresiflik	3	10/11/12
		Tatmin Etme	3	13/14/15
		Kullanım Niyeti	3	16/17/18
Bağımsız Değişkenler	Aşırı Sosyal Ağ Yüklenmesi	Bilginin Aşırı Yüklenmesi	3	19/20/21
		İletişimin Aşırı Yüklenmesi	5	22/23/24/25/26
		Sosyallığın Aşırı Yüklenmesi	5	27/28/29/30/31
		Sistemin Aşırı Yüklenmesi	3	32/33/34
	Sosyal Ağ Mağduriyeti	Tek Boyut	17	35/36/37/38/39/40/41/42/43/44/45/46/47/48/49/50/51
	Sosyal Ağ Kullanımı	Tür, Süre, Sıklık ve Gelecekte Kullanım Niyeti	8	52/53/54/55/56/57/58/59
	Sosyo-Demografik Değişkenler	Yaş, Cinsiyet, Meslek, İl, Eğitim, Gelir, Medeni Durum	7	60/61/62/63/64/65/66

3.2. Soru Formunun İncelenmesi ve Değişkenlerin Atanması

Araştırmada 3 farklı ölçek kullanılmıştır. Soru formundaki SAYÖ (Sosyal Ağ Yorgunluğu Ölçeği) 17; ASAYÖ (Aşırı Sosyal Ağ Yüklenmesi Ölçeği) 16 ve SAMÖ (Sosyal Ağ Mağduriyeti Ölçeği) 17 madde olmak üzere toplamda 51 madden oluşturulmuştur.

Katılımcıların sosyal ağ sıklıkları, süre ve türleri ile gelecekteki sosyal ağ kullanım niyetlerini belirlemek için de sorular yazılmıştır. Soru formunun son kısmında ise katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini betimlemeye yönelik sorular yer almıştır. Böylece anket formu genel toplamda 65 sorudan meydana gelmiştir.

Yukarıda yer alan tablo 1 incelendiğinde sosyal ağ yorgunluğunun araştırmada bağımlı değişken olarak atandığı görülmektedir. Bağımlı değişken, değişimin merak

edildiği, araştırıldığı diğer değişkenlerle ilişkisine göre durumu incelenen değişken olarak tanımlanmaktadır. Araştırmada, aşırı sosyal ağ yüklenmesi ve sosyal ağ mağduriyetinin sosyal ağ yorgunluğu üzerinde bir değişime neden olacağı ve etkileyeceği öngörüldüğünden dolayı bağımsız değişken olarak atanmıştır. Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri ile sosyal ağ kullanım tür, sıklık ve süreleri de bağımsız değişken olarak atanmıştır.

Tablo 1'e göre araştırmanın soru formunda yer alan ilk ölçeğin 4 alt boyut ve toplamda 18 maddeden oluştuğu görülmektedir. Sosyal ağ yorgunluğu ölçeğinin duygusal tükenme alt boyutunda 9; agresiflik alt boyutunda 3; tatmin etme alt boyutunda 3 ve gelecekteki kullanım niyetinde ise 3 madde yer almaktadır.

Aşırı sosyal ağ yüklenmesi ölçeği ise 16 madde ve 4 alt boyuttan meydana gelmektedir. Bilginin aşırı yüklenmesi 3; iletişimin aşırı yüklenmesi 5; sosyalliğin aşırı yüklenmesi 5 ve sistemin aşırı yüklenmesi alt boyutunda 3 madde yer almaktadır. Sosyal ağ mağduriyeti ölçeğinde ise 17 madde tek boyut olarak yer almaktadır.

Soru formunun son kısmı ise 8'i sosyal ağ kullanımı/gelecekteki kullanım niyeti ile 7'si sosyo-demografik özellikleri belirlemeye yönelik kontrol değişkenlerden oluşmaktadır.

3.3. Ölçeklerin Orijinal Halleri

Araştırmada sosyal ağ yorgunluğu ve kavramın bağımsız değişkenler ile olan ilişkisini belirlemek üzere toplamda 3 farklı ölçek kullanılmıştır. Ölçeklerinin hepsi yabancı literatürde geliştirilmiş ve hepsi de İngilizce olarak hazırlanmıştır. Türkçe literatürde ise sosyal ağ yorgunluğuna yönelik bir ölçek geliştirilmediği fakat Ünal (2019) tarafından Maier ve diğerlerinin (2012) tasarladığı Sosyal Ağ Yorgunluğu ölçeğinin (SAYÖ) Türkçeye uyarlama çalışmasının yapıldığı görülmektedir. Yine Kwan ve Skoric (2013) tarafından geliştirilen Facebook Mağduriyeti ölçeğinin (FMÖ) de Şahin ve Küçük tarafından 2015 yılında Türkçeye uyarlandığı bilinmektedir. Aşırı Sosyal Ağ Yüklenmesi ölçeği (ASAYÖ) ise farklı araştırmalarda (Maier vd., 2012; Zhang vd., 2016; Cao & Sun, 2018; Yu vd., 2019; Shi vd., 2020; Whelan, vd., 2020) farklı bağımsız değişkenlerde (sistemin yükü, iletişimin yükü, sosyalliğin yükü,

iletişimin yükü) tasarlanmış olup Türkçe literatürde çeviri işleminin yapılmadığı saptanmıştır.

Şahin ve Küçük 'ün (2015) çevirdiği yapı-kavram geçerliliği test edilen ve açımlayıcı/doğrulamayı faktör analizi uygulanan FMÖ ise aynı şekilde bu araştırmada kullanılacaktır. Bu araştırmada Maier ve diğerlerinin (2012) tasarladığı SAYÖ ile Maier ve diğerleri (2012); Zhang ve diğerleri (2016); Cao ve Sun (2018); Yu ve diğerleri (2019); Shi ve diğerleri (2020); Whelan ve diğerleri (2020) tarafından parça parça olarak geliştirilen ASAYÖ birleştirilerek öncelikle Türkçeye uyarlama çalışması yapılacaktır. Bu bakımdan metodoloji bölümü kendi içerisinde 2 farklı kısımdan oluşmaktadır: **(1)** ölçeklerin orijinal hallerinin incelenmesi ve ASAYÖ'nin Türkçeye çeviri çalışması **(2)** Türkçeye uyarlanmış ölçekler (SAYÖ, FMÖ, ASAYÖ) ile pilot araştırmanın gerçekleştirilmesi.

Aşağıda yer alan alt başlıklarda ilk olarak ölçeklerin orijinal halleri hakkında bilgi verilip ardından ASAYÖ'nin Türkçeye uyarlama aşamasına geçilecektir.

3.3.1. Sosyal Ağ Yorgunluğu Ölçeği (SAYÖ)

Sosyal Ağ Yorgunluğu Ölçeği (SAYÖ) 2012 yılında Maier ve diğerleri tarafından pazar şirketlerinin aynı yıl ortaya attığı platformların kullanıcı sayılarındaki düşüş iddiasını araştırmak üzere hazırlanmıştır. Maier ve diğerleri (2012) SAYÖ'yi, Koeske ve Koeske'nin 1993 yılında geliştirdikleri stresör-gerginlik-sonuç modeline dayanarak 3 katmanlı bir şekilde tasarlamıştır. Stres-gerilme-sonuç modeline göre uyarlanan ölçekte algılanan stresörlerin çıktısının sosyal ağ yorgunluğu olacağı öne sürülmüştür.

Maier ve diğerleri SAYÖ'yi sırası ile 4 aşamada geliştirmiştir. **(1)** İçerik Geçerliliği (Content Validity) **(2)** Bileşik Güvenirliliği (Composite Reliability) **(3)** Yapı Güvenirliliği (Construct Reliability) **(4)** Diskriminant Geçerliliği (Discriminant Validity). Ölçeğe ait bilgiler şu şekilde sıralanmıştır;

- 1- İçerik Geçerliliği (Content Validity):** Ölçek maddelerinin hedeflenen amaca uygunluğu ve saptanmak istenen kavramın sınırlarını belirlemek üzere yapılan içerik geçerliliğinde literatür detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Maier ve diğerleri (2012) ölçeğin hazırlanması için ilk olarak bilinmeyen kavramların tanımlanmasını yapmıştır. Bu tanımlama mantıki yoldan ölçeğin içerik yani kapsam geçerliliği yolu ile yapılmış ve sosyal ağ yorgunluğuna öncü olabilecek kaynaklar incelenmiştir. Maier ve diğerleri (2012) ölçeğin geliştirilmesinde bu aşamada ilk olarak aşırı sosyal ağ yüklenmesi ile süreksiz kullanım niyeti kavramlarını teorik olarak araştırmıştır. Kavramsal çerçeve üzerinde uzlaşma sağlandıktan sonra ön madde havuzu oluşturulmuştur.

- 2- **Gösterge Güvenirliliği (Indicator Reliability):** Ölçeğe ait madde, madde toplam katsayıları, alt boyutları araştırılmış ve her bir varyansın %0,70'ten fazlasının açıklandığı anlaşılmıştır.
- 3- **Yapı Güvenilirliği (Construct Reliability):** Bu aşamada ise ölçek maddelerindeki iç tutarlılık kat sayısı hesaplanmıştır. İç tutarlılığın (CR) bütün maddelerde, madde yükünün 0.70'ten yüksek olup geçerli bir değer olduğu anlaşılmıştır.
- 4- **Diskriminant Geçerliliği (Discriminant Validity):** Ölçek geliştirme araştırmalarında sıklıkla kullanılan diskriminant geçerliliği temelde maddeler ile kavramın teorik farklılığını test etmek için kullanılmaktadır. Maddeler arasındaki ayırt edici geçerlilik anlamlı olarak hesaplanmış ve ölçüm öğelerinin birbirinden farklı olduğu anlaşılmıştır. Bu aşamada ölçeğin geçerli olduğu 4 aşamada ortaya konulmuştur.

SAYÖ, orijinal halinde toplamda 24 maddeden oluşturulmuştur. Yapılan madde yüklemesi sonucunda ölçek maddelerinin 4 alt boyutta toplandığı saptanmıştır. Bunlar; sosyal aşırı yük, duygusal tükenme, tatmin etme ve gelecekteki kullanım niyetidir. Ölçeğin alt boyutlarına ait iç tutarlılık oranları Maier ve diğerlerinin (2012) araştırmasında sırası ile $\alpha=.94$; $\alpha=.97$; $\alpha=.88$; $\alpha=.86$ olarak hesaplanmıştır. Ünal (2019) yaptığı Türkçeye uyarlama çalışmasında Maier ve diğerlerinden farklı olarak ölçeğin 5 alt boyutta toplandığını saptanmıştır. Bunlar; aşırı yüklenme, duygusal tükenme, agresiflik, tatmin ve gelecekteki kullanım olarak sıralanmıştır. Ünal (2019) araştırmasında iç tutarlılık katsayılarını $\alpha=.86$; $\alpha=.92$; $\alpha=.81$; $\alpha=.90$ ve $\alpha=.48$ olarak hesaplamış ayrıca ölçeğin Cronbach alfa katsayısı ise .90 olarak saptanmıştır. Son olarak ise ölçeğin orijinal halinde 7'li likert (1= tamamen katılmıyorum; 7= tamamen

katılıyorum), Ünal'ın araştırmasında (2019) ise 5'li likert (1= tamamen katılmıyorum; 5= tamamen katılıyorum) kullanılmıştır.

Maier ve diğerleri 2015(b) orijinal SAYÖ'de yer alan sosyal yük alt boyutunun, bağımsız bir değişken olarak aşırı sosyal ağ yüklenmesi ile ilişkili olduğunu öne sürmüştür. Orijinal hali 24 madde olan ölçeğin, 6 maddesi çıkarılmış ve toplamda 18 maddeye düşürülmüştür. Böylece sosyal ağ yorgunluğu ölçeğinin; duygusal tükenme, agresif olma, tatmin ve gelecekteki kullanım niyeti olmak üzere 4 alt boyutunun olduğu anlaşılmıştır. Yeni bağımsız değişkenlerin keşfedilmesi sonucunda ölçeğin geliştirme çalışması 3 yıl sürmüştür. Daha sonra yapılan araştırmalarda da (Zhang vd., 2016; Cao & Sun, 2018; Yu vd., 2019; Dhir vd., 2019) sosyal yük maddelerinin aşırı sosyal ağ yüklenmesini ölçmek için daha uygun olduğu saptanmış ve güncel araştırmalar (Shi vd., 2020; Whelan vd., 2020; Fu vd., 2020; İslam vd., 2020) ile de bu iddia edilen değişiklik üzerinde uzlaşma sağlandığı görülmüştür. Bu çalışmada Ünal'ın 2019 yılında Türkçeye uyarladığı 24 maddelik ölçeğe ait olan 6 aşırı sosyal ağ yüklenme maddesi ölçekten çıkarılarak 18 madde üzerinden sosyal ağ yorgunluğu saptanmaya çalışılacaktır. Ayrıca bu çalışmada da sosyal ağ yorgunluğuna ait alt boyutların Cronbach alfa katsayıları aşağıda verilmiştir.

Tablo 2: SAYÖ'nin Alt Boyut Güvenirlik Analizi Alfa Değerleri

SAYÖ Alt Boyutlar	Cronba's Alpha	Madde Sayısı
Duygusal Tükenme	.846	9
Agresif Davranma	.681	3
Tatmin Etme	.849	3
Gelecekteki Kullanım Niyeti	.647	3
SAYÖ Tüm Maddeler	.804	18
Toplam Alt Boyut Sayısı	4	

Tablo 2'de görüldüğü üzere toplamda 18 maddeden oluşturulan SAYÖ'nin alt boyutlarına ait Cronbach alfa katsayıları duygusal tükenme alt boyutunda; $\alpha = .846$; agresif davranma $\alpha = .681$; Tatmin etme $\alpha = .849$ ve gelecekteki kullanım niyetini belirlemeye yönelik alt boyutun da $\alpha = .647$ olarak saptanmıştır. Cronbach's α katsayısı aralıkları; $0 < R^2 < 0.40$ ise güvenilir değil; $0.40 < R^2 < 0.60$ ise düşük güvenilirlikte; $0.60 < R^2 < 0.80$ oldukça güvenilir ve $0.80 < R^2 < 1.00$ ise yüksek güvenilirlikte olarak

değer görmektedir (Uzunsakal ve Yıldız, 2019, s. 19). Buradan hareketle SAYÖ'nin duygusal tükenme ($\alpha = .846$) ile tatmin etme ($\alpha = .849$) alt boyutlarının yüksek güvenilirlikte; agresif kullanım ($\alpha = .681$) ile gelecekteki kullanım niyetinin ($\alpha = .647$) ise oldukça güvenilir olduğu anlaşılmıştır. Alt boyutlara ait Cronbach alfa katsayıları hesaplandıktan sonra SAYÖ'nin 18 maddesine yönelik de güvenilirlik hesaplaması yapılmıştır. Buna göre SAYÖ'nin genel Cronbach alfa katsayısı $\alpha = .804$ olarak bulunmuştur. Buradan hareketle SAYÖ'nin 18 maddesine ait genel Cronbach alfa katsayısı, ölçeğin de oldukça güvenilir aralıkta olduğuna işaret etmektedir.

SAYÖ'nin alt boyutlarının arasındaki ilişkinin belirlenmesi için korelasyon analizi yapılmıştır.

Tablo 3: SAYÖ'nin Alt Boyutlarına Ait Korelasyon Analizi

		Duygusal tükenme	Agresif Kullanım	Tatmin etme	Gelecekte Kullanım Niyeti
Duygusal Tükenme	Pearson Correlation	1	,705**	,-249**	,199**
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,000
	N	1100	1100	1100	1100
Agresif Kullanım	Pearson Correlation	,705**	1	,-203**	,250**
	Sig. (2-tailed)	,000		,002	,000
	N	1100	1100	1100	1100
Tatmin Etme	Pearson Correlation	,-249**	,203**	1	,325**
	Sig. (2-tailed)	,000	,002		,000
	N	1100	1100	1100	1100
Gelecekte Kullanım Niyeti	Pearson Correlation	,199**	,250**	,325**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	
	N	1100	1100	1100	1100

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Ölçeğe ait 4 alt boyut arasında duygusal tükenme ve agresif davranma ($r = .705$, $p < ,01$), gelecekte kullanım niyeti ($r = .199$, $p < ,01$) ve tatmin olma ($r = -.249$, $p < ,01$); agresif davranma ve tatmin etme ($r = -.203$, $p < ,01$); agresif davranma ve gelecekte kullanım niyeti ($r = .250$, $p < ,01$); tatmin etme ve gelecekte kullanım niyeti ($r = .325$, $p < ,01$); duygusal tükenme ve tatmin etme; ($r = -.325$, $p < ,01$); agresif davranma ve

tatmin etme ($r = -.094$, $p < .01$) arasında pozitif ve negatif yönde anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır.

Tablo 3'e göre SAYÖ'nin alt boyutlarının arasında her iki yönde düşük ve orta düzeyde korelasyon olduğu anlaşılmıştır. Son olarak SAYÖ'nin örnekleme temsil oranını belirlemek amacı ile KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) ve Bartlett testi uygulanmıştır. KMO katsayısı .50'nin üzerinde olduğunda örneklemin temsil oranı yeterli olarak kabul edilmektedir (Çakır, 2014, s. 5). Analiz sonucunda SAYÖ'nin KMO değeri .891 Bartlett testi değerinin ise 8229,994 olduğu anlaşılmıştır. Bu değerden de anlaşıldığı üzere SAYÖ'nin örneklem temsil oranının yeterli olduğu söylenebilmektedir.

3.3.2. Aşırı Sosyal Ağ Yüklenmesi Ölçeği (ASAYÖ)

Sosyal ağ yorgunluğuna yönelik araştırma sayısı arttıkça bağımsız değişkenlere duyulan ihtiyaç da artmıştır. Literatürde yer alan araştırmalar henüz sosyal ağ yorgunluğunu keşfetmek için yeterli görülmemekte, kavramın nelerden etkilendiğinin belirlenmesi için de açıklayıcı araştırmalar ile bağımsız değişken sayıları artırılarak yeni bulgular elde edilmeye çalışılmaktadır. Araştırılacak her bir yeni bağımsız değişken sosyal ağ yorgunluğunun keşfedilmemiş bir boyutunun ortaya çıkarılmasında önemli görülmektedir.

Araştırmaların (Cao & Sun, 2018; Yu vd., 2019; Shi vd., 2020; Lin vd., 2021) çoğunda sosyal ağ yorgunluğu, aşırı sosyal ağ yüklenmesi ile betimlenmeye çalışılmıştır. Bu araştırmalar (Cao ve Sun, 2018; Yu vd., 2019; Shi vd., 2020; Lin vd., 2021) ile kavrama kesin bir sınır çizilememiş, aynı ya da farklı değişkenler ile farklı örneklerde yeni araştırmaların varlığına ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır. Bu araştırmada da literatürde yer alan az sayıdaki araştırmaya katkı sağlamak amacı ile aşırı sosyal ağ yüklenmesi bağımsız bir değişken olarak baz alınmıştır. Bunun yanında aşırı sosyal ağ yüklenmesi kavramının da henüz tam olarak betimlenemediği görülmektedir. Böylece bu araştırma ile kavramın tanımlamasına da katkı da bulunmak amaçlanmıştır.

Literatür incelendiğinde aşırı sosyal ağ yüklenmesine ait sabit bir ölçeğin olmadığı görülmektedir. Aşırı sosyal ağ yüklenmesine yönelik ölçeklerin, araştırmaların konusuna göre sosyallığın yükü, iletişimin yükü, bilginin yükü ve sistemin yükü gibi ayrı ayrı geliştirildiği görülmektedir. Bu araştırma da ise mevcut araştırmalarda yer alan bütün bağımsız değişkenler birleştirilerek aşırı sosyal ağ yüklenmesinin, sosyal ağ yorgunluğu ile olan ilişkisi belirlenmeye çalışılacaktır. Böylece aşırı sosyal ağ yüklenmesine ait ölçekler toplu olarak incelenmiş olacaktır.

Aşırı sosyal ağ yüklenmesine ait ilk ölçek geliştirme çalışması Maier ve diğerleri tarafından 2012 yılında madde havuzu oluşturulurken tesadüfi bir şekilde yapılmıştır. Maier ve diğerleri (2012) tarafından geliştirilen SAYÖ'de yer alan sosyallik maddelerinin yine 2014 yılında Maier ve diğerlerinin yaptığı araştırmada bağımsız bir değişken olabileceği anlaşılmıştır. Sosyal ağ yorgunluğuna neden olduğu iddia edilen 6 sosyal yük maddesinin aslında bir çevresel uyaran olduğu fark edilmiş ve aşırı sosyal ağ yüklenmesi ölçeğinin oluşumu için zemin hazırlanmıştır. Maier ve diğerleri 2012 yılında geliştirdikleri sosyal ağ yorgunluğuna ait 6 maddeyi, sosyal yük bağlamında yeniden değerlendirmiştir. Bunun için öncelikle 23 sosyal ağ kullanıcısı ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Toplanan teorik verilerden sonra 6 madde üzerinde küçük değişiklikler yapılmış ve ölçek geliştirme aşaması yeniden uygulanmıştır. Sosyal yük ölçeğine ait Cronbach's Alpha katsayısı $\alpha=.90$ olarak hesaplanmıştır. Açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ile de maddelerin değiştirilen hali ile yeni bir bağımsız değişken olarak kullanılabileceği saptanmıştır.

Zhang ve diğerleri 2016 yılında sosyal ağ yorgunluğuna neden olduğunu iddia ettiği 2 yeni bağımsız değişkeni Maier ve diğerlerinin (2014) zeminini hazırladığı aşırı sosyal ağ yüklenmesi ölçeğine eklemiştir. Zhang ve diğerleri (2016) sistem özelliklerinin yükü ve bilginin yükü gibi 2 farklı bağımsız değişken ile ölçeğin gelişimine katkıda bulunmuştur. Temelde sistem özellikleri ile bilginin yükü, Wisniewski ve Lu tarafından 2010 yılındaki araştırmanın ölçeği baz alınarak hazırlanmıştır. Araştırmada (2010) teknolojinin gelişmesi ile bazı araştırmacılar kişilerin iş bilgilerinin de gelişeceğini iddia etmiş fakat Wisniewski ve Lu (2010) bu durumun tam aksi yönde sistem ve bilginin karmaşıklığı arttıkça kişilerin iş verimlerinin düşeceğini savunmuştur. Wisniewski ve Lu (2010) teknolojinin aşırı

kullanımı sonundaki iş verimsizliğinde 3 farklı yükün etken olduğunu öne sürmüştür. Bunlar; sistem, bilgi ve iletişimin yükleri olarak vurgulanmıştır. Zhang ve diğerleri (2016), Wisniewski ve Lu (2010) tarafından geliştirilen yük ölçeğinin sadece bilgi ve sistem kısmını almıştır. İletişim yüküne ait maddeler yerine Maier ve diğerlerinin (2014) sosyalliğin yükünün kullanılmasını önermiştir. Böylece ASAYÖ'ye sosyalliğin yükünden sonra sistem özelliklerini içeren 4, 8 de bilginin yüküne ait olmak üzere toplamda 12 yeni madde eklenmiştir. Zhang ve diğerleri (2016) araştırmalarında sistem ve bilgi yüklerine ait sonuçları şu şekilde sıralamıştır; Cronhs Alpha katsayısını $\alpha=.81$, $\alpha=.86$; yapı geçerliliğini $\alpha=.88$, $\alpha=.90$ olarak hesaplamış ayrıca bu 12 maddenin örneklemi açıkladığını belirtmiştir.

2018 yılında Cao ve Sun aşırı sosyal ağ yüklenmesine iletişimin yükünün de eklenebileceğini iddia etmiştir. Cao ve Sun (2018, s.12) sanal ortamlarda da olsa insanların sık sık iletişim kurmasının kişisel memnuniyetsizliğe neden olabileceğini ve ağ kullanıcıların bu durumdan dolayı bunalma belirtileri gösterebileceğini belirtmiştir. Kullanıcıların, diğer kullanıcılardan gelen çok sayıda iletişim talebini karşılayamaması sonucunda ise hem platform kullanım isteğinde düşüş hem de pişmanlık gibi farklı tutumlar ile karşılaşabileceğini savunmuştur. 5 maddeden oluşan iletişimin yükü Wisniewski ve Lu (2010); Zhao, Lu, Wang, Chau, ve Zhang (2012); Cho ve diğerleri (2011) ile Zhao ve diğerlerinin (2012) çalışmalarından uyarlanmıştır. İletişim yüküne ait yapı geçerliliği .94 olarak saptanmış ve 5 maddenin örneklem .92'sini açıkladığı belirlenmiştir. Son olarak ise iletişimin yüküne ait maddelerin, madde yükü sırası ile .80; .88; .79; .75; .84 olarak hesaplanmıştır. Böylece aşırı sosyal ağ yüklenmesine sosyalliğin, sistemin, bilginin ve iletişim yükü olmak üzere 4 farklı bağımsız değişken eklenmiştir.

Aşırı sosyal ağ yüklenmesinin, sosyal ağ yorgunluğu üzerindeki etkisini araştıran çalışmaların hiçbirinde bu 4 bağımsız değişkenin bir arada incelenmediği görülmektedir. İslam ve diğerleri (2018) bilginin, iletişimin yükü; Lo (2019) sosyalliğin yükü; Yu ve diğerleri (2019); Shi ve diğerleri (2020); Lin ve diğerleri (2020); Lin ve diğerleri (2021) bilginin, iletişimin ve sosyalliğin yükü; Whelan ve diğerleri (2020) bilginin, iletişimin yükü; Fu ve diğerleri (2020) bilginin, sistemin, sosyalliğin yükü son olarak ise Guo ve diğerlerinin bilginin, sosyalliğin yükünü

incelemiştir. Bu araştırmada aşırı sosyal ağ yüklenmesine ait bütün maddeler bir araya getirilerek tek bir bağımsız değişken olarak değerlendirilecektir. Diğer bir ifade ile Türkçeye uyarlanacak aşırı sosyal ağ yüklenmesi ölçeğinin yapı-kavram ve psikometrik özellikleri sağlanabilir ise maddelerin 4 alt boyut oluşturacağı öne sürülmektedir. Aşırı sosyal ağ ölçeğinin madde sayıları yukarıda incelenen araştırmalarda; bilginin aşırı yükü 3; iletişimin yükü 5; sosyalliğin yükü 5; sistemin yükü 4 olarak hesaplanmıştır. Böylece aşırı sosyal ağ yüklenmesi ölçeğinin toplamda 17 madde ve 4 farklı alt boyuttan meydana geleceği düşünülmektedir.

3.3.3. Sosyal Ağ Mağduriyeti Ölçeği (SAMÖ)

Kwan ve Skoric tarafından 2013 yılında geliştirilen Facebook Mağduriyeti Ölçeği (FMÖ) 13-17 yaş arasındaki öğrencilerin, Facebook kullanımında uğradıkları sanal zorbalık davranışlarından etkilenme düzeylerini saptamak üzere tasarlanmıştır. Ölçeğin örnekleme çocuklardan oluşturulduğu için ilk olarak maddeler yetkili kurumlar tarafından pedagoğ eşliğinde incelenmiş ve yine çocukların ifşa olmaması amacı ile araştırmanın yürütüldüğü okullar hakkında da bilgi verilmemiştir. Sadece ölçek geliştirme araştırmasının Singapur'daki okullarda yapıldığı belirtilmiştir.

FMÖ, toplamda 17 maddeden oluşturulmuştur. Ölçek, Cassidy, Jackson ve Brown (2009) ile Patchin ve Hinduja' nın (2010) araştırmalarında siber zorba davranışları belirlemek amacıyla kullandıkları maddeler temel alınarak hazırlanmıştır. Ölçek maddeleri 6'lı Likert tipinde derecelendirilmiştir. Kwan ve Skoric (2013) tarafından literatüre kazandırılan ölçeğin, geliştirilme aşamasına dair hiçbir bilgi makalede verilmemiştir. Sadece ölçeğin Cronbach alfa katsayısının $\alpha=.89$ olduğu belirtilmiştir.

FMÖ'nin Türkçeye uyarlama çalışması Küçük ve Şahin tarafından detaylı bir şekilde 2015 yılında yapılmıştır. Ölçeğin, Türkçeye uyarlanması 3 aşamada gerçekleştirilmiştir. Bunlar sırası ile şu şekilde verilebilmektedir;

- 1- Ölçek maddeleri araştırmacılar tarafından Türkçeye çevrilmiş ve maddeler alanında uzman 9 kişi tarafından incelenmiştir. Gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

- 2- Türkçe ve İngilizce formlar arasındaki dilsel eşitliliği belirlemek amacı ile 54 öğrenci ile yapı ve kavram çalışması yapılmıştır. Facebook Mağduriyeti ölçeğinin her 2 formundan elde edilen korelasyon katsayısı 0.98 olarak bulunmuştur. Bu korelasyon katsayısı ölçeğin Türkçe olarak kullanılabileceğini ortaya çıkartmıştır.
- 3- Son aşamada ise Türkçeye çevrilen ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek amacı ile açımlayıcı faktör analizinde 212 öğrenci ile doğrulayıcı faktör analizinde ise 866 lise öğrencisi ile çalışılmıştır. SPSS'te yapılan açımlayıcı faktör analiz KMO (Kaiser Meyer Olkin) katsayısı ile hesaplanmış ve .93 değer ile ölçeğin temsil oranının gücü belirlenmiştir. Ayrıca bu değer .30'tan büyük olduğu için korelasyon analizinin de yapılabileceğinin ipucu verilmiştir. Özdeğer ve yamaç eğrisi grafiğinin incelenmesi sonucunda ölçeğin tek boyuttan oluştuğu gözlemlenmiştir. Tek boyutun öz değeri 7.561 olarak bulunmuştur. AMOS'ta yapılan doğrulayıcı faktör analizi bulgularında ise modelin uyum indeksleri belirlenmeye çalışılmıştır. Uyum indeksleri RMSEA= 0.06; GFI= 0.95; AGFI= 0.92; CFI= 0.98; NFI= 0.97 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar ile ölçeğin uyum indeks değerlerinin yapıya iyi uyum gösterdiği saptanmıştır. Facebook mağduriyetine ait çıkarılan modelin standardize edilmiş katsayı değerleri 0.59 ve 0.80 arasında anlamlı düzeyde bulunmuştur ($p < .05$).

Bu araştırmada FMÖ'ye yönelik Türkçeye uyarlama çalışması yapılmayacak, Şahin ve Küçük 'ün (2015) çevirdiği ölçek kullanılacaktır. Ayrıca bu araştırmada FMÖ, Sosyal Ağ Mağduriyeti Ölçeği olarak adlandırılmış ve bunun için de araştırmacılardan izin alınmıştır. İzin Ek 2'de sunulmuştur. Şahin ve Küçük (2015) ölçeğin Cronbach Alfa katsayısını $\alpha=.91$, olarak hesaplamıştır. Bu araştırma da ise ölçeğin 17 maddesine ait Cronbach Alfa katsayısı $\alpha=.916$ olarak saptanmıştır. Buradan hareketle ölçeğin yüksek güvenirlikte çalıştığı söylenebilmektedir. Son olarak ise tek boyuttan oluşan SAMÖ'nin KMO değerinin .942, Bartlett testi değerinin ise 9588,104 olduğu anlaşılmıştır. Buradan hareketle SAMÖ'nin de örneklem temsil oranının yeterli olduğu söylenebilmektedir.

3.4 Aşırı Sosyal Ağ Yüklenmesi Ölçeğinin (ASAYÖ) Türkçeye Uyarlanması

Araştırmanın bu başlığının altında birçok araştırmacı (Maier vd, 2012; Maier vd., 2014; Zhang vd., 2016; Cao ve Sun, 2018) tarafından parça parça geliştirilen aşırı sosyal ağ yüklenmesi ölçeğinin Türkçeye uyarlanması yapılacaktır. ASAYÖ'nin, Türkçeye uyarlanma aşamasında öncelikle dil eş değeri çalışması ardından ise yapı geçerliliği araştırılacaktır.

3.4.1. Ölçeğin Uyarlanmasına Dair İzin ile Etik Kurul Onayının Alınması

Araştırmanın yapılacağı dilden farklı bir dilde geçerlilik ve güvenirlik sağlamış bir ölçeğin kullanılmak istenmesi durumunda çalışmada 2 önemli aşama sırası ile takip edilmektedir. Şencan'a (2005, s. 608) göre ölçek uyarlama çalışmalarının ilk kısmı ölçeğinin orijinal halini geliştiren araştırmacılardan izin almak ile başlamaktadır. Araştırmanın, bu kısmında "Social Network Fatigue Scale" ölçeğini ve "Facebook Mağduriyeti Ölçeği"ni Türkçeye uyarlayan Ünal (2019) ile Küçük ve Şahin'den (2015) e-posta aracılığı ile izin alınmıştır. Çalışmada kullanılacak "*Overload Social Networking Scale*" ölçeğini ilk geliştiren Maider (2012) ölçeğin uyarlanmasında istenilen değişikliğin yapılacağını belirtmiştir. Araştırmacıların izin e-postaları Ek 2'de yer almıştır (BKZ, 210). Şencan'a (2005, s. 608) göre ölçeğin uyarlanmasına dair izin alındıktan sonra 2 sıralı bir işlemin yapılması gerekmektedir. Bunlar;

- 1- Dil eşitliliği (yapı ve kavram geçerliliği)
- 2- Psikometrik özellikleri (geçerlilik ve güvenirlik) saptamaktır.

3.4.1.1. Aşırı Sosyal Ağ Yüklenmesi Ölçeğinin (ASAYÖ) Türkçeye Uyarlama İşlemleri

Araştırmanın uyarlama kısmında "*Overload Social Networking Scale (Aşırı Sosyal Ağ Yüklenmesi Ölçeği/ASAYÖ)*" ölçeğinin Türkçeye çevrilmesine ait işlem sırası şu şekilde gerçekleştirilmiştir.

I. Aşama

Araştırmanın I. aşamasında ASAYÖ'nin İngilizceden Türkçeye çevirisi yapılmış, oluşturulan Türkçe form, uzmanlarının görüşleri doğrultusunda dil ve kavram eşdeğerliliği yönünden incelenmiştir. Uzmanların görüşlerinden sonra dil ve kavram geçerliliğini tespit etmek amacı ile 40 öğrenci ile uyarlama araştırması gerçekleştirilmiştir.

Çalışma Grubu

ASAYÖ'nin çalışma 1 kısmının, çalışma grubu Sivas Cumhuriyet Üniversitesi eğitim fakültesi İngilizce öğretmenliğinde öğrenim gören 40 lisans öğrencisinden oluşturulmuştur. Çalışma grubunun oluşturulmasında öğrencilerin İngilizce-Türkçe çeviri düzeyleri dikkate alınmıştır. Çalışma grubuna öncelikle ölçeğin İngilizce formu, 10 gün sonra ise Türkçe formu uygulanmıştır.

İşlem

Orijinal hali İngilizce olan ASAYÖ'nin Türkçe literatürde kullanılması için ilk olarak ölçeğin çevirisi yapılmıştır. Ölçeğin Türkçeye çeviri işlemi Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nde görevli İngiliz dili ve edebiyatı bölümü ile uluslararası ilişkiler ofisinde görev yapan 3 öğretim üyesi tarafından yapılmıştır. Ölçeğin, Türkçeye çevirisi yapıldıktan sonra yine aynı akademisyenler tarafından İngilizceye çevrili yapılmış, böylece çeviride gözden kaçabilecek hataların oluşması engellenmiştir.

Ölçek maddeleri Türkçeye çevrildikten sonra yine aynı üniversitede görev yapan Türk dili ve edebiyatı alanında uzman 3 öğretim üyesi tarafından anlam ve anlama açısından incelenmiştir. Son olarak ise ölçek danışman hoca ve tezin yönetiminde yer alan diğer 2 akademisyen eşliğinde iletişim bilimleri açısından incelenmiş, bazı maddelerde düzenleme yapılmıştır. 3 öğretim üyesi tarafından yapılan değerlendirmede çevirilerde bazı maddelerin iletişim bilimleri açısından anlam ve anlamayı karşılamadığı saptanmış; 7., 9., 11., 13., 14., 15., 16. ve 17. maddelerde 2. kez düzeltmeye gidilmiştir. 2. düzeltme sonrasında ölçeğin bu hali ile öğrencilere uygulanabileceği kanaati gelişmiştir. Böylece ölçeğin çevirme aşamasında toplamda 9 öğretim üyesi ile aşamalı olarak çalışılmıştır.

Her 2 ölçeğin arasındaki tutarlığı saptamak amacı ile araştırmanın çalışma grubunu oluşturan 40 lisans öğrencisine 10 gün ara ile formlar doldurtulmuştur. İlk uygulamada ölçeğin orijinal İngilizce formu sunulmuştur. İkinci uygulama da ise 12 uzmanın ortak görüşü sonra oluşturulan, ölçeğin Türkçeye çevrilmiş formu sunulmuştur. Böylece her 2 ölçek arasındaki Pearson momentler çarpımı korelasyon farkının olup olmadığı saptanmak istenmiştir. Ardından ise ölçeğin alt boyutları arasındaki Pearson momentler çarpımı korelasyon farkına bakılmış, son olarak ise yine her 2 ölçeğin madde yükleri de ayrı ayrı hesaplanmıştır.

Bulgular

I. aşamanın ilk kısmında İngilizce ve Türkçe ölçeğim arasında korelasyon olup olmadığı incelenmiştir. Şen'e göre (2017, s. 8) iki değişken arasında hesaplanan korelasyon (r) değeri şu şekilde sınıflandırılmaktadır; $r < .20$ ve sıfıra daha yakın değerler ilişkinin ya çok çok az olduğu ya da hiç olmadığı; $.20-.39$ zayıf ilişkiyi; $.40-.59$ orta düzeyde ilişkiyi; $.60-.79$ yüksek düzeyde ilişkiyi; $.80-1.0$ ise çok yüksek düzeyde ilişkiyi temsil etmektedir. Her 2 formdan elde edilen korelasyon analizi sonucuna göre ölçeğin orijinal İngilizce hali ile Türkçe formu arasında pozitif yönde, yüksek düzeyde ve anlamlı ilişkinin olduğu saptanmıştır ($r=0,664$; $p<0,001$).

Aynı aşamada her 2 formdaki ölçeklerin alt boyutları arasındaki Pearson momentler çarpımı da incelenmiştir. Alt boyutların korelasyon katsayı ilişkisi, bilginin yükü $r=0,460$ ($p<0,001$); iletişimin yükü $r=0,520$ ($p<0,001$); sosyallığın yükü $r=0,552$ ($p<0,001$); sistemin yükü ise sosyallığın yükü $r=0,556$ ($p<0,001$) olarak orta düzeyde pozitif yönde anlamlı olarak bulunmuştur. Elde edilen bu korelasyon katsayılarına göre Türkçe ASAYÖ ile İngilizce OSNS ölçeği arasında dil ve anlam/anlama yönünden eşdeğerliğinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

II. Aşama

Araştırmanın II. aşamasında, ASAYÖ'nin Türkçe dil ve kavram eşdeğerliliği sağlanmış olan formundan elde edilen veri setine açıklayıcı faktör analizi (AFA) uygulanmıştır. AFA, hipotezleri test etmek ya da kuramları doğrulamak için değil ölçeklerin doğasını anlamak ve maddeler arasındaki korelasyonlar ile yükleri

belirlemek için uyarlama araştırmalarında gerekli görülen istatistiksel bir analiz olarak bilinmektedir (Uyumaz, Dirlik ve Çokluk, 2016, s. 660).

Çalışma Grubu

AFA'ya yönelik analizleri yapabilmek için I. aşamadaki çalışma grubundan farklı olarak 377 lisans öğrencisinden oluşan yeni bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin; 222'si kadın; 155'i ise erkek olarak belirlenmiştir. Çalışma grubunda yer alan kişilerden en küçüğü 19; en büyüğü ise 52 yaşında olup genel yaş ortalaması ise $\bar{X} = 22,07$ olarak hesaplanmıştır. Çalışma grubunun %48'si iletişim; % 52'si eğitim fakültesinde; %47,7'si 3.; %39,8'i ise 4. sınıfta öğrenim görmektedir.

İşlem

II. aşamanın işlem bölümünde öncelikle çalışma grubunun sayısının yeterliğı, veri setinin AFA ile uyumlu olup olmadığı, madde yükleri, alt boyutların maddelere göre dağılımı, madde-toplam korelasyon yüklerinin belirlenmesine yönelik analizler yapılmıştır.

Bulgular

Çalışma grubuna ait demografik özellikler belirlendikten sonra katılımcı sayısının yeterliğı ile katılımcılardan elde edilen verilerin açıklayıcı faktör analizine uyumunu tespit etmek amacı ile Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve maddelerin arasındaki tutarlılığı ölçmek için de Bartlett küresellik testi yapılmıştır.

Hutcheson ve Sofroniou'a (1999, s. 224) göre KMO değeri'nin 0 ile 1 arasında yer alması gerekmektedir. KMO değeri; 0.5 ile 0.7 arasında orta; 0.7 ile 0.8 arasında iyi; 0.8 ile 0.9 arası çok iyi; 0.9'dan büyük değerde ise mükemmel düzeydeki ilişkinin varlığına işaret etmektedir (Hutcheson & Sofroniou, 1999, s. 224).

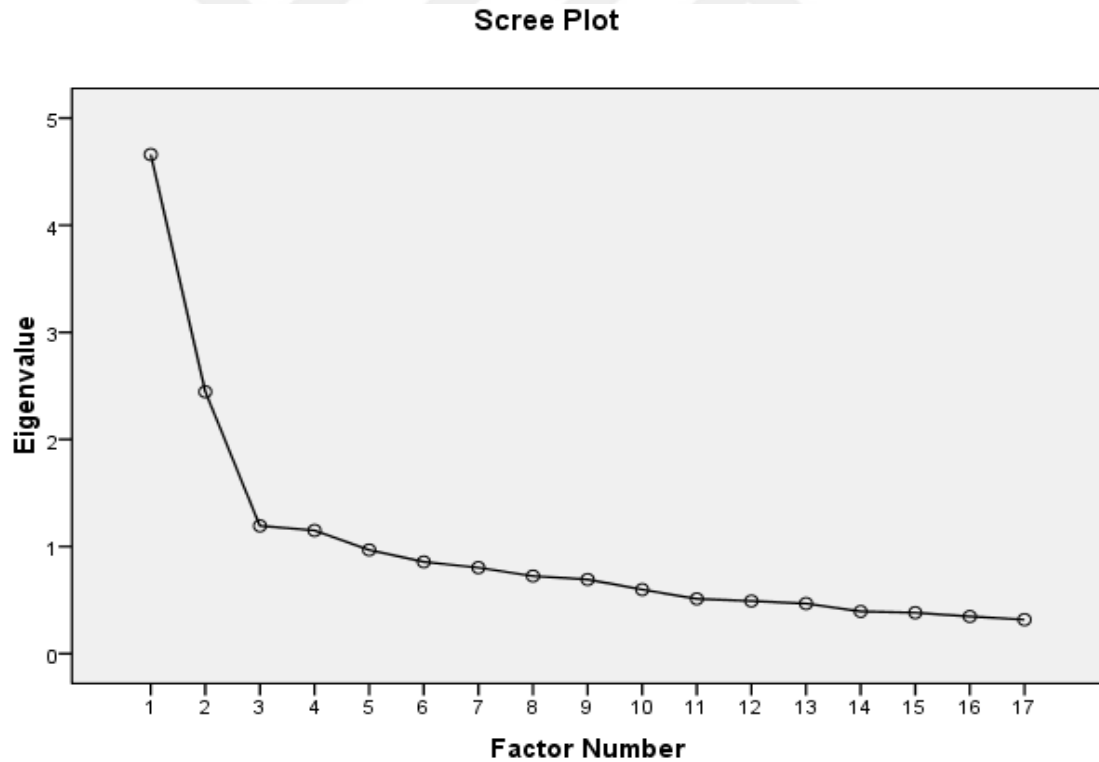
Yapılan analiz sonucunda ASAYÖ'nin Türkçe formunun KMO katsayısı 0,837; Bartlett testi ise $\chi^2=1886,826$ $p<0,001$ olarak anlamlı bulunmuştur. KMO ve Bartlett testinden elde edilen değerlerden hareketle hem çalışma grubunun örneklem büyüklüğünün hem de verilerin AFA'ya uygun olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 4: ASAYÖ'nin Türkçe Formuna İlişkin Madde Yükleri

Madde Yükleri		$\bar{X}$	SD	YÜK
M1	Sosyal ağlarda yer alan aşırı miktarda bilgi genellikle dikkatimi dağıtır.	3,25	1,080	,628
M2	Sosyal ağlarda günlük olarak gördüğüm bilgi miktarı beni bunaltıyor.	3,02	1,111	,967
M3	Sosyal ağları kullanmak için yeterli bilgiye sahip olmama rağmen akışta yer alan çok sayıdaki paylaşım hakkında bazı sorunlar yaşıyorum.	2,95	1,061	,374
M4	Sosyal ağlar aracılığıyla arkadaşlarımdan çok fazla mesaj alıyorum.	3,52	1,164	,767
M5	Sosyal ağlar aracılığıyla arkadaşlarıma göndermek istediğimden daha fazla mesaj göndermek zorundaymışım gibi hissediyorum.	2,60	1,175	,511
M6	Günlük hayatımda diğer görevlerimi yerine getirirken sosyal ağlardan aldığım mesaj ve akışlar ile ilgili genellikle çok fazla bildirim aldığımı hissediyorum.	3,18	1,150	,403
M7	Sosyal ağ iletişiminin bende sık sık aşırı bir yük oluşturduğunu hissediyorum.	2,91	1,158	,571
M8	Sosyal ağdaki arkadaşlarımdan karşılık verebileceğimden daha fazla mesaj alıyorum.	2,88	1,152	,540
M9	Sosyal ağlarda yer alan arkadaşlarımdan Facebook, Instagram, Twitter, TikTok gibi platformlarda mutlu olmasına çok fazla önem veriyorum.	2,52	1,156	,693
M10	Sosyal ağlarda yer alan arkadaşlarımdan sorunları ile çok fazla ilgileniyorum.	2,57	1,108	,764
M11	Arkadaşlarımdan sosyal ağlarda keyifli zaman geçirmesi için elimden geleni yaparım	2,55	1,136	,742
M12	Sosyal medyada yer alan arkadaşlarımla çok önemsiyorum.	2,68	1,122	,733
M13	Arkadaşlarımdan sosyal ağlardaki gönderilerine çok fazla dikkat ediyorum.	2,74	1,093	,780
M14	Sosyal ağların teknik özellikleri (arayüz değişiklikleri, reklam ve tanıtımlar, anketler, platform hakkında geribildirim istenmesi gibi) genellikle dikkatimi dağıtıyor.	3,35	1,133	,186
M15	Sosyal ağlara ait alt teknik özelliklerin (arayüz, sayfa tasarımı, yazım şekli gibi) çok fazla kaliteli olmadığını düşünüyorum.	3,11	1,043	,310
M16	Sosyal ağ uygulamaları, platformları (Facebook, Instagram, Twitter, TikTok) kullanmayı zorlaştıran özellikler ekleme eğilimindedir.	2,82	1,087	,540
M17	Kullandığım sosyal ağın özellikleri genellikle mesajlaşmak ya da paylaşım yapmaktan daha karmaşıktır.	2,60	1,068	,485

ASAYÖ'nin KMO ve Bartlett testinde elde edilen geçerli katsayılardan sonra öncelikli olarak yukarıda yer alan ASAYÖ'nin Türkçe formunun madde yükleri hesaplanmıştır. ASAYÖ'nin madde yükleri hesaplandıktan sonra orijinal ölçekte saptanan alt boyutların Türkçe formdaki dağılımı da belirlenmiştir. Türkçe formdaki alt boyut sayısının, orijinal ölçek ile aynı olup-olmadığını saptamak üzere ilk olarak veri setine öz değer faktör saçılma analizi uygulanmıştır. ASAYÖ'nin Türkçe formuna ait alt boyut öz değer faktör saçılma eğrisi grafik 1'de verilmiştir. Grafik 1 incelendiğinde 4 faktörün, 1 değerinin üstünde olduğu görülmektedir. Eğri, 4. faktörden sonra dirsek kırılmasına uğramış, 1'in altına düşmüştür. Grafik 1'e göre ASAYÖ'nin Türkçe formundaki alt boyut sayısı tıpkı orijinal ölçekte olduğu gibi 4 olarak saptanmıştır.

Grafik 1: ASAYÖ'nin Türkçe Formuna Ait Öz Değer Faktör Saçılma Analizi

Öz değer eğrisinde alt boyut sayısı saptandıktan sonra boyutların hangi maddelerde, ne kadar yükte toplandığı hesaplanmıştır. Tablo 5'e göre orijinal ölçekte yer alan 4 alt boyut sayısının, Türkçe formda da elde edildiği görülmüştür. Bunlar sırası ile bilginin aşırı yüklenmesi M1, M2, M3; iletişimin aşırı yüklenmesi M4, M5,

M6, M7, M8; sosyalliğin aşırı yüklenmesi M9, M10, M11, M12, M13 ve sistemin aşırı yüklenmesi M15, M16, M17 olarak 4 farklı alt boyutta toplanmıştır. Uzmanların görüşleri doğrultusunda bu alt boyutların isimleri orijinal ölçekte olduğu gibi bırakılmıştır.

ASAYÖ'nin AFA'ya ait son analizinde ise alt boyutlar ile tüm ölçeğin varyans ve kümülatif varyans oranları saptanmıştır.

Tablo 5: ASAYÖ'NİN Türkçe Formunda Yer Alan Alt Boyutlara İlişkin Faktör Yükleri ile Varyans Oranları

Alt Boyut Dağılımları ve Yükleri (M= Madde; F= Faktör)		F1	F2	F3	F4	Varyans (%)	Kümülatif Varyans (%)
M2	Sosyal ağlarda günlük olarak gördüğüm bilgi miktarı beni bunaltıyor.	,740				27,414	55,578
M1	Sosyal ağlarda yer alan aşırı miktarda bilgi genellikle dikkatimi dağıtır.	,668					
M3	Sosyal ağları kullanmak için yeterli bilgiye sahip olmama rağmen akışta yer alan çok sayıdaki paylaşım hakkında bazı sorunlar yaşıyorum.	,586					
M4	Sosyal ağlar aracılığıyla arkadaşlarımdan çok fazla mesaj alıyorum.		,767			41,796	
M7	Sosyal ağ iletişiminin bende sık sık aşırı bir yük oluşturduğunu hissediyorum.		,571				
M5	Sosyal ağlar aracılığıyla arkadaşlarıma göndermek istediğimden daha fazla mesaj göndermek zorundaymışım gibi hissediyorum.		,511				
M8	Sosyal ağdaki arkadaşlarımdan karşılık verebileceğimden daha fazla mesaj alıyorum.		,490				
M6	Günlük hayatımda diğer görevlerimi yerine getirirken sosyal ağlardan aldığım mesaj ve akışlar ile ilgili genellikle çok fazla bildirim aldığımı hissediyorum.		,403				
M10	Sosyal ağlarda yer alan arkadaşlarımdan sorunları ile çok fazla ilgileniyorum.			,872		48,812	
M11	Arkadaşlarımdan sosyal ağlarda keyifli zaman geçirmesi için elimden geleni yaparım.			,830			
M12	Sosyal medyada yer alan arkadaşlarımdan çok önemsiyorum.			,744			
M9	Sosyal ağlarda yer alan arkadaşlarımdan Facebook, Instagram, Twitter, TikTok gibi platformlarda mutlu olmasına çok fazla önem veriyorum.			,693			
M13	Arkadaşlarımdan sosyal ağlardaki gönderilerine çok fazla dikkat ediyorum.			,480			
M16	Sosyal ağ uygulamaları, platformları (Facebook, Instagram, Twitter, TikTok) kullanmayı zorlaştıran özellikler ekleme eğilimindedir.				,540	55,578	
M17	Kullandığım sosyal ağın özellikleri genellikle mesajlaşmak ya da paylaşım yapmaktan daha karmaşıktır				,485		
M15	Sosyal ağlara ait alt teknik özelliklerin (arayüz, sayfa tasarımı, yazım şekli gibi) çok fazla kaliteli olmadığını düşünüyorum.				,310		

Tablo 5’de yer alan 4 alt boyut arasında en fazla varyans yani açıklama oranının %55,578 ile sistemin aşırı yüklenmesi; %48,812 ile sosyalliğin aşırı yüklenmesi; %41,796 ile iletişimin aşırı yüklenmesi ve %27,414 ile de bilginin aşırı yüklenmesinde dağılım gösterdiği ortaya çıkmıştır. AFA’ya göre ASAYÖ’nin Türkçe formunun toplamda %55,578 oranında kümülatif varyansta açıklayıcı olduğu görülmüştür. Yapılan bütün AFA analizleri sonucunda ASAYÖ’nin her işlem aşamasında geçerlilik sağladığı saptanmıştır.

III. Aşama

ASAYÖ’nin Türkçe formundan elde edilen AFA analiz bulgularının 2. kez doğrulanması amacı ile doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. DFA daha önceden saptanmış olan değişkenler tarafından temsil edilen, örtülü değişkenlerin olup-olmadığını ortaya çıkartmak amacı ile yapılan bir analiz türü olarak bilinmektedir (Aytaç ve Öngen, 2010, s. 16).

DFA; AFA ile açıklanan yapının, yapı geçerliliğini ikinci kez onaylamak için kullanılmaktadır (Kayhan vd., 2020, s. 2911). Böylece bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki yapının varsa ölçüm hatalarını da açığa çıkartabilmektedir. DFA, araştırmanın kuramsal kısmının desteklenip desteklenmediğini ortaya çıkartmak için de kullanılmaktadır. DFA’nın uygulanmasında AMOS 26 isimli analiz programı kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

DFA için I. ve II. aşamadaki çalışma grubundan farklı yeni bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Araştırmanın bu aşamasındaki çalışma grubu toplamda 406 lisans öğrencisinden meydana gelmiştir. Çalışma grubunun, 239’ü kadın; 196’si ise erkeklerden oluşmuştur. Çalışma grubunda yer alan kişilerden en küçüğü 19; en büyüğü ise 52 yaşındadır. Çalışma grubunun genel yaş ortalaması ise $\bar{X} = 22,31$ olarak hesaplanmıştır. Çalışma grubunun %51,2’si iletişim; % 48,8’i eğitim fakültesinde; %47,8’si 3.; %40,6’sı ise 4. sınıfta öğrenim görmektedir.

İşlem

III. aşamanın işlem kısmında AFA ile geçerlilik sağlamış ASAYÖ'nin DFA ile doğrulanmasına yönelik analizler yapılmıştır. Ayrıca araştırmanın bu kısımda ASAYÖ'nin Türkçe formuna ait DFA modeli de çizilmeye çalışılmıştır.

Bulgular

DFA'dan elde edilen veriler ile modelin, maddeler ile uyum derecesi, uyum indeks değerleri kullanılarak saptanmaya çalışılmıştır. Ölçek uyarlama çalışmaları araştırıldığında; χ^2/df (CMIN/DF), GFI, CFI, TLI, IFI, RMSE gibi uyum indekslerinin baz alındığı görülmektedir (Albayrak, Güngören ve Horzum 2014; Satıcı, Can ve Akın, 2015; Kayhan vd., 2020; Divarcıoğlu, 2020; Torun, 2019). DFA'ya ait uyum indekslerinin değer aralıkları görsel 2'de verilmiştir.

Görsel 2: DFA'da Kullanılan Uyum İndeksleri için Kritik Değer Aralıkları

Uyum İndeksleri	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum
χ^2/sd	≤ 3	≤ 5
GFI	$\geq 0,90$	$\geq 0,85$
IFI	$\geq 0,95$	$\geq 0,90$
TLI	$\geq 0,95$	$\geq 0,90$
CFI	$\geq 0,97$	$\geq 0,95$
RMSEA	$\leq 0,05$	$\leq 0,08$

Kaynak: Meydan, C. H. ve Şeşen, H. (2015). *Yapısal eşitlik modellemesi AMOS uygulamaları*. 2. Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık.

Görsel 2'de yer alan değer aralıklarına göre bu çalışmada yapılan DFA sonucuna ilişkin uyum indeksleri aşağıda yer alan tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: ASAYÖ'nin Türkçe Formuna Ait DFA Uyum İndeks Değer Aralıkları

	CMIN/DF	GFI	CFI	TLI	IFI	RMSEA
ASAYÖ	1,896	0,948	0,955	0,943	0,956	0,004

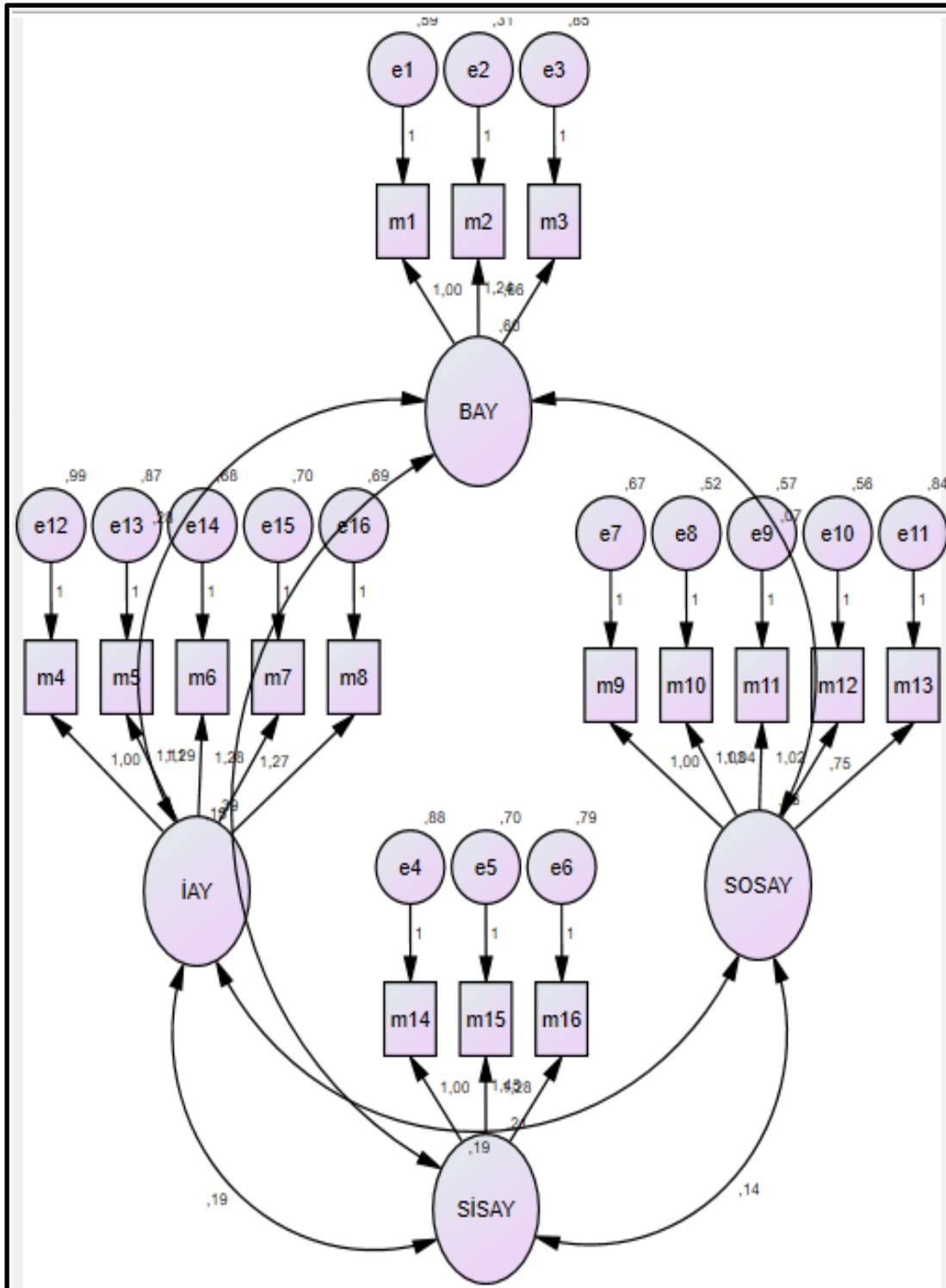
Tablo 6’da ASAYÖ’nin Türkçe formuna ait yer alan uyum indeksleri sırası ile CMIN/DF 1,896; GFI ,948; CFI ,955; TLI ,943; IFI ,956; RMSEA ,004 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu değerlere göre CMIN/DF=1,896 $\leq$ 3; ,90 $\geq$ GFI= ,948; 90 $\geq$ IFI=948; ,05<RMSEA= 0,04 iyi uyum; 90 $\geq$ TLI= ,943 ile 95 $\geq$ CFI= ,955 kabul edilebilir uyumda olduğu saptanmıştır. Bu aralıklar, ASAYÖ’nin Türkçe formunun, 16 madde ve 4 alt boyut ile bütün uyum indekslerine uyum gösterdiği sonucunu ortaya çıkartmıştır.

Uyum indekslerine ait değer aralıkları incelendikten sonra ASAYÖ’nin Türkçe formunun standart faktör yükleri yani regresyon ağırlıkları hesaplanmıştır.

Tablo 7: ASAYÖ’nin Türkçe Formuna İlişkin Regresyon Ağırlıkları

Alt Boyut Dağılımları ve Yükleri (M= Madde; BAY= Bilginin Aşırı Yüklenmesi; İAY= İletişimin Aşırı Yüklenmesi; SOSAY= Sosyalliğin Aşırı Yüklenmesi; SİSAY= Sistemin Aşırı Yüklenmesi)		BAY	İAŞ	SOSAY	SİSAY
M2	Sosyal ağlarda günlük olarak gördüğüm bilgi miktarı beni bunaltıyor.	,866			
M1	Sosyal ağlarda yer alan aşırı miktarda bilgi genellikle dikkatimi dağıtır.	,708			
M3	Sosyal ağları kullanmak için yeterli bilgiye sahip olmama rağmen akışta yer alan çok sayıda paylaşımlar hakkında bazı sorunlar yaşıyorum.	,485			
M4	Sosyal ağlar aracılığıyla arkadaşlarımdan çok fazla mesaj alıyorum.		,500		
M7	Sosyal ağ iletişiminin bende sık sık aşırı bir yük oluşturduğunu hissediyorum.		,676		
M5	Sosyal ağlar aracılığıyla arkadaşlarıma göndermek istediğimden daha fazla mesaj göndermek zorundaymışım gibi hissediyorum.		,566		
M8	Sosyal ağdaki arkadaşlarımdan karşılık verebileceğimden daha fazla mesaj alıyorum.		,669		
M6	Günlük hayatımda diğer görevlerimi yerine getirirken sosyal ağlardan aldığım mesaj ve akışlar ile ilgili genellikle çok fazla bildirim aldığımı hissediyorum.		,710		
M10	Sosyal ağlarda yer alan arkadaşlarımdan sorunları ile çok fazla ilgileniyorum.			,793	
M11	Arkadaşlarımdan sosyal ağlarda keyifli zaman geçirmesi için elimden geleni yaparım.			,745	
M12	Sosyal medyada yer alan arkadaşlarımdan çok önemsiyorum.			,715	
M9	Sosyal ağlarda yer alan arkadaşlarımdan Facebook, Instagram, Twitter, Tik Tok gibi platformlarda mutlu olmasına çok fazla önem veriyorum.			,669	
M13	Arkadaşlarımdan sosyal ağlardaki gönderilerine çok fazla dikkat ediyorum.			,565	
M16	Sosyal ağ uygulamaları, platformları (Facebook, Instagram, Twitter, Tik Tok) kullanmayı zorlaştıran özellikler ekleme eğilimindedir.				,551
M17	Kullandığım sosyal ağın özellikleri genellikle mesajlaşmak ya da paylaşım yapmaktan daha karmaşıktır				,676
M15	Sosyal ağlara ait alt teknik özelliklerin (arayüz, sayfa tasarımı, yazım şekli gibi) çok fazla kaliteli olmadığını düşünüyorum.				,618

Model 4: ASAYÖ'nin Türkçe Formuna İlişkin DFA Modellemesi

Hair ve diğerlerine göre (1998) maddelerin regresyonlarının geçerli olması için 0.40'tan büyük bir değer ile yüklenmiş olması gerekmektedir. Yukarıda yer alan tablo 7'de görüldüğü üzere maddelerin faktörleri tahmin etme gücü diğer bir ifade ile faktör yükleri bütün alt boyutlarda ,40'tan büyük ve anlamlı olarak bulunmuştur. Son olarak yapılan DFA'ya göre ASAYÖ'nin yapısal eşitlik modellemesi de yukarıda model 4'te verilmiştir.

IV. Aşama

Araştırmanın bu kısmında ASAYÖ'nin güvenilirliği iç tutarlılık bağlamında Cronbach α ile iç tutarlılık katsayıları kullanılarak ve maddelerin madde-toplam korelasyonları hesaplanarak saptanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın güvenilirlik katsayılarının hesaplandığı bu aşamada, II. aşamadaki çalışma grubu ile devam ettirilmiştir.

İşlem

406 kişiden elde edilen veri setinde yer alan madde ve alt boyutlara ait Cronbach α katsayıları incelenmiştir. Ayrıca madde-toplam korelasyon değerleri de araştırılarak ASAYÖ'nin son geçerlilik incelemesi de yapılmıştır. Araştırmanın bu aşamasındaki analizlerin tümü SPSS 26 analiz programı ile yapılmıştır.

Bulgular

ASAYÖ'nin güvenilirlik katsayısını belirlemek için tüm maddelere ve 4 alt boyuta ilişkin Cronbach α katsayıları hesaplanmıştır. Ayrıca son yapılan analiz de ise ölçekte yer alan her bir madde için madde-toplam korelasyon değerleri incelenmiştir.

Tablo 8: ASAYÖ'nin Türkçe Formuna İlişkin Madde-Toplam Korelasyon Değerleri

Maddeler	Madde-Toplam Korelasyonu
M1	,369
M2	,434
M3	,370
M4	,425
M5	,492
M6	,533
M7	,530
M8	,571
M9	,415
M10	,486
M11	,430
M12	,434
M13	,443
M14	,340
M15	,388
M16	,363

Madde-korelasyon kat sayıları hesaplandıktan sonra alt boyutların Cronbach α değerleri de saptanmıştır. Tablo 9'da 4 alt boyuta ait Cronbach α katsayıları ile madde sayıları verilmiştir.

Tablo 9: ASAYÖ'nin Türkçe Formuna İlişkin Alt Boyutların Cronbach α Değerleri

Alt Boyut	Madde Sayısı	Cronbach α Katsayısı
Bilginin Aşırı Yüklenmesi	3	,602
İletişimin Aşırı Yüklenmesi	5	,580
Sosyalliğin Aşırı Yüklenmesi	5	,672
Sistemin Aşırı Yüklenmesi	3	,563

Cronbach's Alpha katsayısı bilginin aşırı yüklenmesi $\alpha = .602$; iletişimin aşırı yüklenmesi $\alpha = .580$; sosyalliğin aşırı yüklenmesi $\alpha = .672$ ve sistemin aşırı yüklenmesi ise $\alpha = .563$ olarak hesaplanmıştır.

Tablo 10: ASAYÖ'nin 16 Maddeye Ait Cronbach's Alpha Katsayısı

Cronbach's Alpha	Standarize Edilmiş Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
,831	,830	16

Araştırmanın en son kısmında ise ASAYÖ'nin Türkçe formunun 16 maddesine ait Cronbach's α değerleri hesaplanmıştır. Bu çalışmada ise Cronbach α katsayısı ,830 olarak saptanmıştır. Bu katsayı ile ASAYÖ'nin Türkçe formunun yüksek derecede güvenilir bir ölçek olduğu anlaşılmıştır.

3.5. Pilot Araştırmanın Uygulanması

Araştırmanın bu kısmında ASAYÖ'nin Türkçeye uyarlaması yapıldıktan sonra Türkiye'nin 23 şehrinden 107 katılımcı ile pilot araştırma yapılmıştır. Nicel desenlerde yürütülen çalışmalarda pilot araştırmanın amacı büyük örneklem ile yürütülecek araştırma öncesinde araştırmacının, araştırmanın metodoloji kısmı hakkında fikir yürütmesini sağlamaktır.

Büyük örneklem ile yapılan araştırmaların, çok sayıda katılımcıyı kapsadığı için karmaşık olma eğilimine sahip olduğu bilinmektedir. Pilot araştırma, özellikle çalışmanın metodoloji kısmının en verimli şekilde uygulanmasını sağlamaktadır. Bunun yanında çalışmanın bu kısmında yapılan pilot araştırma, aşağıda yer alan konular hakkında araştırmacının, araştırmasına yönelik bilgi vermeyi de sağlamaktadır. Bunlar;

- Araştırma sorusunun netleşmesi ya da düzenlenmesi,
- Hipotezlerin ön kontrolü,
- Evren, örneklem ve araştırma alanının net bir şekilde hesaplanması,
- Soru formlarının düzeltilmesi ve anlam/anlamanın incelenmesi
- Kullanılacak istatistiksel analizlerin belirginleşmesi,
- Araştırmaya ait zamanlama hakkında fikir sahibi olunması,
- Araştırmanın toplam maliyeti,
- Raporlama ve yorumlamanın yazılması için gereken sürenin saptanmasıdır.

Pilot araştırmanın uygulama kısmı 20.10.2021-26.10.2021 tarihlerinde uygulanmıştır. Uygulamanın bir kısmı yüz yüze anket yolu ile gerçekleştirilmiş, soru formunun anlaşılabilirliğine yönelik araştırmacı tarafından gözlem yapılmıştır. Katılımcılar anket formunda yer alan sorular ile maddelerin kolay anlaşılır olduğunu belirtmiştir.

Yapılan pilot araştırma sonunda her 3 ölçeğin tüm maddeleri ile katılımcıların sosyo-demografik bilgilerini içeren bölümlerin yapısı yeniden incelenmiştir. Anket formunda yer alan SAYÖ, ASAYÖ ve SAMÖ’de toplamda 51 madde yer almıştır. 51 maddenin tümü 5’li likert formunda 1=Kesinlikle Katılmıyorum... 5= Kesinlikle Katılıyorum şeklinde yazılmıştır. Ölçeklerin her birinin Cronbach Alpha katsayısı sırası ile SAYÖ= $\alpha \geq .708$; ASAYÖ: $\alpha \geq .813$ ve SAMÖ $\alpha \geq .916$ olarak hesaplanmıştır. Ayrıca ASAYÖ’ nin pilot araştırmada da alt boyut Cronbach Alpha katsayıları kontrol edilmiştir.

Tablo 11: ASAYÖ’nin Alt Boyut Güvenirlik Analizi Alfa Değerleri

ASAYÖ Alt Boyutlar		Madde Sayısı
Bilginin Aşırı Yüklenmesi	.692	3
İletişimin Aşırı Yüklenmesi	.753	5
Sosyalliğin Aşırı Yüklenmesi	.826	5
Sistemin Aşırı Yüklenmesi	.581	3
ASAYÖ Tüm Maddeler	.813	16
Toplam Alt Boyut Sayısı	4	

Tablo 11’den hareketle bilginin aşırı yüklenmesi alt boyutunun Cronbach’s Alpha katsayısı $\alpha = .692$; iletişimin aşırı yüklenmesi $\alpha = .753$; sosyalliğin aşırı yüklenmesi $\alpha = .826$ ve sistemin aşırı yüklenmesi ise $\alpha = .581$ olarak hesaplanmıştır. Cronbach’s Alpha katsayısı değer aralıkları baz alındığında bilginin ($\alpha = .692$) ile iletişimin aşırı yüklenmesinin ($\alpha = .753$) oldukça güvenilir; sosyalliğin aşırı yüklenmesinin ($\alpha = .826$) yüksek güvenilirlikte ve sistemin aşırı yüklenmesinin ise ($\alpha = .581$) düşük güvenilirlikte olduğu saptanmıştır. Sistemin aşırı yüklenmesinin düşük güvenilirlikte çıkmasında orijinal alt boyutta yer alan M14’ün Türkçeye uyarlama sonucunda madde yükü tutmadığı için çıkarılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Buradan hareketle ASAYÖ bu araştırmada 16 madde ile güvenilirlik sağlamıştır. Alt boyutlara ait Cronbach alfa katsayıları hesaplandıktan sonra ASAYÖ’nin 16 maddesine yönelik de güvenilirlik hesaplaması yapılmıştır. Buna göre ASAYÖ’nin genel Cronbach alfa katsayısı $\alpha = .813$ olarak bulunmuştur. Buradan hareketle ASAYÖ’nin 16 maddesine ait genel Cronbach alfa katsayısı, ölçeğin de

oldukça güvenilir aralıkta olduğuna işaret etmektedir. ASAYÖ'nin alt boyutlarının arasındaki ilişkinin belirlenmesi için korelasyon analizi yapılmıştır.

Ölçeğe ait 4 alt boyut arasında bilgi ve iletişimin aşırı yüklenmesi ($r = .387$, $p < .01$); bilgi ve sosyalliğin aşırı yüklenmesi ($r = .097$, $p < .01$); bilgi ve sistemin aşırı yüklenmesi ($r = .324$, $p < .01$); iletişimin ve sosyalliğin aşırı yüklenmesi ($r = .314$, $p < .01$); iletişimin ve sistemin aşırı yüklenmesi ($r = .293$, $p < .01$) sosyallik ve sistemin aşırı yüklenmesi ($r = .260$, $p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. Buradan hareketle alt boyutların arasındaki bütün ilişkilerin aynı yönde (pozitif) ve düşük/orta düzeyde korelasyonda olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 12: ASAYÖ'nin Alt Boyutlarına Ait Korelasyon Analizi

		BAY	İAY	SOSAY	SİSAY
BAY	Pearson Correlation	1	,387**	,097**	,324**
	Sig. (2-tailed)		,000	,004	,000
	N	1100	1100	1100	1100
İAY	Pearson Correlation	,387**	1	,314**	,293**
	Sig. (2-tailed)	,000		,002	,000
	N	1100	1100	1100	1100
SOSAY	Pearson Correlation	,097**	,314**	1	,260**
	Sig. (2-tailed)	,004	,002		,000
	N	1100	1100	1100	1100
SİSAY	Pearson Correlation	,324**	,293**	,260**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	
	N	1100	1100	1100	1100

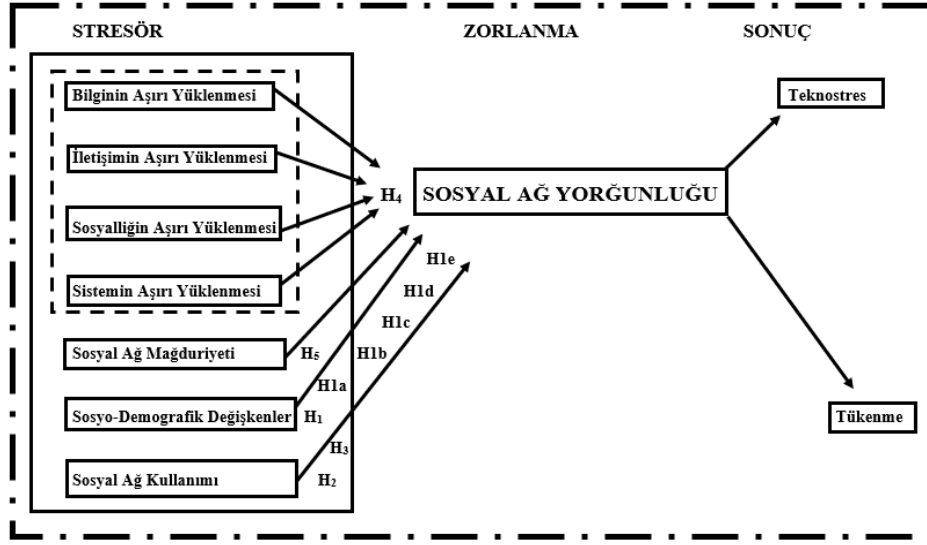
**, Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Son olarak ASAYÖ'nin örnekleme temsil oranını belirlemek amacı ile KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) ve Bartlett testi uygulanmıştır. Analiz sonucunda SAYÖ'nin KMO değeri .846, Bartlett testi değerinin ise $\chi^2=4716,484$ olduğu anlaşılmıştır. Buradan hareketle SAYÖ'nin de örneklem temsil oranının yeterli olduğu söylenebilmektedir.

Araştırmanın bu kısmında hesaplanan Cronbach's Alpha katsayıları, korelasyon düzeyleri, KMO ve Bartlett testi ile 3 ölçekte de sorun olmadığı ve bu hali ile saha araştırmasının yapılabilmesi saptanmıştır.

Literatür taramasında elde edilen kuramsal çerçeve ve pilot araştırma sonundaki ipuçlarından yola çıkarak bu çalışmada, SSO modeli ile sosyal ağ yorgunluğu kavramının açıklanabileceği düşünülmektedir. Sosyal ağ yorgunluğuna ait tahmini SSO modeli şu şekilde kurgulanmıştır;

Model 5: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Öncüllerine Ait Tahmini SSO Modeli

Yukarıda yer alan model 5 çalışmanın dördüncü bölümünde saha araştırmasından elde edilen sonuçlara göre değerlendirilecek ve hipotezlerin sınanması gerçekleştirilecektir.

3.6.Katılımcıların Seçimi Evren ve Örneklem Hesaplanması

Araştırma, tüm Türkiye’deki 18 yaş üstü bireyleri temsil etme amacı ile ilerlemektedir. Araştırmanın Türkiye genelinde uygulanmak istenmesinde daha önce sosyal ağ yorgunluğunun araştırılmamış olması tetikleyici olmuştur. Araştırma, açıklayıcı desende bir karakteristiğe sahip olduğu için her bölgeden farklı yaş gruplarından katılımcının örnekleme dahil edilmesini gerekli kılmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu’ndan (TÜİK) 03.11.2021 tarihinde çekilen güncel verilere göre ülkenin toplam nüfusu 83.614.362’dir. Türkiye’nin 18 yaş ve üzeri nüfusu ise 60.863.705’tir. Araştırmada, 18 ve üzeri yaş grubu çalışmanın sınırı olarak çizilmiştir. Böylece araştırmanın evreni 60.863.705 kişi olarak hesaplanmıştır. Türkiye’nin 18 yaş ve üzeri nüfusuna göre yapılan örnekleme hesaplama sonrasında

% 95 güvenilirlik aralığında % 3 hata oranı ile bu araştırmayı temsil etmek için en az 1067 kişinin araştırmanın uygulama kısmına dahil edilmesi gerektiği anlaşılmıştır.

Türkiye'nin nüfusu; 7 farklı coğrafi bölge, 81 il ve 922 ilçede eşit olmayan bir şekilde yayılmıştır. Türkiye'de nüfus, Marmara'da 18,797641; İç Anadolu'da 9,662488; Akdeniz'de 7,604535; Ege'de 8,144879; Güney Doğu Anadolu'da 5,060071; Karadeniz'de 5,995438 ve Doğu Anadolu da ise 4,403976 kişi ile farklı dağılım göstermektedir. Bölgeler arasındaki eşit olmayan nüfus dağılımı nedeni ile katılımcı sayısının evrendeki ağırlıklarına göre örnekleme temsili edilebilmesi için küme örnekleme tekniği kullanılmıştır. Küme örnekleme tekniğinde de evren (Türkiye) çok geniş bir nüfusa sahip olduğu için çok aşamalı küme örnekleme tekniğine başvurulmuştur. Küme örnekleme genel olarak betimsel ve çıkarımsal nicel araştırmaların yapısına uygun bir örnekleme tekniğidir. Küme örneklemede ana kütle içindeki kişiler kümeler halinde dağılım göstermekte ve birbirine benzer özelliklere sahip olmaktadır. Bu unsurlarında özellikle araştırmanın zaman ve maliyeti düşük tutma açısından bir olanak olduğu düşünülmektedir.

Küme örnekleme 2 farklı aşamada gerçekleştirilmektedir. 1. aşamada “küme kodlaması” yapılmakta; 2. aşama da ise “örneklem kümesi” belirlenmektedir. Bu araştırmanın küme örneklemesinin ilk kısmında Türkiye'nin 7 farklı coğrafi bölgesine küme kodlaması yapılmıştır. Bölgelerin nüfus dağılımları dikkate alınarak en kalabalık coğrafi alana 7, en düşük coğrafi alana ise 1 kodu verilmiştir. Marmara 7; İç Anadolu 6; Akdeniz 5; Ege 4; Güney Doğu Anadolu 3; Karadeniz 2; Doğu Anadolu ise 2 küme kodu ile kodlanmıştır. 2. aşamada ise kodlanmış kümelerle ait olan elemanlar yani il sayıları belirlenmiştir. Marmara 11; İç Anadolu 13; Akdeniz 8; Ege 8; Güney Doğu Anadolu 8; Karadeniz 18; Doğu Anadolu ise 15 il ile örneklem kümelemesinin elemanını oluşturmuştur.

Bölgelere göre illerin seçiminde ise araştırmacının kolay erişim sağlayacağı şehirler seçilmiştir. Buna bağlı olarak da bölgelere bağlı illerin seçiminde amaçlı ve tabakalı örnekleme tekniği bir arada kullanılmıştır. Maksatlı örnekleme olarak da nitelendirilen amaçlı örneklemedeki kümeler evreni en iyi temsil edebileceği düşünülen birimlerden seçilmekte, bu açıdan da araştırmanın veri toplama süresini ve

maliyetini düşürmektedir. Tabakalı örnekleme de ise birbirine birçok yönden benzeyen katmanlar bulunmaktadır. Katmanlar arasında sosyo-demografik açıdan küçük farklılıklar bulunmasına rağmen evreni temsil etme güçleri benzerdir. Küçük farklılıklar ana kütlenin genelinde bir değişikliğe yol açmamaktadır.

Tabakalı örnekleme orantılı ve orantısız olmak üzere 2 şekilde uygulanmaktadır. Bu araştırmada Türkiye'nin il sayısının fazlalığı ile tabakaların yani illerde yaşayan nüfus sayısının birbirinden farklı olması nedeni ile orantılı tabakalı örnekleme tekniği kullanılmıştır. Orantılı tabakalı örnekleme kullanılarak örneklemin temsil gücünün yükseleceği düşünülmüştür. Bunlara bağlı olarak da ilk olarak bölgelere göre araştırmaya dahil edilecek katılımcı sayısı ardından ise illere göre katılımcı sayıları hesaplanmıştır. Bölgelerden il seçiminde şehirlerin gelişmişlik düzeyleri ile nüfus sayıları dikkate alınmıştır. Örneklem seçimi 2 aşamada gerçekleştirilmiştir;

1. Coğrafi Bölgelerde Yapılması Gereken Anket Sayısının Hesaplanması:

İlk olarak ayrı ayrı 7 coğrafi bölgedeki toplam kişi sayısı tüm Türkiye'deki kişi sayısına oranlanmıştır. Çıkan sonuç, toplam yapılacak anket sayısına (1067) oranlanmış ve o bölgeyi temsil edecek katılımcı sayısı bulunmuştur. Katılımcı sayısının bölge bazında yapılacak anket sayısına oranlanması ile de her bölgenin araştırmadaki ağırlıkları yüzde olarak hesaplanmıştır. Tablo 13'te bölgelerden araştırmaya katılım sağlayacak kişi sayıları ile bölgelerin örnekleme temsil ettikleri yüzdelere verilmiştir.

Tablo 13: Coğrafi Bölgelerde Yapılması Gereken Anket Sayısı

Bölge Adı	Katılımcı Sayısı	Katılımcı Yüzdesi
Marmara	327	30,74
İç Anadolu	168	15,74
Akdeniz	132	12,37
Ege	141	13,21
Güney Doğu	103	9,75
Karadeniz	104	9,65
Doğu Anadolu	91	8,52
Toplam	1067	100,00

Tablo 13'e göre araştırmada evreni en fazla yüzde ile Marmara bölgesinin (%30,74) en düşük yüzde ile Doğu Anadolu bölgesinin (8,52) temsil ettiği görülmektedir. Güney Doğu (%9,75) ile Karadeniz bölgesinin (%9,65) ise evreni temsil etmede çok küçük oranda farklı olduğu anlaşılmaktadır.

2. İl Bazında Yapılması Gereken Anket Sayısının Hesaplanması:

İl başına düşen katılımcı sayısını bulmak için her bir ildeki kişi sayısı o bölge örnekleminde yer alan toplam kişi sayısına oranlanmıştır. Elde edilen sonuç 1. aşamada bulunan anket sayısına oranlanarak her bir il için yapılması gereken anket sayısı hesaplanmıştır. Bu hesaplamalar sonucunda bölgelerin ve illerin katılımcı sayıları tablo 14'de verilmiştir.

Tablo 14'de yapılan hesaplama göre bu araştırmanın evreni temsil etmesi için 30 ilden 1067 kişinin örnekleme alınması gerektiği anlaşılmaktadır fakat hesaplamalarda küsur oranları yukarı yönde yuvarlanmış, araştırmaya katılması gereken toplam kişi sayısı 1079 olarak bulunmuştur.

Tablo 14: İl Bazında Yapılması Gereken Anket Sayısı ve Yüzdesi

Bölge	İl	Katılımcı Sayısı	Katılımcı Yüzdesi
Marmara	İstanbul	253	23,71
	Kocaeli	32	2,99
	Bursa	42	3,93
İç Anadolu	Ankara	100	9,37
	Konya	43	4,02
	Eskişehir	25	2,34
Akdeniz	Antalya	43	4,02
	Adana	38	3,56
	Mersin	31	2,90
	Kahramanmaraş	19	1,78
Ege	İzmir	78	7,31
	Aydın	18	1,68
	Muğla	16	1,49
	Manisa	16	1,49
	Afyonkarahisar	12	1,12
Güney Doğu Anadolu	Diyarbakır	36	3,37
	Şanlıurfa	40	3,74
	Gaziantep	42	3,93
Karadeniz	Samsun	28	2,62
	Trabzon	25	2,34
	Tokat	15	1,40
	Zonguldak	12	1,12
	Kastamonu	13	1,21
	Amasya	11	1,03
Doğu Anadolu	Erzurum	23	2,15
	Malatya	16	1,49
	Van	31	2,90
	Elâzığ	12	1,12
	Erzincan	5	,46
	Ağrı	4	,37
Toplam	30	1079	100,00

Araştırmanın uygulama kısmının küresel Covid-19 salgını nedeni ile online olarak yapılması planlanmıştır. İnternet alt yapısı, telefon, bilgisayar ya da diğer akıllı cihazlara erişim olanakları, katılımcıların hatalı cevap vermesi gibi teknik ve kişisel sorunlar yaşanabileceği dikkate alınarak bu araştırmanın örneklemi 1100 kişi olarak belirlenmiştir. Araştırmanın bundan sonraki kısmında örneklem sayısı 1100 kişi üzerinden alınmıştır.

3.7. Verilerin Toplanması ve Kullanılan İstatistiksel Analizler

Araştırmada, katılımcılardan toplanan veri kümesi SPSS 25 isimli analiz programına kodlanmıştır. Araştırmada betimsel ve çıkarımsal istatistik teknikleri kullanılmıştır.

3.7.1. Betimsel İstatistik Teknikleri

Betimsel istatistiklerin temel amacı veri setindeki sayısal çokluğun düzenli ve sistemli bir hale getirilmesini sağlamaktır. Betimsel istatistik teknikleri, sayıları özetlemekte ve çıkarımsal istatistiksel tekniklerin yapılması için hazırlamaktadır. Betimsel istatistik tekniklerinde; frekans/yüzde dağılımları, ortalama, standart sapma, varyans ve korelasyon analizi yer almaktadır. Bu araştırmada kullanılacak betimsel istatistiksel teknikleri alt başlıkta sıralanmıştır.

3.7.1.1. Frekans/Yüzde Dağılımı

Bir veri kümesinde değişkenin her bir değerinin tekrar sayısı olarak tanımlanmaktadır. Tekrarlanma sıklığını gösteren verilerden oluşan seri ise frekans dağılımı olarak nitelenmektedir.

Yüzde (%) ise birimin 100 üzerinden veri setine oranıdır. Bir veri setinin betimsel olarak açıklanmasında sıklıkla kullanılmaktadır. 100 sayısı üzerinden örnekleme ait özellikler % sembolü ile temsil edilmektedir.

3.7.1.2. Ortalama, Standart Sapma, Varyans

Ortalama; bir veri seti ya da örnekleme temsil eden tek bir orta değerdir. Standart sapma; bir veri setinin dağılım ve değişiklik derecesini gösteren ölçüt olarak açıklanabilmektedir. Standart sapma varyansın kareköküdür. Varyans ise her bir verinin aritmetik ortalamadan sapan karelerinin toplamıdır. Diğer bir ifade ile varyans; standart sapmanın kareköksüz halidir.

Ortalama, standart sapma ve varyans bu merkezi eğilim ölçülerinin tümü veri setinin bir kısmı ya da tamamı hakkında araştırmanın betimsel kısmının yorumlanmasında kullanılmaktadır.

3.7.1.3. Korelasyon Analizi

2 değişken arasındaki ilişkinin yönünü, şiddetini ve anlamını belirleyen bir katsayıdır. Korelasyon katsayısı açıklanan ve açıklanmayan varyans hakkında da bilgi vermektedir. Korelasyon r ile temsil edilmekte ve katsayı $-1 \leq r \leq 1$ arasında değer görmektedir. Korelasyon, sayı doğrusu üzerinde 0'a yaklaştıkça değişkenler arasında ilişkinin olmadığını göstermektedir. Yine sayı doğrusu üzerinde katsayı negatif (-) eksene yaklaşır ise negatif ilişki; pozitif (+) eksene yaklaşır ise pozitif ilişkinin varlığından bahsedilmektedir. İlişkinin şiddeti ve anlamı ise yine ortaya çıkan korelasyon tablosuna göre yorumlanmaktadır.

3.7.2. Çıkarımsal İstatistik Teknikleri

Örneklemden toplanan sayısal verilerden evrenin tamamı hakkında sonuç elde edilmesi çıkarımsal istatistik olarak adlandırılmaktadır. Çıkarımsal istatistikte hipotezler sınanmakta ve ana kütleye yönelik oluşturulan tahminler test edilmektedir. Çıkarımsal istatistik, betimsel istatistiğin tersidir çünkü betimsel istatistik sadece gözlenen veriler ile ilgilenmektedir. Çıkarımsal istatistik ise değişkenlerin ilişkisini yorumlamaktadır. Bağımsız örneklem t testi, çoklu doğrusal regresyon analizi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve benzerleri çıkarımsal istatistik teknikleri arasında yer almaktadır. Bu araştırmada kullanılacak çıkarımsal istatistik teknikleri alt başlıkta sıralanmıştır.

3.7.2.1. Bağımsız Örneklem t Testi

Bağımsız örneklem t testi, grupların herhangi bir özellik ya da farklılığını belirlemek üzere yapılmaktadır (Gülner, 2007, s. 162). Test sonucundaki ortalama, grubun karakteristiğini temsil etmektedir. Bir veri setinde iki gruba bağımsız örneklem t testinin uygulanması için verilerin normal dağılmış olması gerekmektedir. Parametrik bir test olan bağımsız örneklem t testinde veriler kendi aralarında bağımsız ve bağımlı, değişkenlerin de varyanslarının eşit olması gerektiği varsayımı bulunmaktadır (Büyüköztürk, 2012, s. 39).

3.7.2.2. Çoklu Regresyon Analizi

Çoklu regresyon analizi, 2 ya da daha fazla bağımsız değişkeni temel alarak bağımlı değişkenin tahmin edilmesini sağlayan bir parametrik analiz olarak tanımlanmaktadır (Gülnar, 2017, s. 160). Bu parametrik test değişkenler arasındaki toplam varyansın yorumlanmasını ve değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ile ilgili açıklama yapmaya olanak sağlamaktadır (Neuman 2000, s. 337; Büyüköztürk, 2002, s. 94).

3.7.2.3. Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

İlişkisiz iki ya da fazla örneklem ortalaması arasındaki farkın sıfırdan anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığını ortaya koymak için yapılan tek yönlü varyans analizinde, varyansların eşit olması gerekmektedir. Ayrıca faktörlerin de normal dağılımda olması şartı bulunmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL AĞ YORGUNLUĞU VE BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLERE İLİŞKİN ALAN ARAŞTIRMASI BULGULARI

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların sosyal ağ yorgunluğunun düzeyleri ve bu düzeylerin bağımsız değişkenler ile olan ilişkisi belirlenmeye çalışılacaktır. Bulgular bölümünün ilk kısmında katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine yönelik betimlemeler yapılacaktır. Ardından katılımcıların sosyal ağ yorgunluğu; sosyo-demografik özellikler, sosyal ağ kullanımı, aşırı sosyal ağ yüklenmesi ile sosyal ağ mağduriyeti düzeylerine göre belirlenerek değişken setleri arasındaki ilişki incelenecektir.

4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Bilgileri

Araştırmanın bu aşamasında katılımcıların cinsiyetleri, yaşları, memleketleri, medeni durumları, aylık kazançları, eğitim düzeyleri ile meslekleri incelenmiştir. Sosyo-demografik özelliklerin ortaya çıkarılmasında merkezi analiz türlerinden betimleyici ve frekans tekniği kullanılmıştır.

4.1.1. Cinsiyet Dağılımı

Örneklemin cinsiyet dağılımı merkezi eğilim istatistiklerinden frekans tekniği ile belirlenmiştir.

Tablo 15: Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde (%100)	Geçerli Yüzde (%100)
Kadın	610	55.5	55.5
Erkek	490	44.5	44.5
Total	1100	100.0	100.0

Tablo 15'e göre katılımcıların %55,5'inin kadın, %44,5'inin ise erkek olduğu görülmektedir

4.1.2. Yaş Dağılımı

30 ilden araştırmaya katılan 1100 katılımcının yaş ortalaması merkezi eğilim istatistiklerinden betimleyici analiz ile incelenmiştir.

Tablo 16: Yaş

N	En Küçük Yaş	En Büyük Yaş	Ortalama	Std. Sapma
1100	18	73	31,1609	10,62927

Tablo 16'ya göre örnekleme yer alan en küçük katılımcının 18, en büyük katılımcının 73 yaşında olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların yaş ortalaması da $\bar{X} = 31,16$ olarak hesaplanmıştır.

4.1.3. Memleket Dağılımı

Örnekleme dahil edilen katılımcıların memleketlerini belirlemek için frekans analizi yapılmıştır. Tablo 17 incelendiğinde örnekleme katılanların en fazla İstanbul (%23,3), Ankara (%9,3) ve İzmirli (%7,1); en az ise Ağrı (%7) ile Erzincanlı ((%,6) olduğu görülmektedir.

Örneklemin temsil gücünü artırmak amacı ile özellikle Karadeniz ve Doğu Anadolu gibi dağınık nüfusun olduğu bölgelerin tüm illerinden katılımcı araştırmaya dahil edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların memleket dağılımı Türkiye'nin 7 coğrafi bölgesini temsil edecek yeterliliktedir.

Tablo 17: Memleket Dağılımı

Memleket	Frekans	Yüzde (%100)	Geçerli Yüzde (%100)
İstanbul	256	23,3	23,3
Bursa	42	3,8	27,1
Kocaeli	32	2,9	30,0
Ankara	102	9,3	39,3
Konya	44	4,0	43,3
Eskişehir	26	2,4	45,6
Antalya	43	3,9	49,5
Adana	38	3,5	53,0
Mersin	31	2,8	55,8
Kahramanmaraş	19	1,7	57,5
İzmir	78	7,1	64,6
Aydın	18	1,6	66,3
Muğla	16	1,5	67,7
Manisa	16	1,5	69,2
Afyon	12	1,1	70,3
Diyarbakır	36	3,3	73,5
Şanlıurfa	42	3,8	77,4
Antep	42	3,8	81,2
Samsun	28	2,5	83,7
Trabzon	27	2,5	86,2
Tokat	17	1,5	87,7
Zonguldak	12	1,1	88,8
Kastamonu	13	1,2	90,0
Amasya	13	1,2	91,2
Erzurum	24	2,2	93,4
Malatya	16	1,5	94,8
Van	30	2,7	97,5
Elâzığ	12	1,1	98,6
Erzincan	7	,6	99,3
Ağrı	8	,7	
Total	1100	100,0	

4.1.4. Medeni Durum

Örnekleme oluşturan katılımcıların medeni durumları frekans tekniği ile betimlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 18: Medeni Durum

Medeni durum	Frekans	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%100)
Evli	453	41,2	41,2
Bekar	615	55,9	55,9
Ayrılmış	32	2,9	2,9
Total	1100	100,0	100,00

Tablo 18'e göre katılımcıların %41,2'sinin evli; %55,9 'ünün bekâr ve %2,9'unun ise ayrılmış olduğu saptanmıştır.

4.1.5. Aylık Gelir Düzeyi

Araştırmaya dâhil edilen 1100 katılımcının aylık gelir durumları merkezi eğilim istatistiklerinden betimleyici teknik ile hesaplanmıştır.

Tablo 19: Aylık Gelir Düzeyi

N	En Düşük (TL)	En Yüksek (TL)	Ortalama (TL)	Std. Sapma
1100	100	120.000	4.053	8774,41946

Tablo 19'a göre en düşük aylık gelirli katılımcının 100 TL, en yüksek aylık gelirli katılımcının ise 120.000 TL kazandığı görülmektedir. Örneklemen aylık gelir ortalaması ise $\bar{X} = 4.053$ TL olarak bulunmuştur.

4.1.6. Meslek Dağılımı

Katılımcıların mesleklerine ait dağılıma ulaşabilmek için toplanan verilere frekans tekniği uygulanmıştır. Tablo 20 incelendiğinde katılımcıları %15,1'inin işsiz; %2,4'ünün ise emekli; %19,7'sinin ise öğrenci olduğu görülmektedir.

Tablo 20: Meslek Dağılımı

Meslekler	Frekans	Yüzde (%100)	Geçerli Yüzde (%100)
İşsiz	166	15,1	15,1
Öğrenci	216	19,6	34,8
Öğretmen	71	6,5	41,3
Akademisyen	30	2,7	44,0
Mühendis	50	4,5	48,6
Doktor	31	2,8	51,4
Polis	17	1,5	53,0
Avukat	18	1,6	54,6
Hemşire/Ebe	48	4,4	59,0
Sağlık Tek.	49	4,5	63,4
Basın/Medya	29	2,6	66,1
Memur	128	11,6	77,7
Esnaf	49	4,5	82,2
İşçi	153	13,9	96,1
Emekli	26	2,4	98,5
Muhasebe	18	1,5	
Total	1100	100,0	

Katılımcıların; %6,5'inin öğretmen; %2,7'sinin akademisyen; %4,5'inin mühendis; %2,8'inin doktor; %1,5'inin polis; %1,6'sının avukat; %4,4'ünün hemşire/ebe; %4,5'inin sağlık teknikeri; %2,6'sının basın/medya; %11,6'sının memur; %4,5'inin esnaf; %13,9'unun işçi ve %1,5'inin de muhasebe mesleğine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

4.1.7. Eğitim Düzeyi

Katılımcıların eğitim seviyelerine ait dağılıma ulaşabilmek için toplanan verilere frekans tekniği uygulanmıştır.

Tablo 21: Eğitim Düzeyi

Eğitim Seviyesi	Frekans	Yüzde (%100)	Geçerli Yüzde (%100)
Lise Altı	153	13,9	91,9
Lise	309	28,1	28,1
Ön Lisans	110	10,0	38,1
Lisans	399	36,3	74,4
Yüksek Lisans	108	9,8	84,3
Doktora	21	1,9	86,1
Total	1100	100,0	

Katılımcıların eğitim seviyelerini belirlemeye yönelik yapılan frekans analizine göre katılımcıların %13,9'unun lise altı (ilkokul ve ortaokul), % 28,1'inin lise, % 10,0'ının meslek yüksekokul, %36,3'ünün lisans, % 9,8'inin yüksek lisans; %1,9'unun ise doktora mezunu olduğu ortaya çıkmıştır.

4.2. Katılımcıların Sosyal Ağ Yorgunluğuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu alt başlığında katılımcıların sosyal ağ yorgunlukları merkezi eğilim analizlerinden tanımlayıcı teknik ile betimlenmeye çalışılmıştır. Bunun için de katılımcıların, sosyal ağ yorgunluklarına ait madde puanlarının ortalamaları alınmıştır. Maddeler en yüksekten, en düşük olana doğru sıralanmıştır.

Aşağıda tablo 22'de yer alan maddelerin aritmetik ortalamaları incelendiğinde en yüksek toplanmanın 2 farklı maddede olduğu dikkat çekmektedir.” Saatlerce sosyal ağ kullandıktan sonra rahatsız hissediyorum” $\bar{X} = 3,51$; “Gelecekte başka sosyal ağ uygulamaları kullanabilirim” $\bar{X} = 3,49$; “olarak hesaplanmıştır. Bunun yanında katılımcıların gelecekte sosyal ağ uygulamalarını bugünden daha az kullanacağını maddesine verdikleri yanıtın $\bar{X} = 3,07$ olduğu görülmektedir.

Tablo 22: Katılımcıların Sosyal Ağ Yorgunluğuna Ait Maddelerinin Merkezi Eğilim İstatistikleri

SAYÖ MADDELERİ	Ortalama	Std. Sap.
Saatlerce sosyal ağ kullandıktan sonra rahatsız hissediyorum	3,5145	1,29279
Gelecekte başka sosyal ağ uygulamaları kullanabilirim	3,4945	,97137
Sosyal ağ uygulama hesaplarımı dondurduktan sonra yeniden üye olabilirim	3,3748	1,01800
Sosyal ağları çok uzun zamandır kullanıyormuş gibi hissediyorum	3,3227	1,18315
Sosyal ağ kullanmaktan çok memnunum	3,1973	1,03716
Gelecekte sosyal ağ uygulamalarını bugünden az kullanacağım	3,0718	1,02973
Sosyal ağ kullanmaktan çok mutluyum	3,0709	1,02493
Genele baktığımda sosyal ağ kullanmaktan çok tatmin oluyorum	2,9809	1,03294
Sosyal ağ kullandığım için duygusal olarak bitkin hissediyorum	2,9782	1,21166
Sabah uyandığımda sosyal ağdaki haberlerle yüzleşince yorgun hissediyorum	2,9698	1,22377
Sosyal ağ kullandıktan sonra yıpranmış hissediyorum	2,7645	1,16595
Sosyal ağ kullanmayı bitirdikten sonra tükenmiş hissediyorum	2,6964	1,19164
Sosyal ağ kullanıyor olmak beni çok fazla stres altına sokuyor	2,6936	1,11548
Sosyal ağ kullandıktan sonra rahatlamak benim için çok zordur	2,6645	1,09338
Sosyal ağ kullanırken birileri benimle konuşmaya çalışırsa onlara bazen sert bir tepki verebilirim	2,6673	1,23279
Sosyal ağ kullanırken kolaylıkla öfkelenabiliyorum	2,6109	1,17196
Sosyal ağ kullanırken bazen öyle davranmayı istemiyor bile olsam agresifçe davranabiliyorum	2,5655	1,18847
Sosyal ağ kullandığım için hüsrana uğramış hissediyorum	2,4342	1,09212
Valid N (listwise)	1100	

Tablo 22'ye göre katılımcıların sosyal ağ kullanımından tatmin etme maddelerine verdikleri yanıtların da hemen hemen aynı ortalamada toplandığı görülmektedir ($\bar{X} = 3,19$; $\bar{X} = 3,07$; $\bar{X} = 2,98$). Son olarak ise katılımcıların sosyal ağ kullanımında fiziki/psikolojik ruh durumlarına yönelik maddelerin de birbirine yakın kümelandığı saptanmıştır ($\bar{X} = 2,69$; $\bar{X} = 2,69$; $\bar{X} = 2,66$ $\bar{X} = 2,66$; $\bar{X} = 2,61$; $\bar{X} = 2,56$; $\bar{X} = 2,43$).

Katılımcıların sosyal ağ yorgunluklarının düzeyini belirlemek üzere SAYÖ'ye ait 18 maddenin aritmetik ortalaması hesaplanmıştır.

Tablo 23: Katılımcıların Sosyal Ağ Yorgunluk Düzeylerine İlişkin Merkezi Eğilim İstatistikleri

	N	En Düşük	En Yüksek	Ort.	St. Sap.
SAYÖ	1100	1.00	5.00	2,9779	,54293

Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeylerini belirlemek için frekans analizi yapılmış ve beşli likert ölçeği kullanılmıştır. Buna bağlı olarak da katılımcıların 18 maddeye verdiği cevaplar, 1 ve 5 arasında yer almıştır. Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeylerini saptamak için 5’li likert ölçeğinin uzantısı olan 0.80’lik (4/5) bir aralık kullanılmıştır. Şahin ve Gülnar (2016, s. 16) bu aralıklarının seviyesini; 1,00-1,80 = çok düşük; 1,81-2,60 = düşük; 2,61-3,40 = orta; 3,41-4,20 = yüksek; 4,21-5,00 = çok yüksek olarak belirlemiştir. Buradan hareketle katılımcıların sosyal ağ yorgunluk durumlarının $\bar{X} = 2,97$ ile orta seviyede olduğu anlaşılmıştır.

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeylerinin ($\bar{X} = 2,97$) genel ortalaması hesaplandıktan sonra, alt boyutlardaki yorgunluk düzeylerinin dağılımı da belirlenmek istenmiştir. Diğer bir ifade ile genel sosyal ağ yorgunluk düzeylerinin ortalamasında alt boyutların sıralaması saptanmak istenmiştir.

Tablo 24: Katılımcıların Sosyal Ağ Yorgunluğu Alt Boyutlarına Ait Merkezi Eğilim Analizleri

SAYÖ Alt Boyutlar	N	Ort.	Std. Sap.
Gelecekteki Kullanım Niyeti	1100	3,3127	,62582
Tatmin Etme	1100	3,0830	,88360
Duygusal Tükenme	1100	2,8266	,80187
Agresif Davranma	1100	2,8118	,88360

Tablo 24 incelendiğinde katılımcıların en çok sosyal ağ yorgunluğunu gelecekteki kullanım niyeti ($\bar{X} = 3,31$) alt boyutunda yaşadıkları görülmektedir. En az sosyal ağ yorgunluğunun ise agresif davranma ($\bar{X} = 2,81$) alt boyutunda yaşandığı dikkat çekmektedir. Bununla beraber katılımcıların tatmin etme ($\bar{X} = 3,08$) ve duygusal tükenme ($\bar{X} = 2,82$) alt boyutlarında da sosyal ağ yorgunluğuna sahip olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların sosyal ağ yorgunlukları alt boyutlarına göre

sıralandığında gelecekteki kullanım niyeti ($\bar{X} = 3,31$); tatmin etme ($\bar{X} = 3,08$); duygusal tükenme ($\bar{X} = 2,82$) ve agresif davranma ($\bar{X} = 2,81$) olarak dağılım göstermektedir.

4.3. Katılımcıların Aşırı Sosyal Ağ Yüklenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu alt başlığında katılımcıların, aşırı sosyal ağ yüklenme durumları merkezi eğilim analizlerinden tanımlayıcı teknik ile incelenmiştir.

Tablo 25: Katılımcıların Aşırı Sosyal Ağ Yüklenmesine Ait Maddelerinin Merkezi Eğilim İstatistikleri

ASAYÖ MADDELERİ	Ort.	Std. Sp.
Sosyal ağlarda yer alan aşırı miktarda bilgi genellikle dikkatimi dağıtır.	3,1418	1,23623
Sosyal ağlar aracılığıyla arkadaşlarımdan çok fazla mesaj alıyorum.	3,1145	1,12590
Sosyal ağlarda günlük olarak gördüğüm bilgi miktarı beni bunaltıyor.	3,0409	1,08236
Sosyal ağları kullanmak için yeterli bilgiye sahip olmama rağmen akışta yer alan çok sayıda paylaşım hakkında bazı sorunlar yaşıyorum.	3,0373	1,04399
Sosyal ağlara ait alt teknik özelliklerin (arayüz, sayfa tasarımı, yazım şekli gibi) çok fazla kaliteli olmadığını düşünüyorum	3,0127	1,17448
Günlük hayatımda diğer görevlerimi yerine getirirken sosyal ağlardan aldığım mesaj ve akışlar ile ilgili genellikle çok fazla bildirim aldığımı hissediyorum.	2,9945	1,09470
Sosyal ağ uygulamaları, platformları kullanmayı zorlaştıran özellikler ekleme eğilimindedir.	2,9000	1,09661
Sosyal ağ iletişiminin bende sık sık aşırı bir yük oluşturduğunu hissediyorum.	2,8564	1,15153
Arkadaşlarımdan sosyal ağlardaki gönderilerine çok fazla dikkat ediyorum.	2,7082	1,15549
Sosyal ağdaki arkadaşlarımdan karşılık verebileceğimden daha fazla mesaj alıyorum.	2,6945	1,12437
Sosyal ağlar aracılığıyla arkadaşlarıma göndermek istediğimden daha fazla mesaj göndermek zorundaymışım gibi hissediyorum.	2,6600	1,17791
Kullandığım sosyal ağın özellikleri genellikle mesajlaşmak ya da paylaşım yapmaktan daha karmaşıktır.	2,6455	1,09250
Sosyal ağda yer alan arkadaşlarımla çok önemsiyorum.	2,5882	1,10746
Sosyal ağlarda yer alan arkadaşlarımdan sorunları ile çok fazla ilgileniyorum.	2,4664	1,11559
Arkadaşlarımdan sosyal ağlarda keyifli zaman geçirmesi için elimden geleni yaparım.	2,3509	1,11428
Sosyal ağlarda yer alan arkadaşlarımdan platformlarda mutlu olmasına çok fazla önem veriyorum.	2,3436	1,10343
Valid N (listwise)	1100	

İlk olarak katılımcıların, aşırı sosyal ağ yüklenmesine ait madde puanlarının ortalamaları belirlenmeye çalışılmıştır. Madde puanları en yüksekten en düşük olana doğru verilmiştir. Yukarıda yer alan tablo 25 incelendiğinde en fazla yükün bilginin (

$\bar{X} = 3,14$) ve iletişimin aşırı yüklenmesine ait maddelerde ($\bar{X} = 3,11$; $\bar{X} = 3,04$) olduğu görülmektedir. En az yüklenmenin ise sadece tek bir alt boyutta sosyalliğin yüklenmesinde ($\bar{X} = 2,58$; $\bar{X} = 2,46$; $\bar{X} = 2,35$; $\bar{X} = 2,34$) toplandığı dikkat çekmektedir.

Araştırmanın bu kısmında katılımcıların aşırı sosyal ağ yüklenme düzeyleri de belirlemiştir. Katılımcıların aşırı sosyal ağ yüklenme düzeylerini belirlemek için de SAYÖ de olduğu gibi beşli likert ve 0.80'lik (4/5) aralık kullanılmıştır. Katılımcıların aşırı sosyal ağ yüklenme düzeylerinin genel ortalaması belirlendikten sonra hangi alt boyutta ne kadar yüke maruz kaldıkları da saptanmak istenmiştir. Bunun için veri setine merkezi eğilim analizleri uygulanmıştır.

Tablo 26: Katılımcıların Aşırı Sosyal Ağ Yüklenme Düzeylerine İlişkin Merkezi Eğilim İstatistikleri

ASYÖ Alt Boyutlar	N	Ort.	Std. Sap.
Bilginin Aşırı Yüklenmesi	1100	3,0733	,87869
Sistemin Aşırı Yüklenmesi	1100	2,8527	,79474
İletişimin Aşırı Yüklenmesi	1100	2,8640	,83210
Sosyalliğin Aşırı Yüklenmesi	1100	2,4875	,85983

Tablo 26 incelendiğinde katılımcıların en çok bilginin ($\bar{X} = 3,07$) en az ise sosyalliğin aşırı yüklenmesinde ($\bar{X} = 2,48$) yüke maruz kaldıkları görülmektedir. Bunun yanında katılımcılar sistemin aşırı yüklenmesi ($\bar{X} = 2,85$) ve iletişimin aşırı yüklenmesinde ($\bar{X} = 2,86$) yakın ortalamalar ile yükle karşılaşmaktadır. Katılımcıların aşırı sosyal ağ yüklenme dağılımları; bilginin ($\bar{X} = 3,07$); sosyalliğin ($\bar{X} = 2,48$) ve iletişim ($\bar{X} = 2,86$) ile sistemin ($\bar{X} = 2,85$) yüklenmeleri olmak üzere sıralanmaktadır.

Araştırmanın bu kısmında katılımcıların aşırı sosyal ağ yüklenme düzeylerinin genel ortalaması da belirlemiştir. Aşağıda yer alan tablo 27 incelendiğinde katılımcıların aşırı sosyal ağ yüklenme düzeylerinin $\bar{X} = 2,79$ ile orta seviyede olduğu saptanmıştır.

Tablo 27: Katılımcıların Aşırı Sosyal Ağ Yüklenme Alt Boyutlarına Ait Merkezi Eğilim Analizleri

	N	En Düşük	En Yüksek	Ort.	Std. Sap.
ASAYÖ	1100	1.00	5.00	2,7839	,57810

4.4. Katılımcıların Sosyal Ağ Mağduriyet Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu alt başlığında ise katılımcıların sosyal ağ mağduriyet durumları merkezi eğilim istatistikleri ile açıklanmaya çalışılmıştır. Aşağıda yer alan tablo 28 incelendiğinde katılımcıların SAMÖ'ye ait verdikleri cevapların madde yüklerinin ortalamasının en yüksek; “sosyal ağdan aldığım uygunsuz içerikli mesajlar beni üzdü“ ($\bar{X} = 3,15$) en düşük ise “sosyal ağda, başkası tarafından oyuna getirilerek sırrımı ben kendim paylaştım“ ($\bar{X} = 1,78$) maddesinde toplandığı görülmektedir

Tablo 28: Katılımcıların Sosyal Ağ Mağduriyet Durumlarına İlişkin Merkezi Eğilim İstatistikleri

SAMÖ MADDELERİ	Ort.	Std. Sp.
Sosyal ağdan aldığım uygunsuz içerikli mesajlar beni üzdü	3,1355	1,31928
Sosyal ağda birileri başkalarının sırlarını paylaştı	2,6936	1,33537
Sosyal ağda diğer kişiler tarafından engellendim	2,6409	1,27164
Sosyal ağdan uygun olmayan resimler aldım	2,5355	1,32025
Sosyal ağdan defalarca küçük düşürücü mesajlar/yorumlar aldım	2,2291	1,14954
Başkalarının sosyal ağda yaptıklarını izlediğini ve bana zarar vermek istediğini hissediyorum	2,20818	1,177328
Başkaları tarafından kasten sosyal ağ grupları dışında tutuldum	2,1564	1,09723
Sosyal ağdan başkaları tarafından itibarımı zedeleyici iletiler gönderildi	2,1545	1,13819
Sosyal ağdan başkalarının yaydığı dedikodular itibarına zarar verdi	2,0555	1,08158
Sosyal ağdaki diğer kullanıcılardan tehditkâr mesajlar aldım	2,0473	1,11632
Sosyal ağda bazılarının benim hakkımda söylediği şeyler, arkadaşlarımdan benden uzaklaşmasına neden oldu	2,0145	1,06468
Sosyal ağdan bazılarını alay konusu yapan şeyler söyledim	1,9727	1,08643
Sosyal ağ hesabımı ele geçiren biri, beni kötü gösterecek mesaj ve iletiler gönderdi	1,9582	1,13753
Bana ait sırları, sosyal ağdan paylaştıkları için arkadaşlarımdan bana ihanet ettiğini düşündüm	1,9255	1,05356
Sosyal ağda bazılarının benim hakkımda söylediği şeyler yüzünden alay konusu oldum	1,9227	1,00790
Sosyal ağ kendini ben olarak tanıtan biri, başkalarının bilmesini istemediğim kişisel ve hassas bilgilerimi paylaştı	1,8587	1,05183
Sosyal ağda, başkası tarafından oyuna getirilerek sırrımı ben kendim paylaştım	1,7982	,96206
Valid N (listwise)	1100	

Katılımcıların sosyal ağ mağduriyet durumuna ait genel ortalama ise aşağıda yer alan tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29: Katılımcıların Sosyal Ağ Mağduriyetine Ait Maddelerinin Merkezi Eğilim İstatistikleri

	N	En Düşük	En Yüksek	Ort.	Std. Sap.
SAMÖ	1100	1.00	5.00	2,1945	,76411

Yukarıda yer alan tablo 29 incelendiğinde katılımcıların sosyal ağ mağduriyet düzeylerinin $\bar{X} = 2,19$ ile orta seviyede olduğu saptanmıştır.

4.5. Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Bağımsız Değişkenler Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Araştırmanın bu kısmında ilk olarak çalışmanın bir önceki başlığında alt boyutlara ait ortalaması alınan sosyal ağ yorgunluğu düzeylerinin katılımcıların, sosyo-demografik özellikleri, aşırı sosyal ağ yüklenmesi, sosyal ağ mağduriyeti ve sosyal ağ kullanım sıklıklarıyla olan ilişkisi parametrik analizler ile incelenecektir. Böylece sosyal ağ yorgunluğunun Türkiye örneklemindeki belirleyicileri saptanmaya çalışılacaktır. Araştırmanın bu kısmında SPSS 25 paket analiz programı kullanılmıştır.

4.5.1.Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Sosyo-Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeylerinin onların cinsiyet, yaş, meslek, eğitim, gelir, medeni durum gibi sosyo-demografik özelliklerine göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini belirlemek için SPSS 25 analiz programında parametrik testler kullanılmıştır. Parametrik analizlerin yapılabilmesinin ilk ve en önemli şartı elde edilen verilerin normal dağılım göstermesidir. Buna bağlı olarak sosyo-demografik değişkenlerin, sosyal ağ yorgunluğu bağımlı değişkeni ile ilişkisini belirlemeden önce normallik analizi yapılmıştır.

Normallik dağılım analizini için Skewness ve Kurtosis değerlerine bakılmıştır. Skewness değeri -.059; Kurtosis değeri ise 0.650 olarak hesaplanmıştır. Kurtosis ve Skewness değer aralıklarında -1.5 ile +1.5 aralığında yer alan tüm sonuçlar veri setinin normal dağıldığına işaret etmektedir (Erbay ve Beydoğan, 2017, s. 250). Elde edilen

Kurtosis ve Skewness değerlerine bağlı olarak araştırma sorularının açıklanmasında ve hipotezlerin sınanmasında parametrik testlerin kullanılabileceği anlaşılmıştır.

Bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişken ile ilişkilerinin araştırılmasından önce veri setinin örneklemin ne kadarını açıkladığı da incelenmiştir. Çakır'a (2014, s.5) göre KMO katsayısının ,50'nin üzerinde olması örneklemin temsil oranının yeterli olduğuna işaret etmektedir. Tablo 30'da KMO ve Bartlett's testine ait değerler verilmiştir.

Tablo 30: Sosyal Ağ Yorgunluğu Ölçeğinin Örneklem Açıklama Değeri

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,895
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	8458,767
	df	171
	Sig.	,000

Tablo 30'da yer alan sonuçlara göre KMO değeri .895, Bartlett testi değeri ise $\chi^2=8458,767$ ($p<.05$) olarak anlamlı bulunmuştur. Elde edilen değerlerden hareketle sosyal ağ yorgunluğuna ait toplanan verilerin, örneklemin %,895'sini açıkladığı söylenebilmektedir.

Normallik testi ile örneklem açıklama oranlarının tespiti sonucunda veri setinin parametrik testler ile incelenmesinin uygun olduğu anlaşılmıştır. Aşağıda yer alan alt başlıklarda ilk olarak sosyo-demografik bağımsız değişkenlerinin sosyal ağ yorgunluğu bağımlı değişkeni üzerindeki etkisi ortaya çıkarılmıştır.

4.5.1.1. Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Cinsiyet

Katılımcıların sosyal ağ yorgunluklarının kadın ve erkeklerdeki puanları hesaplandıktan sonra cinsiyetlerine göre farklılaştığını öngören hipotezi sınamak için bağımsız örneklem *t* testi yapılmıştır.

Tablo 31: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Cinsiyet Bağımsız Örneklem t Testi Analizi

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Ort.	t Testi	Sig.
Duygusal Tükenme	Kadın	610	2,9581	6,172	.000
	Erkek	490	2,6628		
Agresif Davranma	Kadın	610	2,9011	3,761	.000
	Erkek	490	2,7007		
Tatmin Etme	Kadın	610	3,0880	,202	.840
	Erkek	490	3,0769		
Gelecekteki Kullanım Niyeti	Kadın	610	3,3579	2,680	.007
	Erkek	490	3,2556		
SAY Genel Düzeyi	Kadın	610	3,0369	6,168	.000
	Erkek	490	2,8371		

Tablo 31'in sonuçlarına göre sırası ile kadın katılımcıların duygusal tükenme $\bar{X} = 2,9581$; agresif davranma $\bar{X} = 2,9011$; tatmin etme $\bar{X} = 3,0880$; gelecekteki kullanım niyeti $\bar{X} = 3,3579$ madde puanlarının ortalamalarının erkek katılımcılara göre ($\bar{X} = 2,6628$; $\bar{X} = 2,7007$; $\bar{X} = 3,0769$; $\bar{X} = 3,2556$) daha yüksek olduğu görülmektedir. SAY'ın genel ortalama puanı incelendiğinde ise yine kadınların ($\bar{X} = 3,0369$) erkeklere ($\bar{X} = 2,8371$) göre daha yüksek sosyal ağ yorgunluğuna sahip oldukları ve cinsiyete göre bir farklılaşma olduğu görülmektedir (sig., .000, $p < .05$). Tatmin etme (sig., .840, $p > .005$) alt boyutu dışında katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeylerinin cinsiyet gruplarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı (sig., .000, $p < .05$; sig., .000, $p < .05$; sig., .007, $p < .05$ sig., .000, $p < .05$) anlaşılmaktadır. Böylece H_1 desteklenmiştir (Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri, cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir) (BKZ. Tablo 23)

4.5.1.2. Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Yaş

Katılımcıların sosyal ağ yorgunluklarının, yaşlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını açıklamak için veri setine korelasyon analizi uygulanmıştır.

Tablo 32: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Yaş Korelasyon Analizi

ALT BOYUTLAR		YAŞ
Duygusal Tükenme	Pearson Correlation	-,112**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	1100
Agresif Davranma	Pearson Correlation	-,166**
	Sig. (2-tailed)	,226
	N	1100
Tatmin Etme	Pearson Correlation	-,016
	Sig. (2-tailed)	,315
	N	1100
Gelecekteki Kullanım Niyeti	Pearson Correlation	-,150**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	1100
SAY Genel Düzeyi	Pearson Correlation	-,161**
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	1100

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 32’de sonuçları görülen korelasyon analize göre katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri ile yaşları arasında duygusal tükenme ($r=-,112^{**}$, $p > .01$) agresif davranma ($r= -,166^{**}$, $p > .01$) ve gelecekteki kullanım niyeti ($r= -,150^{**}$, $p > .01$) alt boyutunda negatif yönde bir ilişki bulunmaktadır. SAY’ın genel ortalama puanı ile yaş arasında da ($r= -,161^{**}$, $p > .01$) negatif yönde bir ilişki saptanmıştır. Böylece H_{1a} kabul edilmiştir (Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki vardır). (BKZ. Tablo 24)

4.5.1.3. Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Eğitim Düzeyi

Katılımcıların, sosyal ağ yorgunluklarının eğitim durumlarına göre farklılık gösterip göstermeyeceğini anlamak için ANOVA analizi kullanılmıştır.

Tablo 33: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Eğitim Durumu ANOVA Analizi

ALT BOYUTLAR	Eğitim	N	Ort.	F Testi	Sig.
Duygusal Tükenme	Lise Altı	153	2,75	4,302	.002
	Lise	309	2,73		
	MYO	110	3,10		
	Lisans	399	2,85		
	Yüksek Lisans	108	2,82		
	Doktora	21	2,72		
Agresif Davranma	Lise Altı	153	2,58	1,710	.003
	Lise	309	2,78		
	MYO	110	3,02		
	Lisans	399	2,85		
	Yüksek Lisans	108	2,85		
	Doktora	21	2,74		
Tatmin Etme	Lise Altı	153	3,12	1,271	.263
	Lise	309	3,15		
	MYO	110	3,09		
	Lisans	548	3,02		
	Yüksek Lisans	108	3,06		
	Doktora	21	2,76		
Gelecekteki Kullanım Niyeti	Lise Altı	153	3,16	5,577	.000
	Lise	309	3,26		
	MYO	110	3,40		
	Lisans	548	3,35		
	Yüksek Lisans	108	3,45		
	Doktora	21	3,00		
SAY Genel Düzeyi	Lise Altı	153	2,85	4,680	.000
	Lise	309	2,90		
	MYO	110	3,14		
	Lisans	399	2,96		
	Yüksek Lisans	108	2,97		
	Doktora	21	2,78		

Tablo 33 incelendiğinde katılımcıların sosyal ağ yorgunluklarının, duygusal tükenme ($F= 4.302$; $p < .002$), agresif davranma ($F= 1,710$; $p < .003$) ve gelecekteki kullanım niyeti ($F= 5,577$; $p < .000$) alt boyutlarında eğitim seviyelerine göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Ayrıca SAY'ın genel ortalaması ile eğitim seviyelerinin arasında da ($F= 4,6800$; $p < .000$) anlamlı bir farklılaşma olduğu anlaşılmaktadır. Ortaya çıkan bu farklılaşmanın hangi eğitim seviyesinde olduğunu belirlemek için bu iki alt boyuta Hochberg's GT2 analizi yapılmıştır.

Tablo 34: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Eğitim Durumu Farklılaşmasına Ait Çoklu Karşılaştırma Analizi

BAĞIMLI DEĞİŞKEN	(I) Eğitim	(I) Eğitim	Ortalama farkı (I-J)	Std. Sap.	Sig.
Duygusal Tükenme	Lise	MYO	-,36849*	,08845	,001
	MYO	Lise	,36849*	,08845	,001
		Lisans	,25633*	,08579	,042
		Lise Altı	,35471*	,09959	,006
	Lisans	MYO	-,25633*	,08579	,042
	Lise Altı	MYO	-,35471*	,09959	,006
Agresif Davranma	Lise	MYO	-,24518	,09752	,166
	MYO	Lise Altı	,43904*	,10980	,001
	Lisans	Lise	,26390*	,08352	,024
	Lise Altı	Lisans	-,26390*	,08352	,024
		MYO	-,43904*	,10980	,001
Gelecekteki Kullanım Niyeti	Lise	MYO	-,13637	,06886	,520
		Lise Altı	,23613*	,07753	,035
	Lisans	Lise Altı	,18178*	,05897	,031
	Master	Lise Altı	,28994*	,07794	,003
		Doktora	,45988*	,14791	,028
	Doktora	Master	-,45988*	,14791	,028
	Lise Altı	Master	-,28994*	,07794	,003
		MYO	-,23613*	,07753	,035
		Lisans	-,18178*	,05897	,031
SAY Genel Düzeyi	Lise	MYO	-,23742*	,05978	,001
	MYO	Lise	,23742*	,05978	,001
		Lisans	,17720*	,05798	,034
		Lise Altı	,28484*	,06731	,000
	Lisans	MYO	-,17720*	,05798	,034
	Lise Altı	MYO	-,28484*	,06731	,000

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Hochberg's GT2 analizi örnekleme yer alan katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinin eşit olmadığı durumlarda yapılmaktadır.

Katılımcıların eğitim seviyeleri 6 farklı kategoride ve aralarında büyük farklar ile kümelendiği için Hochberg's GT2 analizi ile farklılaşma tespit edilmeye çalışılmıştır (BKZ. Tablo 28). Tablo 34'e göre katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri eğitim seviyeleri açısından şu şekilde farklılaşmıştır;

Duygusal tükenme alt boyutunda, lise mezunu katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri MYO ($\bar{X} = -36849$); MYO mezunlarının sosyal ağ yorgunluk düzeyleri lise ($\bar{X} = 36849$); lisans ($\bar{X} = 25663$) ve lise altı ($\bar{X} = 35741$); lisans mezunlarının sosyal ağ yorgunluğu MYO ($\bar{X} = -25663$); lise altı mezunların sosyal ağ yorgunluğu MYO ($\bar{X} = -35741$) mezunlarına göre farklılaşmaktadır.

Agresif davranma alt boyutunda, lise mezunu katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri MYO ($\bar{X} = -24518$); MYO mezunu katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri lise altı ($\bar{X} = 43904$); lisans mezunu katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri lise ($\bar{X} = 26390$); lise altı katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri ise lisans ($\bar{X} = 28894$) ve doktora ($\bar{X} = 45988$) mezunlarına göre farklılaşmaktadır.

Gelecekteki kullanım niyeti alt boyutunda yer alan farklılaşmalar incelendiğinde ise lise mezunu katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri MYO ($\bar{X} = -13637$) ve lise altı ($\bar{X} = 23613$); lisans mezunu katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri lise altı ($\bar{X} = 18178$); yüksek lisans mezunu katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri lise altı ($\bar{X} = -26390$) ve doktora ($\bar{X} = -43904$); doktora mezunu katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri yüksek lisans ($\bar{X} = 45988$); lise altı mezunu katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri ise yüksek lisans ($\bar{X} = -28894$); MYO ($\bar{X} = -23613$) ve lisans ($\bar{X} = -18178$) mezunlarına göre farklılaşmaktadır.

Araştırmanın bu kısmının son kısmında ise SAY'ın genel ortalamasında meydana gelen farklılaşmalar incelenmiştir. Lise mezunu katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri MYO ($\bar{X} = -23742$); MYO mezunlarının sosyal ağ yorgunluk düzeyleri lise ($\bar{X} = 23742$); lisans ($\bar{X} = 17720$) ve lise altı ($\bar{X} = 28484$); lisans mezunlarının sosyal ağ yorgunluğu MYO ($\bar{X} = -17720$); lise altı mezunların sosyal ağ yorgunluğu MYO ($\bar{X} = -28484$) mezunlarına göre farklılaşmaktadır. Böylece H_{1b} doğrulanmıştır (Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri, eğitim durumlarına göre farklılık göstermektedir).

4.5.1.4. Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Medeni Durum

Araştırmanın bu alt başlığında katılımcıların, sosyal ağ yorgunluk düzeylerinin medeni durumlarına göre farklılık gösterip göstermeyeceğini betimlemek için ANOVA analizi yapılmıştır.

Tablo 35'in sonuçlarına göre evli, bekar ve eşinden ayrılmış katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri ile duygusal tükenme (sig., .003, $p < .005$), agresif davranma (sig., .000, $p < .005$), gelecekteki kullanım niyetleri (sig., .002, $p < .005$) ve SAY'ın genel ortalaması (sig., .000, $p < .005$) arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmaktadır. Tatmin etme (sig., .079, $p < .005$) alt boyutunda sosyal ağ yorgunluğunun medeni duruma göre farklılaşmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 35: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Medeni Durum ANOVA Analizi

Alt Boyutlar	Medeni Durum	N	Ort.	F Testi	Sig.
Duygusal Tükenme	Evli	453	2,7501	5,918	0,03
	Bekar	615	2,8998		
	Ayrılmış	32	2,5799		
	Total	1100	2,9271		
Agresif Davranma	Evli	453	2,6799	11,636	,000
	Bekar	615	2,9230		
	Ayrılmış	32	2,5417		
	Total	1100	2,6230		
Tatmin Etme	Evli	453	3,0751	2,542	,079
	Bekar	615	3,0705		
	Ayrılmış	32	3,4375		
	Total	1100	3,0803		
Gelecekteki Kullanım Niyeti	Evli	453	3,2355	6,210	,002
	Bekar	612	3,3626		
	Ayrılmış	32	3,4479		
	Total	1100	3,3479		
SAY Genel Düzeyi	Evli	453	2,8734	8,454	,000
	Bekar	615	3,007		
	Ayrılmış	32	2,8611		
	Total	1100	2,549		

Böylece tablo 35'in sonuçlarına göre H_{1c} desteklenmiştir (Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri medeni durumlarına göre farklılık göstermektedir) (BKZ. Tablo 26).

4.5.1.5. Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Gelir Durumu

Katılımcıların sosyal ağ yorgunluklarının, aylık gelirlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını açıklamak için veri setine korelasyon analizi uygulanmıştır.

Tablo 36: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Gelir Durumu Korelasyon Analizi

ALT BOYUTLAR		Gelir Durumu
Duygusal Tükenme	Pearson Correlation	-,112*
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	1100
Agresif Davranma	Pearson Correlation	-,166*
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	1100
Tatmin Etme	Pearson Correlation	-,016
	Sig. (2-tailed)	,587
	N	1100
Gelecekteki Kullanım Niyeti	Pearson Correlation	-,150*
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	1100
SAY Genel Düzeyi	Pearson Correlation	-,161*
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	1100

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Tablo 36'da yapılan korelasyon analizi sonucuna göre katılımcıların sosyal ağ yorgunlukları ile duygusal tükenme ($r=-,112^*$, $p > .05$); agresif davranma ($r=-,166^*$, $p > .05$); gelecekteki kullanım niyeti ($r= -,150^*$, $p > .05$) alt boyutları arasında negatif yönde anlamlı zayıf bir ilişki bulunmaktadır. Ayrıca SAY'ın genel ortalaması ile yaş arasında da ($r= -,161^*$, $p > .05$) yine negatif yönde anlamlı zayıf bir ilişki ortaya çıkmıştır. Böylece H_{1d} kabul edilmiştir (Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri ile aylık gelirleri arasında anlamlı bir ilişki vardır). (BKZ. Tablo 27)

4.5.1.7. Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Meslek

Katılımcıların, sosyal ağ yorgunluklarının eğitim durumlarına göre farklılık gösterip göstermeyeceğini anlamak için ANOVA analizi kullanılmıştır.

Tablo 37: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Meslek Durum ANOVA Analizi

Alt Boyutlar	F	Ort.	Sig.
Duygusal Tükenme	4,102	2,345	,000
Agresif Davranma	3,539	2,672	,000
Tatmin Etme	,788	,647	,692
Gelecekteki Kullanım Niyeti	2,868	1,096	,000
SAY Genel Düzeyi	4,712	1,322	,000

Tablo 37 incelendiğinde katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeylerinin, duygusal tükenme ($F= 4.102$; $p < .00$), agresif davranma ($F= 3,539$; $p < .00$) ve gelecekteki kullanım niyeti ($F= 2,868$; $p < .000$) ve SAYın genel ortalama puanına ($F= 1,322$; $p < .000$) göre sahip olunan meslek dalına göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Katılımcıların mesleklerine ait veriler toplandıktan sonra araştırmanın üst başlıklarında da verildiği üzere toplamda 16 farklı kategori ortaya çıkmıştır. 16 farklı kategorideki dağılım oranları arasındaki fark büyük olduğu için yine Hochberg's GT_2 analizi ile farklılaşma tespit edilmeye çalışılmıştır (BKZ. Tablo 29). Buna göre katılımcıların mesleklerine göre sosyal ağ yorgunluk düzeylerindeki farklılaşma şu şekilde dağılım göstermiştir;

Tablo 38: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Meslek Çoklu Karşılaştırma Analizi

Bağımlı Değişken	(I) Eğitim	(I) Eğitim	Ortalama farkı (I-J)	Std. Sap.	Sig.
Duygusal Tükenme	İşsiz	Esnaf	,48305*	,081111	1,000
	Öğrenci	Polis	,71278*	,19829	,040
		Esnaf	,49950*	,12456	,058
	Mühendis	Polis	,81229*	,22101	,002
		Esnaf	,59000*	,15824	1,000
	Doktor	Polis	,93759	,23757	,996
Agresif Davranma	Polis	Hemşire	,-96895	,22218	,002
	Hemşire	Polis	,89052	,24525	,035
	Sağlık Tek.	İşçi	,53172*	,14263	,024
Gelecekteki Kullanım Niyeti	İşçi	Öğrenci	,-32462*	,09782	,021
	Sağlık Tek.	Esnaf	-,48982	,12489	,014
	Esnaf	Öğrenci	-,36785*	,05897	,031
SAY Genel Düzeyi	İşsiz	Esnaf	,30414*	,08607	,050
	Öğrenci	Esnaf	,39178*	,08388	,986
	Öğretmen	Polis	,51468*	,14305	,039
	İşçi	Hemşire	-,28484*	,06731	,000

*, The mean difference is significant at the 0.05 level

Duygusal tükenme alt boyutunda işsizlerin sosyal ağ yorgunluk düzeyleri esnaflara ($\bar{X} = ,48305$); öğrencilerin sosyal ağ yorgunluk düzeyleri polislere ($\bar{X} = 71278$) ve esnaflara ($\bar{X} = 49950$); mühendislerin ($\bar{X} = ,45638$) sosyal ağ yorgunluk düzeyleri polislere ($\bar{X} = ,81229$), esnaflara ($\bar{X} = ,85067$); doktorların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri ($\bar{X} = ,93759$) polislere; polislerin sosyal ağ yorgunluk düzeyleri hemşirelere ($\bar{X} = -96895$) göre farklılık göstermektedir.

Agresif davranma alt boyutunda hemşirelerin sosyal ağ yorgunluk düzeyleri polislere ($\bar{X} = ,89052$); sağlık teknikerlerinin sosyal ağ yorgunluk düzeyleri işçilere ($\bar{X} = ,53172$); işçilerin sosyal ağ yorgunluk düzeyleri ise öğrencilere ($\bar{X} = , -32462$) göre farklılık göstermektedir.

Gelecekteki kullanım niyeti alt boyutunda yer alan farklılaşmalar incelendiğinde ise sağlık teknikerlerinin sosyal ağ yorgunluk düzeyleri esnaflara ($\bar{X}$

=-,48982) ve esnafların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri de öğrencilere ($\bar{X}$ =-,36785) göre farklılık ortaya çıkartmaktadır. Böylece H_{1e} doğrulanmıştır (Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri, mesleklerine göre farklılık göstermektedir).

Araştırmanın bu kısmında test edilen sosyal ağ yorgunluğu bağımlı değişkeninin, bağımsız değişken olan sosyo-demografik özellikler ile sınanmasına ilişkin sonuçlar toplu olarak şu şekilde verilmiştir;

Tablo 39: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Sosyo-Demografik Kontrol Değişkenlerine Ait Hipotez Sonuçları

Hipotez No	Hipotez	Sonuç
H ₁	Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri, cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.	Kabul edildi
H _{1a}	Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki vardır.	Kabul edildi
H _{1b}	Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri, eğitimlerine göre farklılık göstermektedir.	Kabul edildi
H _{1c}	Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri, medeni durumlarına göre farklılık göstermektedir.	Kabul edildi
H _{1d}	Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri ile aylık gelirleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.	Kabul edildi
H _{1e}	Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri, meslek durumlarına göre farklılık göstermektedir.	Kabul edildi

4.6. Katılımcıların Sosyal Ağ Kullanım Tür ve Sürelerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu alt başlığında ilk olarak katılımcıların sosyal ağ kullanımının tür, süre ve sıklığı betimlenmiştir. Ardından katılımcıların ağ kullanım süreleri ile ağ yorgunlukları arasındaki ilişki incelenmiş; H₂ ve H₃'ün sınanması yapılmıştır. Veri setine frekans, korelasyon ve ANOVA analizleri uygulanmıştır.

İlk olarak katılımcıların kullandıkları sosyal ağ türleri ortaya çıkarılmıştır. Tablo 40 incelendiğinde katılımcıların 16 farklı sosyal ağ türü kullandıkları görülmektedir. Katılımcılar, en çok YouTube (33,1%), Instagram (26,2%) ve WhatsAapp (%12,1) en az ise WeChat (%2), Line (%3) kullanmaktadır.

Tablo 40: Katılımcıların Sosyal Ağ Kullanım Türüne Ait Frekans Analizi

Sosyal Ağ Kullanım Türleri	N	Geçerli Yüzde (%)
YouTube	966	33,1%
Instagram	812	26,2%
WhatsApp	967	12,1%
Twitter	257	23,7%
Facebook	254	23,1%
Tiktok	102	9,3%
Telegram	53	4,8%
Snapchat	34	1,3%
Pinterest	31	3,1%
LinkedIn	14	1,3%
Twitch	12	1,1%
Reddit	9	,8%
Tumblr	8	,7%
Skype	4	,4%
Line	3	,3%
WeChat	2	,2%
TOTAL= 16		4,8%

Araştırmanın bu kısmında katılımcıların günlük ve bir oturumdaki sosyal ağ kullanım süreleri de araştırılmıştır.

Tablo 41: Katılımcıların Sosyal Ağ Kullanım Sıklığına Ait Tanımlayıcı Analiz

Sosyal Ağ Kullanım Sıklığı	N	Dakika (DK)		Ort.
		En Az	En Çok	
Günlük Kullanım Süresi	1100			210,74
Bir Oturumdaki Kullanım Süresi	1100	2	1440	42,52
		1	480	

Tablo 41'e göre katılımcıların günlük sosyal ağ kullanım süresi en az 2 en çok 1440, genel ortalama ise $\bar{X} = 210,74$ dakika olarak ölçülmüştür. Ayrıca katılımcıların bir oturumda sosyal ağlarda kaldıkları süre ise en az 1 en çok 480 genel ortalama ise $\bar{X} = 45,52$ dakika olarak ölçülmüştür.

Katılımcıların sosyal ağ kullanımları ilk olarak haftalık olarak belirlenmiştir. Tablo 42 incelendiğinde katılımcıların haftalık sosyal ağ kullanım sıklıklarının

%80,6'sinin her gün; %8,8'inin haftada 4- 5 gün; % 7,5'inin haftada 2- 3 gün; % 3,1'inin ise haftada 1 gün olduğu belirlenmiştir.

Tablo 42: Katılımcıların Haftalık Sosyal Ağ Kullanım Sıklıklarına Ait Frekans Analizi

Zaman (Hafta)	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
1 Gün	34	3,1	3,1
2-3 Gün	82	7,5	7,5
4-5 Gün	97	8,8	8,8
Her gün düzenli	887	80,6	80,6
Total	1100	100,0	100,0

Araştırmanın bir başka analizinde ise katılımcıların sosyal ağ yorgunluklarının kullandıkları sosyal ağ türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmek istenmiştir.

Tablo 43: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Kullanılan Sosyal Ağ Türüne İlişkin ANOVA Analizi

Alt Boyutlar	F	Ort.	Sig.
Duygusal Tükenme	,073	,047	,786
Agresif Davranma	,031	,039	,843
Tatmin Etme	,274	,225	,600
Gelecekteki Kullanım Niyeti	,032	,081	,600
SAY Genel Ortalama	,487	,284	,485

Tablo 43'de yer alan ANOVA analizine göre katılımcıların sosyal ağ yorgunluğunun, kullanılan platform türüne göre alt boyutların hiçbirinde farklılık göstermediği saptanmıştır. Böylece H₂ reddedilmiştir (Katılımcıların sosyal ağ yorgunluğu, platformların türüne göre farklılık göstermektedir).

Araştırmada katılımcıların sosyal ağ kullanım süreleri içindeki dondurma durumları da belirlenmek istenmiştir. Tablo 44 'de yer alan verilere göre katılımcıların %62,5'inin kullandıkları sosyal ağları dondurdıkları anlaşılmıştır.

Tablo 44: Katılımcıların Sosyal Ağ Dondurma Durumuna Ait Frekans Analizi

Dondurma Durumu	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde (%)
EVET	688	62,5	62,5
HAYIR	412	37,5	37,5
Total	1100	100,0	100,0

Katılımcıların sosyal ağ dondurma süreleri içinde hesaplarını tekrar aktif etme eğilimleri de incelenmiştir. Katılımcıların %68,3'u hesaplarını yeniden aktif etmişken %31,7'i ise pasif durumda bırakmayı tercih etmiştir (BKZ Tablo 31).

Hesabını pasif durumda bırakan katılımcıların (%69,2) ise dondurma süreleri tablo 45'te verilmiştir.

Tablo 45: Katılımcıların Sosyal Ağ Dondurma Süresince Yeniden Açma Eğilimlere Ait Frekans Analizi

Süre/Gün	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde (%)
Birkaç Saat	76	6,9	6,9
1-10 Gün	165	15,0	15,0
11-30 Gün	109	9,9	9,9
1 Aydan Uzun Süre	395	35,9	35,9
Total	1100	99,9	99,9

Tablo 45'e göre katılımcıların % 6,9'u birkaç saat; % 15,0'ı 1-10 gün; % 9,9'u 11-30 gün; % 35,9'u ise 30 günden daha fazla süre hesabını dondurmıştır.

Katılımcıların günlük kullanım sürelerinin sosyal ağ yorgunlukları üzerindeki etkisini betimlemeye çalışan H₃ hipotezinin sınanması için de korelasyon analizi yapılmıştır.

Tablo 46: Günlük Sosyal Ağ Kullanımı ve Sosyal Ağ Yorgunluğuna Ait Korelasyon Analizi

Değişkenler		Sosyal Ağ Yorgunluğu	Günlük Sosyal Ağ Kullanım Süresi
Sosyal Ağ Yorgunluğu	Pearson Correlation	1	,150**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	1100	1100
Günlük Sosyal Ağ Kullanım Süresi	Pearson Correlation	,150**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	1100	1100

**, Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 46'ya göre katılımcıların günlük ağ kullanım süreleri arttıkça sosyal ağ yorgunluk düzeylerinin de pozitif yönde anlamlı düzeyde zayıf aralıkta ($r = ,150^{**}$, $p > .01$) arttığı anlaşılmaktadır (BKZ Tablo 31). Böylece H_3 doğrulanmıştır (Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri ile sosyal ağ kullanım süreleri arasında anlamlı bir ilişki vardır).

Araştırmanın bu bölümünün son kısmında ise katılımcıların gelecekte sosyal ağ kullanımını sonlandırma niyetlerinin olup olmadığı belirlenmek istenmiştir.

Tablo 47: Katılımcıların Gelecekte Sosyal Ağ Kullanımı Sonlandırma Niyetine Ait Analiz

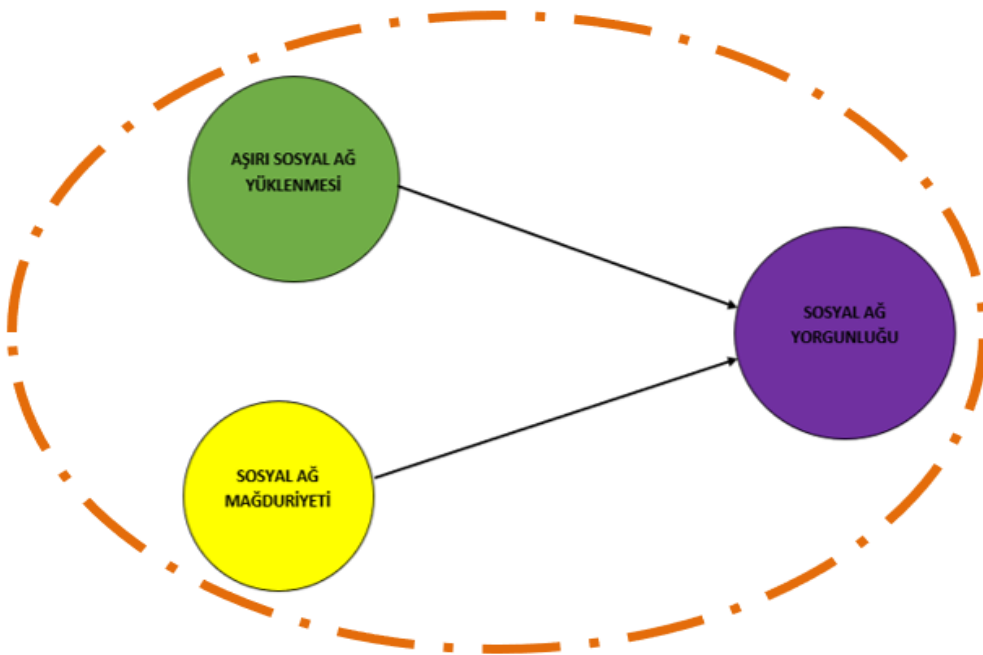
Gelecekte Kullanımı Sonlandırma Niyeti	Frekans	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)
EVET	412	37,4	37,4
HAYIR	688	62,6	62,6
Total	1100	100,0	100,0

Tablo 47'ye göre katılımcıların %62,6'u ağ kullanımlarını sonlandırma niyetlerinin olmadığını belirtmiştir.

4.7. Sosyal Ağ Yorgunluğu, Aşırı Sosyal Ağ Yüklenmesi ve Sosyal Ağ Mağduriyeti Ölçeklerinin Çoklu Regresyon Analizi

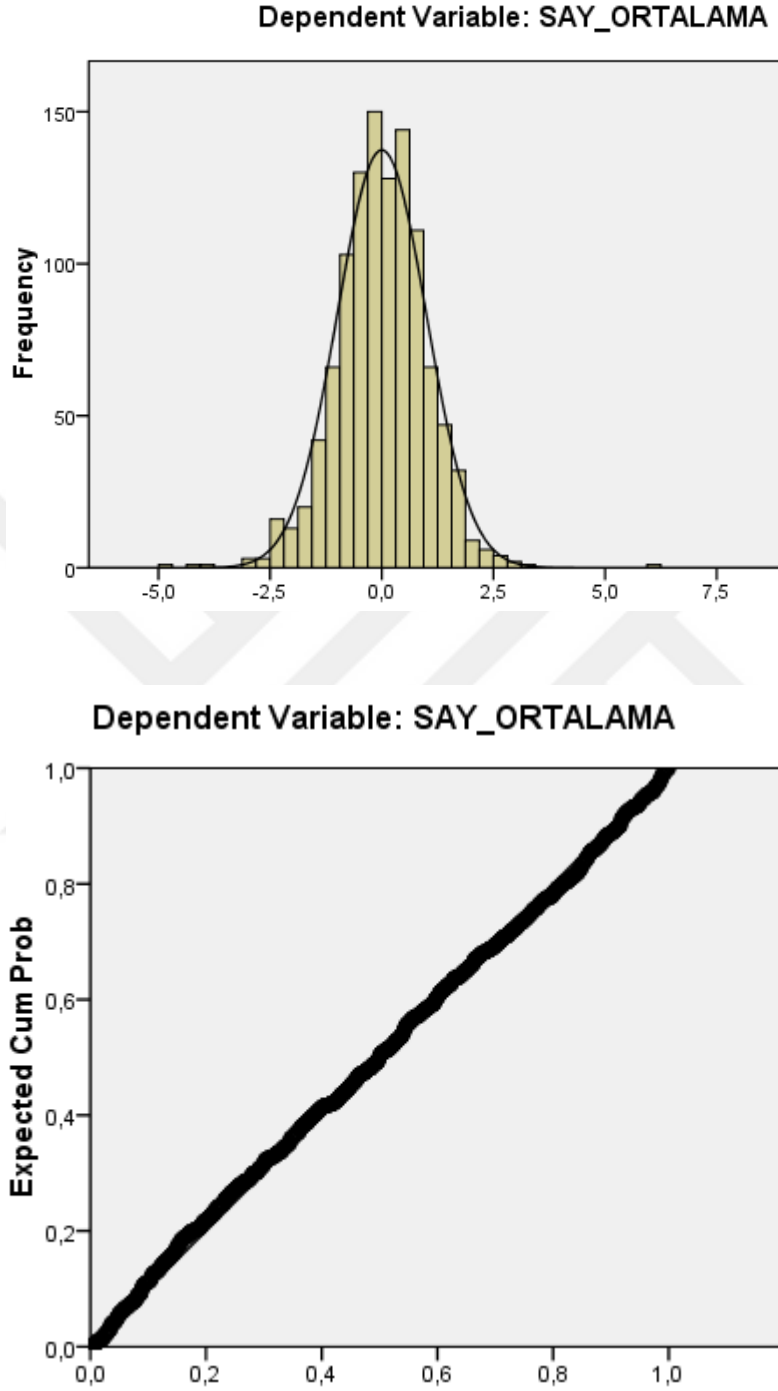
Araştırmada, sosyal ağ yorgunluğunun teorik çerçevesinin incelenmesinden sonra bağımsız değişken olabileceği öne sürülen öncüllerden hareketle çoklu regresyon analizi için modelleme tahmini yapılmıştır. Model 6 incelendiğinde araştırmacı tarafından, aşırı sosyal ağ yüklenmesi ile sosyal ağ mağduriyetinin, sosyal ağ yorgunluğu üzerinde bir belirleyici olarak öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Araştırmanın son hipotezlerinin sınacağı bu kısımda bağımsız değişkenlerin (aşırı sosyal ağ yüklenmesi, sosyal ağ mağduriyeti) bağımlı değişken (sosyal ağ yorgunluğu) üzerindeki etkisi incelenecek ve elde edilen değerlere bağlı olarak modelin çoklu regresyon denklemi ile çizilip çizilemeyeceği araştırılacaktır.

Model 6: SAY ve Belirleyicilerine Yönelik Tahmini Model

Çoklu regresyon analizinin aşamaları aşağıda sırası ile verilmiştir. Çoklu regresyon analizinin yapılmasının en önemli şartı veri setinin normallik ve doğruluk varsayımı sağlamasıdır. Bunun için histogram ve normallik testleri yapılmıştır.

Grafik 2: Normallik ve Doğrusallık Varsayımları Analizi

Grafik 2’de yer alan histogram ve normallik dağılım verilerine göre veri setine çoklu regresyon yapılabileceği anlaşılmıştır. Veri setine, enter tekniğinde çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. İlk olarak bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları incelenmiştir.

Tablo 48: Bağımsız ve Bağımlı Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları

		SAYO	SAMO	BAY	İAY	SOSAY	SİSAY
Pearson Correlation	SAYO	1,000	,345**	,462**	,477**	,284**	,304**
	SAMO	,344	1,000	,237	,337	,358	,324
	BAY	,452	,237	1,000	,387	,097	,324
	İAY	,477	,237	,387	1,000	,314	,296
	SOSA	,284	,358	,097	,314	1,000	,260
	SİSAY	,304	,324	,324	,293	,260	1,000
Sig. (1-tailed)	SAYO	.	,000	,000	,000	,000	,000
	SAMO	,000	.	,000	,000	,000	,000
	BAY	,000	,000	.	,000	,001	,000
	İAY	,000	,000	,000	.	,000	,000
	SOSA	,000	,000	,002	,000	.	,000
	SİSAY	,000	,000	,000	,000	,000	.
N	SAYO	1100	1100	1100	1100	1100	1100
	SAMO	1100	1100	1100	1100	1100	1100
	BAY	1100	1100	1100	1100	1100	1100
	İAY	1100	1100	1100	1100	1100	1100
	SOSA	1100	1100	1100	1100	1100	1100
	SİSAY	1100	1100	1100	1100	1100	1100

**, Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 48 incelendiğinde sosyal ağ yorgunluğu ile tek boyut 17 maddeden oluşan sosyal ağ mağduriyeti arasında ($r = ,344$ $p > .05$) orta düzey ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Sosyal ağ yorgunluğu ile aşırı sosyal ağ yüklenmesinin alt boyutları incelendiğinde ise SAY ve BAY ($r = ,462$ $p > .05$); SAY ve İAY ($r = ,477$ $p > .05$); SAY ve SOSAY ($r = ,284$ $p > .05$) ve SAY ve SİSAY ($r = ,304$ $p > .05$) olarak orta düzeyde ilişkili bulunmuştur. Böylece bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında bir ilişkinin olduğu saptanmıştır.

Değişkenlerin arasındaki korelasyon kat sayıları belirlendikten sonra çoklu regresyon model özeti incelenmiştir. Model aşağıda yer alan tablo 49’da verilmiştir;

Tablo 49: Bağımsız ve Bağımlı Değişkenlere Ait Çoklu Regresyon Model Özeti

Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Std. Sp. Tahmini	Durbin-Watson
1	,598 _a	,358	,355	,43599	1,972

Tablo 49’a göre çoklu regresyon analizi sonucunda oluşan modelin özetinde yer alan düzeltilmiş R² değeri incelendiğinde; sosyal ağ yorgunluğunun %35’inin bağımsız değişkenler olan aşırı sosyal ağ yüklenmesi ve sosyal ağ mağduriyeti tarafından açıklandığı anlaşılmaktadır.

Modelde yer alan bağımsız değişkenlerin arasında oto korelasyon olup olmadığını tespit etmek için de Durbin Watson değeri incelenmiştir. Tablo 49’a göre bu değer 1,5-2,5 arasında 1,972 olarak bulunduğundan oto korelasyon diğer bir ifade ile hata terimi ile birbirini izleyen değerler arasında ilişki bulunmadığını belirtmektedir.

Elde edilen çoklu regresyon modelinin anlamlı olup olmadığını saptamak için tablo 50’de yer alan ANOVA testi sonuçları da değerlendirilmiştir.

Tablo 50: Çoklu Regresyon Modeline Ait ANOVA Sonuçları

Model	Karelerin Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Sig.
1 Regresyon	115,993	5	23,19	122,041	,000 ^a
Sonuç	207,957	1094	,190		
Total	323,950	1099			

ANOVA testi sonucunda F değerine karşılık gelen p anlamlılık seviyesi değeri (sig., .000, p <.005) küçük olduğundan dolayı yapılan çoklu regresyon modelinin açıklayıcı olduğu da ortaya çıkmıştır. Diğer bir ifade ile bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişkeni anlamlı bir şekilde açıkladığı anlaşılmıştır.

Tablo 51: Çoklu Regresyon Modeli/Bağımsız Değişkenler ve Katsayıları

Model	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	Sig.
	B	Std. Hata	Beta		
1 (Constant)	1,396	,067		20,749	,000
SAMO	,089	,020	,125	4,547	,000
BAY	,184	,017	,298	10,956	,000
İAY	,174	,018	,267	9,462	,000
SOSAY	,070	,017	,111	4,132	,000
SİSAY	,041	,018	,060	2,224	,026

Çoklu regresyon modelinde yer alan bağımsız değişkenlerin modele katkılarını incelemek için analize devam edilmiştir. Tablo 51’de görüldüğü üzere sosyal ağ yorgunluğu ile sosyal ağ mağduriyeti arasında anlamlı bir ilişki (sig., .000, $p < .005$) bulunmaktadır. Yine sosyal ağ yorgunluğu ve aşırı sosyal ağ yüklenmesinin alt boyutları; BAY (sig., .000, $p < .005$); İAY, (sig., .000, $p < .005$); SOSAY, (sig., .000, $p < .005$); SİSAY (sig., .026, $p < .005$) arasında da anlamlı bir ilişki (sig., .000, $p < .005$) olduğu görülmektedir. Buradan hareketle aşırı sosyal ağ yüklenmesinin tüm alt boyutlarının ve sosyal ağ mağduriyetinin, sosyal ağ yorgunluğu üzerinde anlamlı bir etki ortaya çıkarttığı anlaşılmaktadır. Beta katsayıları (β) incelendiğinde ise sosyal ağ yorgunluğu üzerinde en fazla etkinin BAY ($\beta = ,289$) en az etkinin ise SİSAY ($\beta = ,060$) tarafından gerçekleştirildiği ortaya çıkmıştır.

Son olarak ise modelde yer alan değişkenler arasında çoklu doğrusallığın varlığı ve bir bağıntı probleminin olup olmadığı incelenmiştir. Bunun içinde VIF değeri ile Tolerans değerlerine bakılmıştır.

Tablo 52: Çoklu Regresyon Modeli/Bağımsız Değişkenlerin VIF /Tolerans Değerleri

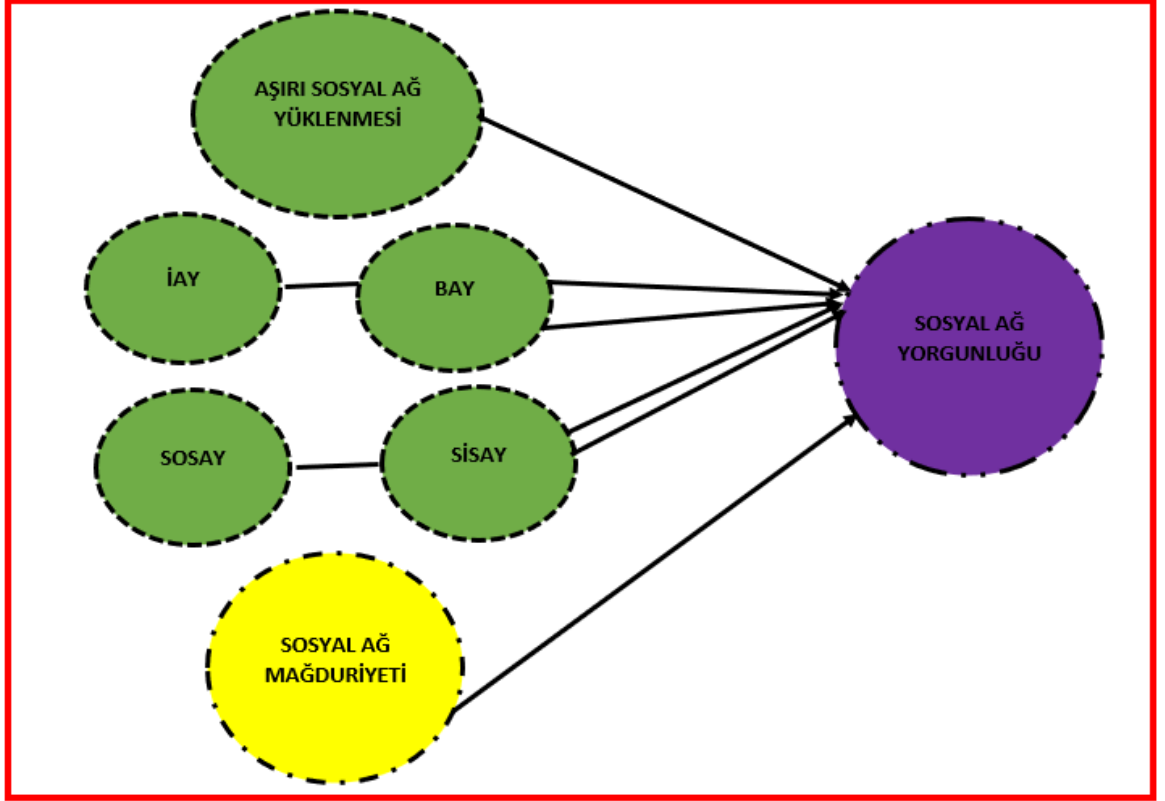
Model	Eşdoğrusallık İstatistikleri	
	Tolerans	VIF
1 (Constant)		
SAMO	,774	1,292
BAY	,791	1,264
İAY	,739	1,354
SOSAY	,810	1,235
SİSAY	,801	1,249

VIF kriter değerinin 10'dan büyük, tolerans değerinin ise 0,2'den küçük olması durumunda bağımsız değişkenler arasında önemli bir çoklu doğrusal bağıntı probleminin olduğu işareti verilmektedir (Akdi, 2011, s. 494). Tablo 52 incelendiğinde $VIF > 10$; tolerans değerinin ise $< 0,2$ 'den küçük olduğu görülmektedir. Böylece aşırı sosyal ağ yüklenmesi ile sosyal ağ mağduriyeti bağımsız değişkenleri arasında çoklu doğrusallık bağıntı problemi olmadığı anlaşılmıştır. Diğer bir ifade ile modelde yer alan bağımsız değişkenlerin her ikisinin de denklemde kalacağı belirlenmiştir. Elde edilen tolerans ve VIF değerlerine bağlı olarak modelin çoklu regresyon denklemi şu şekilde çıkartılmıştır;

$$SAY = 1,292 + 1,264 (BAY) + 1,354 (İAY) + 1,235 (SOSAY) + 1,249 (SİSAY)$$

Denklemden hareketle araştırmanın üst kısmında tahmin edilen modelin uyumu sağlanmış ve modellemesi alt boyutlar da eklenerek şu şekilde yapılmıştır;

Model 7: Sosyal Ağ Yorgunluğunun Çoklu Regresyon Modellemesi

Çoklu regresyon analizinden elde edilen sonuçlardan hareketle **H₄** (Katılımcıların aşırı sosyal ağ yüklenme durumları ve sosyal ağ yorgunlukları arasında anlamlı bir ilişki vardır) ve **H₅** (Katılımcıların sosyal ağ mağduriyet durumları ve sosyal ağ yorgunlukları arasında anlamlı bir ilişki vardır) hipotezleri kabul edilmiştir. Böylece aşırı sosyal ağ yüklenmesinin tüm boyutları ile sosyal ağ mağduriyetinin, sosyal ağ yorgunluğunun yordayıcısı olduğu saptanmıştır. Diğer bir ifade ile aşırı sosyal ağ yüklenmesinin tüm boyutları ile sosyal ağ mağduriyetinin, sosyal ağ yorgunluğunun dış öncülü olduğu anlaşılmıştır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Açıklayıcı desende tasarlanmış olan bu araştırma literatürde yeni yer edinmeye başlayan sosyal ağ yorgunluğunu teorik ve ampirik olmak üzere 2 farklı aşamada ele almıştır.

İlk olarak Boyd ve Ellison tarafından 2008 yılında sosyal ağların gelişimine yönelik literatüre kazandırılan zaman çizelgesi (BKZ. ek-1) 2011-2022 yıllarını kapsayacak şekilde güncellenmiştir. Bu yıl aralığında 32 sosyal ağın kullanıldığı araştırmada elde edilen sonuçlar arasında yer almıştır. Baz alınan yıllarda ortaya çıkan sosyal ağlar incelendiğinde yeni uygulamaların eski platformlardan farklı amaçlarla kullanıcıya hizmet sunduğu saptanmıştır. Twitch ve Periscope'un ortaya çıkış amacına bakıldığında geleneksel medya aracı olan televizyona rakip olarak kullanıma sunulduğu bilinmektedir. Bunun yanında Tinder gibi sosyal ağların ise kullanıcıların cinsel yaşamlarında aktif olmalarını sağlayacak olanaklar ile piyasaya sürüldüğü anlaşılmıştır. Yine gab gibi sosyal ağların ise nefret, ayrımcılık ve ırkçılık provokasyonlarını yapmak üzere kullanıma sunulduğu açıkça belirtilmiş, insana ait bütün sorunlar ve ihtiyaçlar iyi/kötü bir şekilde çevrimiçi alanlarda gerçektekini aratmayacak şekilde yer edinmiştir. Bunların yanında 11 yıl boyunca ortaya çıkan bu ağların toplumsal açıdan faydalı olduğu da anlaşılmıştır. Özellikle Swarm devletlerin nüfus ve adres tipolojilerinde yetkili kurumlara zengin bilgiler sunmuş, veri madenciliğinin oluşturulmasında adım atılan ilk sosyal ağ olmuştur. Yine araştırmanın zaman sınırlılığı bağlamında değerlendirildiğinde Covid-19 dönemi boyunca sosyal ağların çevrimiçi eğitim hizmetler sunduğu hem araştırmacı tarafından yapılan gözlemlerde hem de literatür taramalarından elde edilen bir başka olumlu yön olarak değerlendirilmektedir. Pandemiler, toplumsal eylemler, ekonomik bozulmalar gibi olağanüstü durumlarda artık sosyal ağların sanal varlığının gerçek bir alan gibi çalıştığı diğer araştırmalarda (Acar, 2018; Gülnar ve Acar, 2021; Kazaz ve Acar, 2021) olduğu gibi bu araştırmada da kabul edilmiştir.

Yapılan ilk araştırmaların çoğunda öncelikli olarak iç öncüllerin üzerinde yoğunlaşma sağlandığı görülmektedir. Ravindran ve diğerleri (2013), Ravindran ve diğerleri (2014) ile Lee ve diğerleri (2014) sosyal ağ yorgunluğunun iç öncüllerini; öznel fiziksel ve psikolojik durumlar olarak tanımlanmıştır. Kişilik özellikleri, sosyo-

demografik özelliklerin tümü bu öncül grubunda yer almaktadır. Yine de bazı araştırmacılar (Ravindran vd., 2013) sosyal ağ yorgunluğunun içsel öncüllerinin hala netleşmediğini iddia etmiştir. Çünkü Ravindran ve diğerleri 2016 yılında yaptığı araştırmanın sonunda özellikle kişilerin cinsiyet ve yaş gibi sosyo-demografik özelliklerine göre sosyal ağ yorgunluğunun açıklanmasına yönelik bir genişleme yaşanabileceğini belirtmiştir. Zhang ve diğerleri (2016) sadece cinsiyet ve yaşın sosyal ağ yorgunluğunda etkileyici bir değişken olduğunu ortaya çıkartmıştır. Literatür incelendiğinde sosyal ağ yorgunluğuna yönelik yapılan araştırmalarda sıklıkla yaş ve cinsiyete yönelik incelendiği görülmektedir. Gou ve diğerlerinin 2020 yılında yaptığı araştırmada katılımcıların cinsiyet ve yaşlarına ek olarak meslek ile eğitimin de bağımsız değişken olarak atandığı görülmektedir. Bu araştırmada ise Ravindran ve diğerlerinin (2014) tavsiyesi üzerine meslek, gelir, medeni durum gibi farklı sosyo-demografik özelliklerin incelenmesi gerekli görülmüştür. Cao ve Sun (2018); Shi ve diğerleri, Yu ve diğerleri (2020) ile Lin ve diğerlerinin (2021) elde ettiği sonucun aksine bu araştırmada katılımcıların sosyal ağ yorgunluklarının cinsiyet açısından anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkarttığı saptanmıştır. Bu araştırmada elde edilen sonucu destekleyecek şekilde Luqman ve diğerleri (2018) ile Lin ve diğerlerinin (2020) bulgularının örtüştüğü görülmektedir. Kadınların, erkek katılımcılara kıyasla daha fazla sosyal ağ yorgunluğuna maruz kaldığı ortaya çıkmıştır. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre bir başka bağımsız değişken incelemesi de yaş unsuru üzerinde yapılmıştır. İlk olarak Zhang ve diğerleri (2016) araştırmalarında yaş arttıkça sosyal ağ yorgunluğunun da arttığını belirtmiştir. Guo ve diğerleri (2020), Cao ve Sun (2018), Lin ve diğerleri (2021), Luqman ve diğerleri (2017), Luqman ve diğerleri (2018) ve Xiamo ve Man'ın (2021) saptamış olduğu gibi bu araştırmada da yaşın sosyal ağ yorgunluğu üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Buradan hareketle yaş değişkeninin, bağımlı değişken üzerinde bir belirleyici olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmada katılımcıların medeni durumlarının da sosyal ağ yorgunluğu üzerindeki etkisi incelenmiştir. İlk olarak katılımcıların sosyal ağ yorgunluklarının medeni durumlarına göre farklılık gösterdiği doğrulanmıştır. Fakat araştırmacı sosyal ağ yorgunluğunda bekar katılımcıların ilk sırada yer alacağını düşünmüş ama eşinden ayrılmış katılımcılarda ortalama puanın daha yüksek çıktığı saptanmıştır. Araştırmada katılımcıların sosyal ağ yorgunluklarının aylık gelirlerine

göre durumu da incelenmiştir. Araştırmacı, katılımcıların aylık gelirlerinin arttıkça sosyal ağ yorgunluğunun da artacağını iki değişken arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu öngörmüştür. Katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri, gelir durumlarına göre çok zayıf bir ilişki ile biçimlenmiştir. Buradan hareketle katılımcıların gelir miktarları arttıkça sosyal ağ yorgunluk düzeylerinin azaldığı saptanmıştır. Bu açıdan ekonomik koşulları daha iyi olan katılımcıların sosyal ağ yorgunluğuna daha az maruz kaldığı anlaşılmıştır. Araştırmanın bir başka bulgusunda da Guo ve diğerlerinin (2020) elde ettiği sonucun tersine katılımcıların sosyal ağ yorgunluklarının eğitim durumlarına göre farklılık gösterdiği anlaşılmıştır. İlgili literatür incelendiğinde katılımcıların eğitim seviyeleri ile sosyal ağ yorgunluğu arasındaki ilişkinin sadece Guo ve diğerleri (2020) tarafından incelendiği görülmüştür. Eğitim seviyesi ilkokul olanlardan başlamak üzere doktora mezunu katılımcılara kadar tüm örnekleme bir farklılık meydana geldiği saptanmıştır. Katılımcıların eğitim seviyesine bağlı olarak derece bazında ortaya çıkan farklılaşmanın da iş yaşamının yoğunluğu, boş zamanın olmaması, sosyal ağlarda geçirilen sürenin daha faydalı ya da farklı alanlarda geçirilmesi yine platformların bilinçli kullanımı gibi nedenlerden kaynaklanabileceğini düşündürmüştür. Araştırmanın katılımcıların sosyal ağ yorgunluğunda meslekleri ile olan ilişkisi de incelenmiştir. Katılımcıların sosyal ağ yorgunlarının mesleklerine göre anlamlı şekilde farklılaştığı saptanmıştır. Literatür incelendiğinde katılımcıların meslekleri ile sosyal ağ yorgunluğu arasındaki ilişkiyi yine sadece Guo ve diğerlerinin (2020) araştırdığı belirlenmiştir. Guo ve diğerleri ise bu araştırmada elde edilen sonucun aksine katılımcıların meslekleri ile sosyal ağ yorgunlukları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını saptamıştır. Bu araştırma sonucunda toplamda 16 farklı meslek kategorisinde aktif olarak çalışan katılımcıların bazı iş kolları arasında farklılaşmalar meydana geldiği anlaşılmıştır. Araştırmanın bu bulgusunda tıpkı literatürde yer alan diğer çalışmalarda özellikle cinsiyet ve yaş grubu özelinde Guo ve diğerleri (2020); Cao ve Sun (2018); Lin ve diğerleri (2021); Luqman ve diğerleri (2017); Luqman ve diğerleri (2018); Xiamo ve Man'ın (2020) saptandığı gibi katılımcıların sosyal ağ yorgunluklarının sosyo-demografik değişkenlere göre farklılık gösterdiği doğrulanmıştır. Sosyal ağ yorgunluğunda sosyo-demografik özelliklerin kavramın iç öncüllerine yönelik yargıyı güçlendirdiği sonucu diğer araştırmalara (Luqman vd., 2017; Cao & Sun, 2018; Xiao & Man, 2020; Shi vd., 2020;

Yu vd., 2020; Lin vd., 2020; Fu vd., 2020; Lin, vd., 2021) ek olarak bu araştırmada da saptanmıştır.

Araştırmada katılımcıların birbirinden farklı 16 platform kullandığı saptanmıştır. Bunun yanında sosyal ağların farklı çeşitlerinin kullanımında WhatsAap, Instagram ve YouTube ilk 3 sırada yer almıştır. Yine araştırmada elde edilen bir başka sonuçta ise katılımcıların bir oturumdaki platform kullanım süresi 42, 1 gün içerisindeki kullanım süresi 210 dakika olarak belirlenmiştır. Süreler saat bazında yorumlandığında kullanıcıların bir günde ortalama 3 saatten fazla sosyal ağlarda zaman geçirdiğine işaret etmektedir. Sürenin bu kadar fazla olmasından dolayı da katılımcılarda sosyal ağ yorgunluğu belirginleşmeye başlamıştır. Whelan ve diğerleri (2020) ile Fu ve diğerlerinin (2020) de doğruladığı gibi katılımcıların günlük ağ kullanım süreleri arttıkça sosyal ağ yorgunluk düzeylerinin de pozitif yönde anlamlı düzeyde arttığı bu araştırmada da saptanmıştır. Araştırmacı, sosyal ağ kullanımında özellikle türlerin çeşitliliğine göre bir yorgunluk olup olmayacağını merak etmiştir. Çünkü daha önce yapılan araştırmalar incelendiğinde sadece 1 platform üzerinden çalışıldığı görölmüştür. Fu ve diğerleri 2020 yılında yaptığı araştırmasında sadece Facebook kullanımının katılımcılarda sosyal ağ yorgunluğu oluşturup oluşturmadığını incelemiş ve platformun türüne göre anlamlı bir ilişki olmadığını saptamıştır. Yapılan analiz sonucunda sosyal ağ kullanım türünün sosyal ağ yorgunluğu ile ilişkisi olmadığı saptanmıştır. Araştırmada, katılımcıların bir hesaba üye olduktan güncel kullanımlarına kadar olan süre içerinde platform kullanımlarını dondurma durumları da incelenmiştir. Orta seviyede sosyal ağ yorgunluğu yaşayan katılımcıların hesaplarını kullanım süresinin herhangi bir döneminde dondurmuş olduğu görölmüş fakat katılımcıların dondurma sürelerinde hesaplarını yeniden aktif etme eğilimlerinin olduğu saptanmıştır. Başka bir ifade ile hesabını donduran kullanıcılar 30 günden daha fazla bir süre sonra yeniden platform kullanma isteğinde bulunmuş ve pasif olan hesabı yeniden kullanma eğilimine girmiştir. Araştırmacı, katılımcıların gelecekte platform kullanma niyetlerini de belirlemeye çalışmıştır. Katılımcıların çoğunluğunun gelecekte de platform kullanma niyetinin olduğu saptanmıştır. Bu oran araştırmacıda şaşkınlık uyandırmıştır. Çünkü belirli bir düzeydeki (orta) sosyal ağ yorgunluğuna,

aşırı sosyal ağ yüklenmesi/sosyal ağ mağduriyeti etki eden katılımcıların platformlardan uzaklaşması başlı başına bir tepki olarak değerlendirilmektedir..

Araştırmada katılımcıların sosyal ağ yorgunluk düzeyleri ile bu düzeylerin bağımsız değişkenler (aşırı sosyal ağ yüklenmesi, sosyal ağ mağduriyeti, sosyo-demografik değişkenler ve sosyal ağ kullanımı) ile olan ilişkisi belirlenmiştir. Araştırmada katılımcıların sosyo-demografik özellikleri belirlendikten sonra orta seviyede sosyal ağ yorgunluğu yaşadığı saptanmıştır. Katılımcıların genel sosyal ağ yorgunluk düzeyleri hesaplandıktan sonra alt boyutlardaki yorgunluk düzeylerinin dağılımı da belirlenmiştir. Diğer bir ifade ile katılımcıların sosyal ağ yorgunluğunu en çok hangi alt boyutta yaşadığı ortaya çıkarılmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre katılımcıların en fazla sosyal ağ yorgunluğunu gelecekteki kullanım niyeti alt boyutunda hissettiği anlaşılmıştır. Bu sonuç ayrıca madde yükleri ortalamaları ile beraber değerlendirildiğinde araştırmacıya suçların varlığının sorgulanmasının gerekli olduğunu düşündürmüştür. Bir stresör olan sosyal ağ kullanımı, yorgunluk alt boyutunda kullanıcıda tatmin olma yorgunluğunu belirginleştirmiş ve olumsuz bir durum ortaya çıkartmıştır. Tatmin etme alt boyutunda fiziksel suçun varlığından bahsetmek olası görülmemektedir. Çünkü fiziksel suçlar, çevresel faktörlerden oluşurken; psikolojik suçlar, tamamı ile kişisel nedenlere bağlı öznel olarak kendisini göstermektedir. Bu alt boyutta da görülen sosyal ağ kullanımdan tatmin olma alt boyutunda yorgunluk çekmesi kullanıcının kendi kişisel sorunlarından kaynaklanmaktadır. Araştırmacıda, kullanıcıların hem yaptığı eylemden tatmin olup hem de yorgunluk yaşaması özellikle tıbbi bir sağlık sorununun olabileceği düşüncesini belirginleştirmiştir. Bu açıdan araştırmacıda, tatmin olma alt boyutunda yüksek doyum sağlayan ama sosyal ağ yorgunluğu yaşayan kullanıcılarda ağ bağımlılığı olabileceği şüphesi güçlenmiştir. Yine katılımcıların 3. sırada duygusal yorgunluk boyutunda sosyal ağ yorgunluğu yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Duygusal yorgunluk alt boyutu da stresörler ve suçlar özelinde değerlendirildiğinde fiziksel suç grubuna ait olduğu saptanmıştır. Çünkü fiziksel suçlar altta yatan, bir stresörün dışavuran göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Duygusal yorgunluğun katılımcılarda, kontrol edilemeyen öfke, ani sinirlenme, bedensel yorgunluk, bitkinlik ve yıpranma hali gibi gözle görülebilir fiziksel olumsuz durumlar ortaya çıkarttığı

saptanmıştır. “Saatlerce sosyal ağ kullandıktan sonra rahatsız hissediyorum” , “sosyal ağ kullandığım için duygusal olarak bitkin hissediyorum”; “sosyal ağ kullanmayı bitirdikten sonra tükenmiş hissediyorum”; “sosyal ağ kullandıktan sonra yıpranmış hissediyorum” maddelerine verdikleri cevapların yüklerinin ortalamaların da üst sıralarda yer aldığı bilindiğinde katılımcılarda belirginleşmeye başlayan bu fiziksel suçların kontrol altına alınamadığı durumlarda gelecekte psikolojik suçlar ile sonuçlanması beklenmektedir. Nitekim araştırmanın 2. kısmında vurgulandığı üzere fiziksel suçlar bir hekim tarafından tedavi edilmeyip kontrol altına alınmadığında önemli kalıcı hastalıkların oluşmasına kolaylıkla zemin hazırlayabilmektedir. Sosyal ağ kullanımının sonucu olarak duygusal tükenme fiziksel bir suç olarak kabul edilmiştir. Bu açıdan duygusal yorgunluk araştırmacı tarafından diğer alt boyutlarda yer alan yorgunluk türleri içerisinde hem kişisel hem de toplumsal açıdan en tehlikeli yorgunluk olarak nitelendirilmiştir. Çünkü bu durum ülkelerin sosyo-ekonomik yaşamlarında iş performansında düşüş, toplumsal yaşamdan soyutlanma, sağlık giderlerinin artması gibi olumsuz durumlara zemin hazırlayabilecek kadar tehlikeli görünmektedir. Katılımcıların ayrıca agresiflik alt boyutunda da sosyal ağ yorgunluğu yaşadıkları saptanmıştır. Katılımcıların, “ sosyal ağ kullandığım için hüsrana uğramış hissediyorum”, “sosyal ağ kullanıyor olmak beni çok fazla stres altına sokuyor” madde yükleri de incelendiğinde yine sosyal ağ kullanımı sonucunda psikolojik suçun ortaya çıktığı anlaşılmıştır. Nitekim katılımcıların sosyal ağ kullanımından dolayı pişman oldukları, stres seviyelerinin fazlaştığı sonuç olarak da bu durumun kullanıcılarda agresif davranma ile sonlandığı saptanmıştır.

Araştırmada, katılımcıların sosyal ağ yorgunluklarının nedenleri aşırı sosyal ağ yüklenmesi bağımsız değişkenine bağlı olarak incelenmiştir. Daha açık bir ifade ile katılımcıların sosyal ağ yorgunlukları sonucu belirginleşen psikolojik ve fiziksel suçların dinamikleri ortaya çıkartılmıştır. Katılımcıların aşırı sosyal ağ yüklenme durumlarının genel ortalaması orta düzeyde belirlendikten sonra hangi alt boyutta, hangi yükün kullanıcıyı ne kadar baskıya bıraktığı saptanmıştır. Katılımcıların sosyal ağ yorgunluğu yaşamalarında en fazla yükün, bilginin aşırı yüklenmesi alt boyutunda toplandığı görülmüştür. Katılımcıların madde yüklerine verdikleri yanıtların ortalamaları da incelendiğinde bilginin aşırı yüklenmesinde, kullanıcının kişisel bir çabasının olmadığı, diğer kullanıcı ya da platformlarda akışta sunulan bilginin çevresel

bir uyarın olduğu anlaşılmıştır. Katılımcıların, bilgiyi yayma ya da kullanma konusunda kendi platform kullanım davranışından çok diğerkullanıcıların kullanımları ile baskılandığı ve madde yüklerinin de ortalamaları dikkata alındığında yine katılımcıların kendi kişisel tercihlerinin dışında farklı bir çevresel etkenden dolayı yüke maruz kaldıklarını saptanmıştır. Buradan platformların teknik alt yapılarının güçlendirilmesi, güncellenmesi ya da iyileştirme çabalarının her kullanıcıda aynı şekilde kabul edilmediğini göstermektedir. Diğerk açıdan sosyal ağların daha fazla kullanılması için yapılan teknik iyileştirilmelerin kullanıcıyı her zaman platform kullanımına bağlamadığı ortaya çıkmıştır. İşte bu durum da kullanıcıların sistemin kendisi tarafından, kendi öz kontrolleri dışında aşırı sosyal ağ yüklenmesine diğerk bir ifade ile çevresel bir uyarın tarafından sosyal ağ yorgunluğuna maruz bırakıldığını göstermektedir. Katılımcıların, diğerk bir aşırı yüklemeye maruz kaldığı alt boyutun iletişim olduğu anlaşılmıştır. Yine bu aşırı yüklenme de kendi içerisinde değerlendirilip yukarıda açıklanan bilgi ve sistemin yüklenmesi ile karşılaştırıldığında kullanıcının kendi fiziksel ya da psikolojik durumlarından kaynaklanmadığı görülmektedir. Kullanıcıların her ne kadar kendi arkadaş listesini özgür bir şekilde belirleme özelliğine sahip olduğu bilinse de sosyal ağ arkadaşlarından gelen iletişim yüklerine maruz kaldığı anlaşılmıştır. Ayrıca kullanıcıların kendi tercihleri dışında iletişimin aşırı yüklenmesi ile baskılanmasının gelecek kullanım dönemlerin de asosyallik, yalnız kalma, içine kapanma gibi ruhsal durumları ortaya çıkarabilme ihtimali araştırmacıyı düşündürmüştür. Aşırı yüklenmenin son alt boyutu sosyalliğın yüklenmesi incelendiğinde ise katılımcılara ait dikkat çekici bir sonuca daha ulaşılmıştır. Katılımcılar hem sanal arkadaşları ile çevrimiçi kurdukları iletişimin kendilerinde bir yük oluşturduğunu hem de onlarla sosyalleşme konusunu önemsendiği anlaşılmıştır. Katılımcılar, sosyal ağ kullanımda sanal arkadaşlarının kişisel refah ve sorunları ile ilgilendikleri fakat bu iyimser davranış şeklinin kendilerinde sosyalliğın aşırı yüklenmesi ile sonuçlandığı belirlenmiştir. Araştırmacı kullanıcıda bir yük oluşturmasından dolayı kişilerin ağlarda dışlanmama, ötelenmeme, kaçırma korkusu yaşamama ve varlıklarının hissedilmemesi gibi durumlardan dolayı iki zıt tabanda hareket ettiğini düşünmektedir. Buradan yola çıkarak kullanıcının kendi kişisel tercihlerini, kendi öz denetiminde yapmış gibi görünmesine rağmen aslında bir önceki cümlede sıralanan örtük çevresel uyarılardan beslenerek sosyalliğın aşırı

yüklenmesine maruz kaldığı anlaşılmaktadır. Araştırmanın bu bölümünde incelenen aşırı yüklenme alt boyutlarının hepsinin literatürü destekleyecek şekilde, başka kullanıcılar tarafından meydana getirildiği buna bağlı olarak da sosyal ağ yorgunluğunda, aşırı sosyal ağ yüklenmesinin bir dışsal öncül olduğu sonucu diğer araştırmalara (Zhang vd., 2016; Cao & Sun, 2018; Yu vd., 2019; Shi vd., 2020; Whelan, vd., 2019; Lin vd., 2020, s. 3-4; Fu vd., 2020, s. 4) ek olarak bu çalışmada da doğrulanmıştır.

Araştırmada, katılımcıların üst paragraflarda saptanan sosyal ağ yorgunluklarının nedenleri sosyal ağ mağduriyeti bağımsız değişkenine bağlı olarak da incelenmiştir. Tek boyut altında toplanan bu bağımsız değişken maddelerine verilen yanıtlar sonucu katılımcıların orta düzeyde sosyal ağ mağduriyeti yaşadığı saptanmıştır. Katılımcıların sosyal ağlarda karşılaştıkları durumun kendi kullanım tercihlerinden kaynaklanmadığı arkadaş listelerinde bulunan kullanıcılar tarafından gizlilik ihlali, engelleme, tehdit, kişiliği kötüleme provokasyonları, alay, dedikodu gibi fiziksel uyarılar ile sosyal ağ mağduriyetine maruz bırakıldıkları ortaya çıkmıştır. Bu bulgu da aşırı sosyal ağ yüklenmesi gibi sosyal ağ mağduriyetinin Cao ve diğerlerinin (2019) araştırma sonuçları ile örtüştüğünü göstermiştir.

Temelde 2 değişken bağlamında incelenen bu araştırmada aşırı sosyal ağ yüklenmesi ve sosyal ağ mağduriyetinin, sosyal ağ yorgunluğu ile ilişkisi betimlenmeye çalışılmıştır. İşte araştırmanın ana sorunsalı budur ve bundan önce yapılan tüm analizler de gerçekte bu sorunsalın altının doldurulması için uygulanmıştır. Araştırmacı, ana hipotezin sınanmasında çoklu regresyon analizi kullanmıştır. Yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda aşırı sosyal ağ yüklenmesi ve sosyal ağ mağduriyetinin, sosyal ağ yorgunluğunun bir tetikleyicisi olduğu ortaya çıkmıştır. Yapılan regresyon analizi sonucunda tek boyuttan oluşan sosyal ağ mağduriyeti ve 4 farklı alt boyuttan oluşan aşırı sosyal ağ yüklenmesi ile sosyal ağ yorgunluğu arasında orta düzeyde ilişki bulunmuştur. İlgili literatür incelendiğinde araştırmalarda sosyal ağ mağduriyeti ve sosyal ağ yorgunluğu arasındaki ilişkinin belirlenmediği görülmüştür. İşte çoklu regresyon analizinin bu aşamasında araştırmacının elde ettiği orta düzeydeki ilişki, sosyal ağ mağduriyetinin sosyal ağ yorgunluğu üzerinde etkili olan bir dışsal öncül olduğunu ortaya çıkartmıştır. Yine

aşırı sosyal ağ yüklenmesi ve sosyal ağ yorgunluğu ile ilgili olan araştırmalar incelendiğinde de bu araştırmadakine benzer sonuçların elde edildiği anlaşılmıştır. Maier ve diğerlerinin (2012) araştırmasında sadece sosyalliğin aşırı yüklenmesi ile sosyal ağ yorgunluğu arasında yüksek seviyede ilişki bulunmuşken, Zhang ve diğerlerinin 2016 yılında yaptığı araştırma sonucunda aşırı sosyal ağ yüklenmesinin sistem, bilgi ve sosyalliğin alt boyutlarından sadece sistem ve bilginin ağ yorgunluğu ile farklı seviyelerde ilişkili olduğu görülmüştür. 2 alt boyutun da zayıf aralıkta pozitif yönde ilişkili olduğu saptanmıştır. Başka bir araştırmada ise Cao ve Sun (2018) bilgi, iletişim ve sosyalliğin aşırı yüklenmesi alt boyutları ile sosyal ağ yorgunluğu arasında çok zayıf seviyede ilişkinin olduğunu belirtmiştir. Fu ve diğerlerinin (2020) araştırmasında aşırı sosyal ağ yüklenmesinin 3 alt boyutu olan, bilgi, sistem ve sosyalliğin aşırı yüklenmesi ile sosyal ağ yorgunluğu arasında çok zayıf/orta düzeyde ilişki bulunmuştur. Bu araştırmada sistem ve sosyalliğin aşırı yüklenmesinde tespit edilmiştir. Yu ve diğerlerinin (2019) yaptığı araştırmada ise yine bağımsız değişken olarak atanan aşırı sosyal ağ yüklenmesinin bilgi ile sosyal ağ yorgunluğu arasında çok zayıf seviyede ilişkinin varlığı ortaya konulmuştur. Shi ve diğerlerinin (2020) araştırmasında da bilginin aşırı yüklenmesinde çok zayıf düzeyde ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde Guo ve diğerleri de (2020) sosyal ağ yorgunluğunda bilgi ve sosyalliğin aşırı yüklenmesinde zayıf düzeyde ilişki olduğunu saptamıştır. Literatürde yer alan bu sonuçları destekleyecek şekilde sosyal ağ yorgunluğunda aşırı sosyal ağ yüklenmesinin dışsal öncül olduğu alt boyutlardan elde edilen korelasyon değerleri ile bu araştırmada da kabul edilmiştir. Çoklu regresyon analizinin bir sonraki kısmında tıpkı diğer araştırmalarda olduğu gibi değişkenlerin yani aşırı sosyal ağ yüklenmesi ve sosyal ağ mağduriyetinin, sosyal ağ yorgunluğunun ne kadarını açıkladığı model özeti testi bağlamında incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda bu araştırmada, aşırı sosyal ağ yüklenmesi ve sosyal ağ mağduriyetinin, sosyal ağ yorgunluğunu anlamlı bir şekilde açıkladığı saptanmıştır. İlgili araştırmaların bulgularına bakıldığında -ki burada sadece tek bağımsız değişken olan aşırı sosyal ağ yüklenmesinin sosyal ağ yorgunluğu üzerindeki ilişkisinin incelendiği unutulmamalıdır- aşırı sosyal ağ yüklenmesi ve sosyal ağ yorgunluğu arasındaki ilişkinin Maier ve diğerleri (2012), Lee ve diğerleri (2016), Cao ve Sun (2018), Fu ve diğerleri (2019), Guo ve diğerlerinin (2020), Lin ve diğerleri (2021), Lin ve diğerleri

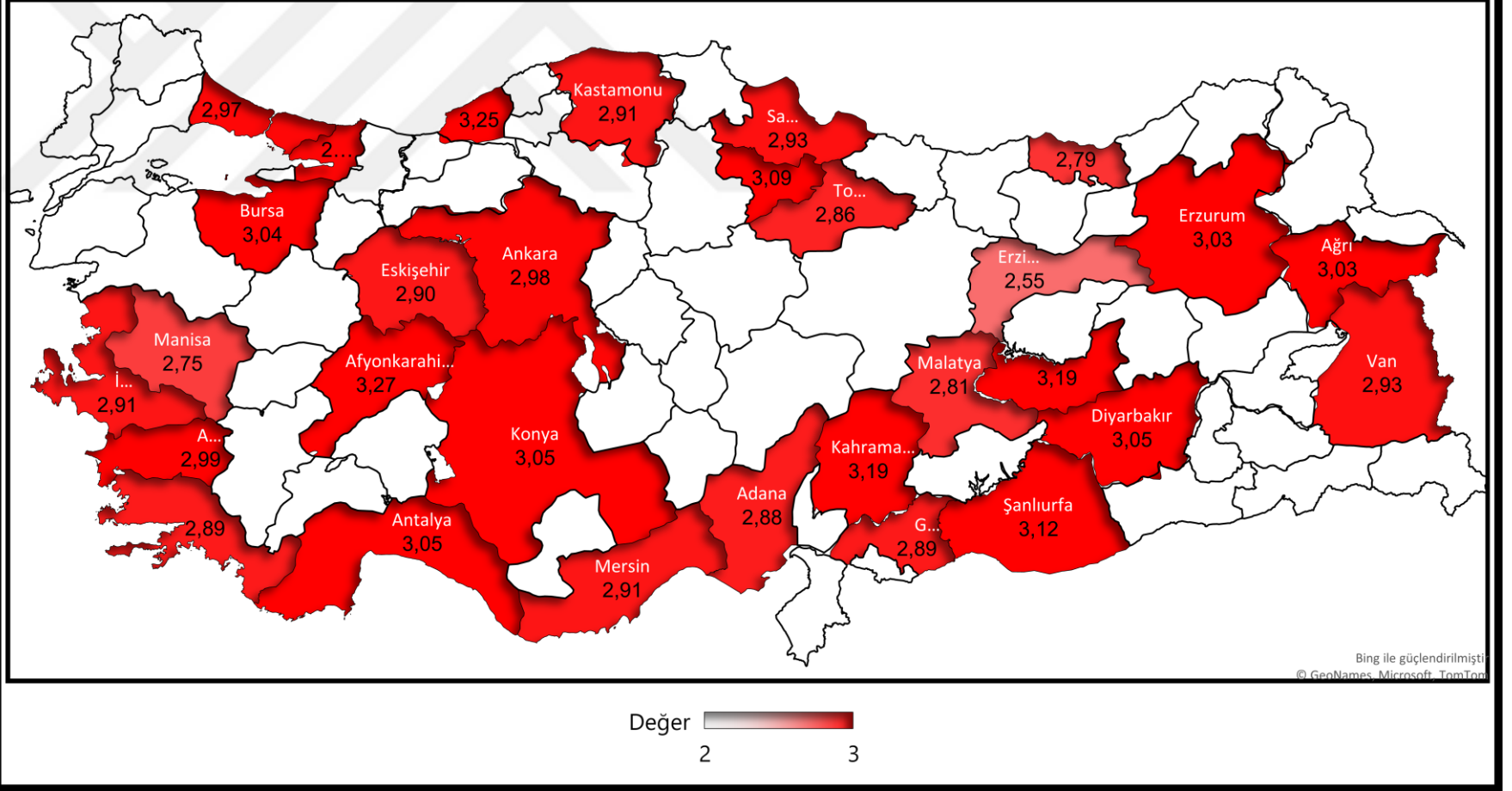
(2020), Yu ve diğerleri (2019), Zhang ve diğerleri (2016), Shi ve diğerleri (2020) aşırı sosyal ağ yüklenmesinin sosyal ağ yorgunluğunu açıkladığını saptanmıştır. Aşırı sosyal ağ yüklenmesinin sosyal ağ yorgunluğunu pozitif yönde anlamlı bir şekilde açıkladığı bu araştırmanın bulguları ile de literatürde yer alan bulguların (Zhang vd., 2016; Dhir vd., 2018; Cao ve Sun, 2018; Whelan vd., 2019; Lin vd., 2020; Lin vd., 2021) örtüştüğünü göstermektedir. Lin ve diğerlerinin 2020 yılında yaptığı çalışmada aşırı sosyal ağ yüklenmesinin sosyal ağ yorgunluğu üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etki oluşturduğu anlaşılmıştır. Yine bir başka çalışmada ise Whelan ve diğerleri (2019) sosyal ağ yorgunluğu üzerinde aşırı sosyal ağ yüklenmesinin pozitif yönde anlamlı bir şekilde etki ettiğini saptamıştır. Diğer açıdan Shi ve diğerlerinin 2020 yılında yaptığı ve aşırı sosyal ağ yüklenmesi bağımsız değişkenlerinde bilgi, iletişim ve sosyallik yüklerini baz aldığı çalışma bulguları Lin ve diğerleri (2020) ile Whelan ve diğerlerinin (2019) saptadığı sonuçlardan farklılık göstermiştir. Shi ve diğerleri (2020) sadece bilginin aşırı yüklenmesinin sosyal ağ yorgunluğunda pozitif yönde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu saptamış, iletişimin ve sosyalliğin aşırı yüklenmesinin ise sosyal ağ yorgunluğu üzerinde bir etkisinin olmadığını belirtmiştir. Benzer şekilde Yu ve diğerleri de (2019) aşırı sosyal ağ yüklenmesinin sadece bilgi alt boyutunun sosyal ağ yorgunluğunda pozitif yönde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu saptamış ve iletişim ile sosyalliğin yükünde anlamlı bir ilişkinin olmadığını ortaya çıkartmıştır. Guo ve diğerlerinin (2020) sonuçlarının da Lin ve diğerlerinin (2020) bilginin, iletişimin ve sosyalliğin aşırı yüklenmesinden elde ettiği bulgular ile örtüştüğü ve pozitif yönde anlamlı olarak saptandığı görülmektedir. İşte bu çalışmada da aşırı sosyal ağ yüklenmesinin sosyal ağ yorgunluğunu pozitif yönde anlamlı olarak açıkladığı saptanmıştır. Ayrıca diğer çalışmalarda yer almayan sosyal ağ mağduriyeti de bu çalışmada bağımsız bir dışsal öncül olarak atanmış ve elde edilen analiz sonuçlarında onun da kabulü gerçekleşmiştir.

Yukarıda yer alan analiz sonuçları ile **(1)** sosyo-demografik değişkenlerin **(2)** aşırı sosyal ağ yüklenmesinin **(3)** sosyal ağ mağduriyetinin **(4)** sosyal ağ kullanım süresinin farklı açılardan kullanıcılarda sosyal ağ yorgunluğu oluşturduğu saptanmıştır. 3 farklı aşamada elde edilen bu sonuçların, araştırmanın 1. ve 2. kısmında yer alan teorik/ampirik sonuçlarının birleştirilerek yorumlanması sonucunda **(1)**

kavramın tanımına ait sınır, değişkenler bağlamında genişlemiş (2) kavramın model uyumu belirlenmiş (3) kavram-model uyumu sonrasında kullanıcılarda meydana gelen suşlar saptanmış (4) Türkiye'nin sosyal ağ yorgunluğuna ait fiziki bir harita oluşturulmuştur.

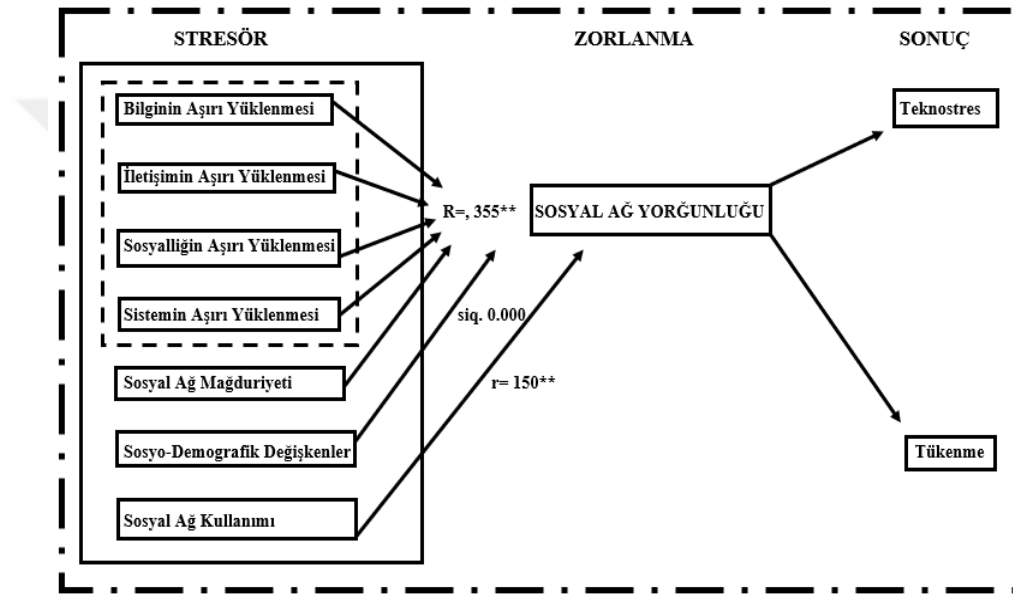
Aşağıda yer alan harita 1 incelendiğinde il bazında sosyal ağ yorgunluğunun belirlendiği görülmektedir. Derecelendirme açık kırmızıdan koyu kırmızıya doğru yapılmıştır. Harita 1'e göre sosyal ağ yorgunluğu en az olan şehir $\bar{X} = 2,55$ ile Erzincan; en yoğun olan ise $\bar{X} = 3,27$ ile Afyonkarahisar'dır. Bu harita ile özellikle il bazında sosyal ağ yorgunluğu saptanması yapılmıştır. Harita 1'e göre sosyal ağ yorgunluğunun Güney Doğu ve Doğu bölgesinde yer alan illerin aksine Batı'da yer alan şehirlere oranla daha yüksek ortalamaya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun özellikle yine araştırmanın üst kısmında da saptandığı üzere batılı şehirlerde yaşamının ve günlük rutini sürdürme geleneğinin zorluğundan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Harita 1: Türkiye'nin Sosyal Ağ Yorgunluğu Haritası

Araştırmacı giriş bölümü ile Türkiye özelinde yapılan sosyal ağ yorgunluğu araştırmasının stresör-zorlanma-sonuç modeli ile açıklanabileceğini literatürde yer alan önceki çalışmaların sonuçlarına bağlı olarak öngörmüştür. Buradan hareketle sosyal ağ yorgunluğu kavramı, bu aşamadan sonra araştırmanın yukarıda verilen tüm ampirik bulguları SSO modelinin teorik çerçevesi ile birleştirilerek model 5'te görüldüğü üzere 3 kısımda açıklanmıştır.

Model 8: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Öncüllerine Ait SSO Modeli

(1) **Stresör**, temelde kişide stres kaynağı olan dış/çevresel faktörlerin tümüdür. Stresörlerin tanımlanmasında bu araştırmada da olduğu gibi öznenin bütün duygusal, ruhsal ve kişisel durumlarına gönderme yapan iç/psikolojik faktörleri dışarıda bırakılmıştır. Stresörler, kullanıcının kendi kişisel sosyal ağ kullanımından ortaya çıkan olumsuz bir stres kaynağı değildir. Buna bağlı olarak da özelde bu kavram, strese neden olan ve bireylerin fiziksel/psikolojik durumlarını etkileyen çevresel faktörleri temsil etmektedir. Sosyal ağ kullanıcısı çeşitli stresörlerin varlığına bağlı olarak -ki bu durum platformların sanal sosyal bir alan olmasından dolayı her zaman mevcuttur- dışarıdan bir baskılanmaya maruz bırakılmaktadır. Bu araştırmanın stresörleri; aşırı sosyal ağ yüklenmesi ve sosyal ağ mağduriyeti olarak belirlenmiş ve yukarıda yer alan analiz bulgularından elde edilen sonuçlar da SSO modelinde stresörlerin kuramsal çerçevesini desteklemiştir. Her 2 değişken incelendiğinde kullanıcıların kendi öznel

kullanımının kontrolünde olmadan dışarıdan müdahaleler ile bir stres kaynağına maruz kaldığı saptanmıştır. Kullanıcılarda, platformlarda yer alan bilgi, iletişim aktiviteleri, sistemin teknik donanımları ile sosyalleşme çabaları bir stresör kaynağı olmuştur. Zhang ve diğerleri (2016) de SSO çerçevesinde incelendiği sosyal ağ yorgunluğunda sosyalliğin aşırı yüklenmesinin bir stresör kaynağı olduğunu belirtmiştir. Yine bir başka araştırma da ise Yu ve diğerleri (2019) bilginin, iletişimin ve sosyalliğin stresör olduğunu saptamıştır. Bu araştırmanın stresörleri sırası ile değerlendirildiğinde aşırı sosyal ağ yüklenmesinin hiçbir alt boyutunda kullanıcının iç/psikolojik durumunun stres kaynağı olmadığı görülmektedir. Aşırı sosyal ağ yüklenmesi başlı başına bir stresördür. Çünkü bir sonraki aşamada belirtileceği üzere kullanıcılarda bir zorlanma ortaya çıkartmıştır. Yine aynı açıklamaların gerekçeleri ile sosyal ağ mağduriyeti de başlı başına bir stresördür ve yine dış/çevresel uyaranların varlığı bir stres kaynağı olarak etkinlik göstermektedir. Koesko ve Koesko'nun (1989) da belirttiği üzere stresörler her zaman ölçülüp, somutlaştırılacak bir stres kaynağıdır. İşte yukarıda ve araştırmanın tümünde verilen ampirik sonuçların hepsinden hareketle bu araştırmada aşırı sosyal ağ yüklenmesi; bilginin aşırı yüklenmesi, iletişimin aşırı yüklenmesi, sosyalliğin aşırı yüklenmesi ve sistemin aşırı yüklenmesi birinci stresör, sosyal ağ mağduriyeti de ikinci stresör olarak SSO'ye uyum sağlamıştır. Stresörlerin varlığı ise kişide zorlanma olarak kendisini göstermektedir. **(2) Zorlanma**, stresörlerin neden olduğu duygusal/fiziksel davranış değişikliğidir. Kelime olarak bakıldığında zorlanmanın olması için kişiye dışarıdan bir kuvvet uygulanması gerekmektedir. SSO modelinde yer alan zorlanma da stresörlerin uyguladığı kuvvet sonucunda kullanıcıda gerginlik ve düzensizlik oluşturan, sürekli olduğu zaman da davranış şekillerinde köklü değişikliklere neden olan güç olarak tanımlanabilmektedir. Bu araştırmanın ampirik kısmında yer alan sonuçlardan hareketle zorlanma, sosyal ağ yorgunluğu olarak belirlenmiş ve elde edilen sonuçlar ile de doğrulanmıştır. Sosyal ağ yorgunluğu kullanıcılarda kendiliğinden oluşan bir davranış değişikliği değildir. Dış uyaran ya da güç olarak aşırı sosyal ağ yüklenmesi ve sosyal ağ mağduriyeti sonucunda kullanıcı da oluşan fiziksel ya da psikolojik köklü değişimdir. Zorlanma, aşırı sosyal ağ yüklenmesinin ve sosyal ağ mağduriyetinin sosyal ağ yorgunluğu üzerindeki etkisinin bir sonucudur. İşte buna bağlı olarak da yukarı da vurgulandığı üzere SSO, kendi içerisinden yine kendi aşamalarından beslenerek oluşan bir modeldir. Araştırmada,

aşırı sosyal ağ yüklenmesi ile sosyal ağ mağduriyeti stresörlerine bağlı olarak katılımcılarda duygusal tükenme, agresif davranma, tatmin ve gelecekte ağ kullanım niyeti gibi fiziksel/ruhsal zorlanmaların ortaya çıktığı saptanmıştır. Katılımcılar en çok gelecekteki kullanım niyetinde zorlanma yaşadıklarını belirtmiştir. Stresörler, katılımcıların sosyal ağ yorgunluğunun seviyesinde artış meydana getirmiştir. Bu araştırmada olduğu gibi Zhang ve diğerleri (2016), Ravindran ve diğerleri (2014) ile Fu ve diğerleri (2020) de araştırmalarında aşırı sosyal ağ yüklenmesi stresörüne bağlı olarak katılımcıların ağ yorgunluğunda bir zorlanma ile karşılaştığını saptamıştır. Stresör, dış/çevresel uyarlardan beslenmekte iken zorlanma direkt olarak ağ kullanıcısının kendisinde bir müdahale sonucu ortaya çıkmaktadır. Zorlanma her zaman suşların varlığına dair ipuçları vermektedir. İşte bu araştırmada da ortaya çıkan zorlanma, suşların varlığını meydana çıkartmış ve doğrudan modelin sonuç kısmının inşasını sağlamıştır. **(3) Sonuç**, stresörlerin (aşırı sosyal ağ yüklenmesi/sosyal ağ mağduriyeti) neden olduğu fiziksel/ruhsal zorlanma (duygusal tükenme, agresif davranma, tatmin ve gelecekte ağ kullanım niyeti, mağduriyet) davranış değişikliğine bağlı olarak ortaya çıkan suşlardır. Suşlar temelde stresörlerin neden olduğu zorlanma davranışının fiziksel ve psikolojik sonuçlarını temsil etmektedir. Suşlar ister fiziksel olsun ister psikolojik olsun her zaman kullanıcının olumsuz etkileneceğini baştan kabul etmektedir. Böylece suşlar, algılanan stresörlerin zorlanma üzerindeki sonuç değişkeni olarak kabul edilmektedir. Suşlar, stresör ve zorlanma arasındaki ilişkiden büyüyen, SSO'nun sonuç kısmının çıktılarıdır. SSO perspektifinden incelenen sosyal ağ yorgunluğu kavramının **sonuçları** bu araştırmada **stresörlerin** neden olduğu **zorlanma** davranışına bağlı olarak suşlar özelinde yorumlanmıştır. Burada bir kez daha şunun altını çizmekte fayda görülmektedir. Aslında SSO, her aşamasında bir önceki aşamanın çıktılarından hareket ederek suşlar etrafında yığılmış ve sonuçlarını ortaya çıkartmıştır. Bu durum değişkenler arasındaki ilişkinin varlığından öte, sonuçlarının yorumlanması ile kullanıcılarda ortaya çıkan suşlar üzerinde belirginleşmiştir. Diğer bir ifade ile bu araştırmanın kuramsal çerçevesi ile ampirik sonuçlarının birleşimi sonucu elde edilen SSO'nun kilit noktası suşlardır. Bundan önce verilen cümlelerin hepsi ampirik sonuçların modele uygunluğunu göstermek, model seçimindeki kararlılığı doğrulamak ve araştırmacının model çizim isteğini desteklemek üzere yazılmıştır. Kavramın kuramsal ve ampirik olarak karşılıklı

desteklenmesi sonucunda gelinen bu aşama yani son aşama ile artık kullanıcıların sosyal ağ yorgunluğunda ortaya çıkan suşlar sağlam yargılar ile değerlendirilebilecek olgunluğa ulaşmıştır. Suşlar kullanıcılarda sonraki cümlelerde verilen şekli ile kendisini göstermiştir. **(1) “Teknostres”**. Kavram olarak teknostress, yeni teknolojilere uyum sağlama sürecinde ortaya çıkan modern çağ hastalığıdır. Teknostres, kişilerde hem fiziksel hem de ruhsal birtakım bozulmalar meydana çıkartabilmektedir. Teknostres, iletişim bilimleri özelinde yeni iletişim araçlarını ve uygulamalarını kullanma sürecinde kullanıcılarda belirginleşen olumsuz bir durum olarak yorumlanabilmektedir. Kullanıcıların yeni iletişim uygulamaları ile baş edemedikleri ya da uyum sağlayamadıklarında teknostres ile karşılaşması kaçınılmaz görülmektedir. Nitekim hem literatürde yer alan diğer araştırmalar (Gülner, 2016; Zhang vd., 2016; Lugman vd., 2017, Shi ve diğerleri, 2019) hem de bu araştırma ile bir önceki cümle desteklenmiştir. İşte tam burada teknostresin dış/çevresel uyaran olarak aşırı sosyal ağ yüklenmesi sonucunda bir suş olarak ortaya çıktığı saptanmıştır. Gülner’in (2016) araştırma bulgularında olduğu gibi teknostresin sadece sosyal ağ kullanımı gibi teknolojik araçların kullanımı ile değil uygulamalarda yer alan aşırı bilgi yüklenmesi gibi faktörler ile de oluşabileceğini bu çalışmanın sonunda da görülmüştür Dhir ve diğerlerine (2018) göre SSO çerçevesinin temel ilkeleri, teknostres araştırmalarının çoğunluğu ile uyumludur. Bu çalışmada aşırı sosyal ağ yüklenmesinin tüm alt boyutlarının model bağlamında teknostresi beraberinde getirdiği anlaşılmıştır. Bu sonuç Zhang ve diğerleri (2016), Lugman ve diğerleri (2017), Lugman ve diğerleri (2018), Yu ve diğerleri (2019), Shi ve diğerleri (2019) ile Lin ve diğerlerinin (2021) araştırma bulguları ile de paralellik göstermiştir. Tam olarak burada vurgulanmalıdır ki aşırı sosyal ağ yüklenmesine/sosyal ağ mağduriyetine bağlı olarak ortaya çıkan sosyal ağ yorgunluğu kişilerde teknostresi, fiziksel ve psikolojik olarak göstermektedir. Bundan dolayı da SSO modelinde diğer araştırmalarda (Zhang ve diğerleri, 2016; Yu ve diğerleri, 2019) olduğu gibi teknostres, bu çalışmada da stresör ve zorlanmanın sonucu olarak bir suş olarak kabul edilmiştir. Ayrıca teknostres dış/çevresel bir uyaran olmasına rağmen suşlarının bu çalışmada fiziksel ve psikolojik olarak dağılım gösterdiği anlaşılmıştır. Fiziksel suşlar kullanıcıda; agresif davranma ve duygusal tükenme alt boyutunda toplanmış yani gözle görülür şekilde varlığını kanıtlamıştır. Fiziksel suşların bu çalışmada; ani sinirlenme,

bedensel yorgunluk, bitkinlik, yıpranma, öfkelenme, nabız ve kalp ritminin artması gibi görsel olarak algılanabilir olduğu anlaşılmıştır. Psikolojik suşlar ise tatmin olma, alt boyutunda kümelenmiş ve kendini pişman olma, memnuniyetsizlik, can sıkıntısı, bunalma, huzursuzluk, stres gibi dışarıdan bakılınca diğer kullanıcı tarafından anlaşılmayan ama kullanıcının ruhsal olarak varlığından haberdar olması ile belirginleşmiştir. Bundan sonra yapılacak araştırmalarda aşırı sosyal ağ yüklenmesi yerine direkt teknostresin, sosyal ağ yorgunluğuna yol açıp açmadığı incelenmelidir. Teknostres, bu araştırmada SSO perspektifinde sonucun bir suşu olarak saptanmış ama bir değişken olarak sosyal ağ yorgunluğu üzerindeki etkisi değerlendirilmemiştir. Zaten araştırmacının böyle bir amacı da bulunmamaktadır. Bu amaç yeni araştırmalarda sınanmaya açık görünmektedir. Yu ve diğerlerinin de (2019) belirttiği gibi zorlanmaya bağlı ortaya çıkan teknostres suşu karmaşık bir yapıdadır ve daha çok araştırmaya ihtiyaç vardır. (2) **“Tükenme”**. Verimliliğini, eski gücünü kaybetme anlamında kullanılan tükenmenin sosyal ağ yorgunluğu sonucunda ortaya çıkan psikolojik bir suş olduğu Yu ve diğerlerinin (2019) bulgularına ek olarak bu araştırmada da desteklenmiştir. Kavram, zihinde ilk olarak “bir şeyin varlığının hala var olduğunu ama azaldığını” işaret etmektedir. İşte sosyal ağ yorgunluğunun bir suşu olarak saptanan tükenme ise platformların hala kullanıldığı ama stresörlerin varlığına bağlı olarak kullanma istediğinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Burada vurgulanmak istenen platform kullanımının halihazırda sürdürüldüğü ama kullanıcılarda kullanım davranışlarında değişiklik başladığı yani zorlandığının açıklanmasıdır. SSO’yu geliştiren Koesko ve Koesko (1989) da tükenmenin nihai sonuçlar üzerinde davranış değişikliği ile belirginleştiğini belirtmektedir. İş yorgunluğu özelinde yapılan araştırmalarda tükenme, işi bırakma eyleminden önceki belirsizlik dönemi olarak saptanmıştır. Bu araştırmada da tıpkı Dhir ve diğerleri (2018), Yu ve diğerleri (2019) ile Shi ve diğerlerinin (2019) elde ettiği bulguları destekleyecek şekilde kullanıcıların sosyal ağ yorgunluğu sonucunda, platformları sürekli kullanım niyetlerinin tükenmeye başladığı belirginleşmiştir. Tükenmenin, stresör ve zorlanmanın doğru orantısı ile ortaya çıkan bir suş olduğu anlaşılmıştır. Bu araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre kullanıcıların gelecekte platformları süresiz kullanma gibi bir niyetleri henüz bulunmasa da ağları belirli sürelerde dondurmaları, stresörler tarafından aşırı sosyal ağ yüklenmesi ve sosyal ağ mağduriyetine maruz bırakılarak

zorlanmaları Fu ve diğerlerinin (2020) de saptadığı gibi tükenmeye başladıklarına işaret etmektedir. Bu işaretin ise kullanıcılarda platformların süreksiz kullanım niyetini sonuçlandırması beklenmektedir. Kavramı kapsamlı bir şekilde nicel ve nitel araştırmalar ile geliştiren Ravindran ve diğerleri (2014) sosyal ağ yorgunluğunda vurguladığı 3 olası sonuçtan biri bu araştırma bulguları ile de benzerlik göstermiştir. Katılımcılar platformları kullanırken stresörlerin varlığına bağlı olarak kısa süreli molalar vermiş yani hesaplarını tamamen silme niyeti olmadan pasif hale getirmiştir. Araştırma kapsamında Ravindran ve diğerlerinin (2014) saptadığı kontrollü ağ kullanımı bu çalışmanın bulguları arasında yer almamıştır çünkü buna yönelik bir araştırma sorusu yazılmamıştır. Yani Ravindran ve diğerlerinin belirttiği üzere hesabın dondurulması tükenmenin, platformda üyeliği silme ise sosyal ağ yorgunluğunun son aşaması olarak beklenmektedir. Bu araştırmada elde edilen bulgulardan hareketle Türkiye'nin sosyal ağ yorgunluğu tükenme süsunda kendini göstermiştir. İleri de yapılacak araştırmalarda araştırmacı, aynı örnekleme kullanıcıların hesaplarını silmelerini beklemektedir. Bu da yine başka araştırmalara gerek olduğunu hatırlatmaktadır.

Türkiye'nin sosyal ağ yorgunluğu ve sosyal ağ yorgunluğunun öncüllerinin belirlendiği bu araştırmada, araştırmacı hem kavramın gelişimini hızlandırmak hem de yapılacak diğer araştırmalara yol gösterici olmak açısından bazı öneriler sıralamıştır;

- 1- İlk ve en önemlisi olarak sosyal medya ve sosyal ağ arasında bir fark olduğunu araştırmacılar anlamalıdır. Sosyal ağın, sosyal medyadan farklı olarak, “*sosyal sanal bir ortam*” olduğu unutulmamalıdır. Oysa sosyal medyanın hepsinde “*sosyal sanal bir ortam*” fikri yoktur. Bu başka bir araştırmanın tartışma konusudur fakat araştırmacı özellikle Türkiye’de alanda çalışan araştırmacıların bu ayrım konusunda eksik olduğunu gördüğü için tavsiye etme gereği hissetmiştir.
- 2- Araştırmada teorik ve ampirik olarak sosyal ağ yorgunluğunun tanımı genişletilmiştir. Fakat araştırmacı sadece bir araştırma ile iddialı bir çıkışın yapılamayacağını düşünmektedir. Bu araştırma aynı soru formu ile belirli bir süre sonra başka araştırmacı tarafından yinelenmelidir. Böylece elde edilen sonuçlar kesitsel olarak kontrol edilmiş olacaktır.

- 3- Araştırma kavramının henüz Türkiye’de bilinmemesinden dolayı açıklayıcı türde tasarlanmıştır. Bundan sonra yapılacak araştırmaların bir kısmında da bu türden devam edilmelidir. Çünkü vurgulandığı üzere Türkiye’de kavrame ait henüz bir birikim bulunmamaktadır.
- 4- Özellikle Türkiye özelinde yapılacak olan sosyal ağ araştırmalarındaki klasikleşmiş konulardan (bağımlılık, motivasyon, reklam, sağlık gibi) sıyrılmalıdır. Çünkü sosyal ağ yorgunluğuna ait literatür incelendiğinde görülmüştür ki yayınların hepsi diğer ülkelerin araştırmacıları tarafından yapılandırılmıştır. Sosyal ağların artık metaverse alanlar olarak kabulü gerçekleştiği için aynı araştırmaları tekrarlamak literatürün sabit kalmasına neden olacaktır.
- 5- Sosyal ağ yorgunluğu kavramının sınırlarının genişlemesinde ve öncül sayısının artırılmasında gözlem araştırmaları da etkili olacaktır.
- 6- Bu araştırma ile aşırı sosyal ağ yüklenmesi ölçeğinin Türkçeye uyarlama işlemi gerçekleştirilmiş ve bulgulara elde edilen metodolojik düzen ile sistemin aşırı yüklenmesi alt boyutunun ilgili ölçeğe eklenebileceği görülmüştür. Yine bundan sonra yapılacak araştırmalarda aşırı sosyal ağ yüklenmesi ölçeği 4 alt boyut ile kullanılmalıdır.
- 7- Sosyal ağ mağduriyeti Türkiye’de sadece bir araştırmada Facebook mağduriyeti olarak ölçek uyarlama araştırması ile sabit kalmıştır. Uyarlanan ölçek ile ilk kez bu araştırmada değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Sosyal ağ mağduriyetine ait Türkiye’de literatür eksiktir. Araştırmacıların bu alana ilgi göstermesi beklenmektedir.
- 8- Sosyal ağ yorgunluğu özellikle kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı özelinde incelenmelidir. Bu yaklaşım ile sosyal ağ yorgunluğunun olası sonuçlarından birinin **“memnuniyetsizlik”** olarak belirginleşeceği tahmin edilmektedir.
- 9- Araştırmanın suşlarından birisi teknostres diğeri de tükenme olarak saptanmıştır. Bunlar daha sonra yapılacak araştırmalarda direkt olarak bağımsız değişken olarak atanmalıdır. Literatür incelendiğinde bu 2 değişkene ait ölçeğin olduğu görülecektir.

- 10-** Sosyal ağ yorgunluğu bu araştırmadan farklı olacak şekilde diğer disiplinlerde çalışılan SOR, LMC, P-E, TAM gibi farklı modeller ışığında yine Türkiye evreninde çalışılmalıdır.
- 11-** Literatür, sosyal ağ yorgunluğunun öncüllerini belirlerken çoğunlukla üniversite öğrencileri ile çalışmıştır. Yine Türkiye özelinde yapılacak araştırmalarda da üniversite öğrencileri ile araştırmanın saha kısmı tamamlanmalıdır.
- 12-** Sosyal ağ yorgunluğu öncülleri genişletilmelidir. Bu araştırmada sosyal ağ mağduriyeti yeni bir sosyal ağ yorgunluğu öncülü olarak kabul edilmiş, aşırı sosyal ağ yüklenmesinin de bir öncül olduğu yeniden doğrulanmıştır. Yine bundan sonra yapılacak sosyal ağ yorgunluğu araştırmalarında sosyal ağ mağduriyeti bağımsız değişkeninin incelenmesi hem bu araştırmada elde edilen öncülün varlığını sağlamlaştıracak hem de kavramı farklı açılardan genişletecektir.
- 13-** Özellikle bundan sonra yapılacak çalışmalarda bağlamsal araştırmaların varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Böylece Türkiye’de henüz saptanmamış olan sosyal ağ yorgunluğunun süreksiz kullanım niyeti üzerine bulguların elde edilmesi sağlanmış olacaktır.
- 14-** Sosyal ağ yorgunluğunun henüz farkında olmayan Türk pazarlamacılar, bilim adamları ile eşgüdümlü çalışmalıdır. Platformların ekonomi amaçlı kullanımında elde edilen kar düşünüldüğünde orta vadede pazar şirketlerinin kayıplar ile karşılaşacağı barizdir.
- 15-** Ülkeler arası sosyal ağ araştırmaları yapmak sosyal ağ yorgunluğu ve öncüllerinin küresel olarak değerlendirilmesini sağlayacaktır. Çünkü her coğrafi alanın insanı farklı kültürel ve sosyo-ekonomik özelliklere sahiptir. Bu da özellikle kavramın içsel öncüllerine katkı sağlayacaktır.
- 16-** Sosyal medya uygulamalarının sahipleri “*yeninin her zaman iyi olmayacağını*” artık bilmelidir. Zhang ve diğerleri de (2016) bunu belirtmektedir. Bu araştırma sonunda da görülmüştür ki özellikle sistemin aşırı yüklenmesi kullanıcılarda sosyal ağ yorgunluğunu tetiklemiş ve suşları ortaya çıkartmıştır. Sosyal ağ kullanımında “*Yeninin hangi koşullarda daha iyi olacağı?*” tartışılmalıdır.

- 17- Bu araştırma kontrol değişkenlerini genişletmiştir ama sonlandırmamıştır. Bundan sonra yapılacak araştırmalarda yine ve çeşitlenerek kontrol değişkenlerine yer verilmelidir. Belki de yapılacak bir sonraki araştırma kullanıcıların kişilik özellikleri bağlamında tasarlanabilir.
- 18- Bu araştırmanın belirli noktalarda kavramın ilk kez çalışılmasından dolayı eksiklikleri de bulunmaktadır. Araştırmacı, ağ kullanımında süre bazında önceki zaman dilimlerine yönelik bir karşılaştırma yapmamıştır. Model ve öncüller belirginleştikten sonra araştırmacı bunun gelecekteki araştırmalarda yapılmasını zorunlu görmektedir. Çünkü Ravindran ve diğerlerinin (2014) de belirttiği üzere sosyal ağ yorgunluğu 3 şekilde kendini göstermektedir. Bunun göstergelerinden birisi de aktivite performansında düşüştür.
- 19- Sosyal ağ yorgunluğu kişisel refah, kaçırma korkusu, uyku bozuklukları, kişilik tipleri ve başlı başına meslek grupları gibi bağımsız değişkenler özelinde de keşfedilmelidir. İşte böylece öncüllerin sayısı artmış olacaktır.
- 20- Başlatılan kontrol mekanizmalarının yasal düzenleme işlemlerini hızlandırması gerekmektedir. Özellikle Türkiye’de platformları kullanan kişilerin genç kitle olduğu bilindiğinde daha hızlı hareket edilmelidir.
- 21- Ruhsal düzenin bozulmaması için yine sosyal ağ yorgunluğunun fiziksel/psikolojik suçlarına sahip olan kullanıcılar sağlık merkezlerine yönlendirilmelidir. Alınacak bu önlem her ne kadar sağlık harcamalarındaki maliyeti artırsa da toplumsal/bireysel iyi oluş halinde düzelme sağlayacaktır.
- 22- İletişim fakültelerinde, iletişim araştırmaları laboratuvarları açılmalıdır. Böylece sağlık-iletişim doğrudan da ekonomik gelişim sağlanmış olacaktır. Ayrıca buradan elde edilen veriler pazar araştırmacıları için kontrol ve önlem mekanizması oluşturacaktır. Yine diğer açıdan üniversite-sanayi iş birliklerinin de artması sağlanmış olacaktır.
- 23- Ağların bilinçli kullanımına yönelik kamu spotları sıklıkla görsel ve yazılı medyada verilmelidir. Bundan öncesinde ise aileler çocuklarında bu bilinci oluşturmalıdır. Çocuğun, ergenlik ve gençlik ilerisinde ise yetişkinlik

aşamalarında bu davranışı sürdürmesi önce kendi kontrol denetimin de sonra yine otoriteler tarafından garanti altına alınmalıdır.

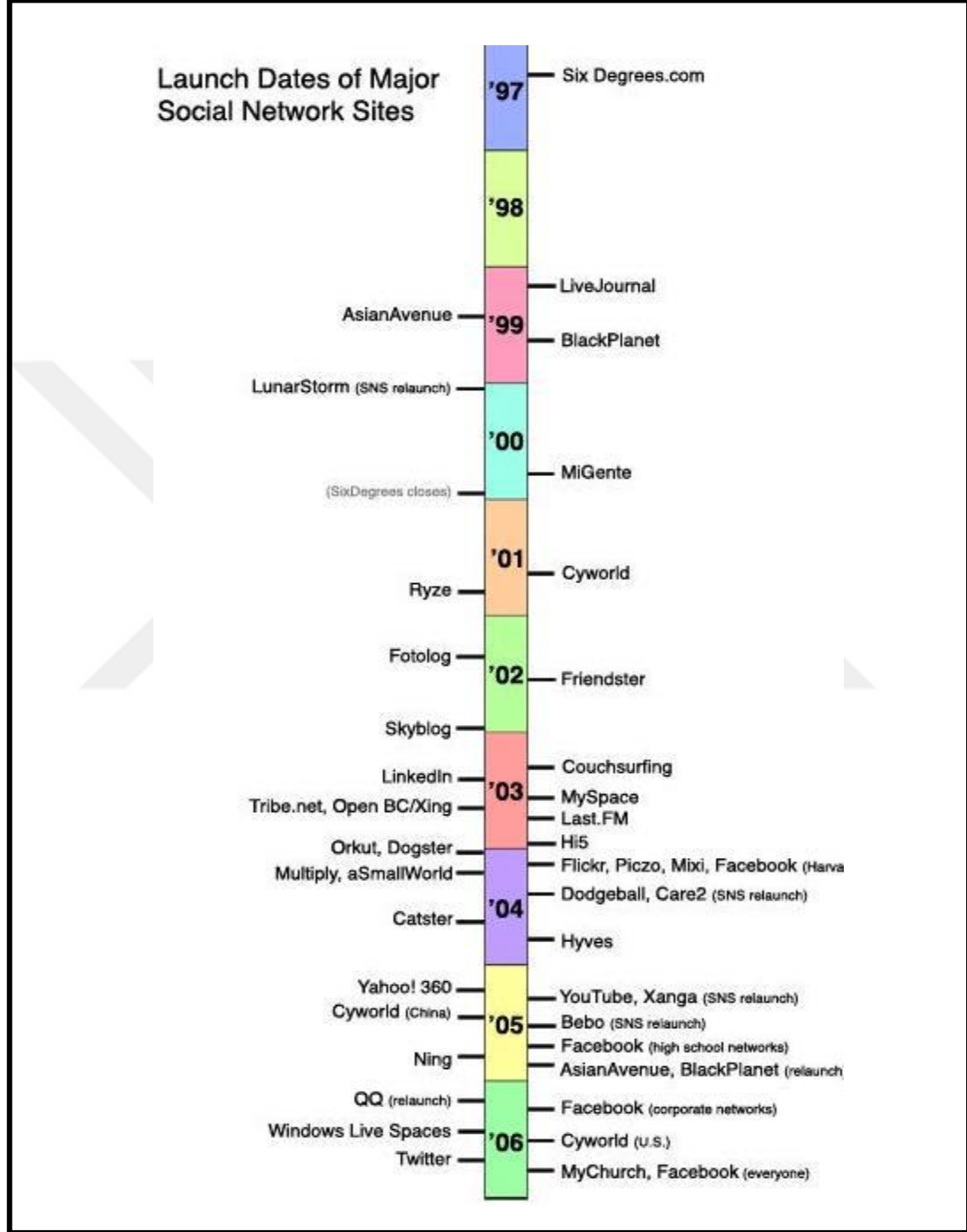
- 24- Araştırmada kullanılan tüm sosyal ağ verileri diğer araştırmalarda da olduğu gibi We Are Social tarafından yayınlanan raporlardan alınmıştır. Türkiye’de ulusal olarak rapor hazırlayan pazarların varlığına ihtiyaç bulunmaktadır.
- 25- Sosyal ağ yorgunluğunun temeli diğer kullanıcıların davranış şekli ve sistemin özelliklerine göre ortaya çıksa da kişilerin bazı sınırlamalar ile korunabileceği düşünülmelidir. Kullanıcılar profillerini sadece arkadaş listesine açabilir, bildirimleri kısıtlayabilir, tanımadığı diğer kullanıcıları eklemeyebilir, sosyal sanal çevresini platformlarda sınırlandırabilir, reklam tercihlerini düzenleyebilir ve sistemin güncellemeleri değil de eski sürümleri kullanabilir. Bunların yapılması ile kullanıcı da suşların ortaya çıkmasının da önüne geçilebilir.
- 26- Bu çalışmada elde edilen suşlarla SSO perspektifinden mevcut teknostres araştırmalarına da katkı sağlanmıştır. Ayrıca diğer bir model olan SOR açısından da kavram incelenmeli ve teknostres araştırmaları da öteye taşınmalıdır.
- 27- Türkiye’ye ait çizilen sosyal ağ yorgunluğu haritasının daha sonra yapılacak araştırmalar ile genişletilmesi gerekmektedir. Böylece nüfus oranı gözetmeksizin bütün illerin genel sosyal ağ yorgunluğu ortalaması saptanmış olacaktır.

Son olarak araştırmacı, çalışmada elde edilen teorik ve ampirik sonuçlardan hareketle sosyal ağ yorgunluğunu yeniden tanımlamıştır;

“Kullanıcıların, aşırı sosyal ağ yüklenmesi ve sosyal ağ mağduriyetine maruz kalması sonucunda ortaya çıkan fiziksel ya da psikolojik olumsuz durumların bütünüdür”.

EKLER

Ek- 1: Sosyal Ağ Platformlarının Başlama ve Gelişimine Ait Zaman Çizelgesi

EK-2: İZİNLER VE ETİK KURUL KARARLARI

1. Ölçeklerin Kullanımına Dair İzinler

1.1.Aşırı Sosyal Ağ Ölçeğinin Kullanılmasına Dair İzin

The screenshot shows an email interface with a sidebar on the left containing folders like 'Gelen Kut...', 'Taslaklar', 'Gönderilmiş Ö...', 'Silinmiş Ö...', 'Gereksiz E...', 'Arşiv', 'Notlar', 'Konuşma Geç...', 'Yeni klasör', and 'Gruplar'. The main area displays an email from NIHAL ACAR to MAIER Christian, dated 16.08.2021. The email subject is 'About the social network fatigue scale'. The content of the email is in German and discusses the social network fatigue scale, mentioning that the user has answered so fast and that the user is going to show the reference. The email also includes a link to the scale and a request for permission to adapt the scale in Turkish.

1.2.Sosyal Ağ Yorgunluğu Ölçeğinin Kullanılmasına Dair İzin

The screenshot shows an email interface with a sidebar on the left containing folders like 'Gelen Kut...', 'Taslaklar', 'Gönderilmiş Ö...', 'Silinmiş Ö...', 'Gereksiz E...', 'Arşiv', 'Notlar', 'Konuşma Geç...', 'Yeni klasör', and 'Gruplar'. The main area displays an email from NIHAL ACAR to Çağrı Ünal, dated 30.07.2020. The email subject is 'Olçek İzni ve Olçekler'. The content of the email is in Turkish and discusses the social network fatigue scale, mentioning that the user has answered so fast and that the user is going to show the reference. The email also includes a link to the scale and a request for permission to adapt the scale in Turkish.

1.3.Sosyal Ağ Mağduriyeti Ölçeğinin Kullanılması ve Değişiklik Yapılmasına Dair İzin

The screenshot shows an email interface with a sidebar on the left containing folders like 'Gelen Kutusu' (641), 'Taslaklar' (2), 'Gönderilmiş Ö...', 'Silinmiş Ö...', 'Gereksiz E...', 'Arşiv', 'Notlar', and 'Konuşma Geç...'. The main area displays an email from İsmail SAHİN to Nihal ACAR, dated 7.09.2021 at 11:46. The subject is 'Facebook Mağduriyeti Ölçeği kullanım izni'. The email content is as follows:

Facebook Mağduriyeti Ölçeği Kullanım İzni

İsmail SAHİN
7.09.2021 Sal 11:46
Kime: NİHAL ACAR

Merhabalar hocam,

Ölçeği kullanabilirsiniz.

Çalışmanızda kolaylık ve başarılar dilerim.

İsmail Şahin

Yanıtla | İlet

NİHAL ACAR
3.09.2021 Cum 14:38
Kime:

> Sayın Hocam merhabalar;
> tarafınızca Türkiye'ye uyarlanmış olan Facebook Mağduriyeti Ölçeği'ni doktora tezimde kullanmak üzere sizden izin rica etmekteyim. Ayrıca literatüre katkınızdan dolayı sizleri tebrik eder, çalışmalarınızda başarılar dilerim...

>
> Arş. Gör. Nihal ACAR

The screenshot shows an email interface with a sidebar on the left containing folders like 'Gelen Kutusu' (771), 'Taslaklar' (2), 'Gönderilmiş Ö...', 'Silinmiş Ö...', 'Gereksiz E...', 'Arşiv', 'Notlar', and 'Konuşma Geç...'. The main area displays a conversation between İsmail SAHİN and Nihal ACAR, dated 8.06.2022 at 09:14. The subject is 'Ölçek hakkında'. The email content is as follows:

Ölçek hakkında

İsmail SAHİN <
Kime: NİHAL ACAR
Sayın hocam,
Tabiki kullanabilirsiniz.
Çalışmanızda kolaylıklar dilerim.
İsmail Şahin

NİHAL ACAR
Kime: İsmail SAHİN <
8.06.2022 Çar 09:14

> Sayın hocam merhabalar;
> Nasılsınız? Sizden Facebook Mağduriyeti Ölçeğini kullanmak üzere izin istemiştik siz de vermiştiniz. Eksik olmayın. Hocam biz çalışmanın doğası gereği ölçeğe sadece Facebook'u değil diğer platformları da kullandık ve sosyal ağ mağduriyeti ölçeği dedik. Sizin için de sorun olmaz ise bu şekli ile kullanmak isteriz.
> Sevgilerimizle...

2. Saha Araştırmalarının Yapılmasına Dair Etik Kurul Kararları

Evrak Tarih ve Sayısı: 07.09.2021-72082

T.C.
SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı : E-60263016-050.06.04-72082
Konu : Etik Kurul Kararı

Sayın Arş.Gör. Nihal ACAR

Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kuruluna yapmış olduğumuz 04.08.2021 tarih ve 2021-08-09 nolu başvurunuz incelenmiş ve 7 nolu karar ile: "*Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Ayrı Sosyal Ağ Tüklenmesi Ölçeklerinin Türkiye'ye Uyarlanması*" isimli araştırmanın etik olarak uygunluğına karar verilmiş, karar Rektör oluruna sunulmuş ve Rektör onuru alınmıştır. Bilgilerinize rica ederim.

Prof.Dr. Hilmi ATASEVEN
Rektör Yardımcısı

Evrak Tarih ve Sayısı: 01.12.2021-102556

T.C.
SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı : E-60263016-050.06.04-102556
Konu : Etik Kurul Kararı

Sayın Arş.Gör. Nihal ACAR

Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kuruluna yapmış olduğumuz 02.11.2021 tarih ve 2021-11-03 nolu başvurunuz incelenmiş ve 6 nolu karar ile: "*Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Belirleyicileri: Türkiye Örneği*" isimli araştırmanın etik olarak uygunluğuna karar verilmiş, karar Rektör oluruna sunulmuş ve Rektör onuru alınmıştır. Bilgilerinize rica ederim.

Prof.Dr. Hilmi ATASEVEN
Rektör Yardımcısı

Ek-3: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Öncüllerini Belirlemeye Yönelik Anket Formu

Bilgilendirme Metni

Bu çalışma, Sosyal ağ yorgunluğu ve belirleyicilerini saptamak amacıyla tasarlanmış ve Prof. Dr. Birol Gülnar ile Arş. Gör. Nihal Acar tarafından yürütülmektedir. Çalışma kapsamında size yöneltilen sorular, sadece sizin kişisel düşüncelerinizi öğrenmek amacıyla hazırlanmıştır ve vereceğiniz cevaplar tamamen gizli tutulacaktır. Çalışmaya katılımınız tamamen gönüllülük esasına göre olup, çalışmanın herhangi bir aşamasında, çalışmadan ayrılma konusunda tamamen serbestsiniz. Çalışma kapsamında size sorulacak sorular ortalama 8 dakikanızı alacak olup, çalışmada istemediğiniz sorulara cevap vermeyebilirsiniz. Bu metni okuduktan sonra çalışmaya devam etmeniz, çalışmaya gönüllü olarak katıldığınız anlamına gelecektir. Çalışma kapsamında sormak istediğiniz herhangi bir husus varsa, araştırmacıya şu anda şahsen sorabilirsiniz veya ileride

Merhaba,

Bu anket formu doktora tezi kapsamında literatürde yeni yer edinmeye başlayan sosyal ağ yorgunluğu kavramı ile belirleyicilerinin neler olduğunu saptamak üzere hazırlanmıştır. Aşağıda yer alan yargıları ve soruları kendi düşünceleriniz doğrultusunda işaretleyiniz. Araştırma ile ilgili her türlü bilgiyi adresinden alabilirsiniz.

İlginiz için teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Birol GÜLNAR (Danışman)

Arş. Gör. Nihal ACAR (Doktora Öğrencisi)

Madde No	Aşağıda sosyal ağ yorgunluğu ile ilgili maddeler yer almaktadır, düşüncenizi ilgili kutucuğu işaretleyerek belirtiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katlıyorum	Kesinlikle Katlıyorum
1	Sosyal ağ kullandıktan sonra rahatlamak benim için çok zordur.	1	2	3	4	5
2	Sosyal ağ kullanırken birileri benimle konuşmaya çalışırsa onlara bazen sert bir tepki verebilirim.	1	2	3	4	5
3	Sosyal ağ kullanırken kolaylıkla öfkelenebiliyorum.	1	2	3	4	5
4	Sosyal ağ kullanırken bazen öyle davranmayı istemiyor bile olsam agresifçe davranabiliyorum.	1	2	3		5
5	Saatlerce sosyal ağ kullandıktan sonra rahatsız hissediyorum.	1	2	3	4	5
6	Sosyal ağ kullandığım için duygusal olarak bitkin hissediyorum.	1	2	3	4	5
7	Sosyal ağ kullanmayı bitirdikten sonra tükenmiş hissediyorum.	1	2	3	4	5
8	Sabah uyandığımda sosyal ağdaki haberlerle yüzleşince yorgun hissediyorum.	1	2	3	4	5
9	Sosyal ağ kullandıktan sonra yıpranmış hissediyorum.	1	2	3	4	5

10	Sosyal ağ kullandığım için hüsrana uğramış hissediyorum.	1	2	3	4	5
11	Sosyal ağları çok uzun zamandır kullanıyormuş gibi hissediyorum.	1	2	3	4	5
12	Sosyal ağ kullanıyor olmak beni çok fazla stres altına sokuyor.	1	2	3	4	5
13	Sosyal ağ kullanmaktan çok memnunum.	1	2	3	4	5
14	Sosyal ağ kullanmaktan çok mutluyum.	1	2	3	4	5
15	Genele baktığımda sosyal ağdan çok tatmin alıyorum.	1	2	3	4	5
16	Sosyal ağ uygulama hesaplarımı dondurduktan sonra yeniden üye olabilirim.	1	2	3	4	5
17	Gelecekte başka sosyal ağ uygulamaları kullanabilirim.	1	2	3	4	5
18	Gelecekte sosyal ağ uygulamalarını bugünden daha az kullanacağım.	1	2	3	4	5

Madde No	Aşağıda aşırı sosyal sosyal ağ yüklenmesi ilgili maddeler yer almaktadır, düşüncenizi ilgili kutucuğu işaretleyerek belirtiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
19	Sosyal ağlarda yer alan aşırı miktarda bilgi genellikle dikkatimi dağıtır.	1	2	3	4	5
20	Sosyal ağlarda günlük olarak gördüğüm bilgi miktarı beni bunaltıyor.	1	2	3	4	5
21	Sosyal ağları kullanmak için yeterli bilgiye sahip olmama rağmen akışta yer alan çok sayıda paylaşım hakkında bazı sorunlar yaşıyorum.	1	2	3	4	5
22	Sosyal ağlar aracılığıyla arkadaşlarımdan çok fazla mesaj alıyorum.	1	2	3	4	5
23	Sosyal ağlar aracılığıyla arkadaşlarıma göndermek istediğimden daha fazla mesaj göndermek zorundaymışım gibi hissediyorum.	1	2	3	4	5
24	Günlük hayatımda diğer görevlerimi yerine getirirken sosyal ağlardan aldığım mesaj ve akışlar ile ilgili genellikle çok fazla bildirim aldığımı hissediyorum.	1	2	3	4	5
25	Sosyal ağ iletişiminin bende sık sık aşırı bir yük oluşturduğunu hissediyorum.	1	2	3	4	5
26	Sosyal ağdaki arkadaşlarımdan karşılık verebileceğimden daha fazla mesaj alıyorum.	1	2	3	4	5
27	Sosyal ağlarda yer alan arkadaşlarımdan Facebook, Instagram, Twitter, TikTok gibi platformlarda mutlu olmasına çok fazla önem veriyorum.	1	2	3	4	5
28	Sosyal ağlarda yer alan arkadaşlarımdan sorunları ile çok fazla ilgileniyorum.	1	2	3	4	5
29	Arkadaşlarımdan sosyal ağlarda keyifli zaman geçirmesi için elimden geleni yaparım.	1	2	3	4	5
30	Sosyal ağda yer alan arkadaşlarıma çok önemsiyorum.	1	2	3	4	5
31	Arkadaşlarımdan sosyal ağlardaki gönderilerine çok fazla dikkat ediyorum.	1	2	3	4	5
32	Sosyal ağların teknik özellikleri (arayüz değişiklikleri, reklam ve tanıtımlar, anketler, platform hakkında geribildirim istenmesi gibi) genellikle dikkatimi dağıtıyor.	1	2	3	4	5
33	Sosyal ağlara ait alt teknik özelliklerin (arayüz, sayfa tasarımı, yazım şekli gibi) çok fazla kaliteli olmadığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
34	Sosyal ağ uygulamaları, platformları (Facebook, Instagram, Twitter, TikTok) kullanmayı zorlaştıran özellikler ekleme eğilimindedir.	1	2	3	4	5
35	Kullandığım sosyal ağın özellikleri genellikle mesajlaşmak ya da paylaşım yapmaktan daha karmaşıktır.	1	2	3	4	5

Madde No	Aşağıda sosyal ağ mağduriyeti ile ilgili maddeler yer almaktadır, düşüncenizi ilgili kutucuğu işaretleyerek belirtiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
36	Sosyal ağdan aldığım uygunsuz içerikli mesajlar beni üzdü.	1	2	3	4	5
37	Sosyal ağdan defalarca küçük düşürücü mesajlar/yorumlar aldım.	1	2	3	4	5
38	Sosyal ağdan uygun olmayan resimler aldım.	1	2	3	4	5
39	Sosyal ağdan başkaları tarafından itibarımı zedeleyici iletiler gönderildi.	1	2	3	4	5
40	Sosyal ağdan başkalarının yaydığı dedikodular itibarıma zarar verdi.	1	2	3	4	5
41	Sosyal ağda bazılarının benim hakkımda söylediği şeyler, arkadaşlarımdan benden uzaklaşmasına neden oldu.	1	2	3	4	5
42	Sosyal ağda bazılarının benim hakkımda söylediği şeyler yüzünden alay konusu oldum.	1	2	3	4	5
43	Sosyal ağdan bazılarımı alay konusu yapan şeyler söyledim.	1	2	3	4	5
44	Sosyal ağ hesabımı ele geçiren biri, beni kötü gösterecek mesaj ve iletiler gönderdi.	1	2	3	4	5
45	Sosyal ağ kendini ben olarak tanıtan biri, başkalarının bilmesini istemediğim kişisel ve hassas bilgilerimi paylaştı.	1	2	3	4	5
46	Sosyal ağda birileri başkalarının sırlarını paylaştı.	1	2	3	4	5
47	Daha sonra sosyal ağdan yayılan bir sırrımı, oyuna getirilerek ben kendim paylaşmıştım.	1	2	3	4	5
48	Bana ait sırları, sosyal ağdan paylaştıkları için arkadaşlarımdan bana ihanet ettiğini düşündüm	1	2	3	4	5
49	Başkalarının sosyal ağda yaptıklarını izlediğini ve bana zarar vermek istediğini hissediyorum.	1	2	3	4	5
50	Sosyal ağda diğer kişiler tarafından engellendim.	1	2	3	4	5
51	Başkaları tarafından kasten sosyal ağ grupları dışında tutuldum	1	2	3	4	5
52	Sosyal ağdaki diğer kullanıcılardan tehditkâr mesajlar aldım.	1	2	3	4	5

53. En sık kullandığınız 3 sosyal ağ uygulamasını işaretleyiniz (Lütfen 3'ten fazla işaretleme yapmayınız)

1.	YouTube () Instagram () WhatsApp () Facebook () Twitter ()
2.	Pinterest () LinkedIn () Snapchat () TikTok () Skype () Twitch ()
3.	Tumblr () Reddit () WeChat () Line () Telegram ()

54. Normal bir günde ne kadar süre sosyal ağ kullanıyorsunuz?Saat ya daDakika

55. Bir haftada ne kadar süre sosyal ağ platformlarını ziyaret ediyorsunuz?

- 1- Haftada 1 Gün () 2- Haftada 2–3 Gün ()
3- Haftada 4–5 Gün () 4- Her gün düzenli ()

56. Bir oturumda genelde kaç dakika sosyal ağ platformlarını ziyaret ediyorsunuz?
Dakika

57. Sosyal ağ platformlarını kullanmaya başladığınız dönemden bugüne kadar hiç dondurdunuz mu? (Cevabınız evet ise 57.1'e Hayır ise 58'e geçiniz)

(1) Evet (2) Hayır

57.1. Sosyal ağ platformlarınızı ne kadar süre ile dondurdunuz?

(1) 1 kaç saat (2) 1-10 gün (3) 11-30 gün (4) 1 aydan daha uzun süre

57.2 Sosyal ağ platformlarınızı dondurduğunuz süre içinde hiç açma eğiliminde bulundunuz mu?

(1) Evet (2) Hayır

58. Sosyal ağ platformlarını gelecekte tamamen kapatmayı düşünüyor musunuz?

(1) Evet (2) Hayır

59. Cinsiyetiniz: 1- Kadın () 2- Erkek ()

60. Yaşınız:.....

61. Memleketiniz:

62. Medeni Durumunuz: 1- Evli () 2- Bekar () 3- Ayrılmış ()

63. Aylık kazancınız:

64. Eğitim Durumunuz:

65. Mesleğiniz:

EK-4: İstatistiksel Analizler Sonucu Elde Edilen Tablolar

Tablo 1: SAYÖ'nin Alt Boyutlarına Ait Korelasyon Analizi

		Correlations			
		DUYGUSALLIK	AGRESİF	TATMIN	GELECEK_KULLANIM
DUYGUSALLIK	Pearson Correlation	1	,490**	-,325**	,207**
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,000
	N	1100	1100	1100	1100
AGRESİF	Pearson Correlation	,490**	1	-,094**	,149**
	Sig. (2-tailed)	,000		,002	,000
	N	1100	1100	1100	1100
TATMIN	Pearson Correlation	-,325**	-,094**	1	,296**
	Sig. (2-tailed)	,000	,002		,000
	N	1100	1100	1100	1100
GELECEK_KULLANIM	Pearson Correlation	,207**	,149**	,296**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	
	N	1100	1100	1100	1100

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 2: ASAYÖ ve OSNS Arasındaki Korelasyon Katsayısı

		Correlations	
		INGRT	TRORT
INGRT	Pearson Correlation	1	,664**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	40	40
TRORT	Pearson Correlation	,664**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	40	40

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 3: ASAYÖ ve OSNS'nın Alt Boyutlarının Korelasyon Katsayısı**Correlations**

		BİLGİ	İLETİŞİM	SOSYALLIK	SİSTEM	İNFORMATİON	COMMU	SOCILITY	SYSTEM
BİLGİ	Pearson Correlation	1	,214	,075	,344*	,460**	,045	,213	,273
	Sig. (2-tailed)		,184	,644	,030	,003	,783	,186	,089
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
İLETİŞİM	Pearson Correlation	,214	1	,447**	,530**	,106	,520**	,345*	,460**
	Sig. (2-tailed)	,184		,004	,000	,515	,001	,029	,003
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
SOSYALLIK	Pearson Correlation	,075	,447**	1	,318*	,151	,262	,552**	,370*
	Sig. (2-tailed)	,644	,004		,046	,352	,103	,000	,019
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
SİSTEM	Pearson Correlation	,344*	,530**	,318*	1	,267	,243	,330*	,556**
	Sig. (2-tailed)	,030	,000	,046		,096	,132	,037	,000
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
İNFORMATION	Pearson Correlation	,460**	,106	,151	,267	1	,158	,141	,391*
	Sig. (2-tailed)	,003	,515	,352	,096		,329	,386	,013
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
COMMU	Pearson Correlation	,045	,520**	,262	,243	,158	1	,342*	,528**
	Sig. (2-tailed)	,783	,001	,103	,132	,329		,031	,000
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
SOCILITY	Pearson Correlation	,213	,345*	,552**	,330*	,141	,342*	1	,339*
	Sig. (2-tailed)	,186	,029	,000	,037	,386	,031		,033
	N	40	40	40	40	40	40	40	40
SYSTEM	Pearson Correlation	,273	,460**	,370*	,556**	,391*	,528**	,339*	1
	Sig. (2-tailed)	,089	,003	,019	,000	,013	,000	,033	
	N	40	40	40	40	40	40	40	40

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 4: ASAYÖ'nin Türkçe Formuna İlişkin KMO ve Bartlett's Testi**KMO and Bartlett's Test**

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,836
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1866,055
	df	136
	Sig.	,000

Tablo 5: ASAYÖ'nin Türkçe Formuna İlişkin Ortak Noktalar**Communalities^a**

	Initial	Extraction
m1	,440	,441
m2	,494	,954
m3	,227	,213
m4	,326	,577
m5	,375	,392
m6	,414	,474
m7	,461	,537
m8	,411	,499
m9	,423	,507
m10	,506	,584
m11	,470	,545
m12	,473	,542
m13	,352	,335
m14	,212	,186
m15	,172	,151
m16	,255	,267
m17	,228	,243

Extraction Method: Maximum Likelihood.

a. One or more communality estimates greater than 1 were encountered during iterations. The resulting solution should be interpreted with caution.

Tablo 6: ASAYÖ'nin Türkçe Formuna İlişkin Ortak Faktör Matrisleri

Factor Matrix ^a				
	Factor			
	1	2	3	4
m2	,967			
m1	,651			
m7	,484		,425	
m6	,451		,428	
m3	,437			
m14	,308			
m10		,686		
m12		,679		
m11		,669		
m9		,625	-,301	
m13		,521		
m8	,377	,422	,412	
m5	,342	,375	,306	
m15				
m4	,326	,351	,365	-,463
m17				,315
m16				,313

Extraction Method: Maximum Likelihood.

a. Attempted to extract 4 factors. More than 25 iterations required. (Convergence=,003). Extraction was terminated.

Tablo 7: ASAYÖ'nin Türkçe Formuna İlişkin Ortak Desen Matriksleri

Pattern Matrix ^a				
	Factor			
	1	2	3	4
m2	1,057			
m1	,628			
m3	,374			
m10		,764		
m11		,742		
m12		,733		
m9		,693		
m13		,480		
m4			,767	
m8			,490	,317
m6			,403	,353
m14				
m7				,571
m16				,540
m5				,511
m17				,485
m15				,310

Extraction Method: Maximum Likelihood.

Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 15 iterations.

Tablo 8: ASAYÖ'nin Türkçe Formunda Yer Alan Alt Boyutlara İlişkin Toplam Varyans Oranları

Total Variance Explained							
Factor	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings ^a
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total
1	4,660	27,414	27,414	2,679	15,758	15,758	2,647
2	2,445	14,383	41,796	2,920	17,179	32,937	2,860
3	1,193	7,015	48,812	1,273	7,487	40,424	2,382
4	1,150	6,766	55,578	,575	3,383	43,807	2,926
5	,968	5,694	61,272				
6	,857	5,041	66,313				
7	,802	4,721	71,034				
8	,724	4,259	75,292				
9	,692	4,073	79,366				
10	,598	3,515	82,881				
11	,512	3,010	85,890				
12	,491	2,889	88,779				
13	,468	2,752	91,531				
14	,393	2,315	93,845				
15	,382	2,248	96,093				
16	,347	2,039	98,133				
17	,317	1,867	100,000				

Extraction Method: Maximum Likelihood.

a. When factors are correlated, sums of squared loadings cannot be added to obtain a total variance.

Tablo 9: ASAYÖ'nin Türkçe Formunda Yer Alan Alt Boyutlara İlişkin Yapı Matrisi

Structure Matrix				
	Factor			
	1	2	3	4
m2	,965		,342	,342
m1	,658			,345
m3	,437			,324
m10		,762		
m11		,738		
m12		,735		
m9		,697		
m13		,533	,340	
m4			,754	
m8	,367		,635	,539
m6	,450		,583	,555
m14	,302		,380	,314
m7	,498		,457	,685
m5	,347		,381	,606
m16				,513
m17				,485
m15				,375

Extraction Method: Maximum Likelihood.

Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.

Tablo 10: ASAYÖ'nin Türkçe Formunda Yer Alan Alt Boyutlara İlişkin Faktör Korelasyon Matrisi

Factor Correlation Matrix				
Factor	1	2	3	4
1	1,000	,104	,416	,483
2	,104	1,000	,235	,349
3	,416	,235	1,000	,409
4	,483	,349	,409	1,000

Extraction Method: Maximum Likelihood.

Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.

Tablo 11: ASAYÖ'nin Türkçe Formuna İlişkin CMIN/DF Uyum İndeksi

Model	NPAR	CMIN	DF	P	CMIN/DF
Default model	42	178,199	94	,000	1,896
Saturated model	136	,000	0		
Independence model	16	2002,864	120	,000	16,691

Tablo 12: ASAYÖ'nin Türkçe Formuna İlişkin RMR, GFI Uyum İndeksi

Model	RMR	GFI	AGFI	PGFI
Default model	,063	,948	,925	,655
Saturated model	,000	1,000		
Independence model	,321	,477	,408	,421

Tablo 13: ASAYÖ'nin Türkçe Formuna İlişkin NFI, IFI ve CFI Uyum İndeksi

Model	NFI Delta1	RFI rho1	IFI Delta2	TLI rho2	CFI
Default model	,911	,886	,956	,943	,955
Saturated model	1,000		1,000		1,000
Independence model	,000	,000	,000	,000	,000

Tablo 14: ASAYÖ'nin Türkçe Formuna İlişkin RMSEA Uyum İndeksi

Model	RMSEA	LO 90	HI 90	PCLOSE
Default model	,047	,036	,057	,667

Model	RMSEA	LO 90	HI 90	PCLOSE
Independence model	,197	,189	,204	,000

Tablo 15: ASAYÖ'nin Türkçe Formuna İlişkin Regresyon Katsayıları

Regression Weights: (Group number 1 - Default model)

	Estimate	S.E.	C.R.	P	Label
M1 <--- BAY	1,000				
M2 <--- BAY	1,243	,109	11,369	***	
M3 <--- BAY	,662	,077	8,642	***	
M14 <--- SİSAY	1,000				
M15 <--- SİSAY	1,430	,232	6,153	***	
M16 <--- SİSAY	1,266	,212	5,972	***	
M9 <--- SOSAY	1,000				
M10 <--- SOSAY	1,086	,081	13,393	***	
M11 <--- SOSAY	1,046	,080	13,112	***	
M12 <--- SOSAY	,991	,080	12,436	***	
M13 <--- SOSAY	,768	,082	9,304	***	
M4 <--- İAY	1,000				
M5 <--- İAY	1,123	,150	7,492	***	
M6 <--- İAY	1,399	,165	8,471	***	
M7 <--- İAY	1,334	,162	8,247	***	
M8 <--- İAY	1,310	,139	9,446	***	

Tablo 16: ASAYÖ'nin Türkçe Formuna İlişkin Standart Regresyon Ağırlıkları

Standardized Regression Weights: (Group number 1 - Default model)

	Estimate
M1 <--- BAY	,708
M2 <--- BAY	,866
M3 <--- BAY	,485
M14 <--- SİSAY	,444
M15 <--- SİSAY	,618
M16 <--- SİSAY	,551
M9 <--- SOSAY	,699
M10 <--- SOSAY	,793
M11 <--- SOSAY	,745
M12 <--- SOSAY	,715
M13 <--- SOSAY	,565
M4 <--- İAY	,500

	Estimate
M5 <--- İAY	,566
M6 <--- İAY	,710
M7 <--- İAY	,676
M8 <--- İAY	,669

Tablo 17: ASAYÖ'nin Türkçe Formuna İlişkin Kovaryanslar

Covariances: (Group number 1 - Default model)

	Estimate	S.E.	C.R.	P	Label
BAY <--> SİSAY	,147	,034	4,346	***	
BAY <--> SOSAY	,080	,038	2,091	,037	
BAY <--> İAY	,273	,045	6,093	***	
SİSAY <--> SOSAY	,137	,033	4,151	***	
SİSAY <--> İAY	,183	,036	5,077	***	
SOSAY <--> İAY	,175	,036	4,855	***	
e12 <--> e16	,186	,054	3,429	***	
e10 <--> e11	,109	,049	2,234	,025	
e13 <--> e15	,156	,053	2,924	,003	
e8 <--> e11	-,144	,042	-3,459	***	

Tablo 18: ASAYÖ'nin Türkçe Formuna İlişkin Korelasyonlar

Correlations: (Group number 1 - Default model)

	Estimate
BAY <--> SİSAY	,412
BAY <--> SOSAY	,128
BAY <--> İAY	,600
SİSAY <--> SOSAY	,367
SİSAY <--> İAY	,675
SOSAY <--> İAY	,370
e12 <--> e16	,215
e10 <--> e11	,154
e13 <--> e15	,191
e8 <--> e11	-,236

Tablo 19: ASAYÖ'nin Türkçe Formuna İlişkin Varyanslar**Variances: (Group number 1 - Default model)**

	Estimate	S.E.	C.R.	P	Label
BAY	,599	,085	7,043	***	
SİSAY	,214	,057	3,733	***	
SOSAY	,651	,087	7,482	***	
İAY	,344	,073	4,701	***	
e1	,596	,061	9,811	***	
e2	,308	,070	4,430	***	
e3	,853	,065	13,183	***	
e4	,871	,070	12,365	***	
e5	,709	,076	9,357	***	
e6	,788	,073	10,840	***	
e7	,683	,058	11,723	***	
e8	,454	,049	9,265	***	
e9	,571	,053	10,852	***	
e10	,612	,055	11,181	***	
e11	,819	,069	11,790	***	
e12	1,034	,081	12,788	***	
e13	,921	,076	12,169	***	
e14	,662	,063	10,430	***	
e15	,727	,067	10,871	***	
e16	,728	,066	11,094	***	

Tablo 20: ASAYÖ'nin Türkçe Formuna İlişkin Normallik Dağılımı**Assessment of normality (Group number 1)**

Variable	min	max	skew	c.r.	kurtosis	c.r.
M8	1,000	5,000	,256	2,108	-,954	-3,924
M7	1,000	5,000	,106	,872	-,996	-4,095
M6	1,000	5,000	-,209	-1,716	-1,020	-4,195
M5	1,000	5,000	,483	3,971	-,793	-3,260
M4	1,000	5,000	-,536	-4,406	-,731	-3,007
M13	1,000	5,000	,311	2,560	-,785	-3,230
M12	1,000	5,000	,332	2,732	-,707	-2,908
M11	1,000	5,000	,429	3,528	-,764	-3,140
M10	1,000	5,000	,563	4,628	-,423	-1,738
M9	1,000	5,000	,457	3,759	-,707	-2,907
M16	1,000	5,000	,488	4,016	-,603	-2,481

Variable	min	max	skew	c.r.	kurtosis	c.r.
M15	1,000	5,000	,227	1,871	-,723	-2,973
M14	1,000	5,000	-,035	-,289	-,665	-2,736
M3	1,000	5,000	,070	,579	-,938	-3,858
M2	1,000	5,000	,062	,510	-1,028	-4,228
M1	1,000	5,000	-,273	-2,243	-,817	-3,362
Multivariate					49,275	20,685

Tablo 21: ASAYÖ'nin Alt Boyutlarına Ait Korelasyon Analizi

Correlations					
		BİLGİNİNAY	İLETİŞİMİNAY	SOSYALLIĞIN	SİSTEMİNAY
BİLGİNİNAY	Pearson Correlation	1	,387**	,097**	,324**
	Sig. (2-tailed)		,000	,001	,000
	N	1100	1100	1100	1100
İLETİŞİMİNAY	Pearson Correlation	,387**	1	,314**	,293**
	Sig. (2-tailed)	,000		,000	,000
	N	1100	1100	1100	1100
SOSYALLIĞIN	Pearson Correlation	,097**	,314**	1	,260**
	Sig. (2-tailed)	,001	,000		,000
	N	1100	1100	1100	1100
SİSTEMİNAY	Pearson Correlation	,324**	,293**	,260**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	
	N	1100	1100	1100	1100

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 22: SAY'ın Alt Boyutlarına Ait Korelasyon Analizi

		Correlations				
		DUYGUSALLIK	AgresifDavranma	TATMIN	GELECEK_KULLANIM	SAY_ORTALAMA
		IK	nma		ULLANIM	AMA
DUYGUSALLIK	Pearson Correlation	1	,705**	-,249**	,199**	,899**
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,000	,000
	N	1100	1100	1100	1100	1100
AgresifDavranma	Pearson Correlation	,705**	1	-,203**	,250**	,784**
	Sig. (2-tailed)	,000		,000	,000	,000
	N	1100	1100	1100	1100	1100
TATMIN	Pearson Correlation	-,249**	-,203**	1	,325**	,102**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000		,000	,001
	N	1100	1100	1100	1100	1100
GELECEK_KULLANIM	Pearson Correlation	,199**	,250**	,325**	1	,497**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000		,000
	N	1100	1100	1100	1100	1100
SAY_ORTALAMA	Pearson Correlation	,899**	,784**	,102**	,497**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,001	,000	
	N	1100	1100	1100	1100	1100

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 23: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Cinsiyet Bağımsız Örneklem *t* Testi Analizi

Group Statistics					
59.					
Cinsiyet		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
DUYGUSALLIK	kadın	610	2,9581	,77032	,03119
	erkek	490	2,6628	,81095	,03663
AgresifDavranma	kadın	610	2,9011	,85847	,03476
	erkek	490	2,7007	,90253	,04077
TATMIN	kadın	610	3,0880	,85753	,03472
	erkek	490	3,0769	,96059	,04339
GELECEK_KULLANIM	kadın	610	3,3579	,57935	,02346
	erkek	490	3,2565	,67563	,03052
SAY_ORTALAMA	kadın	610	3,0369	,49953	,02023
	erkek	490	2,8371	,57404	,02593

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
									95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
DUY	Equal variances assumed	1,442	,230	6,172	1098	,000	,29529	,04784	,20142	,38917
	ALLIK			Equal variances not assumed	6,137	1023,155	,000	,29529	,04811	,20088
Agres ifDavranma	Equal variances assumed	,142	,706	3,761	1098	,000	,20041	,05329	,09586	,30497
	Equal variances not assumed			3,741	1023,834	,000	,20041	,05358	,09528	,30555
TATMIN	Equal variances assumed	6,703	,010	,202	1098	,840	,01111	,05489	-,09660	,11882
	Equal variances not assumed			,200	989,781	,842	,01111	,05558	-,09795	,12017
GELECEK_KULLANIM	Equal variances assumed	8,397	,004	2,680	1098	,007	,10146	,03786	,02718	,17574
	Equal variances not assumed			2,636	966,510	,009	,10146	,03849	,02592	,17700
SAY_ORTALAMA	Equal variances assumed	3,490	,062	6,168	1098	,000	,19981	,03239	,13625	,26337
	Equal variances not assumed			6,076	975,120	,000	,19981	,03289	,13527	,26435

Tablo 24: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Yaş Korelasyon Analizi

		Correlations				
		DUYGUSALLI K	AgresifDavran ma	TATMIN	GELECEK_K ULLANIM	SAY_ORTAL AMA
DUYGUSALLIK	Pearson Correlation	1	,705**	-,249**	,199**	,899**
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,000	,000
	N	1100	1100	1100	1100	1100
AgresifDavranma	Pearson Correlation	,705**	1	-,203**	,250**	,784**
	Sig. (2-tailed)	,000		,000	,000	,000
	N	1100	1100	1100	1100	1100
TATMIN	Pearson Correlation	-,249**	-,203**	1	,325**	,102**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000		,000	,001
	N	1100	1100	1100	1100	1100
GELECEK_KULLANIM	Pearson Correlation	,199**	,250**	,325**	1	,497**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000		,000
	N	1100	1100	1100	1100	1100
SAY_ORTALAMA	Pearson Correlation	,899**	,784**	,102**	,497**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,001	,000	
	N	1100	1100	1100	1100	1100

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 25: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Memleket ANOVA Analizi

		ANOVA				
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
DUYGUSALLIK	Between Groups	30,193	29	1,041	1,508	,042
	Within Groups	738,796	1070	,690		
	Total	768,989	1099			
AGRESİF	Between Groups	40,341	29	1,391	1,372	,092
	Within Groups	1085,120	1070	1,014		
	Total	1125,461	1099			
TATMIN	Between Groups	29,294	29	1,010	1,268	,156
	Within Groups	852,169	1070	,796		
	Total	881,462	1099			
GELECEK_KULLANI M	Between Groups	11,814	29	,407	1,164	,253
	Within Groups	374,620	1070	,350		
	Total	386,434	1099			

Tablo 26: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Medeni Durum ANOVA Analizi

		ANOVA				
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
DUYGUSALLIK	Between Groups	7,543	2	3,772	5,918	,003
	Within Groups	699,110	1097	,637		
	Total	706,653	1099			
AgresifDavranma	Between Groups	17,824	2	8,912	11,636	,000
	Within Groups	840,222	1097	,766		
	Total	858,046	1099			
TATMIN	Between Groups	4,147	2	2,073	2,542	,079
	Within Groups	894,936	1097	,816		
	Total	899,083	1099			
GELECEK_KULLANIM	Between Groups	4,819	2	2,409	6,210	,002
	Within Groups	425,603	1097	,388		
	Total	430,422	1099			
SAY_ORTALAMA	Between Groups	4,917	2	2,459	8,454	,000
	Within Groups	319,033	1097	,291		
	Total	323,950	1099			

Tablo 27: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Gelir Durumu Korelasyon Analizi**Correlations**

		DUYGUSALLIK	AgresifDavranma	TATMIN	GELECEK_KULLANIM	SAY_ORTALAMA	63.gelir
DUYGUSALLIK	Pearson Correlation	1	,705**	-,249**	,199**	,899**	-,080**
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,000	,000	,008
	N	1100	1100	1100	1100	1100	1093
AgresifDavranma	Pearson Correlation	,705**	1	-,203**	,250**	,784**	-,069*
	Sig. (2-tailed)	,000		,000	,000	,000	,022
	N	1100	1100	1100	1100	1100	1093
TATMIN	Pearson Correlation	-,249**	-,203**	1	,325**	,102**	-,028
	Sig. (2-tailed)	,000	,000		,000	,001	,348
	N	1100	1100	1100	1100	1100	1093
GELECEK_KULLANIM	Pearson Correlation	,199**	,250**	,325**	1	,497**	-,041
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000		,000	,173
	N	1100	1100	1100	1100	1100	1093
SAY_ORTALAMA	Pearson Correlation	,899**	,784**	,102**	,497**	1	-,094**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,001	,000		,002
	N	1100	1100	1100	1100	1100	1093
63.gelir	Pearson Correlation	-,080**	-,069*	-,028	-,041	-,094**	1
	Sig. (2-tailed)	,008	,022	,348	,173	,002	
	N	1093	1093	1093	1093	1093	1093

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 28: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Eğitim Durumu ANOVA Analizi

		ANOVA				
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
DUYGUSALLIK	Between Groups	15,325	6	2,554	4,038	,001
	Within Groups	691,329	1093	,633		
	Total	706,653	1099			
AgresifDavranma	Between Groups	15,165	6	2,527	3,277	,003
	Within Groups	842,882	1093	,771		
	Total	858,046	1099			
TATMIN	Between Groups	13,455	6	2,242	2,768	,011
	Within Groups	885,628	1093	,810		
	Total	899,083	1099			
GELECEK_KULLANIM	Between Groups	12,146	6	2,024	5,290	,000
	Within Groups	418,276	1093	,383		
	Total	430,422	1099			
SAY_ORTALAMA	Between Groups	6,829	6	1,138	3,923	,001
	Within Groups	317,121	1093	,290		
	Total	323,950	1099			

Multiple Comparisons

Hochberg

Dependent Variable	(I)	(J)	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval		
						Lower Bound	Upper Bound	
DUYGUSALLIK	64.eğitim	lise	myo	-,36849*	,08845	,001	-,6280	-,1090
			lisans	-,11215	,06037	,625	-,2893	,0650
			master	-,08961	,08905	,996	-,3509	,1717
			doktora	,01372	,17965	1,000	-,5134	,5408
			Lisealtı	-,01378	,07875	1,000	-,2448	,2173
	myo	lise		,36849*	,08845	,001	,1090	,6280
			lisans	,25633*	,08579	,042	,0046	,5080
			master	,27888	,10792	,138	-,0377	,5955
			doktora	,38220	,18971	,491	-,1744	,9388
			Lisealtı	,35471*	,09959	,006	,0625	,6469
	lisans	lise		,11215	,06037	,625	-,0650	,2893
			myo	-,25633*	,08579	,042	-,5080	-,0046
			master	,02255	,08641	1,000	-,2310	,2761
			doktora	,12587	,17836	1,000	-,3974	,6492
			Lisealtı	,09838	,07575	,960	-,1239	,3206
	master	lise		,08961	,08905	,996	-,1717	,3509
			myo	-,27888	,10792	,138	-,5955	,0377
			lisans	-,02255	,08641	1,000	-,2761	,2310
			doktora	,10332	,19000	1,000	-,4541	,6607
			Lisealtı	,07583	,10012	1,000	-,2179	,3696
	doktora	lise		-,01372	,17965	1,000	-,5408	,5134
			myo	-,38220	,18971	,491	-,9388	,1744
			lisans	-,12587	,17836	1,000	-,6492	,3974
			master	-,10332	,19000	1,000	-,6607	,4541
			Lisealtı	-,02749	,18539	1,000	-,5714	,5164
	Lisealtı	lise		,01378	,07875	1,000	-,2173	,2448

		myo	-,35471*	,09959	,006	-,6469	-,0625
		lisans	-,09838	,07575	,960	-,3206	,1239
		master	-,07583	,10012	1,000	-,3696	,2179
		doktora	,02749	,18539	1,000	-,5164	,5714
AgresifDavranma	lise	myo	-,24518	,09752	,166	-,5313	,0409
		lisans	-,07004	,06656	,994	-,2653	,1252
		master	-,07593	,09819	1,000	-,3640	,2121
		doktora	,03606	,19808	1,000	-,5451	,6172
		Lisealtı	,19386	,08683	,323	-,0609	,4486
	myo	lise	,24518	,09752	,166	-,0409	,5313
		lisans	,17514	,09459	,630	-,1024	,4527
		master	,16925	,11899	,919	-,1798	,5183
		doktora	,28124	,20917	,947	-,3325	,8949
		Lisealtı	,43904*	,10980	,001	,1169	,7612
	lisans	lise	,07004	,06656	,994	-,1252	,2653
		myo	-,17514	,09459	,630	-,4527	,1024
		master	-,00589	,09528	1,000	-,2854	,2736
		doktora	,10610	,19665	1,000	-,4709	,6831
		Lisealtı	,26390*	,08352	,024	,0188	,5089
	master	lise	,07593	,09819	1,000	-,2121	,3640
		myo	-,16925	,11899	,919	-,5183	,1798
		lisans	,00589	,09528	1,000	-,2736	,2854
		doktora	,11199	,20948	1,000	-,5026	,7266
		Lisealtı	,26979	,11039	,199	-,0541	,5937
	doktora	lise	-,03606	,19808	1,000	-,6172	,5451
		myo	-,28124	,20917	,947	-,8949	,3325
		lisans	-,10610	,19665	1,000	-,6831	,4709
		master	-,11199	,20948	1,000	-,7266	,5026
		Lisealtı	,15780	,20441	1,000	-,4419	,7575
	Lisealtı	lise	-,19386	,08683	,323	-,4486	,0609
		myo	-,43904*	,10980	,001	-,7612	-,1169
		lisans	-,26390*	,08352	,024	-,5089	-,0188

		master		-,26979	,11039	,199	-,5937	,0541
		doktora		-,15780	,20441	1,000	-,7575	,4419
TATMIN	lise	myo		,06248	,10036	1,000	-,2320	,3569
		lisans		,12718	,06850	,625	-,0738	,3281
		master		,09160	,10104	,999	-,2048	,3880
		doktora		,39451	,20383	,558	-,2035	,9925
		Lisealtı		,03224	,08935	1,000	-,2299	,2944
	myo	lise		-,06248	,10036	1,000	-,3569	,2320
		lisans		,06470	,09734	1,000	-,2209	,3503
		master		,02912	,12244	1,000	-,3301	,3884
		doktora		,33203	,21525	,860	-,2995	,9636
		Lisealtı		-,03024	,11299	1,000	-,3617	,3013
	lisans	lise		-,12718	,06850	,625	-,3281	,0738
		myo		-,06470	,09734	1,000	-,3503	,2209
		master		-,03558	,09804	1,000	-,3232	,2521
		doktora		,26734	,20237	,954	-,3264	,8611
		Lisealtı		-,09494	,08595	,991	-,3471	,1572
	master	lise		-,09160	,10104	,999	-,3880	,2048
		myo		-,02912	,12244	1,000	-,3884	,3301
		lisans		,03558	,09804	1,000	-,2521	,3232
		doktora		,30291	,21557	,926	-,3295	,9354
		Lisealtı		-,05937	,11360	1,000	-,3927	,2739
	doktora	lise		-,39451	,20383	,558	-,9925	,2035
		myo		-,33203	,21525	,860	-,9636	,2995
		lisans		-,26734	,20237	,954	-,8611	,3264
		master		-,30291	,21557	,926	-,9354	,3295
		Lisealtı		-,36228	,21034	,736	-,9794	,2548
	Lisealtı	lise		-,03224	,08935	1,000	-,2944	,2299
		myo		,03024	,11299	1,000	-,3013	,3617
		lisans		,09494	,08595	,991	-,1572	,3471
		master		,05937	,11360	1,000	-,2739	,3927
		doktora		,36228	,21034	,736	-,2548	,9794

GELECEK_KULLANIM	lise	myo	-,13637	,06886	,520	-,3384	,0656
		lisans	-,08203	,04700	,718	-,2199	,0559
		master	-,19019	,06933	,089	-,3936	,0132
		doktora	,26969	,13986	,564	-,1406	,6800
		Lisealtı	,09975	,06131	,806	-,0801	,2796
	myo	lise	,13637	,06886	,520	-,0656	,3384
		lisans	,05435	,06679	1,000	-,1416	,2503
		master	-,05382	,08401	1,000	-,3003	,1927
		doktora	,40606	,14769	,087	-,0272	,8394
		Lisealtı	,23613*	,07753	,035	,0087	,4636
	lisans	lise	,08203	,04700	,718	-,0559	,2199
		myo	-,05435	,06679	1,000	-,2503	,1416
		master	-,10816	,06727	,819	-,3055	,0892
		doktora	,35171	,13885	,158	-,0557	,7591
		Lisealtı	,18178*	,05897	,031	,0088	,3548
	master	lise	,19019	,06933	,089	-,0132	,3936
		myo	,05382	,08401	1,000	-,1927	,3003
		lisans	,10816	,06727	,819	-,0892	,3055
		doktora	,45988*	,14791	,028	,0259	,8938
		Lisealtı	,28994*	,07794	,003	,0613	,5186
	doktora	lise	-,26969	,13986	,564	-,6800	,1406
		myo	-,40606	,14769	,087	-,8394	,0272
		lisans	-,35171	,13885	,158	-,7591	,0557
		master	-,45988*	,14791	,028	-,8938	-,0259
		Lisealtı	-,16993	,14432	,983	-,5934	,2535
	Lisealtı	lise	-,09975	,06131	,806	-,2796	,0801
		myo	-,23613*	,07753	,035	-,4636	-,0087
		lisans	-,18178*	,05897	,031	-,3548	-,0088
		master	-,28994*	,07794	,003	-,5186	-,0613
		doktora	,16993	,14432	,983	-,2535	,5934
SAY_ORTALAMA	lise	myo	-,23742*	,05978	,001	-,4128	-,0620
		lisans	-,06022	,04080	,895	-,1799	,0595

	master	-,07389	,06019	,975	-,2505	,1027
	doktora	,12357	,12142	,996	-,2327	,4798
	Lisealtı	,04742	,05323	,999	-,1087	,2036
myo	lise	,23742*	,05978	,001	,0620	,4128
	lisans	,17720*	,05798	,034	,0071	,3473
	master	,16353	,07294	,317	-,0505	,3775
	doktora	,36099	,12822	,072	-,0152	,7372
	Lisealtı	,28484*	,06731	,000	,0874	,4823
lisans	lise	,06022	,04080	,895	-,0595	,1799
	myo	-,17720*	,05798	,034	-,3473	-,0071
	master	-,01366	,05840	1,000	-,1850	,1577
	doktora	,18379	,12055	,870	-,1699	,5375
	Lisealtı	,10764	,05120	,420	-,0426	,2579
master	lise	,07389	,06019	,975	-,1027	,2505
	myo	-,16353	,07294	,317	-,3775	,0505
	lisans	,01366	,05840	1,000	-,1577	,1850
	doktora	,19746	,12841	,863	-,1793	,5742
	Lisealtı	,12131	,06767	,679	-,0772	,3198
doktora	lise	-,12357	,12142	,996	-,4798	,2327
	myo	-,36099	,12822	,072	-,7372	,0152
	lisans	-,18379	,12055	,870	-,5375	,1699
	master	-,19746	,12841	,863	-,5742	,1793
	Lisealtı	-,07615	,12530	1,000	-,4438	,2915
Lisealtı	lise	-,04742	,05323	,999	-,2036	,1087
	myo	-,28484*	,06731	,000	-,4823	-,0874
	lisans	-,10764	,05120	,420	-,2579	,0426
	master	-,12131	,06767	,679	-,3198	,0772
	doktora	,07615	,12530	1,000	-,2915	,4438

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

Tablo 29: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Meslek Durum ANOVA Analizi

		ANOVA				
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
DUYGUSALLIK	Between Groups	35,172	15	2,345	3,784	,000
	Within Groups	671,115	1083	,620		
	Total	706,288	1098			
AgresifDavranma	Between Groups	40,083	15	2,672	3,539	,000
	Within Groups	817,734	1083	,755		
	Total	857,817	1098			
TATMIN	Between Groups	9,709	15	,647	,788	,692
	Within Groups	889,312	1083	,821		
	Total	899,021	1098			
GELECEK_KULLANIM	Between Groups	16,440	15	1,096	2,868	,000
	Within Groups	413,883	1083	,382		
	Total	430,324	1098			
SAY_ORTALAMA	Between Groups	19,836	15	1,322	4,712	,000
	Within Groups	303,960	1083	,281		
	Total	323,796	1098			

Dependent Variable	(I) 65.meslek	(J) 65.meslek	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
DUYGUSALLIK	işsiz	öğrenci	-,01645	,08111	1,000	-,3030	,2701
		öğretmen	-,00697	,11153	1,000	-,4010	,3871
		adademisy en	,08108	,15610	1,000	-,4704	,6326
		mühendis	-,11595	,12690	1,000	-,5643	,3324
		doktor	-,24126	,15395	1,000	-,7852	,3026
		polis	,69633	,20041	,062	-,0117	1,4044
		avukat	,22429	,19529	1,000	-,4657	,9142
		hemşire/eb e	-,27262	,12892	,984	-,7281	,1829
		sağlık teknikeri	-,25618	,12790	,996	-,7080	,1957
		basın/med ya	,04634	,15836	1,000	-,5131	,6058
		memur	,08415	,09248	1,000	-,2426	,4109
		esnaf	,48305*	,12790	,020	,0312	,9349
		işçi	,17273	,08810	,998	-,1385	,4840
		emekli	,21669	,16597	1,000	-,3697	,8030
		muhasabe	-,00955	,20041	1,000	-,7176	,6985
	öğrenci	işsiz	,01645	,08111	1,000	-,2701	,3030
		öğretmen	,00948	,10769	1,000	-,3710	,3899
		adademisy en	,09753	,15338	1,000	-,4443	,6394
		mühendis	-,09951	,12354	1,000	-,5360	,3370
		doktor	-,22481	,15119	1,000	-,7590	,3093
		polis	,71278*	,19829	,040	,0122	1,4133
		avukat	,24074	,19312	1,000	-,4415	,9230
		hemşire/eb e	-,25617	,12561	,993	-,7000	,1876
		sağlık teknikeri	-,23973	,12456	,999	-,6798	,2003
		basın/med ya	,06279	,15568	1,000	-,4872	,6128
		memur	,10060	,08781	1,000	-,2096	,4108
		esnaf	,49950*	,12456	,008	,0594	,9396
		işçi	,18918	,08318	,936	-,1047	,4831
		emekli	,23314	,16341	1,000	-,3442	,8105
		muhasabe	,00690	,19829	1,000	-,6937	,7075
	öğretmen	işsiz	,00697	,11153	1,000	-,3871	,4010
		öğrenci	-,00948	,10769	1,000	-,3899	,3710

	adademisyen	,08805	,17142	1,000		-,5176	,6937
	mühendis	-,10898	,14533	1,000		-,6224	,4045
	doktor	-,23429	,16946	1,000		-,8330	,3644
	polis	,70330	,21256	,109		-,0476	1,4543
	avukat	,23126	,20774	1,000		-,5027	,9652
	hemşire/eb	-,26565	,14710	1,000		-,7853	,2540
	e						
	sağlık	-,24921	,14620	1,000		-,7657	,2673
	teknikeri						
	basın/med	,05332	,17348	1,000		-,5596	,6662
	ya						
	memur	,09112	,11649	1,000		-,3204	,5027
	esnaf	,49002	,14620	,095		-,0265	1,0065
	işçi	,17970	,11304	1,000		-,2197	,5791
	emekli	,22367	,18045	1,000		-,4139	,8612
	muhassebe	-,00258	,21256	1,000		-,7535	,7484
adademisyen	işsiz	-,08108	,15610	1,000		-,6326	,4704
	öğrenci	-,09753	,15338	1,000		-,6394	,4443
	öğretmen	-,08805	,17142	1,000		-,6937	,5176
	mühendis	-,19704	,18180	1,000		-,8393	,4452
	doktor	-,32234	,20161	1,000		-1,0346	,3899
	polis	,61525	,23897	,701		-,2290	1,4595
	avukat	,14321	,23470	1,000		-,6860	,9724
	hemşire/eb	-,35370	,18321	,998		-1,0010	,2936
	e						
	sağlık	-,33726	,18249	1,000		-,9820	,3075
	teknikeri						
	basın/med	-,03474	,20500	1,000		-,7590	,6895
	ya						
	memur	,00307	,15968	1,000		-,5611	,5672
	esnaf	,40197	,18249	,963		-,2428	1,0467
	işçi	,09165	,15718	1,000		-,4637	,6470
	emekli	,13561	,21093	1,000		-,6096	,8808
	muhassebe	-,09063	,23897	1,000		-,9349	,7536
mühendis	işsiz	,11595	,12690	1,000		-,3324	,5643
	öğrenci	,09951	,12354	1,000		-,3370	,5360
	öğretmen	,10898	,14533	1,000		-,4045	,6224
	adademisyen	,19704	,18180	1,000		-,4452	,8393
	en						
	doktor	-,12530	,17995	1,000		-,7611	,5105
	polis	,81229*	,22101	,029		,0315	1,5931
	avukat	,34025	,21638	1,000		-,4242	1,1047
	hemşire/eb	-,15667	,15907	1,000		-,7187	,4053
	e						

	sağlık teknikeri	-,14023	,15824	1,000	-,6993	,4188
	basın/med ya	,16230	,18374	1,000	-,4869	,8115
	memur	,20010	,13128	1,000	-,2637	,6639
	esnaf	,59900*	,15824	,019	,0399	1,1581
	işçi	,28869	,12823	,946	-,1644	,7417
	emekli	,33265	,19034	1,000	-,3398	1,0051
	muhasabe	,10641	,22101	1,000	-,6744	,8872
doktor	işsiz	,24126	,15395	1,000	-,3026	,7852
	öğrenci	,22481	,15119	1,000	-,3093	,7590
	öğretmen	,23429	,16946	1,000	-,3644	,8330
	adademisy en	,32234	,20161	1,000	-,3899	1,0346
	mühendis	,12530	,17995	1,000	-,5105	,7611
	polis	,93759*	,23757	,010	,0983	1,7769
	avukat	,46555	,23327	,996	-,3586	1,2897
	hemşire/eb e	-,03136	,18138	1,000	-,6722	,6095
	sağlık teknikeri	-,01492	,18066	1,000	-,6532	,6233
	basın/med ya	,28760	,20337	1,000	-,4309	1,0061
	memur	,32541	,15758	,991	-,2313	,8821
	esnaf	,72431*	,18066	,008	,0861	1,3626
	işçi	,41399	,15505	,599	-,1338	,9618
	emekli	,45795	,20934	,968	-,2816	1,1975
	muhasabe	,23171	,23757	1,000	-,6076	1,0710
polis	işsiz	-,69633	,20041	,062	-1,4044	,0117
	öğrenci	-,71278*	,19829	,040	-1,4133	-,0122
	öğretmen	-,70330	,21256	,109	-1,4543	,0476
	adademisy en	-,61525	,23897	,701	-1,4595	,2290
	mühendis	-,81229*	,22101	,029	-1,5931	-,0315
	doktor	-,93759*	,23757	,010	-1,7769	-,0983
	avukat	-,47204	,26623	1,000	-1,4126	,4685
	hemşire/eb e	-,96895*	,22218	,002	-1,7539	-,1840
	sağlık teknikeri	-,95251*	,22158	,002	-1,7354	-,1697
	basın/med ya	-,64999	,24046	,564	-1,4995	,1995
	memur	-,61218	,20321	,271	-1,3301	,1057
	esnaf	-,21329	,22158	1,000	-,9961	,5696
	işçi	-,52360	,20125	,673	-1,2346	,1874
	emekli	-,47964	,24553	,998	-1,3471	,3878

	muhasebe	-,70588	,27001	,659	-1,6598	,2480
avukat	işsiz	-,22429	,19529	1,000	-,9142	,4657
	öğrenci	-,24074	,19312	1,000	-,9230	,4415
	öğretmen	-,23126	,20774	1,000	-,9652	,5027
	adademisyen	-,14321	,23470	1,000	-,9724	,6860
	mühendis	-,34025	,21638	1,000	-1,1047	,4242
	doktor	-,46555	,23327	,996	-1,2897	,3586
	polis	,47204	,26623	1,000	-,4685	1,4126
	hemşire/ebe	-,49691	,21757	,931	-1,2656	,2718
	sağlık teknikeri	-,48047	,21696	,959	-1,2470	,2860
	basın/medya	-,17795	,23621	1,000	-1,0125	,6566
	memur	-,14014	,19816	1,000	-,8402	,5600
	esnaf	,25876	,21696	1,000	-,5078	1,0253
	işçi	-,05156	,19616	1,000	-,7446	,6414
	emekli	-,00760	,24137	1,000	-,8604	,8452
	muhassebe	-,23384	,26623	1,000	-1,1744	,7067
hemşire/ebe	işsiz	,27262	,12892	,984	-,1829	,7281
	öğrenci	,25617	,12561	,993	-,1876	,7000
	öğretmen	,26565	,14710	1,000	-,2540	,7853
	adademisyen	,35370	,18321	,998	-,2936	1,0010
	mühendis	,15667	,15907	1,000	-,4053	,7187
	doktor	,03136	,18138	1,000	-,6095	,6722
	polis	,96895*	,22218	,002	,1840	1,7539
	avukat	,49691	,21757	,931	-,2718	1,2656
	sağlık teknikeri	,01644	,15986	1,000	-,5484	,5812
	basın/medya	,31897	,18514	1,000	-,3351	,9731
	memur	,35677	,13323	,591	-,1139	,8275
	esnaf	,75567*	,15986	,000	,1909	1,3205
	işçi	,44535	,13023	,075	-,0147	,9055
	emekli	,48932	,19169	,723	-,1879	1,1665
	muhassebe	,26307	,22218	1,000	-,5219	1,0480
sağlık teknikeri	işsiz	,25618	,12790	,996	-,1957	,7080
	öğrenci	,23973	,12456	,999	-,2003	,6798
	öğretmen	,24921	,14620	1,000	-,2673	,7657
	adademisyen	,33726	,18249	1,000	-,3075	,9820
	mühendis	,14023	,15824	1,000	-,4188	,6993
	doktor	,01492	,18066	1,000	-,6233	,6532

	polis	,95251*	,22158	,002	,1697	1,7354
	avukat	,48047	,21696	,959	-,2860	1,2470
	hemşire/eb e	-,01644	,15986	1,000	-,5812	,5484
	basın/med ya	,30253	,18443	1,000	-,3491	,9541
	memur	,34033	,13224	,702	-,1269	,8075
	esnaf	,73923*	,15904	,000	,1774	1,3011
	işçi	,42891	,12922	,106	-,0276	,8854
	emekli	,47288	,19100	,797	-,2019	1,1477
	muhasabe	,24663	,22158	1,000	-,5362	1,0295
basın/medya	işsiz	-,04634	,15836	1,000	-,6058	,5131
	öğrenci	-,06279	,15568	1,000	-,6128	,4872
	öğretmen	-,05332	,17348	1,000	-,6662	,5596
	adademisy en	,03474	,20500	1,000	-,6895	,7590
	mühendis	-,16230	,18374	1,000	-,8115	,4869
	doktor	-,28760	,20337	1,000	-1,0061	,4309
	polis	,64999	,24046	,564	-,1995	1,4995
	avukat	,17795	,23621	1,000	-,6566	1,0125
	hemşire/eb e	-,31897	,18514	1,000	-,9731	,3351
	sağlık teknikeri	-,30253	,18443	1,000	-,9541	,3491
	memur	,03781	,16189	1,000	-,5342	,6098
	esnaf	,43670	,18443	,883	-,2149	1,0883
	işçi	,12639	,15943	1,000	-,4369	,6897
	emekli	,17035	,21261	1,000	-,5808	,9215
	muhasabe	-,05589	,24046	1,000	-,9054	,7936
memur	işsiz	-,08415	,09248	1,000	-,4109	,2426
	öğrenci	-,10060	,08781	1,000	-,4108	,2096
	öğretmen	-,09112	,11649	1,000	-,5027	,3204
	adademisy en	-,00307	,15968	1,000	-,5672	,5611
	mühendis	-,20010	,13128	1,000	-,6639	,2637
	doktor	-,32541	,15758	,991	-,8821	,2313
	polis	,61218	,20321	,271	-,1057	1,3301
	avukat	,14014	,19816	1,000	-,5600	,8402
	hemşire/eb e	-,35677	,13323	,591	-,8275	,1139
	sağlık teknikeri	-,34033	,13224	,702	-,8075	,1269
	basın/med ya	-,03781	,16189	1,000	-,6098	,5342
	esnaf	,39890	,13224	,268	-,0683	,8661

	işçi	,08858	,09429	1,000	-,2446	,4217
	emekli	,13255	,16934	1,000	-,4657	,7308
	muhasabe	-,09370	,20321	1,000	-,8116	,6242
esnaf	işsiz	-,48305*	,12790	,020	-,9349	-,0312
	öğrenci	-,49950*	,12456	,008	-,9396	-,0594
	öğretmen	-,49002	,14620	,095	-1,0065	,0265
	adademisyen	-,40197	,18249	,963	-1,0467	,2428
	mühendis	-,59900*	,15824	,019	-1,1581	-,0399
	doktor	-,72431*	,18066	,008	-1,3626	-,0861
	polis	,21329	,22158	1,000	-,5696	,9961
	avukat	-,25876	,21696	1,000	-1,0253	,5078
	hemşire/eb	-,75567*	,15986	,000	-1,3205	-,1909
	sağlık teknikeri	-,73923*	,15904	,000	-1,3011	-,1774
	basın/medya	-,43670	,18443	,883	-1,0883	,2149
	memur	-,39890	,13224	,268	-,8661	,0683
	işçi	-,31032	,12922	,859	-,7668	,1462
	emekli	-,26635	,19100	1,000	-,9411	,4084
	muhasabe	-,49260	,22158	,957	-1,2754	,2902
işçi	işsiz	-,17273	,08810	,998	-,4840	,1385
	öğrenci	-,18918	,08318	,936	-,4831	,1047
	öğretmen	-,17970	,11304	1,000	-,5791	,2197
	adademisyen	-,09165	,15718	1,000	-,6470	,4637
	mühendis	-,28869	,12823	,946	-,7417	,1644
	doktor	-,41399	,15505	,599	-,9618	,1338
	polis	,52360	,20125	,673	-,1874	1,2346
	avukat	,05156	,19616	1,000	-,6414	,7446
	hemşire/eb	-,44535	,13023	,075	-,9055	,0147
	sağlık teknikeri	-,42891	,12922	,106	-,8854	,0276
	basın/medya	-,12639	,15943	1,000	-,6897	,4369
	memur	-,08858	,09429	1,000	-,4217	,2446
	esnaf	,31032	,12922	,859	-,1462	,7668
	emekli	,04396	,16699	1,000	-,5460	,6339
	muhasabe	-,18228	,20125	1,000	-,8933	,5287
emekli	işsiz	-,21669	,16597	1,000	-,8030	,3697
	öğrenci	-,23314	,16341	1,000	-,8105	,3442
	öğretmen	-,22367	,18045	1,000	-,8612	,4139

		adademisy en	-,13561	,21093	1,000	-,8808	,6096
		mühendis	-,33265	,19034	1,000	-1,0051	,3398
		doktor	-,45795	,20934	,968	-1,1975	,2816
		polis	,47964	,24553	,998	-,3878	1,3471
		avukat	,00760	,24137	1,000	-,8452	,8604
		hemşire/eb e	-,48932	,19169	,723	-1,1665	,1879
		sağlık teknikeri	-,47288	,19100	,797	-1,1477	,2019
		basın/med ya	-,17035	,21261	1,000	-,9215	,5808
		memur	-,13255	,16934	1,000	-,7308	,4657
		esnaf	,26635	,19100	1,000	-,4084	,9411
		işçi	-,04396	,16699	1,000	-,6339	,5460
		muhasabe	-,22624	,24553	1,000	-1,0937	,6412
	muhasabe	işsiz	,00955	,20041	1,000	-,6985	,7176
		öğrenci	-,00690	,19829	1,000	-,7075	,6937
		öğretmen	,00258	,21256	1,000	-,7484	,7535
		adademisy en	,09063	,23897	1,000	-,7536	,9349
		mühendis	-,10641	,22101	1,000	-,8872	,6744
		doktor	-,23171	,23757	1,000	-1,0710	,6076
		polis	,70588	,27001	,659	-,2480	1,6598
		avukat	,23384	,26623	1,000	-,7067	1,1744
		hemşire/eb e	-,26307	,22218	1,000	-1,0480	,5219
		sağlık teknikeri	-,24663	,22158	1,000	-1,0295	,5362
		basın/med ya	,05589	,24046	1,000	-,7936	,9054
		memur	,09370	,20321	1,000	-,6242	,8116
		esnaf	,49260	,22158	,957	-,2902	1,2754
		işçi	,18228	,20125	1,000	-,5287	,8933
		emekli	,22624	,24553	1,000	-,6412	1,0937
AgresifDavranma	işsiz	öğrenci	-,19650	,08954	,966	-,5128	,1198
		öğretmen	-,09269	,12311	1,000	-,5276	,3423
		adademisy en	-,08909	,17231	1,000	-,6978	,5197
		mühendis	-,08020	,14008	1,000	-,5751	,4147
		doktor	-,37332	,16994	,965	-,9737	,2271
		polis	,62921	,22122	,417	-,1523	1,4108
		avukat	,24795	,21557	1,000	-,5136	1,0095
		hemşire/eb e	-,26131	,14231	1,000	-,7641	,2415

	sağlık teknikeri	-,40360	,14118	,403	-,9024	,0952
	basın/med ya	-,19905	,17481	1,000	-,8166	,4185
	memur	-,00176	,10208	1,000	-,3624	,3589
	esnaf	,33109	,14118	,897	-,1677	,8299
	işçi	,12812	,09724	1,000	-,2154	,4717
	emekli	,09980	,18320	1,000	-,5474	,7470
	muhasebe	,09980	,22122	1,000	-,6817	,8813
öğrenci	işsiz	,19650	,08954	,966	-,1198	,5128
	öğretmen	,10381	,11887	1,000	-,3162	,5238
	adademisy en	,10741	,16931	1,000	-,4907	,7056
	mühendis	,11630	,13637	1,000	-,3655	,5981
	doktor	-,17682	,16689	1,000	-,7664	,4128
	polis	,82571*	,21889	,020	,0524	1,5990
	avukat	,44444	,21318	,988	-,3087	1,1976
	hemşire/eb e	-,06481	,13866	1,000	-,5547	,4251
	sağlık teknikeri	-,20711	,13750	1,000	-,6929	,2787
	basın/med ya	-,00255	,17185	1,000	-,6097	,6046
	memur	,19473	,09693	,995	-,1477	,5372
	esnaf	,52759*	,13750	,016	,0418	1,0134
	işçi	,32462*	,09182	,050	,0002	,6490
	emekli	,29630	,18038	1,000	-,3410	,9336
	muhasebe	,29630	,21889	1,000	-,4770	1,0696
öğretmen	işsiz	,09269	,12311	1,000	-,3423	,5276
	öğrenci	-,10381	,11887	1,000	-,5238	,3162
	adademisy en	,00360	,18922	1,000	-,6649	,6721
	mühendis	,01249	,16042	1,000	-,5543	,5793
	doktor	-,28063	,18706	1,000	-,9415	,3802
	polis	,72190	,23463	,226	-,1070	1,5508
	avukat	,34064	,22931	1,000	-,4695	1,1508
	hemşire/eb e	-,16862	,16237	1,000	-,7423	,4050
	sağlık teknikeri	-,31091	,16138	,998	-,8811	,2592
	basın/med ya	-,10636	,19150	1,000	-,7829	,5702
	memur	,09093	,12858	1,000	-,3634	,5452
	esnaf	,42378	,16138	,647	-,1464	,9939
	işçi	,22081	,12478	1,000	-,2200	,6616
	emekli	,19249	,19919	1,000	-,5112	,8962
	muhasebe	,19249	,23463	1,000	-,6364	1,0214
adademisyen	işsiz	,08909	,17231	1,000	-,5197	,6978

	öğrenci	-,10741	,16931	1,000	-,7056	,4907
	öğretmen	-,00360	,18922	1,000	-,6721	,6649
	mühendis	,00889	,20067	1,000	-,7001	,7179
	doktor	-,28423	,22254	1,000	-1,0705	,5020
	polis	,71830	,26379	,542	-,2137	1,6503
	avukat	,33704	,25907	1,000	-,5782	1,2523
	hemşire/eb e	-,17222	,20224	1,000	-,8867	,5423
	sağlık teknikeri	-,31451	,20144	1,000	-1,0262	,3972
	basın/med ya	-,10996	,22629	1,000	-,9094	,6895
	memur	,08733	,17626	1,000	-,5354	,7100
	esnaf	,42018	,20144	,988	-,2915	1,1319
	işçi	,21721	,17350	1,000	-,3958	,8302
	emekli	,18889	,23283	1,000	-,6337	1,0115
	muhasebe	,18889	,26379	1,000	-,7431	1,1208
mühendis	işsiz	,08020	,14008	1,000	-,4147	,5751
	öğrenci	-,11630	,13637	1,000	-,5981	,3655
	öğretmen	-,01249	,16042	1,000	-,5793	,5543
	adademisy en	-,00889	,20067	1,000	-,7179	,7001
	doktor	-,29312	,19864	1,000	-,9949	,4087
	polis	,70941	,24396	,358	-,1525	1,5713
	avukat	,32815	,23885	1,000	-,5157	1,1720
	hemşire/eb e	-,18111	,17559	1,000	-,8015	,4392
	sağlık teknikeri	-,32340	,17467	1,000	-,9405	,2937
	basın/med ya	-,11885	,20282	1,000	-,8354	,5977
	memur	,07844	,14491	1,000	-,4335	,5904
	esnaf	,41129	,17467	,891	-,2058	1,0284
	işçi	,20832	,14155	1,000	-,2918	,7084
	emekli	,18000	,21010	1,000	-,5623	,9223
	muhasebe	,18000	,24396	1,000	-,6819	1,0419
doktor	işsiz	,37332	,16994	,965	-,2271	,9737
	öğrenci	,17682	,16689	1,000	-,4128	,7664
	öğretmen	,28063	,18706	1,000	-,3802	,9415
	adademisy en	,28423	,22254	1,000	-,5020	1,0705
	mühendis	,29312	,19864	1,000	-,4087	,9949
	polis	1,00253*	,26224	,017	,0760	1,9290
	avukat	,62127	,25750	,850	-,2885	1,5310
	hemşire/eb e	,11201	,20022	1,000	-,5954	,8194
	sağlık teknikeri	-,03028	,19942	1,000	-,7348	,6742

	basın/med ya	,17427	,22449	1,000		-,6188	,9674
	memur	,37156	,17394	,980		-,2430	,9861
	esnaf	,70441	,19942	,050		-,0001	1,4089
	işçi	,50144	,17115	,338		-,1032	1,1061
	emekli	,47312	,23108	,992		-,3433	1,2895
	muhassebe	,47312	,26224	1,000		-,4534	1,3996
polis	işsiz	-,62921	,22122	,417		-1,4108	,1523
	öğrenci	-,82571*	,21889	,020		-1,5990	-,0524
	öğretmen	-,72190	,23463	,226		-1,5508	,1070
	adademisy en	-,71830	,26379	,542		-1,6503	,2137
	mühendis	-,70941	,24396	,358		-1,5713	,1525
	doktor	-1,00253*	,26224	,017		-1,9290	-,0760
	avukat	-,38126	,29388	1,000		-1,4195	,6570
	hemşire/eb e	-,89052*	,24525	,035		-1,7570	-,0241
	sağlık teknikeri	-1,03281*	,24459	,003		-1,8969	-,1687
	basın/med ya	-,82826	,26543	,199		-1,7660	,1095
	memur	-,63097	,22431	,448		-1,4234	,1615
	esnaf	-,29812	,24459	1,000		-1,1622	,5660
	işçi	-,50109	,22215	,944		-1,2859	,2838
	emekli	-,52941	,27103	,998		-1,4869	,4281
	muhassebe	-,52941	,29805	1,000		-1,5824	,5236
avukat	işsiz	-,24795	,21557	1,000		-1,0095	,5136
	öğrenci	-,44444	,21318	,988		-1,1976	,3087
	öğretmen	-,34064	,22931	1,000		-1,1508	,4695
	adademisy en	-,33704	,25907	1,000		-1,2523	,5782
	mühendis	-,32815	,23885	1,000		-1,1720	,5157
	doktor	-,62127	,25750	,850		-1,5310	,2885
	polis	,38126	,29388	1,000		-,6570	1,4195
	hemşire/eb e	-,50926	,24016	,983		-1,3577	,3392
	sağlık teknikeri	-,65155	,23949	,545		-1,4977	,1946
	basın/med ya	-,44700	,26074	1,000		-1,3682	,4742
	memur	-,24971	,21874	1,000		-1,0225	,5231
	esnaf	,08314	,23949	1,000		-,7630	,9293
	işçi	-,11983	,21652	1,000		-,8848	,6451
	emekli	-,14815	,26644	1,000		-1,0895	,7932
	muhassebe	-,14815	,29388	1,000		-1,1864	,8901
hemşire/ebe	işsiz	,26131	,14231	1,000		-,2415	,7641
	öğrenci	,06481	,13866	1,000		-,4251	,5547
	öğretmen	,16862	,16237	1,000		-,4050	,7423

	adademisy en	,17222	,20224	1,000		-,5423	,8867
	mühendis	,18111	,17559	1,000		-,4392	,8015
	doktor	-,11201	,20022	1,000		-,8194	,5954
	polis	,89052*	,24525	,035		,0241	1,7570
	avukat	,50926	,24016	,983		-,3392	1,3577
	sağlık teknikeri	-,14229	,17647	1,000		-,7657	,4812
	basın/med ya	,06226	,20437	1,000		-,6598	,7843
	memur	,25955	,14707	1,000		-,2600	,7791
	esnaf	,59240	,17647	,093		-,0310	1,2158
	işçi	,38943	,14376	,557		-,1184	,8973
	emekli	,36111	,21159	1,000		-,3864	1,1087
	muhasebe	,36111	,24525	1,000		-,5053	1,2276
sağlık teknikeri	işsiz	,40360	,14118	,403		-,0952	,9024
	öğrenci	,20711	,13750	1,000		-,2787	,6929
	öğretmen	,31091	,16138	,998		-,2592	,8811
	adademisy en	,31451	,20144	1,000		-,3972	1,0262
	mühendis	,32340	,17467	1,000		-,2937	,9405
	doktor	,03028	,19942	1,000		-,6742	,7348
	polis	1,03281*	,24459	,003		,1687	1,8969
	avukat	,65155	,23949	,545		-,1946	1,4977
	hemşire/eb e	,14229	,17647	1,000		-,4812	,7657
	basın/med ya	,20455	,20358	1,000		-,5147	,9238
	memur	,40184	,14597	,511		-,1139	,9176
	esnaf	,73469*	,17555	,004		,1145	1,3549
	işçi	,53172*	,14263	,024		,0278	1,0356
	emekli	,50340	,21083	,869		-,2415	1,2483
	muhasebe	,50340	,24459	,991		-,3607	1,3675
basın/medya	işsiz	,19905	,17481	1,000		-,4185	,8166
	öğrenci	,00255	,17185	1,000		-,6046	,6097
	öğretmen	,10636	,19150	1,000		-,5702	,7829
	adademisy en	,10996	,22629	1,000		-,6895	,9094
	mühendis	,11885	,20282	1,000		-,5977	,8354
	doktor	-,17427	,22449	1,000		-,9674	,6188
	polis	,82826	,26543	,199		-,1095	1,7660
	avukat	,44700	,26074	1,000		-,4742	1,3682
	hemşire/eb e	-,06226	,20437	1,000		-,7843	,6598
	sağlık teknikeri	-,20455	,20358	1,000		-,9238	,5147
	memur	,19729	,17871	1,000		-,4341	,8286
	esnaf	,53014	,20358	,670		-,1891	1,2494

	işçi	,32717	,17599	,999	-,2946	,9489
	emekli	,29885	,23469	1,000	-,5303	1,1280
	muhassebe	,29885	,26543	1,000	-,6389	1,2366
memur	işsiz	,00176	,10208	1,000	-,3589	,3624
	öğrenci	-,19473	,09693	,995	-,5372	,1477
	öğretmen	-,09093	,12858	1,000	-,5452	,3634
	adademisy en	-,08733	,17626	1,000	-,7100	,5354
	mühendis	-,07844	,14491	1,000	-,5904	,4335
	doktor	-,37156	,17394	,980	-,9861	,2430
	polis	,63097	,22431	,448	-,1615	1,4234
	avukat	,24971	,21874	1,000	-,5231	1,0225
	hemşire/eb e	-,25955	,14707	1,000	-,7791	,2600
	sağlık teknikeri	-,40184	,14597	,511	-,9176	,1139
	basın/med ya	-,19729	,17871	1,000	-,8286	,4341
	esnaf	,33286	,14597	,933	-,1829	,8486
	işçi	,12988	,10409	1,000	-,2378	,4976
	emekli	,10156	,18692	1,000	-,5588	,7619
	muhassebe	,10156	,22431	1,000	-,6909	,8940
esnaf	işsiz	-,33109	,14118	,897	-,8299	,1677
	öğrenci	-,52759*	,13750	,016	-1,0134	-,0418
	öğretmen	-,42378	,16138	,647	-,9939	,1464
	adademisy en	-,42018	,20144	,988	-1,1319	,2915
	mühendis	-,41129	,17467	,891	-1,0284	,2058
	doktor	-,70441	,19942	,050	-1,4089	,0001
	polis	,29812	,24459	1,000	-,5660	1,1622
	avukat	-,08314	,23949	1,000	-,9293	,7630
	hemşire/eb e	-,59240	,17647	,093	-1,2158	,0310
	sağlık teknikeri	-,73469*	,17555	,004	-1,3549	-,1145
	basın/med ya	-,53014	,20358	,670	-1,2494	,1891
	memur	-,33286	,14597	,933	-,8486	,1829
	işçi	-,20297	,14263	1,000	-,7069	,3009
	emekli	-,23129	,21083	1,000	-,9762	,5136
	muhassebe	-,23129	,24459	1,000	-1,0954	,6328
işçi	işsiz	-,12812	,09724	1,000	-,4717	,2154
	öğrenci	-,32462*	,09182	,050	-,6490	-,0002
	öğretmen	-,22081	,12478	1,000	-,6616	,2200
	adademisy en	-,21721	,17350	1,000	-,8302	,3958
	mühendis	-,20832	,14155	1,000	-,7084	,2918
	doktor	-,50144	,17115	,338	-1,1061	,1032

	polis	,50109	,22215	,944	-,2838	1,2859
	avukat	,11983	,21652	1,000	-,6451	,8848
	hemşire/eb e	-,38943	,14376	,557	-,8973	,1184
	sağlık teknikeri	-,53172*	,14263	,024	-1,0356	-,0278
	basın/med ya	-,32717	,17599	,999	-,9489	,2946
	memur	-,12988	,10409	1,000	-,4976	,2378
	esnaf	,20297	,14263	1,000	-,3009	,7069
	emekli	-,02832	,18433	1,000	-,6795	,6229
	muhasabe	-,02832	,22215	1,000	-,8132	,7565
emekli	işsiz	-,09980	,18320	1,000	-,7470	,5474
	öğrenci	-,29630	,18038	1,000	-,9336	,3410
	öğretmen	-,19249	,19919	1,000	-,8962	,5112
	adademisy en	-,18889	,23283	1,000	-1,0115	,6337
	mühendis	-,18000	,21010	1,000	-,9223	,5623
	doktor	-,47312	,23108	,992	-1,2895	,3433
	polis	,52941	,27103	,998	-,4281	1,4869
	avukat	,14815	,26644	1,000	-,7932	1,0895
	hemşire/eb e	-,36111	,21159	1,000	-1,1087	,3864
	sağlık teknikeri	-,50340	,21083	,869	-1,2483	,2415
	basın/med ya	-,29885	,23469	1,000	-1,1280	,5303
	memur	-,10156	,18692	1,000	-,7619	,5588
	esnaf	,23129	,21083	1,000	-,5136	,9762
	işçi	,02832	,18433	1,000	-,6229	,6795
	muhasabe	,00000	,27103	1,000	-,9575	,9575
muhasabe	işsiz	-,09980	,22122	1,000	-,8813	,6817
	öğrenci	-,29630	,21889	1,000	-1,0696	,4770
	öğretmen	-,19249	,23463	1,000	-1,0214	,6364
	adademisy en	-,18889	,26379	1,000	-1,1208	,7431
	mühendis	-,18000	,24396	1,000	-1,0419	,6819
	doktor	-,47312	,26224	1,000	-1,3996	,4534
	polis	,52941	,29805	1,000	-,5236	1,5824
	avukat	,14815	,29388	1,000	-,8901	1,1864
	hemşire/eb e	-,36111	,24525	1,000	-1,2276	,5053
	sağlık teknikeri	-,50340	,24459	,991	-1,3675	,3607
	basın/med ya	-,29885	,26543	1,000	-1,2366	,6389
	memur	-,10156	,22431	1,000	-,8940	,6909
	esnaf	,23129	,24459	1,000	-,6328	1,0954

		işçi	,02832	,22215	1,000	-,7565	,8132
		emekli	,00000	,27103	1,000	-,9575	,9575
TATMIN	işsiz	öğrenci	-,08255	,09337	1,000	-,4124	,2473
		öğretmen	,03910	,12838	1,000	-,4145	,4927
		adademisyen	,22455	,17969	1,000	-,4103	,8594
		mühendis	-,04212	,14608	1,000	-,5582	,4740
		doktor	,06864	,17722	1,000	-,5575	,6947
		polis	-,04015	,23070	1,000	-,8552	,7749
		avukat	-,25693	,22480	1,000	-1,0512	,5373
		hemşire/eb	-,03239	,14841	1,000	-,5567	,4919
		sağlık teknikeri	-,09858	,14723	1,000	-,6187	,4216
		basın/medya	,12685	,18230	1,000	-,5172	,7709
		memur	,06049	,10645	1,000	-,3156	,4366
		esnaf	-,12579	,14723	1,000	-,6459	,3944
		işçi	-,05541	,10141	1,000	-,4137	,3029
		emekli	-,30109	,19105	1,000	-,9761	,3739
		muhasabe	,21475	,23070	1,000	-,6003	1,0298
	öğrenci	işsiz	,08255	,09337	1,000	-,2473	,4124
		öğretmen	,12165	,12396	1,000	-,3163	,5596
		adademisyen	,30710	,17656	1,000	-,3167	,9309
		mühendis	,04043	,14221	1,000	-,4620	,5429
		doktor	,15118	,17404	1,000	-,4637	,7661
		polis	,04239	,22827	1,000	-,7641	,8488
		avukat	-,17438	,22231	1,000	-,9598	,6110
		hemşire/eb	,05015	,14460	1,000	-,4607	,5610
		sağlık teknikeri	-,01603	,14339	1,000	-,5226	,4906
		basın/medya	,20940	,17921	1,000	-,4238	,8425
		memur	,14304	,10108	1,000	-,2141	,5001
		esnaf	-,04324	,14339	1,000	-,5498	,4633
		işçi	,02714	,09575	1,000	-,3111	,3654
		emekli	-,21854	,18811	1,000	-,8831	,4460
		muhasabe	,29729	,22827	1,000	-,5092	1,1037
	öğretmen	işsiz	-,03910	,12838	1,000	-,4927	,4145
		öğrenci	-,12165	,12396	1,000	-,5596	,3163
		adademisyen	,18545	,19733	1,000	-,5117	,8826
		mühendis	-,08122	,16730	1,000	-,6723	,5098
		doktor	,02953	,19508	1,000	-,6597	,7187
		polis	-,07926	,24468	1,000	-,9437	,7852
		avukat	-,29604	,23913	1,000	-1,1409	,5488

	hemşire/eb e	-,07150	,16933	1,000	-,6697	,5267
	sağlık teknikeri	-,13768	,16830	1,000	-,7323	,4569
	basın/med ya	,08774	,19970	1,000	-,6178	,7933
	memur	,02138	,13409	1,000	-,4524	,4951
	esnaf	-,16489	,16830	1,000	-,7595	,4297
	işçi	-,09451	,13013	1,000	-,5542	,3652
	emekli	-,34020	,20772	1,000	-1,0741	,3937
	muhasabe	,17564	,24468	1,000	-,6888	1,0401
adademisyen	işsiz	-,22455	,17969	1,000	-,8594	,4103
	öğrenci	-,30710	,17656	1,000	-,9309	,3167
	öğretmen	-,18545	,19733	1,000	-,8826	,5117
	mühendis	-,26667	,20927	1,000	-1,0060	,4727
	doktor	-,15591	,23208	1,000	-,9758	,6640
	polis	-,26471	,27509	1,000	-1,2366	,7072
	avukat	-,48148	,27017	1,000	-1,4360	,4730
	hemşire/eb e	-,25694	,21090	1,000	-1,0020	,4882
	sağlık teknikeri	-,32313	,21007	1,000	-1,0653	,4190
	basın/med ya	-,09770	,23598	1,000	-,9314	,7360
	memur	-,16406	,18381	1,000	-,8135	,4853
	esnaf	-,35034	,21007	1,000	-1,0925	,3918
	işçi	-,27996	,18094	1,000	-,9192	,3593
	emekli	-,52564	,24281	,974	-1,3835	,3322
	muhasabe	-,00980	,27509	1,000	-,9817	,9621
mühendis	işsiz	,04212	,14608	1,000	-,4740	,5582
	öğrenci	-,04043	,14221	1,000	-,5429	,4620
	öğretmen	,08122	,16730	1,000	-,5098	,6723
	adademisy en	,26667	,20927	1,000	-,4727	1,0060
	doktor	,11075	,20715	1,000	-,6211	,8426
	polis	,00196	,25441	1,000	-,8969	,9008
	avukat	-,21481	,24908	1,000	-1,0948	,6652
	hemşire/eb e	,00972	,18311	1,000	-,6372	,6567
	sağlık teknikeri	-,05646	,18216	1,000	-,7000	,5871
	basın/med ya	,16897	,21152	1,000	-,5783	,9162
	memur	,10260	,15112	1,000	-,4313	,6365
	esnaf	-,08367	,18216	1,000	-,7272	,5599
	işçi	-,01329	,14761	1,000	-,5348	,5082
	emekli	-,25897	,21910	1,000	-1,0331	,5151
	muhasabe	,25686	,25441	1,000	-,6420	1,1557

doktor	işsiz	-,06864	,17722	1,000	-,6947	,5575
	öğrenci	-,15118	,17404	1,000	-,7661	,4637
	öğretmen	-,02953	,19508	1,000	-,7187	,6597
	adademisy en	,15591	,23208	1,000	-,6640	,9758
	mühendis	-,11075	,20715	1,000	-,8426	,6211
	polis	-,10879	,27348	1,000	-1,0750	,8574
	avukat	-,32557	,26853	1,000	-1,2743	,6231
	hemşire/eb e	-,10103	,20880	1,000	-,8387	,6366
	sağlık teknikeri	-,16722	,20796	1,000	-,9019	,5675
	basın/med ya	,05821	,23410	1,000	-,7689	,8853
	memur	-,00815	,18140	1,000	-,6490	,6327
	esnaf	-,19443	,20796	1,000	-,9291	,5403
	işçi	-,12404	,17848	1,000	-,7546	,5065
	emekli	-,36973	,24098	1,000	-1,2211	,4816
	muhasebe	,14611	,27348	1,000	-,8201	1,1123
polis	işsiz	,04015	,23070	1,000	-,7749	,8552
	öğrenci	-,04239	,22827	1,000	-,8488	,7641
	öğretmen	,07926	,24468	1,000	-,7852	,9437
	adademisy en	,26471	,27509	1,000	-,7072	1,2366
	mühendis	-,00196	,25441	1,000	-,9008	,8969
	doktor	,10879	,27348	1,000	-,8574	1,0750
	avukat	-,21678	,30647	1,000	-1,2995	,8660
	hemşire/eb e	,00776	,25576	1,000	-,8958	,9113
	sağlık teknikeri	-,05842	,25507	1,000	-,9596	,8427
	basın/med ya	,16700	,27680	1,000	-,8109	1,1449
	memur	,10064	,23392	1,000	-,7258	,9271
	esnaf	-,08563	,25507	1,000	-,9868	,8155
	işçi	-,01525	,23167	1,000	-,8337	,8032
	emekli	-,26094	,28264	1,000	-1,2595	,7376
	muhasebe	,25490	,31082	1,000	-,8432	1,3530
avukat	işsiz	,25693	,22480	1,000	-,5373	1,0512
	öğrenci	,17438	,22231	1,000	-,6110	,9598
	öğretmen	,29604	,23913	1,000	-,5488	1,1409
	adademisy en	,48148	,27017	1,000	-,4730	1,4360
	mühendis	,21481	,24908	1,000	-,6652	1,0948
	doktor	,32557	,26853	1,000	-,6231	1,2743
	polis	,21678	,30647	1,000	-,8660	1,2995
	hemşire/eb e	,22454	,25045	1,000	-,6603	1,1094

	sağlık teknikeri	,15835	,24976	1,000		-,7240	1,0407
	basın/medya	,38378	,27191	1,000		-,5769	1,3444
	memur	,31742	,22811	1,000		-,4885	1,1233
	esnaf	,13114	,24976	1,000		-,7512	1,0135
	işçi	,20153	,22580	1,000		-,5962	,9993
	emekli	-,04416	,27785	1,000		-1,0258	,9375
	muhassebe	,47168	,30647	1,000		-,6111	1,5544
hemşire/ebe	işsiz	,03239	,14841	1,000		-,4919	,5567
	öğrenci	-,05015	,14460	1,000		-,5610	,4607
	öğretmen	,07150	,16933	1,000		-,5267	,6697
	adademisyen	,25694	,21090	1,000		-,4882	1,0020
	mühendis	-,00972	,18311	1,000		-,6567	,6372
	doktor	,10103	,20880	1,000		-,6366	,8387
	polis	-,00776	,25576	1,000		-,9113	,8958
	avukat	-,22454	,25045	1,000		-1,1094	,6603
	sağlık teknikeri	-,06618	,18403	1,000		-,7163	,5840
	basın/medya	,15924	,21313	1,000		-,5937	,9122
	memur	,09288	,15337	1,000		-,4490	,6347
	esnaf	-,09340	,18403	1,000		-,7436	,5568
	işçi	-,02301	,14991	1,000		-,5527	,5066
	emekli	-,26870	,22066	1,000		-1,0483	,5109
	muhassebe	,24714	,25576	1,000		-,6564	1,1507
sağlık teknikeri	işsiz	,09858	,14723	1,000		-,4216	,6187
	öğrenci	,01603	,14339	1,000		-,4906	,5226
	öğretmen	,13768	,16830	1,000		-,4569	,7323
	adademisyen	,32313	,21007	1,000		-,4190	1,0653
	mühendis	,05646	,18216	1,000		-,5871	,7000
	doktor	,16722	,20796	1,000		-,5675	,9019
	polis	,05842	,25507	1,000		-,8427	,9596
	avukat	-,15835	,24976	1,000		-1,0407	,7240
	hemşire/ebe	,06618	,18403	1,000		-,5840	,7163
	basın/medya	,22543	,21231	1,000		-,5246	,9755
	memur	,15907	,15223	1,000		-,3787	,6969
	esnaf	-,02721	,18308	1,000		-,6740	,6196
	işçi	,04317	,14875	1,000		-,4823	,5687
	emekli	-,20251	,21987	1,000		-,9793	,5743
	muhassebe	,31333	,25507	1,000		-,5878	1,2145
basın/medya	işsiz	-,12685	,18230	1,000		-,7709	,5172
	öğrenci	-,20940	,17921	1,000		-,8425	,4238

	öğretmen	-,08774	,19970	1,000	-,7933	,6178
	adademisy en	,09770	,23598	1,000	-,7360	,9314
	mühendis	-,16897	,21152	1,000	-,9162	,5783
	doktor	-,05821	,23410	1,000	-,8853	,7689
	polis	-,16700	,27680	1,000	-1,1449	,8109
	avukat	-,38378	,27191	1,000	-1,3444	,5769
	hemşire/eb e	-,15924	,21313	1,000	-,9122	,5937
	sağlık teknikeri	-,22543	,21231	1,000	-,9755	,5246
	memur	-,06636	,18636	1,000	-,7248	,5920
	esnaf	-,25264	,21231	1,000	-1,0027	,4974
	işçi	-,18226	,18353	1,000	-,8307	,4661
	emekli	-,42794	,24474	1,000	-1,2926	,4367
	muhasabe	,08790	,27680	1,000	-,8900	1,0658
memur	işsiz	-,06049	,10645	1,000	-,4366	,3156
	öğrenci	-,14304	,10108	1,000	-,5001	,2141
	öğretmen	-,02138	,13409	1,000	-,4951	,4524
	adademisy en	,16406	,18381	1,000	-,4853	,8135
	mühendis	-,10260	,15112	1,000	-,6365	,4313
	doktor	,00815	,18140	1,000	-,6327	,6490
	polis	-,10064	,23392	1,000	-,9271	,7258
	avukat	-,31742	,22811	1,000	-1,1233	,4885
	hemşire/eb e	-,09288	,15337	1,000	-,6347	,4490
	sağlık teknikeri	-,15907	,15223	1,000	-,6969	,3787
	basın/med ya	,06636	,18636	1,000	-,5920	,7248
	esnaf	-,18628	,15223	1,000	-,7241	,3515
	işçi	-,11589	,10855	1,000	-,4994	,2676
	emekli	-,36158	,19493	1,000	-1,0503	,3271
	muhasabe	,15426	,23392	1,000	-,6722	,9807
esnaf	işsiz	,12579	,14723	1,000	-,3944	,6459
	öğrenci	,04324	,14339	1,000	-,4633	,5498
	öğretmen	,16489	,16830	1,000	-,4297	,7595
	adademisy en	,35034	,21007	1,000	-,3918	1,0925
	mühendis	,08367	,18216	1,000	-,5599	,7272
	doktor	,19443	,20796	1,000	-,5403	,9291
	polis	,08563	,25507	1,000	-,8155	,9868
	avukat	-,13114	,24976	1,000	-1,0135	,7512
	hemşire/eb e	,09340	,18403	1,000	-,5568	,7436
	sağlık teknikeri	,02721	,18308	1,000	-,6196	,6740

	basın/med ya	,25264	,21231	1,000		-,4974	1,0027
	memur	,18628	,15223	1,000		-,3515	,7241
	işçi	,07038	,14875	1,000		-,4551	,5959
	emekli	-,17530	,21987	1,000		-,9521	,6015
	muhasabe	,34054	,25507	1,000		-,5606	1,2417
işçi	işsiz	,05541	,10141	1,000		-,3029	,4137
	öğrenci	-,02714	,09575	1,000		-,3654	,3111
	öğretmen	,09451	,13013	1,000		-,3652	,5542
	adademisy en	,27996	,18094	1,000		-,3593	,9192
	mühendis	,01329	,14761	1,000		-,5082	,5348
	doktor	,12404	,17848	1,000		-,5065	,7546
	polis	,01525	,23167	1,000		-,8032	,8337
	avukat	-,20153	,22580	1,000		-,9993	,5962
	hemşire/eb e	,02301	,14991	1,000		-,5066	,5527
	sağlık teknikeri	-,04317	,14875	1,000		-,5687	,4823
	basın/med ya	,18226	,18353	1,000		-,4661	,8307
	memur	,11589	,10855	1,000		-,2676	,4994
	esnaf	-,07038	,14875	1,000		-,5959	,4551
	emekli	-,24568	,19222	1,000		-,9248	,4334
	muhasabe	,27015	,23167	1,000		-,5483	1,0886
emekli	işsiz	,30109	,19105	1,000		-,3739	,9761
	öğrenci	,21854	,18811	1,000		-,4460	,8831
	öğretmen	,34020	,20772	1,000		-,3937	1,0741
	adademisy en	,52564	,24281	,974		-,3322	1,3835
	mühendis	,25897	,21910	1,000		-,5151	1,0331
	doktor	,36973	,24098	1,000		-,4816	1,2211
	polis	,26094	,28264	1,000		-,7376	1,2595
	avukat	,04416	,27785	1,000		-,9375	1,0258
	hemşire/eb e	,26870	,22066	1,000		-,5109	1,0483
	sağlık teknikeri	,20251	,21987	1,000		-,5743	,9793
	basın/med ya	,42794	,24474	1,000		-,4367	1,2926
	memur	,36158	,19493	1,000		-,3271	1,0503
	esnaf	,17530	,21987	1,000		-,6015	,9521
	işçi	,24568	,19222	1,000		-,4334	,9248
	muhasabe	,51584	,28264	1,000		-,4827	1,5144
muhasabe	işsiz	-,21475	,23070	1,000		-1,0298	,6003
	öğrenci	-,29729	,22827	1,000		-1,1037	,5092
	öğretmen	-,17564	,24468	1,000		-1,0401	,6888

		adademisy en	,00980	,27509	1,000		-,9621	,9817
		mühendis	-,25686	,25441	1,000		-,1,1557	,6420
		doktor	-,14611	,27348	1,000		-,1,1123	,8201
		polis	-,25490	,31082	1,000		-,1,3530	,8432
		avukat	-,47168	,30647	1,000		-,1,5544	,6111
		hemşire/eb e	-,24714	,25576	1,000		-,1,1507	,6564
		sağlık teknikeri	-,31333	,25507	1,000		-,1,2145	,5878
		basın/med ya	-,08790	,27680	1,000		-,1,0658	,8900
		memur	-,15426	,23392	1,000		-,9807	,6722
		esnaf	-,34054	,25507	1,000		-,1,2417	,5606
		işçi	-,27015	,23167	1,000		-,1,0886	,5483
		emekli	-,51584	,28264	1,000		-,1,5144	,4827
GELECEK_KULLANIM	işsiz	öğrenci	-,19746	,06370	,211		-,4225	,0276
		öğretmen	-,19676	,08758	,948		-,5062	,1127
		adademisy en	-,14684	,12259	1,000		-,5799	,2862
		mühendis	-,23573	,09966	,884		-,5878	,1164
		doktor	-,30777	,12090	,731		-,7349	,1194
		polis	,13878	,15738	1,000		-,4172	,6948
		avukat	-,28388	,15336	1,000		-,8257	,2579
		hemşire/eb e	-,23295	,10124	,923		-,5906	,1247
		sağlık teknikeri	-,31260	,10044	,203		-,6674	,0422
		basın/med ya	-,15872	,12436	1,000		-,5981	,2807
		memur	-,09927	,07262	1,000		-,3558	,1573
		esnaf	,17039	,10044	1,000		-,1844	,5252
		işçi	-,01155	,06918	1,000		-,2560	,2329
		emekli	-,02034	,13033	1,000		-,4808	,4401
		muhassebe	-,23377	,15738	1,000		-,7898	,3223
	öğrenci	işsiz	,19746	,06370	,211		-,0276	,4225
		öğretmen	,00070	,08457	1,000		-,2981	,2995
		adademisy en	,05062	,12045	1,000		-,3749	,4762
		mühendis	-,03827	,09702	1,000		-,3810	,3045
		doktor	-,11031	,11873	1,000		-,5298	,3092
		polis	,33624	,15572	,975		-,2139	,8864
		avukat	-,08642	,15166	1,000		-,6222	,4494
		hemşire/eb e	-,03549	,09865	1,000		-,3840	,3130
		sağlık teknikeri	-,11514	,09782	1,000		-,4607	,2304
		basın/med ya	,03874	,12226	1,000		-,3932	,4707

	memur	,09819	,06896	1,000		-,1454	,3418
	esnaf	,36785*	,09782	,021		,0223	,7134
	işçi	,18591	,06532	,416		-,0449	,4167
	emekli	,17711	,12833	1,000		-,2763	,6305
	muhassebe	-,03631	,15572	1,000		-,5865	,5138
öğretmen	işsiz	,19676	,08758	,948		-,1127	,5062
	öğrenci	-,00070	,08457	1,000		-,2995	,2981
	adademisyen	,04992	,13462	1,000		-,4257	,5255
	mühendis	-,03897	,11413	1,000		-,4422	,3643
	doktor	-,11101	,13308	1,000		-,5812	,3592
	polis	,33554	,16692	,995		-,2542	,9253
	avukat	-,08712	,16314	1,000		-,6635	,4892
	hemşire/ebe	-,03619	,11552	1,000		-,4443	,3719
	sağlık teknikeri	-,11584	,11481	1,000		-,5215	,2898
	basın/medya	,03804	,13624	1,000		-,4433	,5194
	memur	,09749	,09148	1,000		-,2257	,4207
	esnaf	,36716	,11481	,157		-,0385	,7728
	işçi	,18522	,08877	,988		-,1284	,4988
	emekli	,17642	,14171	1,000		-,3242	,6771
	muhassebe	-,03701	,16692	1,000		-,6267	,5527
adademisyen	işsiz	,14684	,12259	1,000		-,2862	,5799
	öğrenci	-,05062	,12045	1,000		-,4762	,3749
	öğretmen	-,04992	,13462	1,000		-,5255	,4257
	mühendis	-,08889	,14277	1,000		-,5933	,4155
	doktor	-,16093	,15832	1,000		-,7203	,3984
	polis	,28562	,18767	1,000		-,3774	,9486
	avukat	-,13704	,18431	1,000		-,7882	,5141
	hemşire/ebe	-,08611	,14388	1,000		-,5944	,4222
	sağlık teknikeri	-,16576	,14331	1,000		-,6721	,3406
	basın/medya	-,01188	,16099	1,000		-,5806	,5569
	memur	,04757	,12540	1,000		-,3955	,4906
	esnaf	,31723	,14331	,960		-,1891	,8235
	işçi	,13529	,12344	1,000		-,3008	,5714
	emekli	,12650	,16564	1,000		-,4587	,7117
	muhassebe	-,08693	,18767	1,000		-,7499	,5761
mühendis	işsiz	,23573	,09966	,884		-,1164	,5878
	öğrenci	,03827	,09702	1,000		-,3045	,3810
	öğretmen	,03897	,11413	1,000		-,3643	,4422
	adademisyen	,08889	,14277	1,000		-,4155	,5933

	doktor	-,07204	,14132	1,000	-,5713	,4272
	polis	,37451	,17356	,975	-,2387	,9877
	avukat	-,04815	,16993	1,000	-,6485	,5522
	hemşire/eb e	,00278	,12492	1,000	-,4386	,4441
	sağlık teknikeri	-,07687	,12427	1,000	-,5159	,3622
	basın/med ya	,07701	,14430	1,000	-,4328	,5868
	memur	,13646	,10310	1,000	-,2278	,5007
	esnaf	,40612	,12427	,125	-,0329	,8452
	işçi	,22418	,10070	,955	-,1316	,5800
	emekli	,21538	,14947	1,000	-,3127	,7435
	muhasabe	,00196	,17356	1,000	-,6112	,6151
doktor	işsiz	,30777	,12090	,731	-,1194	,7349
	öğrenci	,11031	,11873	1,000	-,3092	,5298
	öğretmen	,11101	,13308	1,000	-,3592	,5812
	adademisy en	,16093	,15832	1,000	-,3984	,7203
	mühendis	,07204	,14132	1,000	-,4272	,5713
	polis	,44655	,18657	,865	-,2126	1,1057
	avukat	,02389	,18319	1,000	-,6233	,6711
	hemşire/eb e	,07482	,14244	1,000	-,4284	,5781
	sağlık teknikeri	-,00483	,14187	1,000	-,5060	,4964
	basın/med ya	,14905	,15971	1,000	-,4152	,7133
	memur	,20850	,12375	1,000	-,2287	,6457
	esnaf	,47817	,14187	,089	-,0231	,9794
	işçi	,29623	,12176	,834	-,1339	,7264
	emekli	,28743	,16440	1,000	-,2934	,8682
	muhasabe	,07400	,18657	1,000	-,5851	,7331
polis	işsiz	-,13878	,15738	1,000	-,6948	,4172
	öğrenci	-,33624	,15572	,975	-,8864	,2139
	öğretmen	-,33554	,16692	,995	-,9253	,2542
	adademisy en	-,28562	,18767	1,000	-,9486	,3774
	mühendis	-,37451	,17356	,975	-,9877	,2387
	doktor	-,44655	,18657	,865	-1,1057	,2126
	avukat	-,42266	,20907	,994	-1,1613	,3160
	hemşire/eb e	-,37173	,17448	,981	-,9881	,2447
	sağlık teknikeri	-,45138	,17401	,681	-1,0661	,1634
	basın/med ya	-,29750	,18883	1,000	-,9646	,3696
	memur	-,23805	,15958	1,000	-,8018	,3257

	esnaf	,03161	,17401	1,000		-,5832	,6464
	işçi	-,15033	,15804	1,000		-,7087	,4080
	emekli	-,15913	,19282	1,000		-,8403	,5221
	muhassebe	-,37255	,21204	1,000		-1,1217	,3766
avukat	işsiz	,28388	,15336	1,000		-,2579	,8257
	öğrenci	,08642	,15166	1,000		-,4494	,6222
	öğretmen	,08712	,16314	1,000		-,4892	,6635
	adademisy en	,13704	,18431	1,000		-,5141	,7882
	mühendis	,04815	,16993	1,000		-,5522	,6485
	doktor	-,02389	,18319	1,000		-,6711	,6233
	polis	,42266	,20907	,994		-,3160	1,1613
	hemşire/eb e	,05093	,17086	1,000		-,5527	,6546
	sağlık teknikeri	-,02872	,17038	1,000		-,6307	,5732
	basın/med ya	,12516	,18550	1,000		-,5302	,7805
	memur	,18461	,15562	1,000		-,3652	,7344
	esnaf	,45427	,17038	,604		-,1477	1,0562
	işçi	,27233	,15404	1,000		-,2719	,8166
	emekli	,26353	,18955	1,000		-,4061	,9332
	muhassebe	,05011	,20907	1,000		-,6885	,7888
hemşire/ebe	işsiz	,23295	,10124	,923		-,1247	,5906
	öğrenci	,03549	,09865	1,000		-,3130	,3840
	öğretmen	,03619	,11552	1,000		-,3719	,4443
	adademisy en	,08611	,14388	1,000		-,4222	,5944
	mühendis	-,00278	,12492	1,000		-,4441	,4386
	doktor	-,07482	,14244	1,000		-,5781	,4284
	polis	,37173	,17448	,981		-,2447	,9881
	avukat	-,05093	,17086	1,000		-,6546	,5527
	sağlık teknikeri	-,07965	,12554	1,000		-,5232	,3639
	basın/med ya	,07423	,14540	1,000		-,4394	,5879
	memur	,13368	,10463	1,000		-,2360	,5033
	esnaf	,40334	,12554	,149		-,0402	,8469
	işçi	,22141	,10227	,974		-,1399	,5827
	emekli	,21261	,15053	1,000		-,3192	,7444
	muhassebe	-,00082	,17448	1,000		-,6172	,6156
sağlık teknikeri	işsiz	,31260	,10044	,203		-,0422	,6674
	öğrenci	,11514	,09782	1,000		-,2304	,4607
	öğretmen	,11584	,11481	1,000		-,2898	,5215
	adademisy en	,16576	,14331	1,000		-,3406	,6721
	mühendis	,07687	,12427	1,000		-,3622	,5159

	doktor	,00483	,14187	1,000		-,4964	,5060
	polis	,45138	,17401	,681		-,1634	1,0661
	avukat	,02872	,17038	1,000		-,5732	,6307
	hemşire/eb e	,07965	,12554	1,000		-,3639	,5232
	basın/med ya	,15388	,14484	1,000		-,3578	,6656
	memur	,21333	,10385	,992		-,1536	,5802
	esnaf	,48299*	,12489	,014		,0417	,9242
	işçi	,30105	,10147	,307		-,0575	,6596
	emekli	,29226	,14999	,998		-,2377	,8222
	muhasabe	,07883	,17401	1,000		-,5359	,6936
basın/medya	işsiz	,15872	,12436	1,000		-,2807	,5981
	öğrenci	-,03874	,12226	1,000		-,4707	,3932
	öğretmen	-,03804	,13624	1,000		-,5194	,4433
	adademisy en	,01188	,16099	1,000		-,5569	,5806
	mühendis	-,07701	,14430	1,000		-,5868	,4328
	doktor	-,14905	,15971	1,000		-,7133	,4152
	polis	,29750	,18883	1,000		-,3696	,9646
	avukat	-,12516	,18550	1,000		-,7805	,5302
	hemşire/eb e	-,07423	,14540	1,000		-,5879	,4394
	sağlık teknikeri	-,15388	,14484	1,000		-,6656	,3578
	memur	,05945	,12714	1,000		-,3897	,5086
	esnaf	,32911	,14484	,937		-,1826	,8408
	işçi	,14717	,12520	1,000		-,2952	,5895
	emekli	,13837	,16696	1,000		-,4515	,7282
	muhasabe	-,07505	,18883	1,000		-,7422	,5921
memur	işsiz	,09927	,07262	1,000		-,1573	,3558
	öğrenci	-,09819	,06896	1,000		-,3418	,1454
	öğretmen	-,09749	,09148	1,000		-,4207	,2257
	adademisy en	-,04757	,12540	1,000		-,4906	,3955
	mühendis	-,13646	,10310	1,000		-,5007	,2278
	doktor	-,20850	,12375	1,000		-,6457	,2287
	polis	,23805	,15958	1,000		-,3257	,8018
	avukat	-,18461	,15562	1,000		-,7344	,3652
	hemşire/eb e	-,13368	,10463	1,000		-,5033	,2360
	sağlık teknikeri	-,21333	,10385	,992		-,5802	,1536
	basın/med ya	-,05945	,12714	1,000		-,5086	,3897
	esnaf	,26966	,10385	,678		-,0972	,6366
	işçi	,08772	,07405	1,000		-,1739	,3493
	emekli	,07893	,13298	1,000		-,3909	,5487

	muhassebe	-,13450	,15958	1,000	-,6983	,4293
esnaf	işsiz	-,17039	,10044	1,000	-,5252	,1844
	öğrenci	-,36785*	,09782	,021	-,7134	-,0223
	öğretmen	-,36716	,11481	,157	-,7728	,0385
	adademisy en	-,31723	,14331	,960	-,8235	,1891
	mühendis	-,40612	,12427	,125	-,8452	,0329
	doktor	-,47817	,14187	,089	-,9794	,0231
	polis	-,03161	,17401	1,000	-,6464	,5832
	avukat	-,45427	,17038	,604	-1,0562	,1477
	hemşire/eb e	-,40334	,12554	,149	-,8469	,0402
	sağlık teknikeri	-,48299*	,12489	,014	-,9242	-,0417
	basın/med ya	-,32911	,14484	,937	-,8408	,1826
	memur	-,26966	,10385	,678	-,6366	,0972
	işçi	-,18194	,10147	1,000	-,5404	,1766
	emekli	-,19074	,14999	1,000	-,7207	,3392
	muhassebe	-,40416	,17401	,911	-1,0189	,2106
işçi	işsiz	,01155	,06918	1,000	-,2329	,2560
	öğrenci	-,18591	,06532	,416	-,4167	,0449
	öğretmen	-,18522	,08877	,988	-,4988	,1284
	adademisy en	-,13529	,12344	1,000	-,5714	,3008
	mühendis	-,22418	,10070	,955	-,5800	,1316
	doktor	-,29623	,12176	,834	-,7264	,1339
	polis	,15033	,15804	1,000	-,4080	,7087
	avukat	-,27233	,15404	1,000	-,8166	,2719
	hemşire/eb e	-,22141	,10227	,974	-,5827	,1399
	sağlık teknikeri	-,30105	,10147	,307	-,6596	,0575
	basın/med ya	-,14717	,12520	1,000	-,5895	,2952
	memur	-,08772	,07405	1,000	-,3493	,1739
	esnaf	,18194	,10147	1,000	-,1766	,5404
	emekli	-,00880	,13114	1,000	-,4721	,4545
	muhassebe	-,22222	,15804	1,000	-,7806	,3361
emekli	işsiz	,02034	,13033	1,000	-,4401	,4808
	öğrenci	-,17711	,12833	1,000	-,6305	,2763
	öğretmen	-,17642	,14171	1,000	-,6771	,3242
	adademisy en	-,12650	,16564	1,000	-,7117	,4587
	mühendis	-,21538	,14947	1,000	-,7435	,3127
	doktor	-,28743	,16440	1,000	-,8682	,2934
	polis	,15913	,19282	1,000	-,5221	,8403
	avukat	-,26353	,18955	1,000	-,9332	,4061

	hemşire/eb	-21261	,15053	1,000		-,7444	,3192
	sağlık teknikeri	-,29226	,14999	,998		-,8222	,2377
	basın/med ya	-,13837	,16696	1,000		-,7282	,4515
	memur	-,07893	,13298	1,000		-,5487	,3909
	esnaf	,19074	,14999	1,000		-,3392	,7207
	işçi	,00880	,13114	1,000		-,4545	,4721
	muhasebe	-,21342	,19282	1,000		-,8946	,4678
muhasabe	işsiz	,23377	,15738	1,000		-,3223	,7898
	öğrenci	,03631	,15572	1,000		-,5138	,5865
	öğretmen	,03701	,16692	1,000		-,5527	,6267
	adademisy en	,08693	,18767	1,000		-,5761	,7499
	mühendis	-,00196	,17356	1,000		-,6151	,6112
	doktor	-,07400	,18657	1,000		-,7331	,5851
	polis	,37255	,21204	1,000		-,3766	1,1217
	avukat	-,05011	,20907	1,000		-,7888	,6885
	hemşire/eb	,00082	,17448	1,000		-,6156	,6172
	sağlık teknikeri	-,07883	,17401	1,000		-,6936	,5359
	basın/med ya	,07505	,18883	1,000		-,5921	,7422
	memur	,13450	,15958	1,000		-,4293	,6983
	esnaf	,40416	,17401	,911		-,2106	1,0189
	işçi	,22222	,15804	1,000		-,3361	,7806
	emekli	,21342	,19282	1,000		-,4678	,8946
SAY_ORTALAMA	işsiz	öğrenci	-,08764	,05459	1,000	-,2805	,1052
		öğretmen	-,04521	,07506	1,000	-,3104	,2200
		adademisy en	,03864	,10505	1,000	-,3325	,4098
		mühendis	-,11765	,08540	1,000	-,4194	,1841
		doktor	-,22271	,10361	,977	-,5887	,1433
		polis	,46947	,13487	,060	-,0070	,9460
		avukat	,06334	,13143	1,000	-,4010	,5277
		hemşire/eb	-,22409	,08676	,693	-,5306	,0824
		sağlık teknikeri	-,26389	,08607	,233	-,5680	,0402
		basın/med ya	-,01531	,10658	1,000	-,3918	,3612
		memur	,03532	,06224	1,000	-,1846	,2552
		esnaf	,30414*	,08607	,050	,0000	,6082
		işçi	,09656	,05929	1,000	-,1129	,3060
		emekli	,07141	,11169	1,000	-,3232	,4660
		muhasebe	,00869	,13487	1,000	-,4678	,4852

öğrenci	işsiz	,08764	,05459	1,000	-,1052	,2805
	öğretmen	,04243	,07247	1,000	-,2136	,2985
	adademisyen	,12629	,10322	1,000	-,2384	,4910
	mühendis	-,03001	,08314	1,000	-,3237	,2637
	doktor	-,13506	,10175	1,000	-,4945	,2244
	polis	,55711*	,13345	,004	,0856	1,0286
	avukat	,15098	,12997	1,000	-,3082	,6102
	hemşire/ebe	-,13645	,08454	1,000	-,4351	,1622
	sağlık teknikeri	-,17625	,08383	,986	-,4724	,1199
	basın/medya	,07233	,10477	1,000	-,2978	,4425
	memur	,12296	,05909	,989	-,0858	,3317
	esnaf	,39178*	,08383	,000	,0956	,6879
	işçi	,18420	,05598	,116	-,0136	,3820
	emekli	,15905	,10997	1,000	-,2295	,5476
	muhasebe	,09633	,13345	1,000	-,3751	,5678
öğretmen	işsiz	,04521	,07506	1,000	-,2200	,3104
	öğrenci	-,04243	,07247	1,000	-,2985	,2136
	adademisyen	,08385	,11536	1,000	-,3237	,4914
	mühendis	-,07244	,09781	1,000	-,4180	,2731
	doktor	-,17750	,11405	1,000	-,5804	,2254
	polis	,51468*	,14305	,039	,0093	1,0201
	avukat	,10855	,13981	1,000	-,3854	,6025
	hemşire/ebe	-,17888	,09900	1,000	-,5286	,1709
	sağlık teknikeri	-,21868	,09839	,957	-,5663	,1289
	basın/medya	,02990	,11675	1,000	-,3826	,4424
	memur	,08053	,07839	1,000	-,1964	,3575
	esnaf	,34935*	,09839	,047	,0017	,6970
	işçi	,14177	,07608	,999	-,1270	,4105
	emekli	,11662	,12144	1,000	-,3124	,5457
	muhasebe	,05390	,14305	1,000	-,4515	,5593
adademisyen	işsiz	-,03864	,10505	1,000	-,4098	,3325
	öğrenci	-,12629	,10322	1,000	-,4910	,2384
	öğretmen	-,08385	,11536	1,000	-,4914	,3237
	mühendis	-,15630	,12235	1,000	-,5885	,2760
	doktor	-,26135	,13568	,998	-,7407	,2180
	polis	,43083	,16083	,590	-,1374	,9990
	avukat	,02469	,15795	1,000	-,5333	,5827
	hemşire/ebe	-,26273	,12330	,981	-,6983	,1729

	sağlık teknikeri	-,30253	,12281	,808		-,7364	,1314
	basın/med ya	-,05396	,13796	1,000		-,5414	,4335
	memur	-,00333	,10746	1,000		-,3830	,3763
	esnaf	,26550	,12281	,974		-,1684	,6994
	işçi	,05792	,10578	1,000		-,3158	,4316
	emekli	,03276	,14195	1,000		-,4687	,5343
	muhassebe	-,02996	,16083	1,000		-,5981	,5382
mühendis	işsiz	,11765	,08540	1,000		-,1841	,4194
	öğrenci	,03001	,08314	1,000		-,2637	,3237
	öğretmen	,07244	,09781	1,000		-,2731	,4180
	adademisy en	,15630	,12235	1,000		-,2760	,5885
	doktor	-,10505	,12111	1,000		-,5329	,3228
	polis	,58712*	,14874	,010		,0616	1,1126
	avukat	,18099	,14562	1,000		-,3335	,6955
	hemşire/eb e	-,10644	,10705	1,000		-,4847	,2718
	sağlık teknikeri	-,14624	,10649	1,000		-,5225	,2300
	basın/med ya	,10234	,12366	1,000		-,3345	,5392
	memur	,15297	,08835	1,000		-,1592	,4651
	esnaf	,42179*	,10649	,010		,0456	,7980
	işçi	,21421	,08630	,791		-,0907	,5191
	emekli	,18906	,12809	1,000		-,2635	,6416
	muhassebe	,12634	,14874	1,000		-,3991	,6518
doktor	işsiz	,22271	,10361	,977		-,1433	,5887
	öğrenci	,13506	,10175	1,000		-,2244	,4945
	öğretmen	,17750	,11405	1,000		-,2254	,5804
	adademisy en	,26135	,13568	,998		-,2180	,7407
	mühendis	,10505	,12111	1,000		-,3228	,5329
	polis	,69218*	,15989	,002		,1273	1,2570
	avukat	,28604	,15699	1,000		-,2686	,8407
	hemşire/eb e	-,00138	,12207	1,000		-,4326	,4299
	sağlık teknikeri	-,04118	,12158	1,000		-,4707	,3884
	basın/med ya	,20739	,13686	1,000		-,2761	,6909
	memur	,25802	,10605	,834		-,1166	,6327
	esnaf	,52685*	,12158	,002		,0973	,9564
	işçi	,31927	,10435	,237		-,0494	,6879
	emekli	,29411	,14088	,988		-,2036	,7919
	muhassebe	,23139	,15989	1,000		-,3335	,7963
polis	işsiz	-,46947	,13487	,060		-,9460	,0070

	öğrenci	-,55711*	,13345	,004	-1,0286	-,0856
	öğretmen	-,51468*	,14305	,039	-1,0201	-,0093
	adademisyen	-,43083	,16083	,590	-,9990	,1374
	mühendis	-,58712*	,14874	,010	-1,1126	-,0616
	doktor	-,69218*	,15989	,002	-1,2570	-,1273
	avukat	-,40614	,17917	,939	-1,0391	,2269
	hemşire/ebe	-,69356*	,14952	,000	-1,2218	-,1653
	sağlık teknikeri	-,73336*	,14912	,000	-1,2602	-,2065
	basın/medya	-,48479	,16183	,284	-1,0565	,0869
	memur	-,43416	,13676	,168	-,9173	,0490
	esnaf	-,16533	,14912	1,000	-,6922	,3615
	işçi	-,37291	,13544	,510	-,8514	,1056
	emekli	-,39806	,16524	,853	-,9819	,1857
	muhassebe	-,46078	,18171	,740	-1,1028	,1812
avukat	işsiz	-,06334	,13143	1,000	-,5277	,4010
	öğrenci	-,15098	,12997	1,000	-,6102	,3082
	öğretmen	-,10855	,13981	1,000	-,6025	,3854
	adademisyen	-,02469	,15795	1,000	-,5827	,5333
	mühendis	-,18099	,14562	1,000	-,6955	,3335
	doktor	-,28604	,15699	1,000	-,8407	,2686
	polis	,40614	,17917	,939	-,2269	1,0391
	hemşire/ebe	-,28742	,14642	,997	-,8047	,2299
	sağlık teknikeri	-,32722	,14601	,950	-,8431	,1886
	basın/medya	-,07865	,15897	1,000	-,6403	,4830
	memur	-,02802	,13336	1,000	-,4992	,4431
	esnaf	,24080	,14601	1,000	-,2751	,7567
	işçi	,03322	,13201	1,000	-,4332	,4996
	emekli	,00807	,16244	1,000	-,5658	,5820
	muhassebe	-,05465	,17917	1,000	-,6877	,5784
hemşire/ebe	işsiz	,22409	,08676	,693	-,0824	,5306
	öğrenci	,13645	,08454	1,000	-,1622	,4351
	öğretmen	,17888	,09900	1,000	-,1709	,5286
	adademisyen	,26273	,12330	,981	-,1729	,6983
	mühendis	,10644	,10705	1,000	-,2718	,4847
	doktor	,00138	,12207	1,000	-,4299	,4326
	polis	,69356*	,14952	,000	,1653	1,2218
	avukat	,28742	,14642	,997	-,2299	,8047
	sağlık teknikeri	-,03980	,10759	1,000	-,4199	,3403

	basın/medya	,20877	,12460	1,000		-,2314	,6490
	memur	,25940	,08967	,371		-,0574	,5762
	esnaf	,52823*	,10759	,000		,1481	,9083
	işçi	,32065*	,08764	,031		,0110	,6303
	emekli	,29550	,12900	,928		-,1603	,7513
	muhasebe	,23278	,14952	1,000		-,2955	,7610
sağlık teknikeri	işsiz	,26389	,08607	,233		-,0402	,5680
	öğrenci	,17625	,08383	,986		-,1199	,4724
	öğretmen	,21868	,09839	,957		-,1289	,5663
	adademisyen	,30253	,12281	,808		-,1314	,7364
	mühendis	,14624	,10649	1,000		-,2300	,5225
	doktor	,04118	,12158	1,000		-,3884	,4707
	polis	,73336*	,14912	,000		,2065	1,2602
	avukat	,32722	,14601	,950		-,1886	,8431
	hemşire/eb	,03980	,10759	1,000		-,3403	,4199
	basın/medya	,24857	,12412	,996		-,1899	,6871
	memur	,29920	,08900	,091		-,0152	,6136
	esnaf	,56803*	,10703	,000		,1899	,9462
	işçi	,36045*	,08696	,004		,0532	,6677
	emekli	,33530	,12854	,666		-,1188	,7894
	muhasebe	,27258	,14912	1,000		-,2543	,7994
basın/medya	işsiz	,01531	,10658	1,000		-,3612	,3918
	öğrenci	-,07233	,10477	1,000		-,4425	,2978
	öğretmen	-,02990	,11675	1,000		-,4424	,3826
	adademisyen	,05396	,13796	1,000		-,4335	,5414
	mühendis	-,10234	,12366	1,000		-,5392	,3345
	doktor	-,20739	,13686	1,000		-,6909	,2761
	polis	,48479	,16183	,284		-,0869	1,0565
	avukat	,07865	,15897	1,000		-,4830	,6403
	hemşire/eb	-,20877	,12460	1,000		-,6490	,2314
	sağlık teknikeri	-,24857	,12412	,996		-,6871	,1899
	memur	,05063	,10895	1,000		-,3343	,4356
	esnaf	,31945	,12412	,702		-,1191	,7580
	işçi	,11187	,10730	1,000		-,2672	,4909
	emekli	,08672	,14308	1,000		-,4188	,5922
	muhasebe	,02400	,16183	1,000		-,5477	,5957
memur	işsiz	-,03532	,06224	1,000		-,2552	,1846
	öğrenci	-,12296	,05909	,989		-,3317	,0858
	öğretmen	-,08053	,07839	1,000		-,3575	,1964

	adademisy en	,00333	,10746	1,000		-,3763	,3830
	mühendis	-,15297	,08835	1,000		-,4651	,1592
	doktor	-,25802	,10605	,834		-,6327	,1166
	polis	,43416	,13676	,168		-,0490	,9173
	avukat	,02802	,13336	1,000		-,4431	,4992
	hemşire/eb e	-,25940	,08967	,371		-,5762	,0574
	sağlık teknikeri	-,29920	,08900	,091		-,6136	,0152
	basın/med ya	-,05063	,10895	1,000		-,4356	,3343
	esnaf	,26882	,08900	,265		-,0456	,5832
	işçi	,06124	,06346	1,000		-,1630	,2854
	emekli	,03609	,11396	1,000		-,3665	,4387
	muhasabe	-,02663	,13676	1,000		-,5098	,4565
esnaf	işsiz	-,30414*	,08607	,050		-,6082	,0000
	öğrenci	-,39178*	,08383	,000		-,6879	-,0956
	öğretmen	-,34935*	,09839	,047		-,6970	-,0017
	adademisy en	-,26550	,12281	,974		-,6994	,1684
	mühendis	-,42179*	,10649	,010		-,7980	-,0456
	doktor	-,52685*	,12158	,002		-,9564	-,0973
	polis	,16533	,14912	1,000		-,3615	,6922
	avukat	-,24080	,14601	1,000		-,7567	,2751
	hemşire/eb e	-,52823*	,10759	,000		-,9083	-,1481
	sağlık teknikeri	-,56803*	,10703	,000		-,9462	-,1899
	basın/med ya	-,31945	,12412	,702		-,7580	,1191
	memur	-,26882	,08900	,265		-,5832	,0456
	işçi	-,20758	,08696	,869		-,5148	,0997
	emekli	-,23273	,12854	1,000		-,6869	,2214
	muhasabe	-,29545	,14912	,997		-,8223	,2314
işçi	işsiz	-,09656	,05929	1,000		-,3060	,1129
	öğrenci	-,18420	,05598	,116		-,3820	,0136
	öğretmen	-,14177	,07608	,999		-,4105	,1270
	adademisy en	-,05792	,10578	1,000		-,4316	,3158
	mühendis	-,21421	,08630	,791		-,5191	,0907
	doktor	-,31927	,10435	,237		-,6879	,0494
	polis	,37291	,13544	,510		-,1056	,8514
	avukat	-,03322	,13201	1,000		-,4996	,4332
	hemşire/eb e	-,32065*	,08764	,031		-,6303	-,0110
	sağlık teknikeri	-,36045*	,08696	,004		-,6677	-,0532

	basın/med ya	-,11187	,10730	1,000	-,4909	,2672
	memur	-,06124	,06346	1,000	-,2854	,1630
	esnaf	,20758	,08696	,869	-,0997	,5148
	emekli	-,02515	,11238	1,000	-,4222	,3719
	muhassebe	-,08787	,13544	1,000	-,5664	,3906
emekli	işsiz	-,07141	,11169	1,000	-,4660	,3232
	öğrenci	-,15905	,10997	1,000	-,5476	,2295
	öğretmen	-,11662	,12144	1,000	-,5457	,3124
	adademisy en	-,03276	,14195	1,000	-,5343	,4687
	mühendis	-,18906	,12809	1,000	-,6416	,2635
	doktor	-,29411	,14088	,988	-,7919	,2036
	polis	,39806	,16524	,853	-,1857	,9819
	avukat	-,00807	,16244	1,000	-,5820	,5658
	hemşire/eb e	-,29550	,12900	,928	-,7513	,1603
	sağlık teknikeri	-,33530	,12854	,666	-,7894	,1188
	basın/med ya	-,08672	,14308	1,000	-,5922	,4188
	memur	-,03609	,11396	1,000	-,4387	,3665
	esnaf	,23273	,12854	1,000	-,2214	,6869
	işçi	,02515	,11238	1,000	-,3719	,4222
	muhassebe	-,06272	,16524	1,000	-,6465	,5211
muhassebe	işsiz	-,00869	,13487	1,000	-,4852	,4678
	öğrenci	-,09633	,13345	1,000	-,5678	,3751
	öğretmen	-,05390	,14305	1,000	-,5593	,4515
	adademisy en	,02996	,16083	1,000	-,5382	,5981
	mühendis	-,12634	,14874	1,000	-,6518	,3991
	doktor	-,23139	,15989	1,000	-,7963	,3335
	polis	,46078	,18171	,740	-,1812	1,1028
	avukat	,05465	,17917	1,000	-,5784	,6877
	hemşire/eb e	-,23278	,14952	1,000	-,7610	,2955
	sağlık teknikeri	-,27258	,14912	1,000	-,7994	,2543
	basın/med ya	-,02400	,16183	1,000	-,5957	,5477
	memur	,02663	,13676	1,000	-,4565	,5098
	esnaf	,29545	,14912	,997	-,2314	,8223
	işçi	,08787	,13544	1,000	-,3906	,5664
	emekli	,06272	,16524	1,000	-,5211	,6465

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

Tablo 30: Sosyal Ağ Yorgunluğu ve Sosyal Ağ Kullanım Türüne İlişkin ANOVA
ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
SAM_ORTAL AMA	Between Groups	,284	1	,284	,487	,485
	Within Groups	641,376	1098	,584		
	Total	641,660	1099			
DUYGUSALLI K	Between Groups	,047	1	,047	,073	,786
	Within Groups	706,606	1098	,644		
	Total	706,653	1099			
Agresif Davran ma	Between Groups	,031	1	,031	,039	,843
	Within Groups	858,016	1098	,781		
	Total	858,046	1099			
TATMIN	Between Groups	,225	1	,225	,274	,600
	Within Groups	898,859	1098	,819		
	Total	899,083	1099			
GELECEK_KU LLANIM	Between Groups	,032	1	,032	,081	,776
	Within Groups	430,390	1098	,392		
	Total	430,422	1099			

Tablo 31: Günlük Sosyal Ağ Kullanımı ve Sosyal Ağ Yorgunluğuna Ait Korelasyon Analizi

57.2. Sosyal ağ platformlarınızı dondurduğunuz süre içinde hiç açma eğiliminde bulundunuz mu?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,000	341	31,0	31,0	31,0
	EVET	410	37,3	37,3	68,3
	HAYIR	349	31,7	31,7	100,0
	Total	1100	100,0	100,0	

56. Sosyal ağ platformlarını kullanmaya başladığınız dönemden bugüne kadar hiç dondurdunuz mu?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	EVET	688	62,5	62,5	62,5
	HAYIR	412	37,5	37,5	100,0
	Total	1100	100,0	100,0	

Tablo 32: Çoklu Regresyon Analizi, Bağımsız ve Bağımlı Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları

Correlations						
	SAY_ORTALAMA	SAM_ORTALAMA	BİLGİNİNAY	İLETİŞİMİNAY	SOSYALLİĞİN	SİSTEMİNAY
Pearson	1,000	,345	,462	,477	,284	,304
Correlation		1,000	,237	,337	,358	,324
			1,000	,387	,097	,324
				1,000	,314	,293
					1,000	,260
						1,000
Sig. (1-tailed)		,000	,000	,000	,000	,000
		,000	,000	,000	,000	,000
		,000	,000	,000	,001	,000
		,000	,000	,000	,000	,000
		,000	,000	,000	,000	,000
		,000	,000	,000	,000	,000
N	1100	1100	1100	1100	1100	1100
	1100	1100	1100	1100	1100	1100
	1100	1100	1100	1100	1100	1100
	1100	1100	1100	1100	1100	1100
	1100	1100	1100	1100	1100	1100
	1100	1100	1100	1100	1100	1100

Tablo 33: Bağımsız ve Bağımlı Değişkenlere Ait Çoklu Regresyon Model Özeti

Model Summary ^b										
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics					Durbin-Watson
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change	
1	,598 ^a	,358	,355	,43599	,358	122,041	5	1094	,000	1,972

a. Predictors: (Constant), SİSTEMİNAY, SOSYALLİĞİN, BİLGİNİNAY, SAM_ORTALAMA, İLETİŞİMİNAY

b. Dependent Variable: SAY_ORTALAMA

Tablo 34: Çoklu Regresyon Modeline Ait ANOVA Sonuçları

ANOVA ^b						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	115,993	5	23,199	122,041	,000 ^a
	Residual	207,957	1094	,190		
	Total	323,950	1099			

a. Predictors: (Constant), SİSTEMİNAY, SOSYALLİĞİN, BİLGİNİNAY, SAM_ORTALAMA, İLETİŞİMİNAY

b. Dependent Variable: SAY_ORTALAMA

Tablo 35: Çoklu Regresyon Modeline Ait Durbin-Watson Sonuçları

Model Summary ^b										
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics					Durbin-Watson
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change	
1	,598 ^a	,358	,355	,43599	,358	122,041	5	1094	,000	1,972

a. Predictors: (Constant), SİSTEMİNAY, SOSYALLİĞİN, BİLGİNİNAY, SAM_ORTALAMA, İLETİŞİMİNAY

b. Dependent Variable: SAY_ORTALAMA

Tablo 36: Çoklu Regresyon Modeli/Bağımsız Değişkenler ve Katsayıları

Coefficients ^a										
Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Correlations			Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta			Zero-order	Partial	Part	Tolerance	VIF
1 (Constant)	1,396	,067		20,749	,000					
SAM_ORTALAMA	,089	,020	,125	4,547	,000	,345	,136	,110	,774	1,292
BİLGİNİNİN AY	,184	,017	,298	10,956	,000	,462	,314	,265	,791	1,264
İLETİŞİMİN AY	,174	,018	,267	9,462	,000	,477	,275	,229	,739	1,354
SOSYALLİĞİN	,070	,017	,111	4,132	,000	,284	,124	,100	,810	1,235
SİSTEMİNİN AY	,041	,018	,060	2,224	,026	,304	,067	,054	,801	1,249

a. Dependent Variable: SAY_ORTALAMA

Tablo 37: Çoklu Regresyon Modeli Eşdoğrusallık Teşhisi

Collinearity Diagnostics ^a									
Dim Mod el	ensi on	Eigenval ue	Condition Index	Variance Proportions					
				(Consta nt)	SAM_OR TALAMA	BİLGİNİ NAY	İLETİŞİMİ NAY	SOSYALL İÇİN	SİSTEMİ NAY
1	1	5,717	1,000	,00	,00	,00	,00	,00	,00
	2	,089	8,008	,01	,10	,21	,02	,49	,02
	3	,068	9,151	,01	,88	,00	,02	,31	,00
	4	,054	10,336	,01	,01	,02	,44	,00	,60
	5	,042	11,676	,00	,01	,57	,51	,12	,22
	6	,031	13,661	,97	,00	,19	,02	,08	,16

a. Dependent Variable: SAY_ORTALAMA

Tablo 38: Çoklu Regresyon Modeli Artıklar İstatistiği

Residuals Statistics ^a					
	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	1,9544	4,1891	2,9479	,32488	1100
Residual	-2,07439	2,69516	,00000	,43500	1100
Std. Predicted Value	-3,058	3,821	,000	1,000	1100
Std. Residual	-4,758	6,182	,000	,998	1100

a. Dependent Variable: SAY_ORTALAMA

Tablo 39: Türkiye'nin İl Bazlı Sosyal Ağ Yorgunluğu Ortalaması
Report

SAY_ORTALAMA

61.memleket	Mean	N	Std. Deviation	Median
istanbul	2,9687	256	,52985	2,9444
bursa	3,0357	42	,57037	3,0833
kocaeli	2,9792	32	,69328	2,8889
ankara	2,9771	102	,55226	3,0000
konya	3,0505	44	,52716	2,9722
eskişehir	2,9017	26	,44840	2,8611
antalya	3,0517	43	,57459	3,0556
adana	2,8816	38	,56066	2,8889
mersin	2,9104	31	,43596	2,8333
maraş	3,1901	19	,53007	3,2778
izmir	2,9110	78	,39723	2,8889
aydın	2,9938	18	,48801	2,9167
muğla	2,8924	16	,64229	2,8889
manisa	2,7465	16	,70330	2,7222
afyon	3,2731	12	,48747	3,5556
diyarbakır	3,0463	36	,65053	3,0833
urfa	3,1190	42	,55482	3,0556
antep	2,8942	42	,53383	2,9167
samsun	2,9325	28	,48629	3,0000
trabzon	2,7881	27	,55084	2,8889
tokat	2,8562	17	,42267	2,8889
zonguldak	3,2500	12	,47526	3,1944
kastamonu	2,9103	13	,57536	2,9444
amasya	3,0940	13	,57752	2,8889
erzurum	3,0255	24	,59294	3,0556
malatya	2,8090	16	,44024	2,9444
van	2,9315	30	,59060	2,9722
elazığ	3,1898	12	,49998	3,2778
erzincan	2,5476	7	,16489	2,5556
ağrı	3,0347	8	,38138	2,9722
Total	2,9721	1100	,53846	2,9444

KAYNAKÇA

- Aal, L.B. (2014). Whatsapp, Skype, Wickr, Viber, Twitter and Blog are ready to asymptote globally from all corners during communications in latest fast life. *Research Journal of Science and Technology*, 6(2), 101-116.
- Aaronson, L. S., Teel, C. S., Cassmeyer, V., Neuberger, G., B., Pallikkathayil, L., Pierce, J., Press, A. N., Williams, P., D. & Wingate, A. (1999). Defining and measuring fatigue. *The Journal of Nursing Scholarship*, 31(1), 45-50.
- Abdipour, K. & Mohlespour, M. (2019). The impact of social media in business growt hand performance: a scien to metrics analysis. *International Journal of Data and Network Science*, (3), 223-244.
- Acar, A. S. & Polonsky, M. (2007). Online social networks and insights into marketing communications. *Journal of Intemet Commerce*, 6(4), 55-72.
- Acar, N. (2018). *Siyasi eylemlerde sosyal medya örgütlenmesi: 15 Temmuz darbe girişimi ve demokrasi nöbetleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Acar, N. (2020). *Sosyal medya kullanım motivasyonlarında paradigma değişimi*. Lokman Zor (Ed.), Sanat ve iletişim araştırmaları (s. 63-93) içinde. Ankara: İksad Yayınevi.
- Ahmedova, G. (2018). *İnsan kaynakları yönetiminde işe alım süreçlerinde sosyal medyanın rolü* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Akbulut, Y., Sahin, Y. ve Erişti, B. (2010). Development of a scale to investigate cybervictimization among online social utility members. *Contemporary Educational Technology*, 1(1), 46-59.
- Akdi, Y. (2011) *Matematiksel istatistiğe giriş*. Ankara: Gazi Kitabevi.

- Akerstedt, T., Knutsson, A., Westerholm P., Theorell T., Alfredsson, L. & Kecklund, G. (2004). Mental fatigue, work and sleep. *Journal of Psychosomatic Research*, 57, 427-433.
- Aksoy, Ö. N. (2020). Sosyal medya kullanım alışkanlıkları Balıkesir örneği. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 9-24.
- Aktan, E. (2018). Sosyal medya ve sosyal kaygı: sosyal medya kullanıcıları üzerine bir araştırma. *Selçuk İletişim Dergisi*, 11(2), 35-53.
- Akyazı, A. (2020). Sosyal medyanın şöhret kültürüne etkisi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 12(3), 251-274.
- Akyürek, M. İ. (2020). Lise öğrencilerinin sosyal medya kullanımı ve sosyal medyaya ilişkin tutumları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 58-92.
- Aktaş, M. ve Çopur, Z. (2018). Sosyal medya kullanımının eşler arasındaki strese etkisi. *International Journal Of Education Technology and Scientific Researches*, 3(6), (142-153).
- Arıcak, O. T., Tanrikulu, T., ve Kınay, H. (2012). Siber mağduriyet ölçeğinin ilk psikometrik bulguları. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, (11), 1-6.
- Akyol, A. D. (1999). Kronik yorgunluk sendromu. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 15(2-3), 165-186.
- Alam, M. D. M. & Wagner, C. (2013) "Facebook distress": a model to investigate discontinuation of social networking site use". *Pacis 2013 Proceedings.*, 1-13.
- Albayrak, E., Güngören, Ö. C. ve Horzum, M., B. (2014). Algılanan öğrenme ölçeğinin Türkçeye uyarlaması. *On dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 1-14.

- Almagor, C. R. (2011). Internet history. *International Journal of Technoethics*, 2(2), 45-64.
- Amada, Y., & Kobayashi, M. (2018). Detecting mental fatigue from eye-tracking data gathered while watching video: evaluation in younger and older adults. *Artificial Intelligence in Medicine*, 91, 39-48.
- Arap Social Media Report (2011).
<https://www.arabsocialmediareport.com/home/index.aspx>
- Aras, D., Yiğit, S., Kayam, S., Arslan, E., ve Akça, F. (2020). Bilişsel yorgunluğun egzersiz ve spor performansına etkileri. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 18, 1-32.
- Arğın, E. (2019). Z kuşağının sosyal medya bağımlılığı ve narsist eğilimler: Elâzığ ili örneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(6), 166-183.
- Atar, G. M. ve İspir, N. P. (2019). Geleneksel ve sosyal medyada reklama yönelik tutum ve reklam değeri arasındaki ilişkinin karşılaştırılması, *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Haziran (31), 305-322.
- Atalay, R. (2015). *Lise öğrencilerinin sosyal medyaya ilişkin tutumları ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkisi (Bahçelievler ilçesi örneği)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Ayyagari, R. (2011). Technostress: Technological Antecedents and Implications. *MIS Quarterly*, 35(4), 831-858.
- Aydın, H. (2016). Diyanet İşleri Başkanlığı merkez ve taşra teşkilatının sosyal medya kullanımı üzerine bir inceleme. *Humanities Sciences*, 11(3), 203-212.

- Azak, A. ve Çınar, S. (2005). Lenfomalı (hodgkin ve nonhodgkin) hastalarda yorgunluk sendromu ve etkileyen faktörler. *Hematoloji-Onkoloji*, 2(5), 78-85.
- Aytaç, M. ve Öngen, B. (2012). *Doğrulamalı faktör analizi ile yeni çevresel paradigma ölçeğinin yapı geçerliliğinin incelenmesi. İstatistikçiler Dergisi*, (5), 14-22.
- Balcı, Ş. ve Gülnar, B. (2013). Üniversite öğrencileri arasında internet bağımlılığı ve internet bağımlılarının profili. *Selçuk İletişim Dergisi*, 6(1), 5-22.
- Balcı, Ş. ve Baloğlu, E. (2018). Sosyal medya bağımlılığı ile depresyon arasındaki ilişki: “üniversite gençliği üzerine bir saha araştırması”. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (29), 209-234.
- Balcı, Ş., Gölcü, A. ve Arsal Gölcü, A. (2019). Sosyal medya kullanımı ile kendini gizleme ve yaşam doyumu arasında bir bağlantı var mı? *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 173-190.
- Balcı, Ş. ve Arsal, Gölcü, A. (2020). Sosyal medyada kendini açma: öz saygı, güven ve algılanan faydanın etkinliği üzerine bir inceleme. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16(27), 116-149.
- Bakır, N. O ve Aydoğan, S. (2018). Tüketicilerin Foursquare veya Swarm uygulamalarını kullanarak yer bildirimi yapma davranışlarının, marka tutumuna ve satın alma niyetine etkisi. *Beykoz Akademi Dergisi*, 6(2), 90-110.
- Baruah, T. D. (2012). Effectiveness of social media as a tool of communication and its potential for technology enabled connections: a micro-level study. *International Journal of Scientific and Research Publications*, 2(5), 1-10.

- Başoğlu, U. D. ve Yanar, Ş. (2017). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanım amaçları ve alışkanlıklarının belirlenmesi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 6-13.
- Bayne, S., Connelly, L., Grover, C., Osborne, N., Tobin R., Beswick, E. & Rouhani, T. (2019). The social value of anonymity on campus: a study of the decline of Yik Yak. *Learning, Media and Technology*, 44(2), 1-17.
- Bedir, A. (2016). *Sosyal medya kullanımının üniversite öğrencilerinin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Beer, D. (2008). Social network(ing) sites.revisiting the story so far: A response to danah Boyd & Nicole Ellison. *Journal of Computer-Mediated Communication* 13, 516-529.
- Berelson, B. (1952). *Content analysis in communication research*. Glencoe, Illinois: The Free Press.
- Binark, M. ve Löker, K. (2011). *Sivil toplum örgütleri için bilişim rehberi*. STGM. <https://ekitap.alternatifbilisim.org/stkler-icin-bilisim-rehberi/>
- Black, E. W., Mezzina, K., & Thompson, L. A. (2016). Anonymous social media e-Understanding the content and context of Yik Yak. *Computers in Human Behavior*, 57, 17-22.
- Büyükdemirci, H. ve Ercoşkun, Ö. (2017). Coğrafi tabanlı sosyal medya kullanımı: Ankara’da en çok yer bildirimi yapılan kahve mekanları. *Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi*, 2(1), 33-54.
- Brake, K. D. & Safko, L. (2009). *The social media bible tactics, tools, and strategies for business success*. Innovatie Thinking, LLC.

- Bright, L. F., Klieser, S. B., & Grau, S. L. (2015). Too much Facebook? An exploratory examination of social media fatigue. *Computers in Human Behavior*, (44), 148-155.
- Bolton R. (2013). Google Hangouts. *Journal of the Canadian Health Libraries Association*. 34(1), 39-40.
- Boksem, M., A., S. & Tops, M. (2018). Mental fatigue: costs and benefits. *Brain Research Reviews*, 125-139.
- Boru, T. (2018). Chapter five research design and methodolog. *Research Design Methodology*. 2-4.
- Bottis, C. & Maiellaro, B. (2010). I want you to want me. Attract ing better candidates though social media. <http://www.careerbuildercommunications.com/pdf/socialmediawpr.pdf>
- Bozkurt, Y. ve Bayansar, R. (2016). Yeni toplumsal hareketler çerçevesinde çevreci hareket ve Gezi Parkı olayları. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 276- 293.
- Boyd, M. D. & Ellison, B. N. (2008). Social network sites: definition, history and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13, 210-230.
- Bilgili, H. A. S. (2018). Sosyal medya kullanımı ile sosyal medya bağımlılık düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma: Ege Üniversitesi örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 351-369.
- Birlik, E. (2020). Çok boyutlu öğretmen mağduriyet ölçeğinin Türkçe 'ye uyarlanması, öğretmenlerin mağduriyet algılarının ve kaygı düzeylerinin incelenmesi: karma model çalışma (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çağ Üniversitesi, İzmir.

- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: A Pegem Akademi.
- Canöz, N. (2016). Modern iletişiminde internet ve sosyal medyanın yeri: Türkiye'deki kullanıcılara yönelik bir araştırma. *Humanities Sciences*, 11(2), 33-54.
- Cao, X. & Sun, J. (2018). Exploring the effect of overload on the discontinuous intention of social media users: an s-o-r perspective. *Computers in Human Behavior*, 81, 10-18.
- Cao, X., Khan, A. N., Ali, A. & Khan, N. A. (2019). Consequences of cyberbullying and social overload while using SNS: a study of users' discontinuous usage behavior in SNS. *Springer Science+Business Media*, 1-14.
- Cannarella, J. & Spechler, J. A. (2014). Epidemiological modeling of online social network dynamics. *ArXiv*, 1-11.
- Caplan, Robert D. (1987b). Person-Environment Fit Theory and organizations: commensurate dimensions, time perspectives, and mechanisms. *Journal of Vocational Behavior* 31(3), 248-267.
- Cassidy, W., Jackson, M., Brown, K. N. (2009). Sticks and stones can break my bones but how can pixels hurt me?: students experiences with cyberbullying. *School Psychology International*. 30(4), 383-402.
- Castelles, M. (2016). *İletişim gücü (çev. Ebru Kılıç)*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Casula, M., Rangarajan, N. & Shields, P. (2021). The potential of working hypotheses for deductive exploratory research. *Qual Quant* 55, 1703–1725.

- Cerrah, L. (2016). Sosyal medya ve bazı kurumsal etkileşimler ve sosyal medyaya eleştirel yaklaşım. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(4), 1393-1414.
- Chadwick, S. (2014). *Impacts of cyberbullying: building social and emotional resilience in schools*. Springer Education. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-04031-8>
- Cho, J., Ramgolam, D. I., Schaefer, K. M., & Sandlin, A. N. (2011). The rate and delay in overload: An investigation of communication overload and channel synchronicity on identification and job satisfaction. *Journal of Applied Communication Research*, 39(1), 38–54.
- Clark, J. R. (2010). Social media and privacy. *Legal Matters*, 9(3), 104-107.
- Coşkun, B. B. (2013). Arap Baharı ve sonrası: Ortadoğu'daki toplumsal hareketler bize ne anlatıyor? *Orta Doğu Analiz*, 5(58), 65 71.
- Cravens, J. & Whiting, J. (2014). Clinical implications of internet infidelity: where Facebook fits in. *The American Journal of Family Therapy*, 42(4), 325-339.
- Cutsem, J. V., Marcora, S., Pauw, D. K., Bailey, S., Meeusen, R. & Roelands B. (2017). The Effects of mental fatigue on physical performance: a systematic review. *Sports Medicine*, 47(8), 1569-1588.
- Çalışkan, M. ve Mencik, Y. (2015). Değişen dünyanın yeni yüzü: sosyal medya. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (50), 254-277.
- Çakır, A. (2014). *Faktör analizi*. (Yayınlanmamış doktora tezi), İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.

- Çalapkulu, Ç. ve Şimşek, R. (2018). Sosyal medyanın reklam aracı olarak kullanılmasında Youtube: Sakarya Üniversitesi iletişim fakültesinde bir araştırma. *International Journal Of Social Sciences*, 1(2), 269- 278.
- Çalışkan, M. ve Mencik, Y. (2015). Değişen dünyanın yeni yüzü: sosyal medya. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (50), 254-277.
- Çayakar, A. (2019). Halsizlik ve yorgunluğa klinik yaklaşım. *Ege Tıp Bilimleri Dergisi*, 2(3), 168-178.
- Çetin, E., Cantürk, N. ve Dağalp, R. (2019). E-Zorbalık ölçeği ve e-mağduriyet ölçeği: Ankara Üniversitesi sigara bağımlısı öğrencilerinde geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Adli Tıp Bülteni*, 24(2), 115-121.
- Çetin, F.H., Uçar, H. N., Ersoy, S. A., Kılınç, K., Güler, H. A. ve Türkoğlu, S. (2019). Kaygı bozukluğu olan ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet: kontrollü bir çalışma. *Çukurova Medical Journal*, 44(1), 133-139.
- Çetinkaya, A., Denizci, Ö. M. (2015). “İnternette içerik düzenleme çalışmaları”. *ASOS Journal Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(15), 175-200.
- Çömlekçi, M. F. ve Başol, O. (2019). Gençlerin sosyal medya kullanım amaçları ile sosyal medya bağımlılığı ilişkisinin incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(4), 173-188.
- Dağıtmaç, M. (2015). *Sosyal medya tercihlerinde kullanıcıyı etkileyen faktörler* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Davit, G. & Cambre, C. (2016). Screened intimacies: Tinder and the swipe logic. *Social Media+Society April-June*, 1-11.

- Dereli, M. D. (2018). *Dini kimliklerin sosyal medyada akışkanlaşması: siberetnografik bir araştırma* (Yayınlanmamış doktora tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Denecke, K. & Atique, S. (2016). Social media and health crisis communication during epidemics. Abdul-Syed Shabbir, Elia Gabarron, Annie Y.S. Lau. (ed). *Participatory Health Through Social Media in*. Academic Press.
- Dereli, M. D. (2018). *Dini kimliklerin sosyal medyada akışkanlaşması: siberetnografik bir araştırma* (Yayınlanmamış doktora tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Dhir, A., Yassotorn, Y., Kaur, P. & Chen, S. (2018). Online social media fatigue and psychological wellbeing-a study of compulsive use, fear of missing out, fatigue, anxiety and depression. *International Journal of Information Management*, (40), 141-152.
- Dhir, A., Yassotorn, Y., Kaur, P., Chen, S. & Pallesen S. (2019). Antecedents and consequences of social media fatigue. *International Journal of Information Management*, (48), 193-202.
- Dugay, S. (2016). Dressing up Cinderella: interrogating authenticity claims on the mobile dating app Tinder. *Information Communication and Society*, 20(3), 1-17.
- Dunne, P. (2018). Gay Dating App Taimi For People Afraid to be Outed. gcn. <https://gcn.ie/gay-dating-app-taimi-people-afraid-outed/>
- Doğan, İ. (2021). Lise öğrencilerinin sosyal medya kullanım alışkanlıkları ve motivasyonları: bir saha araştırması. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(24), 253-277.
- Dowell, C. T. & Duncan, F. C. (2016). Vegas Periscoping economics through someone else's eyes: A real world (Twitter) app. *International Review of Economics Education*. 23, 34-39.

- Dinler, V. (2006), *Mağduriyet kavramına çok yönlü yaklaşım, suç mağdurları* (çev. H. İbrahim Bahar). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Durna, S. (2019). *Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyet sıklığı ve bunların anksiyete ve depresyon ile ilişkisinin incelenmesi: Konya örneği* (Yayınlanmamış uzmanlık tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Dussich, John P. J. (2006a) Victimology – Past, Present and Future, *131st International Senior Seminar, Visiting Experts' Papers*, Fuchu, Tokyo. Japan: UNAFEI.
- Doğan, A. G., Doğan. M. ve Karahan, İ. (2020). Kronik yorgunluk sendromuna genel yaklaşım ve adölesanlarda görülme sıklığı. *Journal of Health Sciences And Medicine (JHSM)*, 3(1), 67-70.
- Dredge, R., Gleeson, J., & Garcia, X. (2014). Presentation on Facebook and risk of cyberbullying victimisation. *Computer Human Behavior*, 40, 16-22.
- Divarcioğlu, D. (2020). Öğrenme stratejisi olarak çeviri ölçeğini Türkçeye uyarlama çalışması. *Turkish Studies-Language*, 15(4), 1773-1784.
- Eaton, P. W. & Gismondi, A. (2016). (Re)Considering Yik Yak: Poised responses to shifting social media landscapes. *In Common Purpose: Shaping a Vision For Higher Education*, 74-76, D.C.: NASPA.
- Earle, E. (2012). *A brief history of Occupy Wall Street*, Rosa Luxemburg Stiftung. New York: New York Office.
- Edosomwan, S. (2011). The history of social media and it's impact on business. *The Journal of Applied Management and Entrepreneurship*, 16(3), 79-91.

- Edwards, J. R. & Cooper C. L. (1990) The person-environment fit approach to stress: recurring problems and some suggested solutions. *Journal of Organizational Behavior*, 11(4), 293–307.
- Edwards, J. R., & Van Harrison, R. (1993). Job demands and worker health: three-dimensional reexamination of the relationship between Person-Environment Fit and strain. *Journal of Applied Psychology*, 78(4), 628–648.
- Edwards, J. R., Caplan, R. D., & Harrison, R. V. (1998). *Person-Environment Fit Theory: conceptual foundations, empirical evidence, and directions for future research*. In C. L. Cooper (Ed.), *Theories of Organizational Stress* (pp. 28-67). Oxford: Oxford University Press.
- Edwards, J.R. (2005). *Work and life integration: organizational, cultural, and individual perspectives*. Mahwah, Nj: Erlbaum,
- Edwards, J. (2008). Person–Environment Fit in organizations: an assessment of theoretical progress. *The Academy of Management Annals*, 2(1), 167–230.
- Ehrenkranz, M. (2017, March 18). Gab, a haven for white nationalists, is now trying to reach young, diverse progressives. *MIC*. <https://www.mic.com/articles/171268/gab-a-haven-for-whitnationalists-is-now-trying-to-reach-young-diverse-progressives>.
- Ergen, R. ve Akacan, B. (2021). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı ile duygusal zekâ düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(52), 582-599.
- Ergün G. ve Meriç M. (2020). Üniversite öğrencilerinin internet kullanımı ile mutluluk ve yaşam doyumu düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 23(2), 233-240.
- Ekiz, D. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayınları.

- Erbay, Ş. ve Beydoğan, H. Ö. (2017). Eğitimcilerin eğitim araştırmalarına yönelik tutumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 246-260.
- Eroglu, S., Machleit, K., & Davis, L. (2001). Atmospheric qualities of online retailing: a conceptual model and implications. *Journal of Business Research*, 54, 177-184.
- Fettah, E. A. (2000). Victimology: past, present and future *Criminologie*, 33(1), 60-70.
- Feyzioğlu, B. İ. (2016). *Eğitimde sosyal medyanın kullanılmasına ilişkin okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Üniversitesi, Afyon.
- Fidaner, H. (1999). Kronik yorgunluk sendromu. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 2, 261-265.
- Filipowicz, L. (2016, 12 May). This is BEME: The social video app that forces you to be authentic. *iMore*. <https://www.imore.com/beme-completely-authentic-social-media-platform-town>.
- Fingas, F. (2018). Facebook shuts down TBH and other apps over 'low usage'. *Engadget*. <https://www.engadget.com/2018-07-02-facebook-shuts-down-tbh-hello-moves.html>
- Finkelhor, D., & Asdigian N. L. (1996). Risk factors for youth victimization: beyond a lifestyles/routine activities theory approach. *Violence Victims*, 11(1), 3-19.
- Flynn, K. (2019). Gaming creators are warming up to Fox-backed Twitch competitor Caffeine. *The State of Research*. <https://digiday.com/future-of-tv/caffeine-fox-backed-twitch-gaming-creators/>

- Fu, S., Li, H., Liu, Y., Pirkkalainen, H. & Salo, M. (2020). Social media overload, exhaustion, and use discontinuance: examining the effects of information overload, system feature overload, and social overload. *Information Processing and Management*, (57), 1-15.
- Furuncu, D. (2014). *Yeni toplumsal hareketler, küreselleşme ve dijital aktivizm: Gezi Parkı örneği, görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Gao, J., Zheng, P., Jia, Y., Chen, H., Mao, Y., Chen, S., Wang, Y., Fu, H., & Dai, J. (2020). Mental health problems and social media exposure during COVID-19 outbreak. *PLoS ONE*, 15(4), 1-10.
- Gandevia, S., C. (2001). Spinal and supraspinal factors in human muscle fatigue. *Physiological Reviews*, 81(4), 1726-1789.
- Gehl, Robert W. (2012). Real (Software) Abstractions on the rise of Facebook and the fall of MySpace. *Social Text*, 30(2), 99-119.
- Gremore, G. (2018). New dating app hopes to “strengthen the LGBT+ community” by letting you block HIV-positive guys. *Queerty*. <https://www.queerty.com/new-dating-app-hopes-strengthen-lgbt-community-letting-block-hiv-positive-guys-20180504>
- Goasduff, L., & Pettey, C. (2011). Gartner survey highlights consumer fatigue with social media, <http://www.gartner.com/it/page.jsp?id=1766814>.
- Göçoğlu, V. (2014). *Kamu politikası ve sosyal medya ilişkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Göker, G. (2016). Bir gözetim aracı olarak Periscope. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 969-992.
- Guo, Y., Lu, Z., Kuang, H. & Chaoyou, W. (2020). Information avoidance behavior on social network sites: information irrelevance, overload, and

the moderating role of time pressure. *International Journal of Information Management*, 52, 1-12.

Gülnar, B. (2007). *Araştırma görevlilerinin iş tatminini sağlama aracı olarak örgütsel iletişim ve iletişim doyumunu: kamu ve özel niversite karşılaştırması* (Yayınlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

Gülnar, B., Balcı, ř. ve akır, V., (2010). "Motivations of Facebook, Youtube and similar web services users". *Bilig Journal Of Social Sciences Of The Turkish World*, (54), 161-184.

Gülnar, B. ve Balcı, ř. (2010). Televizyon izleme motivasyonları ve kültürleşme: yabancı uyruklu niversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (28), 447-483.

Gülnar, B. ve Balcı, ř. (2012). The relationship between life satisfaction, interpersonal communication and media using among foreign students. *International Journal of Multidisciplinary Thought*, 2(2), 43-54.

Gülnar, B. (2016). Stres ve internet kullanımı ilişkisi: Türkiye'deki niversite öğrencileri arasında bir alan araştırması. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (42), 37-57.

Gülnar, B. ve Kazaz, M. (2016). *The relationship between self esteem as indicator of psychological well being and internet usage: a survey among Turkish university students*, 2 Nd International Conference On The Changing World and Social Research, 1139- 1148.

Gülnar, B. ve ztat, F. (2020). Aile içi yüz yüze iletişim, internet ve sosyal medya kullanım ilişkisi. *Kurgu*, 28(1), 31-42.

Gülnar, B. ve ztat, F. (2021). Depresyon, kişilik tipleri ve yüz yüze iletişim ilişkisi Türkiye'deki niversite öğrencileri arasında bir alan araştırması. *Global Media Journal TR Edition*, 11(22), 124-144.

- Gülnar, B. ve Acar, N. (2021a). Salgın hastalıklar döneminde sosyal medyanın korku algısında meydana getirdiği değişimin incelenmesi: Covid-19. *Nitel Sosyal Bilimler*, 3(1), 140-163.
- Gülnar, B. ve Acar, N. (2021b). *Türk niversite ğrencileri Arasında İletişim kaygısı, kişilik tipleri ve yüz yüze iletişim*. Al Farabı Journal 9th International Conference On Social Sciences, 754-758.
- Gülnar, B. ve Acar, N. (2021c). *Yaşam doyumu ve internet kullanımı ilişkisi: Türkiye'deki niversite öğrencileri arasında bir alan araştırması*. Al Farabı Journal 9th International Conference On Social Sciences, 747-753.
- Güner, M. (2016). İnternetin gelişimi ve özel alışveriş siteleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6), 594-606.
- Grgan, U. ve Demirel, N. (2021). Ergenlerin sosyal medya kullanımlarının sosyal ilişkilerine ve sosyal kaygı düzeylerine etkisi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 79-104.
- Güney, M. ve Taştepe, T. (2020). Ergenlerde sosyal medya kullanımı ve sosyal medya bağımlılığı. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(2), 183-19.
- Goğlu, V. (2014). *Kamu politikası ve sosyal medya ilişkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., & Black, W. C. (1998). *Multivariate data analysis (5th ed.)*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Hamilton, W. A., Garretson, O. & Kerne, A. (2014). *Streaming on Twitch: fostering participatory communities of play within live mixed media*. CHI '14. Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems (pp. 1315–1324). Toronto: Canada.

- Hamza, K. (2014). Social media as a tool for social movements in Arab Spring countries. <http://dl.acm.org>
- Hancock, S. (2018). A matter of solidarity: the Chingari platform. *The Source From of Diversity*, 19(3), 1-10.
- Harding, T., S. & Jason, L., A. (2005). *What is fatigue? history and epidemiology*. In J. Deluca (ed.), *Issues in Clinical and Cognitive Neuropsychology. Fatigue As A Window To The Brain*. ABD: Mit Press.
- Hartmans, A. (2016). Here's how to use Houseparty, the live video app that teens are going crazy for. *Business Insider*. <https://www.businessinsider.com/how-to-use-the-houseparty-app-2016-12>
- Hayta, B. A. (2013). A study on the of effects of social media on young consumers buying behaviors. *European Journal Of Research On Education, Special Issue: Human Resource Management*, 65-74.
- Heath, A. (2015). A YouTube star made an app that wants to be an even better version of Snapchat. *Business Insider*. <https://www.duquoin.com/article/20150717/business/701246137/>
- Heidar, D. M. & Kaviani, M. (2016). The social impact of Telegram as a social network on teaching English vocabulary among Iranian intermediate EFL learners (payam noor center). *Sociological Studies of Youth (SSYJ)*, 7(23), 65-76.
- Hobbs, M., Owen, S. & Gerber L. (2017). Liquid love? Dating apps, sex, relationships and the digitalormation of intimacy. *Journal of Sociology*, 53(2), 271-284.
- Hruska, J. & Maresove, P. (2020). Use of social media platforms among adults in The United States-behavior on social media. *Societies*, 10(27), 2-14.

- Hu, Hua & Ding, L. (2013). Feature analysis of the social media. *International Workshop on Computer Science in Sports (IWCSS)*. Atlantis Press, 186-190.
- Hutcheson G., & Sofroniou N. (1999). *The Multivariate social scientist: Introductory statistics using generalized linear models*. Sage Publications, Thousand OAKS: CA.
- Hüray, F. (1996). Kronik yorgunluk sendromu. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 2(4), 261-265.
- Islam, N., Whelan, E., & Brooks, S. (2018). *Social media overload and fatigue: the moderating role of multitasking computer self-efficacy*. In Proceedings of The Twenty-Fourth Americas Conference on Information Systems. New Orleans, 1-10.
- İğdeli, F. (2018). *Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve siber zorbalık duyarlılıklarının çeşitli değişkenler bağlamında incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Iridiastadi, H. (2021). Fatigue in the Indonesian rail industry: a study examining passenger train drivers. *Applied Ergonomics*, 92, 1-7.
- Islam, A.N., Laato, S., Talukder, S.H., & Sutinen, E. (2020). Misinformation sharing and social media fatigue during COVID-19: An affordance and cognitive load perspective. *Technological Forecasting and Social Change*, 159, 120201- 120201.
- Jackson, S. E., Schwab, R. L., & Schuler, R. S. (1986). Toward an understanding burnout phenomenon. *Journal of Applied Psychology*, 71, 63.
- Johson. L. (2015). This New App Filters Out Phoniness and Sends 4-Second Videos You Can't Review First. *Adweek*.

<https://www.adweek.com/digital/new-app-filters-out-phoniness-and-sends-4-second-videos-you-cant-review-first-165999/>

Jothi, P. S., Neelamalar, M. & Prasad, R. S. (2011). Analysis of social networking sites: A study on effective communication strategy in developing brand communication. *Journal of Media and Communication Studies*, 3(7), 234-242.

Jung, H., & Zhou, Q. (2019). *Learning and sharing creative skills with short videos: a case study of user behavior in Tiktok and Bilibili*. International Association of Societies of Design Research Conference. Manchester School of Art Manchester Metropolitan University. United Kingdom.

Kalabalık, K. (2016). Sosyal medya ve gözetim sorunu. *Birikim Dergisi*, 322, 38-45.

Kan, M. (2019, November, 2015). Want an Ad-Free Social Network? Wikipedia's Co-Founder Made One. *PCMag*.
<https://www.pcmag.com/news/want-an-ad-free-social-network-wikipedias-co-founder-made-one>

Kandar (2018). *China social media impact report*. <https://cn.kantar.com/>

Kantrowitz, A. (2015). On the ground with beme, The new face of social media's raw revolution. *Buzz Feed News*
<https://www.buzzfeednews.com/article/alexkantrowitz/casey-neistats-beme-is-the-new-face-of-social-medias-raw-rev#.mxZ3O1Yvv>

Kaplan, A. M. & Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media. *Business Horizons*, 53(1), 59-68.

Kara, I. H., Demir, D., Erdem, O., Topcu Sayin, G., Yildiz, N., & Yaman, H. (2008). Chronic fatigue syndrome among nurses and healthcare workers in a research hospital in Turkey social behavior and personality. *An International Journal*, 36(5), 585-590.

- Karaca, M., Mutlu, T. ve Gencer, G. (2021). Siber mağduriyet: kavramsal bir çalışma. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 177-191.
- Kayhan, R., Bardakçı, S. ve Caz, Ç. (2020). Spora bağlılık ölçeğinin Türkçeye uyarlama çalışması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 9(3), 2905-2922.
- Kazaz, M. ve Gülnar, B. (2016). *The relationship between stress, personality types and face to face communication: a survey among Turkish university students*. The 2nd International Conference on the Changing World and Social Research (ICWSR'2016) Proceedings Book. 1149-1156.
- Kazaz, M. ve Acar, N. (2021). Oluşturma yöntemlerine göre yalan haberin incelenmesi: Twitter'da Covid-19. Selin Karaköse (Ed.) *Covid-19 Salgınında Çok Boyutlu Etkiler*, (176-235), Ankara: İksad Yayınevi.
- Kemp, S. (2014a). Social, Digital & Mobile Worldwide. *We Are Social*. <https://datareportal.com/reports/digital-2014-middle-east-north-africa-turkey-regional-overview>.
- Kemp, S. (2014b). Dijital Lanscape: Middle East, North Africa & Turkey Regional Overview. *We Are Social*. <https://datareportal.com/reports/digital-2014-middle-east-north-africa-turkey-regional-overview>
- Kemp, S. (2015). Digital, Social & Mobile in 2015. *We Are Social*. <https://www.slideshare.net/wearesocialsg/digital-social-mobile-in-2015>
- Kemp, S. (2016). Dijital in 2016. *We Are Social*. <https://wearesocial.com/special-reports/digital-in-2016>
- Kemp, S. (2017). “Digital in 2017 Global Overview”. *We Are Social*. <https://wearesocial.com/special-reports/digital-in-2017-global-overview>

- Kemp, S. (2018). "Digital in 2018 Global Overview". *We Are Social*.
<https://digitalreport.wearesocial.com>
- Kemp, S. (2019). Digital in 2019. *We Are Social*.
<https://wearesocial.com/global-digital-report-2019>
- Kemp, S. (2020). Dijital in 2020. *We Are Social*.
<https://wearesocial.com/digital-2020>
- Kernberg, O. F. (2006). *Sınır durumlar ve patolojik narsisizm* (Çev: Mustafa Atakay). İstanbul: Metis Kitap.
- Kılıç, Ü. ve Acar, N. (2020). *Üniversite öğrencilerinin dini içerikli internet kullanım ve doyumları üzerine nitel bir araştırma*. Lokman Zor (Ed.), Sanat ve iletişim araştırmaları (119-163) içinde. Ankara: İksad Yayınevi.
- Kılıç, Ü. ve Acar, N. (2021). Algılanan İslamofobi ölçeğinin Türkçeye uyarlanması, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(12), 175-198.
- Kıran, S., Küçükboştancı, H. ve Emre, İ. E. (2020). Sosyal medya kullanımının kişiler üzerindeki etkilerinin incelenmesi. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 13(4), 435-441.
- Kietzmann, Jan and Hermkens, Kristoffer and McCarthy, Ian P. and Silvestre, Bruno, Social media? get serious! understanding the functional building blocks of social media. *Business Horizons*, 54(3), 241-251.
- Koçer, S. ve Öksüz, S. (2015). Elektronik işe alma sürecinde özel istihdam bürolarının rolü: Adecco Türkiye ve Kariyer.Net incelemesi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 11(24), 181- 124.
- Koeske, G. F. & Koeske R. D. (1991). Student "burnout" as a mediator of the stress-outcome relationship. *Research In Higher Education*, 32(4), 415-431.

- Koeske, G. F. & Koeske R. D. (1989). Work load and burnout: can social support and perceived accomplishment help? *Social Work*, 34(3), 243–248.
- Kozan, B. Firuzan. (2016). *Hemşirelerin kanserli hastaların yorgunluk durumuna farkındalığı* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Konuk, N. (2019). Bir sosyal medya aracı olarak Instagram kullanımı ve kişisel iletişim kaygısı üzerine üniversite öğrencileri ile araştırma. *European Journal Of Managerial Research (Eujmr)*, 3(4), 1-26.
- Korenich. L. (2013). *Social media: past, present and future. Routledge companion on the future of marketing*. Luiz Moutinho, Enrique Bigné, Ajay K. Manrai (eds.), Routledge Research in. Routledge.
- Korenich, L., Lascu, D, Manrai, L., & Manrai, A. (2013). *Social media: Past, present and future*. In L. Moutinho, E. Bigné, & A. K. Manrai (Eds.), *The Routledge Companion to the Future of Marketing* (pp. 234-249). Oxon, UK: Routledge.F.
- Kök, S. ve Tekerek, M. (2012). *Sokak siyasetinden sosyal ağlara yeni aktivizm: Arap Baharı deneyimi*. II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu, 59- 65.
- Köse, N. (2016). Ergenlerde internet bağımlılığının yaşam doyumuna etkisi. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 58-65.
- Knicker, A., Renshaw, I., Oldham, A., & Cairns, S. (2011). Interactive processes link the multiple symptoms of fatigue in sport competition. *Sports Medicine*, 41, 307-328.
- Krowinski, W. J. (1981). *A Construct validation study of the maslach burnout inventory*. Unpublished Manuscript, University Of Pittsburgh: Pittsburgh.

- Kumcağız, H., Özdemir, T. Y. ve Demir, Y. (2019). Ergenlerde sosyal medya kullanımının akademik başarı ve arkadaşlık ilişkilerine etkisi. *International Journal of Social Science Research*, 8(2), 1-17.
- Kuşay, Y. (2013). *Sosyal medya ortamı olarak Facebook'un çekiciliği ve ergenlerde bağımlılık düzeyi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Küçük, Ş. ve Şahin, İ. (2015). Facebook zorbalığı ve mağduriyeti ölçeklerinin Türkçe'ye uyarlanması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 55-70.
- Küçükali, A. ve Serçemeli, C. (2019). Akademisyenlerin sosyal medya kullanımı: Atatürk Üniversitesi örneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(10), 202-219.
- Külcü, Ö. (2012). Kurumsal bilgi kaynağı olarak e-posta yönetim sistemleri. *Bilgi Dünyası*, 13(1), 226-248.
- Küçük, S. (2016). *Siber zorbalık ölçeği Türkçe uyarlaması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kwan, G. C. E. & Skoric, M. M. (2013). Facebook bullying: An extension of battles in school. *Computers in Human Behavior*, 29, 16-25.
- Lee, C.C., Chou, S.T.H., & Huang, Y.R. (2014). A study on personality traits and social media fatigue-example of Facebook users. *Lecture Notes on Information Theory*, 2(3), 249-253.
- Leiner, B. M., Cerf, V. G., Clark, D. D., R. E., Kahn, Kleinrock, L., Lynch, D. C., Postel, J., Roberts, L. G. & Wolff, S. S. (1997). The Past and Future History Of The İnternet. *Communications of The ACM*, 40(2), 102-108.

- Lee, A.R., Son, S. M. & Kim, K. (2016). Information and communication technology overload and social networking service fatigue: a stress perspective. *Computers in Human Behavior*, (55), 51-61.
- Lenhart, A., Dukkan, M. & Smith, A. (2014). Couples, the Internet and Social Media. <http://www.pewinternet.org/2014/02/11/couples-the-internet-and-social-media>.
- Lin, J., Lin, S., Turel, O. & Xu, F. (2020). The buffering effect of flow experience on the relationship between overload and social media users's discontinuance intentions. *Telematics and Informatics*, (49), 1-18.
- Liang, X., Agbo, A. & Li, W. (2015). *Social Network-based Swarm Optimization Algorithm*. Proceedings of 2015 IEEE 12th International Conference on Networking, Sensing and Control Howard Civil Service International House, (p. 360-365).
- Lang, A. (2000). The Limited capacity model of mediated message processing. *Journal of Communication*, 50, 46-70.
- Lewis, G. & Wessely, S. (1992). The Epidemiology of fatigue: more questions than answers. *Journal Of Epidemiol Community Health*, 46(2), 92-7.
- Liu, H., Liu, W., Yoganathan, V. & Osburg, V., S. (2021). Covid-19 information overload and generation z's social media discontinuance intention during the pandemic lockdown, *Technological Forecasting & Social Change*, 166, 1-12.
- Liu, B., Baoa, R. & Sui, F. (2021). Fatigue damage-cumulative model in peridynamics. *Chinese Journal of Aeronautics*, 34(2), 329-342.
- Lock A., M, Bonetti D., L, Campbell A., D., K. (2018). The Psychological and physiological health effects of fatigue. *Occupational Medicine*, 68(8), 502-511.

- Logan, K., Bright, L.F., & Grau, S.L. (2018). “UNfriend me, please!”: social media fatigue and the theory of rational choice. *Journal of Marketing Theory and Practice*, 26, 357-367.
- Luqman, a., Cao, X., Ali, A. Masood, A. & Yu, L. (2017). Empirical investigation of Facebook discontinues usage intentions based on SOR paradigm. *Computers in Human Behavior*, 70, 544-555.
- Lo, J. (2019). Exploring the buffer effect of receiving social support on lonely and emotionally unstable social networking users. *Computers in Human Behavior*, 90, 103-116.
- Maclean F., Jones, D., Levy, G. C., & Hunter, H. (2013) Understanding Twitter. *British Journal of Occupational Therapy*, 76(6), 295-298.
- Malik, A., Dhir, A., Kaur, P. & Johri, A. (2020). Correlates of social media fatigue and academic performance decrement, *Information Technology and People*. 1-25.
- Maier, C., Laumer, S., Eckhardt, A. & Weitzel T. (2012). *When social networking turns to social overload: explaining the stress, emotional exhaustion, and quitting behavior from social network sites's users*, European Conference on Information Systems (ECIS), 71, 1-13.
- Maier, C., Laumer, S., Eckhardt, A., & Weitzel, T. (2012). When social networking turns to social overload: explaining the stress, emotional exhaustion, and quitting behavior from social network sites' users. *ECIS*, 1-13.
- Maier, C., Laumer, S., Eckhardt, Andreas E., & Tim Weitzel (2014). Giving too much social support: social overload on social networking sites. *European Journal of Information Systems*, 24(5), 447–464.
- Maier, C., Laumer, S., Weinert, C., & Weitzel, T. (2015b). The effects of technostress and switching stress on discontinued use of social

networking services: a study of Facebook use. *Information Systems Journal*, 25, 275- 308.

Marlow, C.R. (2005). *Research methods for generalist social work*. Thomson Brooks/Cole, New York.

Mason, R. & Rennie, F. (2007). Using Web 2.0 for learning in the community. *Internet and Higher Education*, 10(3), 196-203.

Manning, J. (2014.) *Social media, definition and classes of*. Harvey (Ed.), Encyclopedia of social media and politics in (pp. 1158-1162), ABD: Sage Publications.

Marsden, R. (2018). *The rise and fall of social media app Vero*. Arts & Culture. <https://www.thenationalnews.com/arts-culture/comment/the-rise-and-fall-of-social-media-app-vero-1.709839>

Maslach, C., & Jackson, S. A. (1981). The Measurement of experienced burnout. *Journal of Organizational Behavior*, 2(2), 99-113.

Mayfield, A. (2008). *What's social media?*, iCrossing, e-book, (http://www.icrossing.co.uk/fileadmin/uploads/eBooks/What_is_Social_Media_iCrossing_ebook.pdf.)

McFarland, G. & McFarlane, E.A. (1989). *Nursing diagnosis and intervention*, Toronto, The C.V. Mosby Company.

McGrath, J. (2020, February 19). What does it take to make a social media network that doesn't exploit users?, *Digital Trends*. <https://www.zdnet.com/article/wikipedias-jimmy-wales-has-quietly-launched-a-facebook-rival-social-network/>

Miller, D. Costa, E. Haynes, N., McDonald, T., Nicolescu, R., Sinanan, J., Spyer, J., Venkatraman, S., & Wang, X. (2016). *How the world changed social media*. UCL Press University College.

- Mehrabian, A., & Russell, J. A. (1974). *An Approach to environmental psychology*. ABD: The MIT Press.
- Meijman, T., F. (1997). Mental fatigue and the efficiency of information processing in relation to work times. *International Journal of Industrial Ergonomics*, 20, 31-38.
- Menayes, J. J. A. (2015). Motivations for using social media: an exploratory factor analysis. *International Journal Of Psychological Studies*, 7(1), 43-57.
- Menesini, E., & Nocentini, A. (2009). Cyberbullying definition and measurement: Some critical considerations. *Zeitschrift für Psychologie/Journal of Psychology*, 217(4), 230–232
- Meydan, C., H. ve Şeşen, H. (2015). *Yapısal eşitlik modellemesi AMOS uygulamaları*. 2. Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Moleney, A. (2017). What is the Houseparty app and how does it work?. *Metro*. <https://metro.co.uk/2017/09/12/what-is-the-houseparty-app-and-how-does-it-work-6921336/>
- Morris, G., Maes, M., Berk, M. & Puri, B., K. (2019). Myalgic encephalomyelitis or chronic fatigue syndrome: how could the illness develop? *Metabolic Brain Disease*, 34(2), 385-415.
- Nakhla, A. (2015). Casey neistat's new video app asks you to renounce the artificial self-image. *Art Net News*. <https://news.artnet.com/art-world/casey-neistats-new-video-app-asks-renounce-artificial-self-image-327383>
- Negus, S. A. (2012). *Occupy Wall Street in alternative and mainstream media*, Uu.Diva-Portal.Org/Smash

- Neidig, H. (2017). Citing hate speech, Google suspends social media site favored by alt-right from app store. *The Hill*.
<https://thehill.com/policy/technology/347106-citing-hate-speech-google-suspends-social-media-site-favored-by-alt-right>.
- Neuman, W. L. (2012). *Toplumsal araştırma yöntemleri: nicel ve nitel yaklaşımlar*. İstanbul: Yayın Odası.
- Newett, L., Churchill, B. & Robards, B. (2017). Forming connections in the digital era: Tinder, a new tool in young Australian intimate life. *Journal of Sociology*, 1-16.
- Newton, C. (2019, March 21). Houseparty elevates its chief operating officer. to CEO. *The Verge*.
<https://www.theverge.com/2019/3/21/18274592/houseparty-app-ceo-sima-sistani-ben-rubin-meerkat>
- Nobari, A. D. (2020). Characteristics of viral messages on Telegram; The world's largest hybrid public and private messenger. *Expert Systems With Applications*, 2-12.
- Nocentini, A., Calmaestra, J., Schultze-Krumbholz, A., Scheithauer, H., Ortega, R., & Menesini, E. (2010). Cyberbullying: labels, behaviours and definition in three european countries. *Australian Journal of Guidance And Counselling*, 20, 129-142.
- Ocon A. J. (2013). Caught in the thickness of brain fog: exploring the cognitive symptoms of chronic fatigue syndrome. *Frontiersin Physiology*, 4, 1-8.
- Odabaş, H. (2011). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. <https://odabashuseyin.files.wordpress.com/2011/04/1.pdf>
- Oksanen, A., Oksa R., Savela, N., Kaakien, M. & Ellonen, N. (2020). Cyberbullying victimization at work: social media identity Bubble approach. *Computers in Human Behavior*, (109), 1-11.

- Oksanen, A., Oksa, R., Savela, N., Kaakinen, M., & Ellonen, N. (2020). Cyberbullying victimization at work: social media identity bubble approach. *Computer Human Behavior*, 109, 1-11.
- Orchard, T. (2019a). *Dating apps*. A. D. Lykins (ed.). Encyclopedia of Sexuality and Gender in. (pp.1-3).
- Orchard, T. (2019b). Love, lust and digital dating: Men on the Bumble dating app aren't ready for the Queen bee. *Digital Sexuality and Memoir*. 1-3.
- Onovakpuri, P. E. (2018). Forensics analysis of Skype, Viber and WhatsApp Messenger on Android platform. *International Journal of Cyber-Security and Digital Forensics*, 7(2), 119-131.
- Ophir, Y., Asterhan C. S. C. & Schwarz, B. B. (2019). The digital footprints of adolescent depression, social rejection and victimization of bullying on Facebook. *Computers in Human Behavior*, (91), 62-71.
- Oyman, N. (2016). Sosyal medya dindarlığı. *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (28), 125-167.
- Öztürk, E., Şener, G. ve Süker, H. K. (2016). Sosyal medya çağında ürün yerleştirme: Instagram ve Instabloggerlar üzerine bir içerik analizi. *Global Media Journal*, 6(12), 355-386.
- Özlü, S. (2015). *Yorgunluğun modellenmesi ve sağlık sistemlerinde yorgunluk risk yönetim sisteminin kullanılması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Patchin, J. W., Hinduja, S. (2010). Cyberbullying and self-esteem. *Journal of School Health*, 80(12), 614-621.
- Patel, N. (2020, 7 May). What is Vero? 9 Things about the new social media app. *Namon Modi Dijital*. <https://neilpatel.com/blog/what-is-vero/>

- Patwa, P. (2020, July, 8). Chinese apps ban: here are five Indian alternatives you must download. *Entrepreneur India*.
<https://www.entrepreneur.com/article/352975>
- Perez, M. & Gomez, J. M. (2011). Why do people use social networks? *Communications of the IIMA*, 11(2), 41-50.
- Pınarbaşı, T. E. ve Astam, F. K. (2020). Haberin dönüşümü: sosyal medya gazeteciliği pratikleri. *İNİF e- Dergi*, 5(1), 70-87.
- Pires, K. & Simon G. (2015). *YouTube Live and Twitch: a tour of user-generated live streaming systems*. 6th ACM Multimedia Systems Conference. Portland, United States.
- Piper, B. F., Lindsey, A.M., Dodd, M.J., Ferketich, S., Paul, S.M., & Weller, S. (1989). *The Development of an instrument to measure the subjective dimension of fatigue*. In S.G. Funk, E.M. Tornquist, M.T. Champagne, L.A. Copp, & R. Wiese (Eds.). New York: Key Aspects of Comfort.
- Privitera, C. & Campbell, M. A. (2009) cyberbullying : the new face of workplace bullying? *Cyberpsychology and Behavior*, 12(4), 395-400.
- Rainie, L., Smith, A., & Duggan, M. (2013). Coming and going on Facebook. *Pew Research Center Internet & Technology*.
<http://www.pewinternet.org/2013/02/05/coming-and-going-on-facebook/>
- Ravindran, T. Chua, A. Y.K & Goh, D. H. (2013). *Characteristics of social network fatigue*. 10th International Conference On Information Technology: New Generations, 431-438.
- Ravindran, T., Kuan, A. C. Y. K & Lian, D. G. H. (2014). Antecedents and effects of social network fatigue. *Journal of The Association for Information Science and Technology*, 65(11), 2306-2320.

- Ream, E. & Richardson, A. (1996). Fatigue: a concept analysis. *International Journal Of Nursing Studies*, 33, 519-529.
- Rugg, A. & Burroughs, B. (2016). Periscope, live-streaming and mobile video cltre. *Journalism and Meida Studies Faculty Publications*, 18, 64-73.
- Roettgers, J. (2018, 5 Semptember). 21st Century Fox Invests \$100 Million in Social Live-Streaming Startup Caffeine. *Insider*. <https://variety.com/2018/digital/news/21st-century-fox-caffeine-investment-100-million-1202927111/>
- Russell S., Jenkins D., Smith M., Halson S. & Kelly V. (2019). The Application of mental fatigue research to elite team sport performance: new perspectives. *Journal of Science And Medicine in Sport*, 22(6), 723-728.
- Sadık, R. ve Tezcan Kardaş, N. (2018). Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sosyal medya kullanımı ve beğenilme arzusunun incelenmesi. *Spor Eğitim Dergisi, zel Sayı 1*, 39-46.
- Saegert, S. (1973). *Crowding: Cognitive Overload and Behavioral Constraint*. in W. Preiser (ed.) *Environmental Design Research, Volume II*. Stroudsburg, Pa.: Dowden, Hutchinson, and Ross.
- Salimi, Z., Riahinia, N., Akhshik, S.S., & Zeinali, V. (2018). The effect of telegram social network-based marketing on the use of Central Library Services at Kharazmi University. *Library Herald*, 56(4), 435-446.
- Sally, L., P., M. (2006) *Prediction of internet addiction for undergraduates in hong kong Baptist University*, Hong Kong: UMI Dissertation Information Service.
- Sajithra, K. & Patil. R. (2013). Social Media-History and Components. *Journal of Business and Management*, 7(1), 69-74.

- Saka, E. (2019). *Yeni medya çalışmaları ve Türkiye internet tarihi*. İstanbul: Alternatif Bilişim Derneği.
- Sarıoğlu, E.B. ve Özgen, E. (2018). Z kuşağının sosyal medya kullanım alışkanlıkları üzerine bir çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(60),1067-1081.
- Satıcı, S. A., Can, G. ve Akın, Ahmet. (2015). İntikam ölçeği: Türkçeye uyarlama çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16 (Özel sayı 1), 37-43.
- Sayın, S., Kara, İ. H., Baltacı, D., ve Yılmaz, A. (2013). Tıp fakültesinde görev yapan araştırma görevlilerinde kronik yorgunluk ve depresyon sıklığının incelenmesi. *Konuralp Medical Journal*, 5(1), 11-17.
- Sayın, A., ve Candansayar, S. (2007). Yorgunluk kavramı ve yorgun hastalara klinik yaklaşım. *Gazi Medical Journal*, 18(1), 1-8.
- Seferoğlu, B. (2018). *Mağdurların suç olaylarının oluşumunda rolü ve mağduriyet risk faktörlerinin değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kara Harp Okulu, Ankara.
- Shi, C., Yu, L., Wang, N., Cheng, B., Cao, X. (2020). Effects of social media overload on academic performance: A stressor strain outcome perspective. *Asian Journal of Communication*, 30(2), 179-197.
- Shiffrin, R. M., & Schneider, W. (1977). Controlled and automatic human information processing: II. perceptual learning, automatic attending and a general theory. *Psychological Review*, 84(2), 127–190.
- Sindhu, R. A. & Chezian, M. R. (2016). The movement of web from web 0.0 to web 5.0: a comparative study. *International Journal of Multidisciplinary Research and Development*, 3(3), 176-179.
- Solmaz, B., Tekin, G., Herzem, Z. & Demir, M. (2013). İnternet ve sosyal medya kullanımı üzerine bir uygulama. *Selçuk İletişim Dergisi*, 7(4), 23-32.

- Sürü, D. (2019). Sosyal medya kullanımı psiko-eğitiminin kişiler üzerine etkisinin incelenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İbn Haldun Üniversitesi, İstanbul.
- Sutikno, T., Handanayi L., Stiawan L., Riyadi, M. A. & Subroto, I. M. I. (2016). WhatsApp, Viber and Telegram which is best for instant messaging? *International Journal of Electrical and Computer Engineering*, 6(3), 909-914.
- Stampler, L. (2014). Inside Tinder: meet the guys who turned dating into an addiction. *Time*. <https://time.com/4837/tinder-meet-the-guys-who-turned-dating-into-an-addiction/>
- Selye, H. (1956). *The stress of life*. New York: McGraw-Hill.
- Slonje, R., Smith, P. K., & Frisé, A. (2013). The nature of cyberbullying, and strategies for prevention. *Computers in Human Behavior*, 29(1), 26–32.
- Solmaz, B., Tekin, G., Herzem, Z. ve Demir, M. (2013). İnternet ve sosyal medya kullanımı üzerine bir uygulama. *Selçuk İletişim Dergisi*, 7(4), 23-32.
- Stebbins, R. A. (2001). *Exploratory research in the social sciences*. SAGE Publications, North America.
- Strydom, H. (2013). An evaluation of the purposes of research in social work. *Social Work Journal*, 49(2), 149–164.
- Sürü, D. (2019). Sosyal medya kullanımı psiko-eğitiminin kişiler üzerine etkisinin incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İbn Haldun Üniversitesi, İstanbul.
- Şahin, M. ve Gülnar, B. (2016). İletişim korkusu ve internet kullanımı ilişkisi: Türkiye’deki üniversite öğrencileri arasında bir alan araştırması. *Selçuk İletişim Dergisi*, 9(2), 5-26.

- Şahin, E., Türk, F. ve Hamamcı, Z. (2022). Covid-19 pandemi sürecinde depresyon, anksiyete ve stres ile başa çıkma tutumlarının sosyal medya bağımlılığıyla ilişkisi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 9(1), 165-186.
- Şen, F. (2012) “Toplumsal hareketler ve medya: “Wall Street İşgali”nin medyada temsili”. *Yeditepe University Global Media Journal TR*, 2(4), 126-154.
- Şen, S. (2017). https://sedatsen.files.wordpress.com/2017/09/7.sunum_.pdf
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçmelerde güvenirlik ve geçerlik*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- TBMM (2017). Fethullahçı Terör Örgütünün (FETÖ/PDY) 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişimi ile bu terör örgütünün faaliyetlerinin tüm yönleriyle araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan meclis araştırması komisyonu raporu, <http://gazetepdf.com/meclisin-darbe-girisimi-raporu.pdf>
- Tanaka, M., Ishii, A. & Watanabe, Y. (2014). Neural effect of mental fatigue on physical fatigue: a magnetoencephalography study. *Brain Research*, 13, 49-55.
- Tanaka, M., Ishii, A. & Watanabe, Y. (2015). Effects of mental fatigue on brain activity and cognitive performance: a magnetoencephalography study. *Anatomy & Physiology: Current Research*, 5(S4), 1-5.
- Tanner, M., & Tabo, P. Q. (2018). Ladies first: The influence of mobile dating applications on the psy-chological empowerment of female users. *Informing Science: The International Journal of an Emerging Transdiscipline*, 21, 289-317.
- Taprial, V. & Kanwar, P. (2012). Understanding social media. *Bookboon*. https://openlibrary.org/works/OL17264713W/Understanding_Social_Media

- Tess, P. A. (2013). The role of social media in higher education classes (real and virtual)-a literature review. *Computers in Human Behavior*, 29, A60–A68.
- Trottier, D. & Christian, F. (2014). *Social media, politics and the state. Protests, revolutions, riots, crime and policing in the age of Facebook, Twitter and YouTube*. London: Routledge,
- Tung, L. (2019, November, 15). *Wikipedia's Jimmy Wales has quietly launched a Facebook rival social network. ZD NET*. <https://www.zdnet.com/article/wikipedias-jimmy-wales-has-quietly-launched-a-facebook-rival-social-network/>
- Tüfekçi, Z. & Wilson C. (2012). Social media and the decision to participate in political protest: Observations from Tahrir Square. *Journal of Communication*, (62), 363-379.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2021). <https://www.tuik.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu (2022). <https://sozluk.gov.tr/>
- Topsümer, F. ve Sağlam, M. (2019). İş arama sürecinde sosyal medya araçlarının kullanımı: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Muğla Meslek Yüksekokulu öğrencilerine yönelik nitel bir araştırma. *Middle Black Sea Journal Of Communication Studies*, 4(1), 1-13.
- Torun, Dikbaş, E. (2019). Sosyal Medya Davranışları Ölçeklerinin Türkçe formunun geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi (AKİL)*, (32), 217-234.
- Uçar, T. (2020). Hastane tercihinde sosyal medyanın etkisine yönelik bir araştırma. *Journal of Healthcare Management and Leadership*, (1), 28-42.

- Uğurlu, S. (2018). Sosyal medya sosyal sorumluluk projelerinde, içerik üretimine ve yarattığı etkileşime yönelik bir inceleme. *Asia Minor Studies*, (6), Özel Sayısı, 199-218.
- Um, M.Y. & Harrison, D.F. (1998). Role stressors, burnout, mediators, and job satisfaction: A stressstrain-outcome model and an empirical test. *Social Work Research*, 22, 100–115.
- Usta, A. (2019). Evreleri ile bilimsel araştırma süreci ve raporlaştırılması. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 6(13), 85-101.
- Uygur, S. (2013). *Sorularla örnekleme, araştırma ve veri derleme*. Ankara: TOBB Yayınları.
- Uysal, H. T. ve Ofloğlu, G. (2018). İş sağlığı ve güvenliği açısından zihinsel yorgunluğun iş motivasyonuna etkisi. *Yönetim ve Çalışma Dergisi*, 2(2), 118-130.
- Uyumaz, G., Mor-Dirlik, E., Çokluk, Ö. (2016). Açımlayıcı faktör analizinde tekrar edilebilirlik: kavram ve uygulama. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 659- 675.
- Uzunsakal, E. ve Yıldız, D. (2018). Alan araştırmalarında güvenilirlik testlerinin karşılaştırılması ve tarımsal veriler üzerine bir uygulama. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 14-28.
- Ünlü, F. (2018). Orta yaş üstü bireylerde sosyal medya bağımlılığı ve sosyal izolasyon. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 161-172.
- Ünlü, D., Kuş, U. Ve Göksu, O. (2020). Videolarda gerçek hayattaki gibi değilim, rol yapmaktayım”: Tiktok kullanıcılarının benlik performansları üzerine bir inceleme. *Intermedia International*, 7(12), 115-128.

- Ünal, Ç. (2019). *Çevrimiçi sosyal destek ve gelişmeleri kaçırma korkusu ile sosyal anksiyete bozukluğu belirti düzeyi arasındaki ilişkinin açıklanmasında sosyal medya bağımlılığı ve sosyal medya yorgunluğunun aracı rolü* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Başkent Üniversitesi, İstanbul.
- Venkatesh, V. Morris, M. G. Davis, G. B. & Davis, F. D. (2003). User acceptance of information technology: toward a unified view. *MIS Quarterly*, 27(3), 425-478.
- Xiao L. & Mou, J. (2019). Social media fatigue -technological antecedents and the moderating roles of personality traits: the case of wechat. *Computers in Human Behavior*, (101), 297-310.
- Xu, L., Yan, X. & Zhang, Z. (2019). Research on the causes of the “Tik Tok” app becoming popular and the existing problems. *Journal of Advanced Management Science*, 7(2), 59–63.
- Wang, G., Wang, B., Wang, T., Nika, A., Zheng, H., & Zhao, B.Y. (2014). *Whispers in the dark: analysis of an anonymous social network*. Proceedings of the 2014 Conference on Internet Measurement Conference, 137-150.
- Wangs, Y. (2020). Humor and camera view on mobile short-form video apps influence user experience and technology-adoption intent, an example of TikTok (DouYin). *Computers in Human Behavior*, 110, 1-9.
- Whelan, E., Islam, A., & Brooks, S. (2020). Is Boredom proneness related to social media overload and fatigue? a stress-strain-outcome approach. *Internet Research*, 30, 869-887.
- Whittaker, E. & Kowalski, R. (2015). Cyberbullying via social media. *Journal of School Violence*, 14(1), 11-29.

- Wisniewski, P., & Lu, Y. (2010). When more is too much: operationalizing technology overload and exploring its impact on knowledge worker productivity. *Computer Human Behaviour*, 26, 1061-1072.
- Woodcock, J., & Johnson, M. R. (2019). Live Streamers on Twitch.TV as Social media influencers: chances and challenges for strategic communication. *International Journal of Strategic Communication*, 13(4), 321-335.
- Yamada, Y., & Kobayashi, M. (2018). Detecting mental fatigue from eye-tracking data gathered while watching video: Evaluation in younger and older adults. *Artificial Intelligence in Medicine*, 91, 39-48.
- Yang, B., Xiao, W., Liu, X., Wu, S. & Miao D. (2013). Mental fatigue impairs pre-attentive processing: a mmn study. *Neuroscience Letters*, 532, 12-16.
- Yang, C., Jiayao, H., Hao, Z., Yu, X. & Pan, H. (2018). Measurement and analysis of the Swarm social network with tens of millions of nodes. *IEEE Acces*, 6, 4547-4559.
- Yasak, İ. (2013). *Siyasi karar alıcıların ulusal güvenlik politikası üretme süreçlerinde sosyal istihbaratın önemi: Arap Baharı örneği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul.
- Yaşar, N. N. (2015). *Türkiye'deki bireylerin kişilik özellikleri, facebook kullanımları ve boş zaman aktiviteleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Yavaşçalı, H. ve Tiryakioğlu, F. (2019). Kullanımlar ve Doyumlar Teorisi Bağlamında Twitch TV Kullanıcılarının Kullanım Motivasyonları Üzerine Bir Araştırma. *Dördüncü Kuvvet*, 2(1), 67-90.
- Yavaşçalı, A. H. ve Uğurhan, Y. Z. C. (2019) Neden kullanıcılar Twitch TV üzerinde yayıncılara bağış yapar? Twitch TV kullanıcıları üzerinde

ampirik bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7(2), 646-678.

Yıldız, E. ve Koçak, O. (2020). Üniversite öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığı ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(3), 1102-1126.

Yu, L., Shi, C., & Cao, X. (2019). *Understanding the effect of social media overload on academic performance: a stressor-strain-outcome perspective*. In Proceedings of the 52nd Hawaii International Conference on System Sciences, 2657-2666.

Yurtsever, S. (2000). Kronik hastalıklarda yorgunluk ve hemşirelik bakımı. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 4(1), 16-20.

Yoğurtçu, G. ve Ünal, U. (2020). Türkiye’de sosyal medya alanında yapılan araştırmaların eğilimleri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (34), 352-379.

Zafarmand, N. (2010). *Halkla ilişkiler alanında yeni mecra ve uygulamaların yeri ve önemi: sosyal medya ve PR2.0* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Zhao, L., Lu, Y., Zhang, L. & Chau, P.Y. (2012), Assessing the effects of service quality and justice on customer satisfaction and the continuance intention of mobile value-added services: an empirical test of a multidimensional model. *Decision Support Systems*, 52(3), 645-656.

Zannettou, S., Brandlyn, B., Cristofaro, E. D. Kwak, H., Sirivianos, M., Stringhini, G. & Blackburn, J. (2018). What is Gab? A Bastion of Free Speech or an Alt-Right Echo Chamber? *ArXiv*, 1-8.

Zhang, Y., Liu, Y., Li, W., Peng, L.& Yuan, C. (2019). A Study of the influencing factors of mobile social media fatigue behavior based on the grounded theory. *Information Discovery and Delivery*, 48(2), 91–102.

Zhang, S., Zhao, L., Lu, Yaobin & Yang, J. (2016). Do you get tired of socializing? An empirical explanation of discontinuous usage behaviour in social network services. *Information & Management*, (53), 904-914.

